

**T.C.
MUĞLA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

KELOĞLAN MASALLARININ TESPİTİ VE TASNİFİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**HAZIRLAYAN
Aysun DURSUN
DANIŞMAN
Yrd. Doç. Dr. M. Naci ÖNAL**

**AĞUSTOS, 2008
MUĞLA**

**T.C.
MUĞLA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

KELOĞLAN MASALLARININ TESPİTİ VE TASNİFİ

Aysun DURSUN

**Sosyal Bilimleri Enstitüsünde
“Yüksek Lisans”
Diploması Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.**

**Tezin Enstitüye Verildiği Tarih :
Tezin Sözlü Savunma Tarihi : 20.08.2008**

**Tez Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. M. Naci ÖNAL
Jüri Üyesi : Prof. Dr. Mustafa UĞURLU
Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Mehmet ÖZÇELİK**

Enstitü Müdürü : Prof. Dr. Aslan EREN

**AĞUSTOS, 2008
MUĞLA**

TUTANAK

Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün/...../..... tarih ve sayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin maddesine göre, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Aysun DURSUN'un "Keloğlan Masallarının Tespiti ve Tasnifi" adlı tezini incelemiş ve aday/...../..... tarihinde saat 'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin olduğuna ile karar verildi.

Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. M. Naci ÖNAL

Üye
Prof. Dr. Mustafa UĞURLU

Üye
Yrd. Doç. Dr. Mehmet ÖZÇELİK

YEMİN

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Keloğlan Masallarının Tespiti ve Tasnifi” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

...../...../.....

AYSUN DURSUN

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU DOKÜMANTASYON MERKEZİ
TEZ VERİ GİRİŞ FORMU

YAZARIN

MERKEZİMİZCE DOLDURULACAKTIR.

Soyadı : Dursun

Adı : Aysun

Kayıt No:

TEZİN ADI

Türkçe : Keloğlan Masallarının Tespiti ve Tasnifi

Y. Dil : The Identification and Classification of Keloglan Folk tales

TEZİN TÜRÜ: Yüksek Lisans

Doktora

Sanatta Yeterlilik

O

O

O

TEZİN KABUL EDİLDİĞİ

Üniversite : Muğla Üniversitesi

Fakülte : -

Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü

Diğer Kuruluşlar: -

Tarih : 20.08.2008

TEZ YAYINLANMIŞSA

Yayımlayan : -

Basım Yeri : -

Basım Tarihi : -

ISBN : -

TEZ YÖNETİCİSİNİN

Soyadı, Adı : M. Naci ÖNAL

Ünvanı : Yrd. Doç. Dr.

TEZİN KONUSU (KONULARI) :

- 1. Masallar - Keloğlan**
- 2. Tip - Tasnif**
- 3. Keloğlan Masallarının Eş-Metinlerinin Karşılaştırılması**

TÜRKÇE ANAHTAR KELİMELEER :

- 1. Halk Edebiyatı**
- 2. Keloğlan Masalları**
- 3. Tip**
- 4. Tasnif**

İNGİLİZCE ANAHTAR KELİMELEER:

- 1. Folk Literature**
- 2. Keloglan Folk tales**
- 3. Types**
- 4. Classification**

- 1- Tezimden fotokopi yapılmasına izin vermiyorum
- 2- Tezimden dipnot gösterilmek şartıyla bir bölümünün fotokopisi alınabilir
- 3- Kaynak gösterilmek şartıyla tezimin tamamının fotokopisi alınabilir

Yazarın İmzası :

Tarih :/...../.....

Özet

Keloğlan Masallarının Tespiti ve Tasnifi

Bu çalışmada çeşitli kitaplarda pek çok rneği bulunan Keloğlan masal metinleri incelenerek asıl Keloğlan masalları tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu aşamadan sonra belirlenen masallar, eş-metin oluşturup oluşturmadıkları dikkate alınarak tasnif edilmiştir.

Söz konusu masallarla ilgili genel bilgiler girişte ayrıntılarıyla ele alınmıştır. Birinci bölümde A. Aarne ve S. Thompson'a ait **The Types of the Folktale** ile W. Eberhard ve P. N. Boratav'a ait **Typen türkischer Volksmrchen** adlı kataloglardaki tip numaralarından hareketle Keloğlan masalları tasnif edilmiş, ikinci bölümde eş-metinleri olmayan masallara yer verilmiştir. nc bölümde bu masallardan elde edilen verilerin yüzdelikleri belirlenerek Keloğlan tipi ortaya konmaya çalışılmıştır. Dördüncü bölümde ise söz konusu masallardan asıl metin olarak seçilenler bir araya getirilmiştir.

Böylelikle alışma pek ok Keloğlan masal metninden asıl masal metnine ulaşmayı ve Keloğlan tipini ortaya ıkarmayı hedeflemiştir.

Abstract

The Identification and Classification of Keloğlan Folk Tales

In this study it is aimed to identify the original Keloğlan Folk Tales by analyzing various examples of Keloğlan texts in miscellaneous books. Following this step, the identified folk tales are classified with a focus on whether they are counterpart texts or not.

General information about the mentioned folk tales is given in the introduction part of this study. In the first chapter, Keloğlan folk tales in A. Aarne ve S. Thompson's **The Types of the Folktale** and W. Eberhard and P. N. Boratav's **Typen türkischer Volksmärchen** catalogues are classified by using the stereotype numbers. In the second chapter the folk tales without counterparts take place. In the third chapter, it is aimed to determine Keloğlan stereotype by assessing the percentage of obtained data out of these folk tales. In the fourth chapter the texts which are distinguished to be the original texts among the mentioned folk tales are gathered together.

So this study aims to obtain the original text from various Keloğlan folk tales and to determine Keloğlan stereotype.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	VIII
--------------	------

KISALTMALAR	X
-------------------	---

GİRİŞ

I. Masalın Tanımı	1
II. Masalların Özellikleri	4
1. Şekil Özellikleri	4
2. Muhtevâ Özellikleri	5
III. Masal Tipi ve Masalların Tasnifi	5
1. Tip Nedir?	5
2. Masalların Tasnifi	7
IV. Keloğlan Masalları Üzerine Yapılmış Çalışmalar	10
1. Bilim İnsanlarının Yaptığı Çalışmalar	10
1.1 Tezler	10
1.1.1. Doğrudan Keloğlan Masallarıyla İlgili Olanlar	10
1.1.2. Masallarla İlgili Olanlar	11
1.1.2.1 Doktora Tezleri	11
1.1.2.2. Yüksek Lisans Tezleri	13
1.2. Makaleler	14
1.3. Bildiriler	15
2. Araştırmacıların Yaptığı Çalışmalar	15
3. Yapılan Diğer Çalışmalar	16
3.1. Konu Yönünden Keloğlan Masalına Uymayanlar	18
3.1.1. Milliyet Vurgusu Amaçlayan Metinler	18
3.1.2. Dini Öğretme Vurgusunu Amaçlayan Metinler	18
3.1.3. Eğitim-Öğretim Vurgusunu Amaçlayan Metinler	22
3.1.4. Sosyo-Kültürel Değişimi Gösteren Metinler	25
3.2. Üslûp Yönünden Keloğlan Masalına Uymayanlar	26
V. HALK ANLATILARI VE KELOĞLAN	28
VI. SİNEMA, TELEVİZYON, TİYATRO, SENFONİ, ÇİZGİ ROMAN VE KELOĞLAN	29
a. Sinema ve Televizyon	29
b. Tiyatro	30
c. Senfoni	30
d. Çizgi Roman	31
VII. KELLİK BİR HASTALIK MIDIR?	31

BİRİNCİ BÖLÜM

EŞ-METİNLERİ OLAN KELOĞLAN MASALLARININ TESPİTİ VE TASNİFİ

1) BİRİNCİ DERECEDEDEN BİR TİP OLARAK KELOĞLAN MASALLARI	36
A. KELOĞLAN İLE KÖSE	36
A.1. Masalın Kesitleri	36
A.2. Masalın Eş-Metinlerinin Karşılaştırılması	37
B. KELOĞLAN - III	40
B.1. Masalın Kesitleri	40
B.2. Masalın Eş-Metinlerinin Karşılaştırılması	41
C. AÇIL SOFRAM AÇIL	44
C.1. Masalın Kesitleri	44
C.2. Masalın Eş-Metinlerinin Karşılaştırılması	45
D. KELOĞLAN HİÇ ALIYOR	49
D.1. Masalın Kesitleri	49
D.2. Masalın Eş-Metinlerinin Karşılaştırılması	50
E. KEDİ, KÖPEK VE YILANIN MÜKÂFATI	52
E.1. Masalın Kesitleri	52
E.2. Masalın Eş-Metinlerinin Karşılaştırılması	53
F. ALİCENGİZ OYUNU	56
F.1. Masalın Kesitleri	56
F.2. Masalın Eş-Metinlerinin Karşılaştırılması	57
G. KELOĞLAN ÖLÜYÜ DİRİLTİYOR	60
G.1. Masalın Kesitleri	60
G.2. Masalın Eş-Metinlerinin Karşılaştırılması	61
H. HAMAMCI İLE KELOĞLAN	63
H.1. Masalın Kesitleri	63
H.2. Masalın Eş-Metinlerinin Karşılaştırılması	65
I. KÖSE DEĞİRMENCİ İLE KELOĞLAN	67
I.1. Masalın Kesitleri	67
I.2. Masalın Eş-Metinlerinin Karşılaştırılması	68
İ. BACADAN ATILAN ÖLÜ	70
İ.1 Masalın Kesitleri	70
İ.2. Masalın Eş-Metinlerinin Karşılaştırılması	71
J. DEV İLE KELOĞLAN	74
J.1. Masalın Kesitleri	74
J.2. Masalın Eş-Metinlerinin Karşılaştırılması	75
K. KELOĞLAN	77
K.1. Masalın Kesitleri	77
K.2. Masalın Eş-Metinlerinin Karşılaştırılması	78
L. ERLER-KARISI'NA KOCA OLMAYA GİDEN KELOĞLAN	79
L.1. Masalın Kesitleri	79
L.2. Masalın Eş-Metinlerinin Karşılaştırılması	81
M. KELOĞLAN'LA DEVLER	83
M.1. Masalın Kesitleri	83
M.2. Masalın Eş-Metinlerinin Karşılaştırılması	84

N. KELOĞLAN HİNDİSTAN YOLUNDA	86
N.1. Masalın Kesitleri	86
N.2. Masalın Eş-Metinlerinin Karşılaştırılması	87
<u>O. KELOĞLAN SARIMSAKİ BEYOĞLU</u>	88
O.1. Masalın Kesitleri	89
O.2. Masalın Eş-Metinlerinin Karşılaştırılması	90
Ö. TOPAL DEV	91
Ö.1. Masalın Kesitleri	91
Ö.2. Masalın Eş-Metinlerinin Karşılaştırılması	92
2) İKİNCİ DERECEDEDEN BİR TİP OLARAK KELOĞLAN MASALLARI	94
P. PERİ PADİŞAHI	94
P.1. Masalın Kesitleri	94
P.2. Masalın Eş-Metinlerinin Karşılaştırılması	95
R. CEYLAN YÜREĞİ	97
R.1. Masalın Kesitleri	97
R.2. Masalın Eş-Metinlerinin Karşılaştırılması	98
S. SİHİRLİ GÖMLEK	100
S.1. Masalın Kesitleri	100
S.2. Masalın Eş-Metinlerinin Karşılaştırılması	101

İKİNCİ BÖLÜM

EŞ-METİNLERİ OLMAYAN KELOĞLAN MASALLARININ TESPİTİ

1) BİRİNCİ DERECEDEDEN BİR TİP OLARAK KELOĞLAN MASALLARI	103
A. KELOĞLAN İLE KIRK TAVŞAN	103
A.1. Masalın Kesitleri	103
B. KÜL KEDİSİ	105
B.1. Masalın Kesitleri	105
C. KELOĞLAN YEMEN'DE	106
C.1. Masalın Kesitleri	106
D. KELOĞLANIN ALLI GELİNİ	108
D.1. Masalın Kesitleri	108
E. KELOĞLAN İLE KÖTÜ HASAN	109
E.1. Masalın Kesitleri	109
F. PADİŞAHIN KÜÇÜK KIZI	111
F.1. Masalın Kesitleri	111
G. KELOĞLAN'LA İKİ PADİŞAH	113
G.1. Masalın Kesitleri	113
H. KELOĞLAN DELİLER ÜLKESİNDE	115
H.1. Masalın Kesitleri	115
I. ZORLU BİLMECE	116
I.1. Masalın Kesitleri	116
İ. KELOĞLAN BALIKÇI	117
İ.1. Masalın Kesitleri	117
J. ÇİL HOROZ	119

J.1. Masalın Kesitleri.....	119
K. KELOĞLAN VE SİHİRLİ SAÇLAR.....	122
K.1. Masalın Kesitleri	122
L. HIZIR'I BULAN KELOĞLAN	124
L.1. Masalın Kesitleri.....	124
M. KELOĞLAN İLE KARGA	126
M.1. Masalın Kesitleri.....	126
N. KELOĞLAN'IN ETTİKLERİ	128
N.1. Masalın Kesitleri	128
O. KELOĞLAN	130
O.1. Masalın Kesitleri	130
2) II. DERECEDEDEN BİR TİP OLARAK KELOĞLAN MASALLARI	132
Ö. YEDİ KARDEŞİN BİR BACISI	132
Ö.1. Masalın Kesitleri	132
P. KELOĞLAN	134
P.1. Masalın Kesitleri.....	134
R. HAMUR BEBEK	135
R.1. Masalın Kesitleri	135
S. KAYIKÇI KELOĞLAN.....	136
S.1. Masalın Kesitleri.....	136
Ş. KELOĞLAN'IN KAVALI.....	138
Ş.1. Masalın Kesitleri.....	138

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KELOĞLAN TİPİNİN OLUŞUMU ÜZERİNE

1. Eş-metinleri Olan Keloğlan Masalları	142
1.1. Birinci Dereceden Bir Tip Olarak Keloğlan Masalları	142
a. Başlangıç Durumu.....	142
b. Keloğlan'ı Harekete Geçiren Unsur/ Olay	143
c. Keloğlan'ın Serüvenleri/ Aştığı Engeller	144
d. Sonuç Durumu	145
1.2. İkinci Dereceden Bir Tip Olarak Keloğlan Masalları	146
a. Başlangıç Durumu.....	146
b. Keloğlan'ı Harekete Geçiren Unsur/ Olay.....	146
c. Keloğlan'ın Serüvenleri/ Aştığı Engeller	147
d. Sonuç Durumu	148
2. Eş-metinleri Olmayan Keloğlan Masalları.....	149
2.1. Birinci Dereceden Bir Tip Olarak Keloğlan Masalları	149
a. Başlangıç Durumu.....	149
b. Keloğlan'ı Harekete Geçiren Unsur/ Olay	150
c. Keloğlan'ın Serüvenleri/ Aştığı Engeller	150
d. Sonuç Durumu	151
2.2. İkinci Dereceden Bir Tip Olarak Keloğlan Masalları	152
a. Başlangıç Durumu.....	152
b. Keloğlan'ı Harekete Geçiren Unsur/ Olay	152

c. Keloğlan'ın Serüvenleri/ Aştığı Engeller	153
d. Sonuç Durumu	154
3. Eş-Metinleri Olan ve Olmayan Keloğlan Masallarının Analizi.....	155
3.1. Birinci Dereceden Bir Tip Olarak Karşımıza Çıkan Keloğlan Masallarının Analizi	155
a. Başlangıç Durumu.....	155
b. Keloğlan'ı Harekete Geçiren Unsur/ Olay.....	156
c. Keloğlan'ın Serüvenleri/ Aştığı Engeller	157
d. Sonuç Durumu	158
3.2. İkinci Dereceden Bir Tip Olarak Karşımıza Çıkan Keloğlan Masallarının Analizi	159
a. Başlangıç Durumu.....	159
b. Keloğlan'ı Harekete Geçiren Unsur/ Olay.....	160
c. Keloğlan'ın Serüvenleri/ Aştığı Engeller	160
d. Sonuç Durumu	161

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

METİNLER

1. KELOĞLAN İLE KÖSE	162
2. KELOĞLAN-III.....	168
3. AÇIL SOFRAM AÇIL.....	173
4. KELOĞLAN HİÇ ALIYOR.....	180
5. KEDİ, KÖPEK VE YILANIN MÜKÂFATI.....	184
6. ALİCENGİZ OYUNU	188
7. KELOĞLAN ÖLÜYÜ DIRİLTİYOR.....	196
8. HAMAMCI İLE KELOĞLAN.....	204
9. KÖSE DEĞİRMENCİ İLE KELOĞLAN	209
10. BACADAN ATILAN ÖLÜ	215
11. DEV İLE KELOĞLAN.....	219
12. KELOĞLAN	223
13. ERLER-KARISI'NA KOCA OLMAYA GİDEN KELOĞLAN.....	228
14. KELOĞLAN'LA DEVLER.....	232
15. KELOĞLAN HİNDİSTAN YOLUNDA	236

16. KELOĞLAN SARMISAKİ BEYOĞLU.....	244
17. TOPAL DEV.....	247
18. PERİ PADİŞAHI	257
19. CEYLÂN YÜREĞİ	262
20. SİHİRLİ GÖMLEK	268
21. KELOĞLAN İLE KIRK TAVŞAN.....	275
22. KÜL KEDİSİ	278
23. KELOĞLAN YEMEN'DE.....	285
24. KELOĞLANIN ALLI GELİNİ	288
25. KELOĞLAN İLE KÖTÜ HASAN.....	293
26. PADİŞAHIN KÜÇÜK KIZI.....	299
27. KELOĞLAN'LA İKİ PADİŞAH	308
28. KELOĞLAN DELİLER ÜLKESİNDE.....	315
29. ZORLU BİLMECE.....	322
30. KELOĞLAN BALIKÇI.....	328
31. ÇİL HOROZ	333
32. KELOĞLAN VE SİHİRLİ SAÇLAR.....	339
33. HIZIR'I BULAN KELOĞLAN	343
34. KELOĞLAN İLE KARGA.....	345
35. KELOĞLAN'IN ETTİKLERİ.....	346
36. KELOĞLAN.....	348
37. YEDİ KARDEŞİN BİR BACISI	350
38. KELOĞLAN.....	355
39. HAMUR BEBEK.....	358
40. KAYIKÇI KELOĞLAN.....	364
41. KELOĞLAN'IN KAVALI.....	368

SONUÇ 373

KAYNAKÇA 375

EKLER

Keloğlan Masalları adlı kitapların bazılarının dış kapakları 391

1976’da yayınlanan Yavrutürk adlı dergide yer alan çizgi romanlardan bir örnek:
“Keloğlan Yemen’de” 394

ÖN SÖZ

Masallar, hem ulusal hem de uluslar arası alanda insanlığın en eski kültürel anlatı türlerini oluştururlar. Bu anlatılar kültürel ve insani pek çok değeri bünyesinde barındırmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, masallar çerçevesinde kültürel belleği diri tutmanın ve korumanın önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır.

En çok bilinen masal tiplerinden biri olan Keloğlan masalları farklı yayınevleri tarafından defalarca basılmış, ancak bu masalları konu alan bilimsel çalışmalar yetersiz sayıda kalmıştır. Burada tezin konusu ve kaynakçası dikkate alınarak pek çok yazar ve araştırmacının Keloğlan masalları ile ilgili çalışmalarını değerlendirecektir.

Bu çalışma yapılırken gerek masal kitaplarının içindeki Keloğlan masalları gerekse Ankara Millî Kütüphane'deki 462 adet kayıtlı Keloğlan masal kitabı başta olmak üzere, Ankara TDK Kütüphanesi'ne, Ankara DTCEF Kütüphanesi'ne, İzmir Millî Kütüphane'ye, Ege Üniversitesi Kütüphanesi'ne, Dokuz Eylül Üniversitesi Kütüphanesi'ne, Muğla Üniversitesi Kütüphanesi'ne, Muğla İl Halk Kütüphanesi'ne Keloğlan masallarıyla ilgili, kayıtlı bütün eserler taranmıştır. Ayrıca piyasada satışı sunulmuş ve baskısı olan bütün Keloğlan masallarına ulaşılmaya çalışılmıştır. Bilim insanlarının çalışmaları taranmış, YÖK Tez Merkezi'nden konuyla ilgili, alıntı yapılmasına izin verilen tezler temin edilmiştir. Bu toplama çalışmalarının ardından elde edilen masal metinleri incelemeye alınmış, bunlardan pek çoğu girişte açıklanan nedenlerden dolayı ya çalışmaya hiç alınmamış ya da eş-metin olarak kabul edildiğinden seçilen 41 masala dâhil edilmiştir.

Toplanan masallar, W. Eberhard ve P. Naili Boratav'ın birlikte yayımladıkları **Typen türkischer Volksmärchen** adlı eserde gösterilen masal tipleriyle karşılaştırılarak, Türkiye'deki diğer masallarla; A. Aarne ve S. Thompson'un yayımladığı **The Types of the Folktale** adlı eserdeki masal tipleriyle karşılaştırılarak uluslar arası masallarla karşılaştırılmış olunacaktır. Böylece Keloğlan masallarının ulusal ve uluslar arası masallar içindeki yeri tespit edilecektir. Bu çalışmada "karşılaştırma yöntemi" kullanılmıştır. Bu sayede toplanan pek çok Keloğlan masal metninden asıl masallara ulaşılmaya çalışılmıştır.

Tüm bu çalışmaların uzun bir dikkat ve mesai sonucu ortaya çıktığını belirterek bu zahmetli yolda benden yardımlarını esirgemeyen Araştırma Görevlisi arkadaşlarım F. Utkan DENİZER'e, Ferda ZAMBAK'a, Kubilay ÜNSAL'a, Ceyhun SARI'ya ve Kerem DEMİRTAŞ'a, bölümümüzün değerli hocalarına, Sayın Yrd. Doç. Dr. Ümral DEVECİ'ye, madden ve manen hep yanımda olan aileme ve bilgisi, dikkati ve sonsuz sabrıyla çalışmam boyunca bana yol gösteren danışman hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. M. Naci ÖNAL'a teşekkürü bir borç bilirim.

Muğla, 11/08/2008

Aysun DURSUN

KISALTMALAR

C.	Cilt
DTCF	Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi
EM	Eş-metin
e.t.	Erişim tarihi
S.	Sayı
s.	Sayfa
TDK	Türk Dil Kurumu
vb.	ve başkası, ve başkaları, ve benzeri, ve benzerleri, ve bunun gibi
vd.	ve diğerleri
YÖK	Yükseköğretim Kurulu

GİRİŞ

I. Masalın Tanımı

Pek çok kaynakta masal kelimesinin tanımı yapılmıştır. Bu tanımlar kimi zaman konuyla ilgili benzerlikleri yinelerken kimi zaman da farklılıkları ortaya koyar. Masal kelimesinin, Arapça “mesel” den geldiği bilinir. Bu kelimeye XIX. yüzyılın başlarında rastlanır. Masal, günümüzdeki anlamıyla ilk olarak Nâmık Kemal’in **Mukaddime-i Celal** adlı eserinde karşımıza çıkar. Daha sonra Ziya Gökalp, **Türkçülüğün Esasları**’nda bu kelimeye yer verir.

Bundan önce bu kelimenin karşılığı olarak “dastan, kıssa, hikâye” gibi kelimeler kullanılmıştır. Masal kelimesi ülkemizin çeşitli yörelerinde “masal, mesel, mesele, matal, metel, hikâye, heka, hika, heket, sanak, sanaka, oranlama, horonlama” sözcükleriyle karşılık bulur (Kaya, 2007: 488- 489).

Türk dünyasında ise masal kelimesine karşılık olarak şu kelimeler kullanılmaktadır: Türkiye Türkçesi “*masal*”; Azeri Türkçesi “*nağıl*”, Başkurt Türkçesi “*äkiyät*”; Kazak Türkçesi “*şabuv*”; Kırgız Türkçesi “*at çabū*”; Özbek Türkçesi “*ertäk*”; Tatar Türkçesi “*äkiyät*”; Türkmen Türkçesi “*erteki*”; Uygur Türkçesi “*çöçäk*” (Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü, 1991: 562-563).

Geçmişten günümüze kuşaktan kuşağa aktarılan masallar, bir kültür değeri olma özelliğini korumaya devam etmektedir. Toplumlar için bu denli önem taşıyan masalın tanımı çeşitli sözlüklerde şu şekilde yapılmıştır:

Kamus-ı Türkî’de mesel: “*Bir kâide-i umûmiyyeye numûne olmak üzere îrâd olunan söz; ma’nâ-yı zâhirîsi kast olunmayıp zımnen ve kinâyeten diğer bir şeye delâlet etmek üzere îrâd olunan söz; âdâb u ahlâk ve nesâyihe müteallik küçük hikâye*” şeklinde ifade edilmiştir (1996: 1288-1289).

Ferit Devellioğlu’nun **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat**’inde mesel kelimesi: “*Terbiye ve ahlâka faydalı, yararlı olan hikâye*” olarak yer almıştır (2000: 625).

Doğan Kaya'nın **Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü**'ndeki masal tanımı şöyledir: "*Hadiseleri muhayyel bir dünyada cereyan eden, kahramanları insan ve kimi zaman da hayvan ve olağanüstü varlıklar olan, dinleyenleri eğlendiren ve bu arada eğiten, gerçeği birtakım remz ve sembollerle gerçeküstü kalıplara sokarak yansıtmaya çalışan mensur anlatım türü*" (2007: 488).

TDK'nın **Türkçe Sözlüğü**'ndeki tanım şöyledir: "*Genellikle halkın yarattığı, ağızdan ağza, kuşaktan kuşağa sürüp gelen, olağan dışı olayları anlatan hikâye*"(2005: 1349).

TDK'nın **İngilizce Türkçe Sözlüğü**'nde masal: "Öykü, masal, hikâye" şeklinde tanımlanmaktadır (1999: 3322).

Webster's Encyclopedic Unabridged Dictionary of the English Language'de masal: "*Halk arasında geleneksel olarak bulunan ve halkın içinden doğan, sözlü geleneğin bir parçasını oluşturan hikâye ya da efsane. Halk hikâyesi olarak da adlandırılır*" şeklinde tanımlanmıştır (1994: 551).

Ansiklopedilerde yer alan masal tanımları şöyledir:

Meydan Larousse'de masal: "*Genellikle olağanüstü kahramanlara ve maceralara yer verilen, konusu hayali, kulaktan kulağa anlatılarak gelen halk hikâyesi*" dir (1972: 425).

Büyük Larousse'deki masal tanımı şöyledir: "*Bütünüyle hayal ürünü olan, genellikle olağanüstü olaylara, zaman zaman da doğüstü varlıklara (cin, peri, ejderha vb.) yer verilen, olayların çoklukla belirli olmayan bir yerde (masal ülkesinde), belirli olmayan bir zamanda (evvel zaman içinde), geçen ve ağızdan ağıza, kuşaktan kuşağa anlatılarak sürüp giden bir anlatı türü*" (1986: 7841).

Masal; **Ana Britannica**'da "*Olağanüstü öge, kahraman ve olaylara yer veren öykü*" diye tanımlanır (1989: 402).

Görüldüğü üzere bu tanımların pek çoğu birbirini yineler niteliktedir. Masal türü ne yazık ki, okuyucuyu ikileme düşecek şekilde tanımlanmıştır. Kaynaklarda

masalın karşılığı olarak öykü, hikâye gibi ifadeler kullanılarak başka bir anlatı türüyle karıştırılmasına neden olmaktadır.

Bilim insanlarının çalışmalarında yer alan masal tanımları, kimi zaman masalın sadece iç yapısını, kimi zaman da dış yapısını dikkate alarak yapılmıştır. Bu çerçevede yapılan tanımlar, masalla ilgili genel sorulara cevap verirken; ansiklopedi ve kimi sözlüklerde yer alan anlatı türü karışıklığını da ortadan kaldırır niteliktedir.

P. Naili Boratav'a göre masal: "*Nesirle söylenmiş, dinlik ve büyüklük inanışlardan ve törelerden bağımsız, tamamıyla hayal ürünü, gerçekle ilgisiz ve anlattıklarına inandırmak iddiası olmayan kısa bir anlatı*"dır (2000: 75).

Ş. Elçin masal için şöyle demektedir: "... İşte böyle bir zaman içinde, köklü geleneğe bağlı, kolektif karakter taşıyan, 'hayalî-gerçek', 'mücerret-müşahhas', 'maddî-manevî' bir takım konu, macera, vak'a, problem, motif ve unsurlar, nesir dili ile vakit geçirmek, insanları eğlendirirken terbiye etmek düşüncesinden hareketle, husûsî bir üslupla anlatılır veya yazılır" (1986: 369).

S. Sakaoglu masalı "*Kahramanlarından bazıları hayvanlar ve tabiatüstü varlıklar olan, olayları masal ülkesinde cereyan eden, hayal mahsulü olduğu halde, dinleyicileri inandırabilen, bir sözlü anlatım türü*" olarak tarif eder (2002, 4).

B. Seyidoğlu yazmış olduğu ansiklopedi maddesinde masalı şöyle tarif etmektedir: "*Masal kelimesi ile halk arasında, yüzyıllardan beri anlatılmakta olan ve içinde olağanüstü kişilerin, olağanüstü olayların bulunduğu, 'bir varmış, bir yokmuş' gibi klişe bir anlatımla başlayan, belli bir uzunluğu olan, sonunda, 'yedi, içti, muratlarına erdiler' yahut onlar 'onlar erdi muratlarına, biz çıkalım kerevetine, gökten üç elma düştü, biri anlatana, biri dinleyene, biri de bana' gibi belirli sözlerle sona eren, zaman ve mekân kavramlarıyla kayıtlı olmayan, bir sözlü anlatım türü kastedilmektedir*" (1986: 149-153).

U. Günay masal için "*Asırların birikmiş irfanını ve belirli bir hayat düzenini, yaşamak zorunda olduklarımızla yaşamak istediklerimizi bir arada kendisine has bir*

atmosferde ve üslûpla, kendi mantık silsilesi içinde geleneksel motiflerle anlatan masallar, sözlü anlatım türlerinin en ilgi çekici olanıdır” der (1998: 425).

A. Berat Alptekin: *“Masal, nesirle söylenmiş ve dinleyicileri inandırmak iddiası olmayan, tamamı ile hayal mahsulü olan mensur bir tür”* olarak ifade eder (Alptekin, 1982’den Şimşek, 2001: 3).

E. Şimşek ise masalı şöyle tanımlamaktadır: *“Genellikle özel kişiler tarafından, kendine mahsus (olağanüstü) zaman, mekân ve şahıs kadrosu içerisinde, yaşanan hayat ile hayal edilen hayatın sistemli bir şekilde ifade edildiği; klişe sözlerle başlayıp, yine klişe sözlerle biten hayal mahsulü sözlü anlatım türü”* (2002: 3).

Bu tanımlardan sonra bize göre masal:

Genellikle olağanüstü zaman, mekân ve şahıs kadrosu içinde kalıp sözlerle başlayıp kalıp sözlerle biten; kimi zaman reel hayatın gerçeklerini, kimi zaman da hayal dünyasının fantezilerini gözler önüne seren bir anlatı türüdür.

II. Masalların Özellikleri

1. Şekil Özellikleri

1.1. Masallar (hayvan masalları hariç), diğer anlatı türleri kadar olmasa da (destan, halk hikâyesi) anlatımı birkaç gün sürebilecek kadar uzun metinlerdir.

1.2. Masallar genellikle mensurdur ancak bazı masalların içinde manzum parçalara da rastlanır.

1.3. Masalların belli yerlerinde belli görevler için kullanılan kalıplaşmış sözler, formeller vardır.

1.4. Birkaç tip birleştirilerek bir masal metnine dönüştürülmüş masallar vardır.

1.5. Bütün masallar sade ve anlaşılır bir dille anlatılır.

1.6. Masal metinleri içerisinde diğer türlere ait bazı örneklere (atasözü, deyim, efsane vb.) de rastlanabilir.

2. Muhtevâ Özellikleri

2.1. Masallar, olağanüstü kahramanlar (dev, peri kızı, konuşan hayvanlar vb.), yerler (Kafdağı, periler ülkesi, yer altı dünyası vb.) ve olayları (şekil değiştirme, bedduâ ile taş kesilme, perilerle konuşma vb.) içermektedir.

2.2. Masalların pek çoğunda iyiler ödüllendirilirken kötüler cezalandırılır.

2.3. Genellikle her masalın sonunda bir misal çıkarılır.

2.4. Masallarda sosyal hayattan izler bulmak mümkündür.

2.5. Masallarda bazı tipler karakteristik özellikleri temsil eder (Keloğlan, Köse, Yaşlı adam vb.) (Şimşek, 2001: 3-7).

2.6. Masaldan çıkarılan misal tahkiye usulüyle sezdirilerek verilir (Önal, 2006: 183).

III. Masal Tipi ve Masalların Tasnifi

1. Tip Nedir?

TDK'nın **Türkçe Sözlüğü**'nde yer alan tanıma göre tip: *“Aynı cinsten bütün varlıkların ve nesnelerin temel özelliklerini büyük ölçüde kendinde toplayan örnek; tür, çeşit; ilgi çekici, değişik (kimse); hikâye, roman, tiyatro gibi uzun anlatıma dayalı edebî eserlerde kişi kadrosu içinde yer alan ve belli bir düşüncenin, topluluğun zihniyetini ve ideolojinin temsilciliğini yüklenen kişi; kendine özgü kişiliği olmayan, genellikle bilinen kalıplardaki insanları gösteren oyun kişisi”* dir (2005: 1983).

D. Kaya'nın **Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü**'nde tip: *“Bağımsız olarak var olma gücüne sahip eser veya kişi. Söz gelişi masallardan başlı başına anlatılan manasının tam olabilmesi için başka masala ihtiyaç göstermeyen Keloğlan masalları, Köse masalları, yabancı masallardan Sindirella gibi masalların her biri masal tipidir”* şeklinde açıklanmıştır (2007: 729).

S. Thompson'a göre tip: *“Kendi başına var olabilen ananevi bir masaldır.”* Bu tanım, kendi başına var olma ifadesiyle düşünülen tip tanımına uygun olmakla beraber masalın içinde yer alan kahramanların kastedilmediği sadece konusunun

dikkate alındığı düşünölmektedir. Oysaki tip; masallarda ve anlatıma dayalı diğere türlerde (destan, menkıbe, efsane, fıkra vb.) genel özellikleri değışmeyen kişilerdir. Çünkü bu kişiler küçük farklılıklarla hemen hemen her edebî türde aynı karakter özellikleriyle yer alırlar.

Türk kültürüne ait bir tip olan Keloğlan (Ögel 1976: 265-268); Türk dünyasında; Tazşa Bala (Kazakistan), Keçel, Keçel Mehemmed, Keçel Yeğen (Azerbaycan), Keçeloğlan (Kerkük), Kelce Batır (Türkmenistan), Tazoğlan (Kırım), Tas, Tastarakay (Altay) gibi adlarla tanınır (Şimşek, 2007: 61). Dobruca'da "Kelce" (Önal); Gürcüler arasında "Kel Kafalı Kaz Çobanı" diye anılırken, Almanlarda da "Grindkopf/Goldener" olarak bilinmektedir (Alangu, 1968: 460). Keloğlan'ın isimleri farklı olsa da bütün bu coğrafyalarda bilinmesini sağlayan, bu masalların bir Keloğlan karakteristiğı sergilemesidir. Bu karakteristik bizlere masallarda tipe giden yolu işaret etmektedir.

Keloğlan; Türk masalları için son derece dikkate değıer ve önemli bir tiptir. Kimi zaman akılı ve kurnazlığıyla ön plana çıkarken kimi zaman da sıradan hatalar yaparak halkın gözünde kabul görmüştür. Onun bazen kurnazca bazen akılsızca sergilediğı davranışlar aslında günlük hayatta pek çoğumuzun sergilediğı davranış biçimleridir. Haksızlığa karşı gelmesi, kendisine ya da ailesinden birine oynanan oyunlara tepki vermesinin ve bu tepkilerin kimi zaman zalimce olmasına rağmen halk tarafından kabul görmesinin yegâne sebebi bu olarak düşünölebilir. Çünkü tip; halkın ideal örneğidir. Her tipin kendine has olan ve toplumca da kabul görmüş belli özellikleri bulunur.

Böylelikle hangi anlatı türünde yer alırsa alsın her tip, bir veya birden çok özelliğı bünyesinde barındırır. Ancak her masalda birinci ve ikinci dereceden rol oynayan kahramanların olduğı unutulmamalı ve bunların tek başlarına birer tip olarak değıerlendirilmemesi doğru olur. Kendi başına birer tip oluşturabilenler; değışmeyen davranışlar sergileyen, olaylar ve durumlar karşısında aynı tepkilerde bulunabilen aynı karakter özelliklerini taşıyan kahramanlardır (Sever, 1995: 35).

2. Masalların Tasnifi

Her anlatı türünde olduğu gibi masalların da daha net ve açık bir şekilde anlaşılabilmesi için belirli yönlerden tasnif edilmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Masalların ilk tasnif denemesi J. G. Von Hahn tarafından yapılmıştır. Onu takiben, H. F. Feilber, Grimm Kardeşler, Joseph Jakobs, Kaarle Krohn, Antti Aarne, Stith Thompson ve Gedeon Huot gibi çeşitli masalbilimcilerin de tasnif denemeleri olmuştur (Kaya, 2007: 494).

Bu denemelerin en önemlisi Antti Aarne'nin başlattığı ve S. Thompson'un tamamladığı, **The Types of the Folktale** (Masalların Tip Kataloğu)'dir. Bu eserde masallar şu şekilde tasnif edilmiştir:

1- Hayvan Masalları (1-299)

- 1-99 Vahşi hayvanlar
- 100-149 Vahşi ve evcil hayvanlar
- 150-199 Vahşi hayvanlar ve insan
- 200-219 Evcil hayvanlar
- 220-249 Kuşlar
- 250-274 Balıklar
- 275-299 Diğer hayvanlar ve nesnelere

2- Asıl Halk Masalları (300-1199)

a- Sihir Masalları (300-749)

- 300-399 Doğaüstü rakip
- 400-459 Doğaüstü veya sihirli eş (karı-koca) ve diğer akrabalar
- 460-499 Doğaüstü görevler
- 500-559 Doğaüstü yardımcıları
- 560-649 Sihirli nesnelere
- 650-699 Doğaüstü güç ve bilgi
- 700-749 Diğer doğaüstü masallar

b- Dini Masallar (750-849)

c- Gerçekçi Masallar (850-999)

d. Aptal Dev Masalları (1000-1199)

3- Nükteli Fıkralar (1200-1999)

1200-1349 Mankafa hikâyeleri

1350-1439 Evli çiftler hakkındaki hikâyeler

1440-1524 Bir kadın (kız) hakkında hikâyeler

1525- 1874 Bir adam (oğlan) hakkında hikâyeler

1525-1639 Akıllı adam

1640-1674 Şanslı kazalar

1675-1724 Aptal adam

1725-1849 Din adamları ve vaizler hakkında şakalar

1850-1874 Diğer insanlarla ilgili şakalar

1875-1999 Yalan masalları

4- Zincirleme Masallar (2000-2399)

2000-2199 Zincirleme masallar

2200-2249 Hileli masallar

2300-2399 Diğer formülle başlayan masallar

5- Sınıflandırılmamış masallar (2400-2499)

Türk masalları üzerine de S. Walker - A. Uysal, M. Tuğrul ve N.Tezel, W. Eberhard, P. N. Boratav'ın çeşitli masal tasnif denemeleri olmuştur. Bunlardan en dikkate değer olanı Wolfram Eberhard ile Pertev Naili Boratav'ın 2536 masal metnini inceleyerek 378 masal tipine ulaştıkları katalog; **Typen türkischer Volksmärchen** (Türk Masallarının Tip Kataloğu) olmuştur. Bu katalogdaki tasnif aşağıdaki şekilde yapılmıştır:

A- Hayvan masalları (1-22)

B- Hayvan-insan masalları (23-33)

C- Hayvan veya olağanüstü bir varlığın insana yardımı (34-82)

D- Olağanüstü bir hayvan veya cin-peri ile evlenme (83-109)

E- Evliya veya iyi ruhlarla yaşantı (110-122)

F- Kaderin hüküm sürmesi (123-145)

G- Rüyalar (143-145)

H- Kötü olan olağanüstü varlıklarla yaşantı (146-168)

- I- Sihirler (169-184)
- J- Sevgilisine kavuşan kız (185-196)
- K- Sevgilisine kavuşan erkek (197-222)
- L- Bir zenginle evlenen fakir kız (223-238)
- M- Kıskançlık ve iftira (239-255)
- N- Hor görülen eşin kahraman olduğunu ispatlaması (256-258)
- O- Zina ve baştan çıkarma (259-280)
- P- Tuhaf olaylar (281-288)
- R- Realist masallar (302-310)
- S- Tuhaf tesadüfler (311-316)
- T- Komik masallar (317-322)
- U- Aptal ve tembel erkekler, kadınlar (323-338)
- V- Hırsız-hafıye (339-349)
- W-Akıllı, iş bilir, hilekâr veya cimri erkekler, kadınlar (350-378)

S.Walker-A. Uysal'ın tasnifinde yedi başlık yer almaktadır:

- 1- Doğaüstü masallar
- 2- Şaşırtıcı ve hünerli istidlâlli masallar
- 3- Mizahî masallar
- 4- Ahlâkî masallar
- 5- Köroğlu
- 6- Dini küçük düşürücü masallar
- 7- Fıkralar

M. Tuğrul “Mahmut Gazi Köyünün Halk Edebiyatı” adlı doktora tezinde masalları a. Hayali masallar b. Realist masallar adıyla sınıflandırmış; N. Tezel bu terimleri a. Düşsel masallar b. Gerçekçi masallar olarak yeniden adlandırılmıştır (Sever, 1995: 10-12). Ancak yukarıda da ifade edildiği üzere bütün bu çalışmaların en dikkate değer olanları A. Aarne - S. Thompson ile W. Eberhard - P. N. Boratav'ın yaptıkları tasnifler olduğundan bu çalışmada bu kataloglar kullanılmıştır.

IV. Keloğlan Masalları Üzerine Yapılmış Çalışmalar

1. Bilim İnsanlarının Yaptığı Çalışmalar

Bilim insanlarının bazı araştırmalar sonucu oluşturduğu kitaplarda yer alan masallar da çalışmaya dahil edilmiştir.

P. Naili Boratav'ın masalla ilgili pek çok çalışması bulunmaktadır. **Masallar -1- Uçar Leyli** adlı eserinde I. dereceden bir tip olarak 4 adet masal; **Az Gittik Uz Gittik** adlı eserinde 2 adet; **Zaman Zaman İçinde** adlı eserinde ise II. dereceden bir tip olarak karşımıza çıkan 1 adet Keloğlan masalı yer almaktadır.

1.1 Tezler

1.1.1. Doğrudan Keloğlan Masallarıyla İlgili Olanlar

Keloğlan masalları üzerine yapılan 2 adet yüksek lisans çalışması bulunmaktadır. Bu çalışmalardan biri Almanca biri de Kazak Türkçesi ile Türkiye Türkçesi'ndeki örneklerden bazıları dikkate alınarak kaleme alınmıştır.

Akgül Özcan'ın **Eine Vergleichende studie der ausgewaehlten original türkischen "Keloğlan Masalları" von T. Alangu mit den neuen deutschen Versionen "Keloğlan in der Bundesrepublik" und "Keloğlan ile Silvia" von Y. Feyzioğlu** adlı yüksek lisans tezinde T. Alangu'nun Keloğlan masalları ile Y. Feyzioğlu tarafından yazılan Keloğlan Almanya'da ve Keloğlan ile Silvia masalları karşılaştırılmıştır (1991).

Lazzat Ourakova'nın **Anadolu'daki Keloğlan Masalları ile Kazakistan'daki Tazşa Bala Masallarının Mukayesesi** adlı yüksek lisans tezinde Anadolu'dan seçilmiş on Keloğlan masalı ile Kazakistan'dan seçilen on Tazşa Bala masalı karşılaştırılmış ve bu karşılaştırmadan sonuçlar çıkarılmıştır (2001).

1.1.2. Masallarla İlgili Olanlar

1.1.2.1 Doktora Tezleri

Bilim insanlarının yapmış olduğu doktora, yüksek lisans çalışmalarında yer alan masalların arasında tespit edilen Keloğlan masalları da çalışmaya konu edilmiştir. Sözü edilen eserler aşağıda açıklanmıştır.

Saim Sakaoğlu'nun **Gümüşhane Masalları Metin Toplama ve Tahlil** (1973) isimli doktora tezi; bu çalışma daha sonra **Gümüşhane ve Bayburt Masalları** adıyla basılmıştır (2002). Eserde 70 masala yer verilmiştir. Bu masallardan 6 tanesi I. dereceden bir tip olarak karşımıza çıkan Keloğlan masalıdır.

Bilge Seyidoğlu'nun **Erzurum Halk Masalları Üzerinde Araştırmalar** (1975) isimli doktora tezi; bu çalışma daha sonra **Erzurum Masalları** adıyla basılmıştır (2006). Eserde yer alan 72 masaldan 2 tanesi I. dereceden bir tip olarak karşımıza çıkan Keloğlan masalıdır.

Umay Günay'ın **Elâzığ Masalları (İnceleme-Metin)** (1975) adlı çalışmasında yer alan 70 masaldan 6 tanesi I. dereceden bir tip olarak karşımıza çıkan Keloğlan masalıdır.

Ali Berat Alptekin'in **Taşeli Platosu Masallarında Motif ve Tip Araştırması** (1982) isimli doktora tezi; bu çalışma daha sonra **Taşeli Masalları** adıyla basılmıştır (2002). Eserde yer alan 70 masaldan 5 tanesi I. dereceden bir tip olarak karşımıza çıkan Keloğlan masalıdır.

Esmâ Şimşek'in **Yukarı Çukurova Masallarında Motif ve Tip Araştırması** (1990) isimli doktora tezi; bu çalışma daha sonra aynı adla basılmıştır (2001). Bu eserde yer alan 70 masaldan 6 tanesi I. dereceden bir tip olarak karşımıza çıkan Keloğlan masalıdır.

Mehmet Özçelik'in **Afyonkarahisar Masalları Üzerine Bir Araştırma** (1993) adlı doktora tezi; bu çalışma daha sonra aynı adla basılmıştır (2004). Bu eserde yer alan 70 masaldan 10 tanesi I. dereceden bir tip olarak karşımıza çıkarken, 1 tanesi (546-550) de düzmece bir Keloğlan masalıdır. Bu çalışmada yer alan

“Mustan” (507-510) adlı masal Keloğlan’ın adının geçmemesine rağmen konu tipi itibariyle “Keloğlan İle Dev” masalının; “Ese İle Köse” (666-671) masalı ise “Köse Değirmenci İle Keloğlan” masalının eş-metni olabilecek niteliktedir.

Behiye Köksel’in **Gaziantep Masalları Üzerine Bir İnceleme** adlı basılmamış doktora tezinde (1995) yer alan 70 masaldan 8 tanesi I. dereceden bir tip olarak karşımıza çıkan Keloğlan masalıdır. Bu masallardan “Devleri Öldüren Keloğlan” adlı masal “Keloğlan Ölüyü Diriltiyor”, “Keloğlan İle Cambazlar” masallarının birleştirilmiş şeklidir. Ayrıca masal, hikâye üslubuyla anlatılmıştır (410-415). “Köseler” adlı masalda Keloğlan ifadesi yerine oğlan ya da köylü ifadesi kullanılmasına ve cambazlar yerine köseler denmesine rağmen konu tipi itibariyle bir Keloğlan masalıdır (416-419). Benzer durum “Surpana” (420-422) ve “Köse” (269-271) adlı masallar için de geçerlidir. Adlar değişik olsa da söz konusu masal da “Keloğlan İle Köse” adlı masalın konu karakteristiğini göstermektedir.

Yılmaz Önay’ın, **Van Masalları Üzerine Bir Araştırma** adlı basılmamış doktora tezinde (1995) yer alan 70 masaldan 2 tanesi I. dereceden bir tip olarak karşımıza çıkan Keloğlan masalıdır. Bu çalışmada yer alan “Açıl Sofram Açıl” (347-349) adlı masal Keloğlan’ın adı yerine adam ifadesi geçmesine rağmen konu tipi itibariyle “Açıl Sofram Açıl” masalının eş-metni olabilecek niteliktedir. İlk kesitleri aynı olmakla beraber sonraki kesitleri itibariyle değişiklik gösteren Keloğlan’ın Oyunları (426-436) adlı masal “Keloğlan – III” masalının eş-metni niteliğindedir.

Seyit Emiroğlu’nun, **Meram İlçesi (Konya) Masalları Üzerinde Bir İnceleme** adlı basılmamış doktora tezinde (1996) yer alan 70 masaldan 4 tanesi I. dereceden bir tip; 1 tanesi II. dereceden bir tip olarak karşımıza çıkan Keloğlan masallarıdır. Bu tezde yer alan “Hayvan Dostu Keloğlan” adlı masal “Kedi, Köpek ve Yılanın Mükâfâtı” ve “Açıl Sofram Açıl” adlı masalların birleşkesi durumundadır (297-302).

Ruhi Kara’nın, **Erzincan Masalları** adlı basılmamış doktora tezinde (1996) yer alan 70 masaldan 3 tanesi I. dereceden bir tip olarak karşımıza çıkan Keloğlan masalıdır. Bu tezde yer alan “Açıl Sofram Açıl” adlı masalda Keloğlan yerine bir

adam ifadesi kullanılmıştır (481). Ancak masalın konu tipi itibariyle bir Keloğlan masalı olduğu düşünülmektedir.

1.1.2.2. Yüksek Lisans Tezleri

Rasim Deniz'in **Kayseri Masalları** adlı basılmamış yüksek lisans tezinde (1992) yer alan 40 masaldan 1 tanesi I. dereceden bir tip olarak karşımıza çıkan Keloğlan masalıdır. Köse Musa adıyla yer alan masalda, Keloğlan adı yerine Köse seçilmiştir. Ancak masal konu tipi itibariyle bir Keloğlan masalıdır (122-124).

Mustafa Sever, **Erciyes Yöresi Masallarında Tipler** adlı basılmamış yüksek lisans tezinde (1995) yer alan, 221 masaldan 20 tanesi I. dereceden bir tip olarak karşımıza çıkan Keloğlan masalıdır. Bu çalışmada yer alan "Kara Köse" (178-179) adlı masal Keloğlan'ın adının geçmemesine rağmen konu tipi itibariyle "Keloğlan İle Köse" masalının eş-metin olabilecek niteliktedir. Benzer durum "Köse Musa" (184) adlı masal için geçerlidir. Bu masal konu tipi itibariyle "Keloğlan Ölüyü Diriltiyor" masalının eş-metni sayılabilir. "Ali Cengiz Oyunu" (207-208) ve "Of İle Kef" adlı masalarda Keloğlan adının yerine oğlan denilmesine karşın masal çalışmamızdaki "Ali Cengiz Oyunu" adlı masala konu tipi ve olay örgüsü bakımından uygunluk göstermektedir. "Değirmenci İle Müşterisi" (216) adlı masalda Keloğlan adı yerine köylü ifadesi geçmesine rağmen, bu masal "Köse Değirmenci İle Keloğlan" masalının eş-metnidir. "Korkak Ali" (252) adlı masalda Keloğlan adı yerine Korkak Ali ifadesi geçmesine rağmen, bu masalın "Keloğlan İle Devler" adlı masalın eş-metni olduğu düşünülmektedir.

Halil Altay Göde'nin, **Yalvaç Masalları Üzerine Bir İnceleme** adlı basılmamış yüksek lisans tezinde (1997) yer alan 70 masaldan 6 tanesi I. dereceden bir tip olarak karşımıza çıkan Keloğlan masalıdır. "Tilki İle Değirmenci" (174-175) adlı masalda Keloğlan adı yerine değirmenci ifadesi geçmesine rağmen, bu masal "Keloğlan Sarımsaki Beyoğlu" masalının eş-metnidir. Benzer durum "Civcivoğlu" (244-247) adlı masal için de geçerlidir. Masalda Keloğlan adı yerine Civcivoğlu ifadesi kullanılmasına rağmen bu masal "Keloğlan ve Dev" masalının eş-metni niteliğindedir. "Ali Cengiz Oyunu" (254-255) adlı masalda da durum aynıdır. "Denizdeki Davar" adlı masalda Keloğlan yerine Köse ifadesi kullanılmasına rağmen

bu masal “Keloğlan ile Cambazlar” adlı masalın eş-metni olarak düşünülebilir. “Mezardaki Borcunu Vermeyen” (329-330), “Keloğlan – III” masalının; “Tüysüz” (331-332), “Keloğlan İle Köse” masalının eş-metni niteliğindedir.

Fevzi Sarıçiçek’in, **Arapgir Masalları (İncelemeler ve Metinler)** adlı basılmamış yüksek lisans tezinde (1997) yer alan 55 masaldan 3 tanesi I. dereceden, 1 tanesi de düzmece bir Keloğlan masalıdır (224-225). Bu çalışmada yer alan “Deli ve Akıllı Kardeşler” (231-233) adlı masal Keloğlan’ın adının geçmemesine rağmen konu tipi itibariyle “Keloğlan İle Köse” masalının eş-metni olabilecek niteliktedir. Benzer durum “Surpana” (241-243) adlı masal için de geçerlidir. Ad değişik olsa da söz konusu masal da “Keloğlan İle Köse” adlı masalın konu karakteristiğini göstermektedir.

Hüseyin Doğramacıoğlu’nun, **Kilis Masalları (Derleme ve Tahlil Çalışması)** adlı basılmamış yüksek lisans tezinde (2001) yer alan 45 masaldan 2 tanesi I. dereceden bir tip olarak karşımıza çıkan Keloğlan masalıdır.

1.2. Makaleler

T. Alangu, **Keloğlan Masalları** adlı eserinde ‘Keloğlan ve Köse tipi’ hakkında ayrıntılı bilgilere yer vermiş (1967); bu değerlendirmeler Türk Dili dergisinde “*Keloğlan Masalları- Mitostan Kurtuluş- Gerçeğe Yöneliş*” adlı bir makale olarak yayınlanmıştır (1968: 458-469). Bu makalede; Keloğlan tipi, Köse tipi, Keloğlan masallarının genel özellikleri, bu masalların arka planı ve oluşma zemini hakkında bilgiler vermektedir.

H. Köksal’ın “*Halk Masalları ve Hikâyelerinin Değişmez İki Karakteri: ‘Keloğlan’ ve ‘Köse’*” adlı makalesi Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi’nde yayımlanmıştır (1991: 241-254). Bu makalede, Keloğlan ve Köse tipleri belirlenmeye çalışılmış ve bu tiplere farklı bir bakış açısı geliştirilmiştir.

A. Ali Arslan’ın “*‘Keloğlan ve Anası’ adlı Masalın Sibirya’daki ‘Ostyak’ Varyantı Üzerine*” adlı makalesi Türk Dünyası Tarih Dergisi’nde yayımlanmıştır (1996: 43-48). Farklı coğrafyalarda yer alan Keloğlan masalının varyant karşılaştırılması yapılmış ve bazı masal metinlerine yer verilmiştir.

Y. Cıbroğlu'nun "*Keloğlan'ın 'Saçsız' Başı ve Tanrıçalar*" adlı makalesi Evrensel Kültür Dergisi'nde yayımlanmıştır (2000: 58-61). Keloğlan'ın adına kaynaklık eden mitsel kadınlar ve kütler hakkında bilgiler verilerek Keloğlan'ın kel oluşunun nedenleri temellendirilmeye çalışılmıştır.

1.3. Bildiriler

B. Ögel, "*Keloğlan Masal Motifinin Eski Türk Kökenleri*" adlı çalışmasında kelliğin menşei ve Türk kültüründeki izlerini bir kültür tarihçisi gözüyle ele almıştır. Bu bildirisi **I. Uluslar arası Türk Folklor Kongresi Bildirileri** kitabında yayımlanmıştır (1976: 265-268).

Nuri Taner, "*Türk Masallarında Anlatım Biçimlerine Göre Köse Tipi ve Keloğlan ile Köse Tipinin Karşılaştırılması*" adlı bildirsini V. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi'nde sunmuştur. Bildiri **Halk Edebiyatı Seksiyon Bildirileri** kitabında yayımlanmıştır (1997: 273-280). Bu bildiride Keloğlan ve Köse tipleri masal örneklerinden yararlanılarak belirlenmeye çalışılmıştır.

E. Şimşek'in "*Masalların Sembolik Dili Bağlamında Keloğlan Tipi Üzerine Bir Değerlendirme*" adlı bildirisi **VII. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi** 'nde sunulmuştur (2006). Bildiri 2007'de yayımlanmıştır (61-73). Bu bildiride, Keloğlan masalları çerçevesinde, masalların biçimsel ifadelerinin yanı sıra sembolik anlamları da değerlendirilmiş ve Keloğlan tipi belirlenmeye çalışılmıştır.

2. Araştırmacıların Yaptığı Çalışmalar

Ziya Gökalp, Küçük Mecmua'da bazı masalları neşreder daha sonra bu masalları **Altın Işık** adlı eserinde bir araya getirir (1974); aynı eser MEB'in 100 Temel Eser Projesi kapsamında yeniden yayımlanır (2005). Eserde "Keloğlan" (1974: 9-16; 2005: 13-21), "Nar Tanesi yahut Düzme Keloğlan" (1974: 28-34; 2005: 35-42) adlı masallar bulunmaktadır. Bu masallardan ikincisi adından da anlaşılacağı üzere I. dereceden bir tip olarak kabul edebileceğimiz bir Keloğlan masalı değildir. Masal; bir şehzadenin kılık değiştirmesi yoluyla ortaya çıkan bir Keloğlan'ı anlatır

ve masalın sonunda Keloğlan kılığındaki şehzade asıl kimliğine döner (1974: 28-34; 2005: 35-42). Bu kitapta 2 adet Keloğlan masalı bulunmaktadır.

Naki Tezel, Halk Bilgisi Haberleri Dergisi'nde yayımladığı 8 Keloğlan masalını (1936: 153-159; 1936: 169-178) daha sonra **Keloğlan Masalları** adıyla bir kitap olarak yayımlar. Eserde masallara ad konmamış birer numara verilmiştir (1936). N. Tezel, yayımlamış olduğu Türk Masalları adlı kitapta da “Keloğlan ile İhtiyar” (1971: 248-260), “Keloğlan Yemen’de” (1971: 261-264), “Keloğlan’ın Ali Cengiz Oyunu” (1971: 265-273), “Oduncu Keloğlan” (1971: 274-276), “Keloğlan Hindistan Yolunda” (1971: 277-288), “Keloğlan’ın Köse’ye Masalı” (1971: 289-292), “Keloğlan Ölüyü Diriltiyor” (1971: 293-304), “Tembel Keloğlan” (1971: 305-307), Dev ile Keloğlan” (1971: 308-313), “Keloğlan Yedi Kat Yerin Altında” (1971: 314-322), “Keloğlan’ın Tokmağı” (1971: 323-328), “Hamamcı ile Keloğlan” (1971: 329-336) adlı Keloğlan masallarına yer vererek daha önce yayımlamış olduğu masallara numara yerine birer isim vermiş ve 4 adet Keloğlan masalı daha eklemiştir (1971). Böylece kitapta 12 Keloğlan masalı bir araya getirilmiştir.

E. Cem Güney **Masallar** adıyla yayımladığı kitabında “Açıl Sofram Açıl” (1992: 120-143) adında I. dereceden bir tip olarak karşımıza çıkan 1 adet Keloğlan masalına ve II. dereceden bir tip olarak karşımıza çıkan “Hamur Bebek” (1992: 81-90), “Kül Kedisi” (1992: 131-143); “Elmas Beşik” (1992: 338-354) adıyla 3 adet Keloğlan masalına yer vermiştir. E. C. Güney, kitabında 4 adet Keloğlan masalına yer vermiştir.

Tahir Alangu, **Keloğlan Masalları** (1967) adlı kitabında 18 adet masala yer vermiştir. Ayrıca “Billur Köşk” adlı eserinde de “Zümrüdüanka Kuşu” (1990: 118-157) adlı II. dereceden bir tip olarak 1 adet ve “Ali Cengiz Oyunu” (1990: 203-210) adlı masalda kel yerine tüysüz ifadesi kullanılsa da 1 adet Keloğlan masalı bulunmaktadır. Bu eserlerde toplam 20 adet Keloğlan masalı vardır.

3. Yapılan Diğer Çalışmalar

Taranan masallar hem dış hem de iç yapısı bakımından incelenirken aynı sene içinde basılan ve tamamen aynı olan masal metinlerinden birisi (Soyiç 2004; Zerrem

2004; Tezel, 1971; Yazar adı yok, 1977 vb.); tek tek birer kitap şeklinde olan masallardan birleştirilerek oluşturulan bir masal kitabından sadece birisi dikkate alınmış (Gökşen, 1996; 2003 vb.), gerek üslup gerekse konu itibarıyla masal formundan uzaklaştırılmış olanlar tasnife dahil edilmemiştir. “Üç Köse’ye Bir Keloğlan” adlı masal örneğinde olduğu gibi aynı masal aynı yazarın adıyla tekrar basıldığı gibi, yazar adı verilmeden de başka bir yayınevi tarafından tekrar basılmıştır (Sarıyüce, 1993: 34-42; 2001: 50-63; Yazar adı yok, 2004: 39-46). Elimizdeki İngilizce kitaplar ya Türkçe’den İngilizceye çevrilmiş (Translated by: Turgay Evren-Kezban Evren, (Basım tarihi yok); Walker, 1993b; Sinclair, 1999a, 1999b, 1999c) ya da yazar tarafından derlendikten sonra yeniden söylenmiştir (Walker, 1993a). Söz konusu tüm bu eserlerdeki masallar incelemeye alındıktan sonra sadece bir defa tasnife dahil edilmiştir. Yeniden kurgulandığını düşündüğümüz masallardan sadece masalsı unsurları ve motifleri barındıranlar, seçilen masallar arasına alınmıştır.

Masalın iç yapısı göz önünde bulundurularak, Avrupa Masallarının üslûp özelliklerini inceleyen bir masal araştırmacısı olan Max Lüthi’nin konuyla ilgili görüşleri dikkate alınmıştır. M. Lüthi, Avrupa Masallarının üslûp özellikleri bakımından 5 başlık altında incelenebileceğini söyler: Tekboyutluluk, yüzeysellik, soyut üslûp, tecrit ve her şeye bağlılık, yüceltme ve dünyayı içine alma. Bu doğrultuda M. Lüthi, *“Masallarda; gerçek ile gerçeküstü dünya birbirinden ayrılmamıştır; mekân, zaman, ruh ve psikoloji boyutunda bir derinlik veya derinleşme yoktur; sadece aksiyon ve olay örgüsü için önem taşıyan konulara yer verilir; kişiler bireysel özelliklerini yitirip yerçekimsiz (ağırlıksız), saydam (şeffaf) figürlere dönüşür. Masal kahramanları ne aileye, ne vatanlarına ne de belirli eşyalara bağlıdırlar. Onların hem iç dünyaları bulunmaz, hem de zaman kavramıyla bir bağlantıları yoktur”* demektedir (Oruç, 2000: 221-228).

Bu çerçevede yukarıda ifade edilen biçimde kaleme alınmış eserler, kendi içinde tasnif edilmiştir. Bu tasnifte masallar konu ve üslup bakımından incelenmiş ve konu itibarıyla 4 başlık altında toplanmıştır: Milliyet vurgusunu amaçlayan metinler, dini öğretim vurgusunu amaçlayan metinler, eğitim-öğretim vurgusunu amaçlayan metinler, sosyo-kültürel değişimi gösteren metinler.

3.1. Konu Yönünden Keloğlan Masalına Uymayanlar

3.1.1. Milliyet Vurgusu Amaçlayan Metinler

İrk, milliyet ve görüş bildiren metinler, milliyet vurgusu taşıdığından masal olma özelliğinden sıyrılmışlardır. Söz konusu yayınevlerine ait kitap kapakları bile aslında bu metinlerin içeriğini kanıtlar niteliktedir.

Keloğlan Çanakkale Muharebelerinde adlı kitap, yazarın kendi ifadesiyle ‘uzun masal’ olarak nitelendirilmiştir (Göktulga, 1939: 5-56). Ancak eser, hem yapısı hem de kurgusu bakımından adeta uzun bir hikâye niteliğindedir.

Bir başka metinde Keloğlan’ın karşısına çıkan kişi onun milliyetini sorgulamaktadır.

“Yaşlı adam Keloğlan’ın başından geçenlere çok üzülmüş:

_ Sen Türk’sün ha? diye onu ilgiyle süzmüş. Ben Türk bilgini... (Birdost, tarihsiz: 19).

3.1.2. Dini Öğretme Vurgusunu Amaçlayan Metinler

Söz konusu metinlerden bazılarında Keloğlan “Bismillah” diyerek işe başlayan, anasından hayır dua almadan yola çıkmayan bir tiptir. Oysaki yukarıda da ifade edildiği üzere, masal kahramanı masal dünyasında her şeyden bağımsız olarak yer alır. Aşağıda verilen örnekler çeşitli masal kitaplarından seçilmiştir. Masalarda anlatıcıya bağlı olarak bazı yerel ya da dini birtakım ifadelerin bulunması normaldir. Ancak bu örneklerde de açıkça görüldüğü üzere; Keloğlan bir masal kahramanı olmaktan çok dini bir düşünceyi yansıtan bir tipe dönüştürülmüştür.

“Keloğlan, ‘Bismillah’ demiş, kolları sıvayıp yemeğe başlamış. Doyunca ‘Elhamdülillah’ demiş” (Özçelik, 2006: 67-69).

“Keloğlan düşünüp taşınmış, kel kafasını kaşımış, sonunda anasına hak vermiş, ‘Bismillah’ deyip doğrulmuş... Bakalım Mevla ne gösterir... Keloğlan ertesi sabah gün doğmadan uyanmış. Arı duru sudan abdest alıp namazını kılmış. Azık torbasını omzuna vurup, anasının elini öpmüş, yola çıkmış.

_ Sağlıcakla git, sağlıcakla gel diye dua etmiş anası. Arkasından da bir testi su döküp oğlunu uğurlamış” (Efe, 1984: 22-23).

Kimi metinlerde Keloğlan dini içerikli diyaloglara dahil edilir:

“... _ *Selamünaleyküm oğul, sofran bereketli olsun demiş, bir ihtiyar adam... bembeyaz sakallı, nur yüzlü bir adam*” (Efe, 1984: 25).

“_ *Ben bir meleğim demiş güvercin. İyi kalpli insanlara yardım eden bir melek. Sen o yaşlı adama yardım ettin. Allah da sana yardım edecek*” (Efe, 1984: 28). Söz konusu oğul ve kendisine yardım edilecek kişi Keloğlan’dır.

Kimi masal metinlerinde adeta okuyucuya din dersi verilmektedir:

“... *Yüce Allah akıl vermiş, fikir vermiş. Hem sevabın, hem günahın yollarını göstermiş. ‘Kim sevap işlerse cennetime girecek, kim günah işlerse cehenneme’ buyurmuş. Nice Peygamberler, nice kitaplar gönderip bunu bütün âleme duyurmuş. Uzun sözün kıtası, bu dünyayı iyilerle kötüler belli olsun diye bir imtihan yeri yapmış*” (Efe, 1984: 33-34).

“*Bu dünyada hoş seda bırakanlardan biri de bizim Keloğlanmış. ... Keloğlan iyi kalpli, temiz huylu bir çocukmuş. Aç görse doyurmak, çıplak görse giydirmek istemiş gücünün yettiğinde. Yarın benden hesap sorar diye karıncayı bile ezmez, kin gütmmez, haset etmezmiş*” “*Gece olmuş, yatsı ezanları okunmuş. Abdest alıp namaz kılmış, sonra da yatakları sermişler*” (Efe, 1984: 48-49).

“*Bazen ümitsizlikler ümit doğurur, Allah büyüktür. Ondandır ümit kesilmez, denir. Nitekim de öyle olmuş. Bir gün bir ümit kapısı açılmış adama...*”, “... gece gündüz ettiği *duanın mükafatını gördüğüne sevinmiş*”, Çocuk, “*Tanrım beni muradıma erdirdi*” diye dua edermiş (Yetkili, 1973: 73).

“*Sen ve kardeşlerim muvaffak olup selamete avdet etmem için dua ediniz*” (Yurdatap, 1968: 27).

“... _ *Günaha giriyorsun oğlum (söz konusu oğul Keloğlan’dır) demiş. Allah herkesin rızkını kendi ölçüsüne göre takdir eder verir. Bu payda kimisine az, kimisine çok düşer. Kullara düşen ödev de Tanrı’nın kendilerine verdiği kadarıyla yetinip, buna daima şükretmektir...*” (Alsan, 1977: 4).

“... *Yemişler, içmişler, Allah’a şükretmişler*” (Babacan, 1993: 10, 29, 33, 37).

“... **Tamahkârlığın sonu budur...**” “... _ **Allah senden razı olsun, çabuk imdadıma yetişip beni kurtarmasaydın boğulup gidecektim...**” (Yurdatap, 1968: 22).

“Keloğlan, anacığının elini ayağını öpmüş ve **helallik aldıktan sonra, çıkınını omzuna, heybesini sırtına vurup yola revan olmuş**”

“... Ey kışoğlunun **helal süt emmişi!**...”

“Keloğlan tüyü almış, kuş; karınca ile **helalleşip ayrılmışlar**”

“Ne yana baksa aynı yan görünüyormuş. **“Ya Allah!”** diyerek bir yana dönmüş yüzünü ve yürümeye başlamış” (Temel, 2007: 76, 77, 78, 82).

“... Yıkanmış, durulanmış. Giyinmiş, kuşanmış. **Hısım akrabayı, konu komşuyu dolaşip helâllaşmış.**

_ **Gidip gelmemek, gelip bulmamak var. Hakkınızı helâl edin, demiş**” (Babacan, 1993: 63).

“... **Canım önce Allah’a, sonra sana emanet, demiş**” (Babacan, 1993: 67).

_ **Allah’ım! Bu kel kulunu sen koru diye yalvarmış**”, “**Demek ki Allah’ın takdiri** böyleymiş. Bana kalsa ejderhanın yanından bile geçmezdim ya, **Allah onu öldürüp kahraman olmayı nasip etti, diye düşünmüş**” (Babacan, 1993: 75).

“**Allah, Keloğlan gibi yiğitleri her zaman var etsin. Kırk Haramiler gibi zalimlere de, dünyayı, ahreti dar etsin...**” (Babacan, 1993: 19). “... **Allah’ın ikramı cezasından çokmuş**”; “**Allah onu kem gözlerden saklasın...**” (Babacan, 2003: 21).

“**Allah senden razı olsun. Nice zamandır sultanımız ilk defa gülüyor, demişler**” (Babacan, 1993: 27).

“... **Allah’ın izni ile doğum zamanı gelmiş**” (Babacan, 1993: 31).

“Keloğlan ertesi gün anasının elini öpmüş, **duasını almış, koyulmuş yola**” (Kartal, 1987: 14); “Keloğlan anacığını hiç üzmez, ne derse yapar, ne isterse önüne koyar çalışırmış ama boşuna değil; nerede iş bulursa girip çalışır, **anasının hayır duasını alır Tanrı’ya şükredermiş**” (Yazar adı yok, 1986: 59).

“... **Aman Müslümanlar, şu Keloğlan’ın bize ettikleri!**...” (Yazar adı yok, 2004: 125).

“... _ *Allah senden razı olsun hamamcı başı ...*” (Yazar adı yok, 2004: 148).

“ ... *tembel tembel evde oturmayı, ne buldu ise şükür edip yiyip içmeyi, uyumayı severmiş*” (Yazar adı yok, 2004: 218).

“ ... *Evin içi birden nur’dan bir ışıkla aydınlanmaz mı?*” (Yazar adı yok, 2004: 224).

Bir başka masalda; küçük olduğu için büyüğüne önce o selâm veren; konuşmaya **selâmün aleyküm** bey amca diye başlayan; ilmi **Allah nerede nasip ederse** orada öğrenen ve bu durumu karşısında **maşallah** ifadesiyle takdir gören bir Keloğlan vardır (Yazar adı yok, 2004: 48).

Farklı bir masalda, söz konusu vaktin namaz vakti olarak geçmesi; **Cuma Namazı, günah** gibi ifadelerin kullanılması son derece dikkat çekicidir. “_ *Aman Cuma vaktidir. Namazdan önce atmayalım günah olur. Şu çalının dibine bırakalım. Namazdan sonra gelir atarız, demiş. Hepsi de bunu kabul edip Cuma Namazı’na gitmişler*” (Yazar adı yok, 2004: 100).

“ *Vaktiyle dağların şahında, Ahı Dağı’nda bir çoban yaşarmış. Kırılığ elinde, sürüsü önünde, gönül yüceliği içinde işini yaparmış. İşinde hile, dilinde sövme nedir bilmezmiş. Karıncayı bile incitmezmiş... Tanrı’m, ne övünenlerden ne dövünenlerden etme beni, demiş. Helâl süt emmiş bir çocuk sahibi olmayı dilemiş*” (Kartal, 1987: 37).

“... _ *Çok şükür iyiyim, diye karşılık verdi.*

Bunun üzerine bezirgân katırının üstünden indi ve Keloğlan’a yaklaşarak

“_ *Oğlum dedi. Sana bir iş teklif edeceğim onu yaparsan senin için çok hayırlı olur, hem de benim dostluğumu kazanmış olursun ...*” (Yurdatap, 1968: 20).

“... *Süleyman isminde babamıza hocalık etmiş bir pir geldi*” (Yurdatap, 1968: 24).

3.1.3. Eğitim-Öğretim Vurgusunu Amaçlayan Metinler

Bu metinlerin birçoğunda “Keloğlan tipi”nde çocuklara ders verilmesi amaçlanmaktadır. Keloğlan, rüyasında “Gutenberg”i, “İbn-i Sîna”yı gören, rüya mekânı olarak uzayı tercih eden bir tip olarak karşımıza çıkmaktadır;

“Aksakallı kendini tanıtmuş. Adı Gütenberg’miş. Baskı yapan makineyi oluşturmuş. Bu makine, kitap ve dergi, toplumun yararlanabileceği yazıları ve işleri basarmış. Bunun adına ‘matbaa’ ya da baskı makinesi derlermiş” (Birdost, tarihsiz: 20).

“İbn-i Sîna’nın Latince’ye çevrilen hekimlik, matematik ve gökbilim konularındaki incelemelerini matbaada bastım.” (Birdost, tarihsiz: 19).

“At bir yel gibi esmiş, dağlar ırmaklar geçmiş. Henüz devler ülkesine varamadıklarını gören Keloğlan:

_ Devler ülkesi çok mu uzak? Diye sorduğunda, Cinoğlu:

*_ Hayır, demiş. **Bir ışık yılı** uzakta...*

*_ **Yolculuğumuz bir yıl mı sürecektir? Etme eyleme Cinoğlu!..***

*_ **Yok canım! Geldik sayılır... Şuracıkta!”*** (Birdost, tarihsiz: 15-16).

Masallarda olağanüstü zaman ve mekândan söz edilmesi son derece doğaldır. Ancak burada kullanılan ‘ışık yılı’ ifadesi çocuklara öğretilmek amacıyla kullanılmış bir terim olarak düşünülebilir.

“Bilgin, oraya ancak insanların alınabileceğini söyleyince, Cinoğlu kendi cinsinden olanlara bu hakkın neden tanınmadığını sormuş. Bilgin şu karşılığı vermiş:

*_ **Çünkü, cinler somut varlıklar olmayıp insan beyninde yaratılmışlardır ve orada yaşarlar.***

Cinoğlu dudak bükmüş:

_ O yumruk kadar beyninde yaşıyoruz öyle mi? Güleyim bari! Babam söylemişti, cinler ülkesi o dek büyükmüş, o dek büyükmüş ki, ucu bucağı yokmuş!

Bilgin:

*_ **İşte, o sınırsız ülke insan beynidir.”*** (Birdost, tarihsiz: 20-21).

Burada yapılan tanımlar ve Cinoğlu ile Gutenberg arasında geçen diyaloglar, içinde felsefî düşünce boyutunu barındıran ifadelerdir. Dolayısıyla doğaüstü varlıklar mantık çerçevesinde açıklanarak masal dünyasının büyüü bozulmaktadır. Bir başka metinde de “... *Baştan ona acayip mendilini geri getiren süper güç de, bu kez Keloğlan’a acımamış ve yardımına koşmamış nedense!*” dedikten sonra yazar ders verme amaçlı bir tekerlemeyle masalı bitirir:

“Kıssadan hisse:

Bilmez çok kimse,

Gücün kendinde,

Kendi özünde,

Var olduğunu.

Bir bilse bunu,

Kavga, yoksulluk

İnsana kulluk

Ortadan kalkar

Diner acılar!” (Yazar adı yok, 2004: 38).

“ *Keloğlan’ın arkadaşı bu hikâyeden ibret alarak cimrilikten vazgeçmiş”* (Yetkili, 1973: 83).

“Dilenciler Şahı” adlı masal da bu türden bir örnek teşkil eder. Masalda “Dilenciler Derneği” ve bu derneğin yazıcısı bulunmaktadır. Keloğlan karşısına çıkan sahtekârları derneğe şikâyet eder (Birdost, tarihsiz: 52,53).

“Keloğlan’ın Öğrenciliği” (Aydın,1988: 23-39) ve “Keloğlan’ın Nalbantlığı” (Aydın, 1988: 41-55) adlı masalarda Keloğlan ya okula gitmeyi çok isteyen bir öğrenci ya da annesinin sözünü dinleyen akıllı bir çırak olarak karşımıza çıkmaktadır.

“Keloğlan İlim Peşinde” (Yazar adı yok, 2004: 47-51) adlı masalda da Keloğlan ilim öğrenmek için yola çıkan bir tiptir. Masal boyunca Keloğlan yaşlı, heybetli bir adamdan bilgi almaya çalışır ancak masalın sonunda sabırsızlığına yenilir. Dolayısıyla masal, dinleyici kitlesi hedef alınarak ders verme amacıyla yazılmış bir metin haline dönüşmüştür. Nitekim Keloğlan’ın masalın sonunda kendi

kendine konuşarak “ _ Ben de hocam gibi bilgili olmak istiyorum. Bunun için de, sabırlı ve çalışkan olmam lâzım!” demesi ve evine dönmesi bu düşüncüyü desteklemektedir (2004: 51).

“El elden üstündür derlerdi, yüceler cüceleri küçümsememeli diye söylerlerdi, inanmazdım. Evrende benden üstünün olduğunu sanmazdım. Aşırı güvende aldanmışım, ben yanılmışım. Yazık ki şimdiye dek bunu kavrayamamışım. Benden sonra gelenlerin kavramasını dilerim, demiş” (Kartal: 1987: 20).

“Derler ki; o gün bu gündür o diyarlara bir daha dev gelmemiş. Herkes çalıştığının karşılığını almış, kimsenin hakkı kimsede kalmamış” (Babacan, 1993: 19).

“Derler ki; o gün bu gündür o ülkede hiçbir lüzumsuz vergi alınıp halk zulme, haksızlığa uğratılmamış. Öyle iyi ve başarılı bir yönetim olmuş ki, değil insanlar, hayvanların bile burnu kanatılmamış” (Babacan, 1993: 79).

“_ Bak oğlum. Ağlayanın malı gülene yaramaz. Allah kimsenin hakkını kimsede komaz. Nasıl ki değirmenci senin ununu yediği için başı belaya düşmüş, sen de onun altınlarını yersen ondan daha beter olursun, demiş” (Babacan, 1993: 53).

Bazı masal metinlerinde, kendisi diğerlerine ders veren bir Keloğlan’la karşılaşmaktayız. Haramiler tarafından oyuna getirilen Keloğlan, bir başka oyun oynayarak onları alt eder ve aşağıdaki ifadelerle haramilere ders verir.

“Edenin ayağına, doğrayanın kaşığına gelirmiş. Şimdilik bu kadar ders sizlere yeter. Ama üzülmeyin. Saç sakal dediğiniz nedir ki? Seneye kalmaz gene biter” (Babacan, 1993: 17).

Aşağıdaki örnekte de görüldüğü üzere kimi zaman yazarlar, Keloğlan masallarında beklenen sonu akıl sınırları çerçevesinde yeniden şekillendirmiş ve masalın dinleyici kitlesine de bu doğrultuda bir mesaj vermişlerdir.

“Hani derler ya, Allah dağına göre kış, kuluna göre iş verirmiş. Keloğlan’inki de öyle olmuş. Karısı padişah kızı değilmiş ama hem güzel, hem

çalışkan, hem de iyi kalpli biriymiş. O kadar ki, o gün bugün ne zaman iyi bir eşten, helal süt emmiş bir kadından söz edilse, Keloğlan'ın karısı örnek gösterilirmiş” (Babacan, 1993: 60).

3.1.4. Sosyo-Kültürel Değişimi Gösteren Metinler

Kimi metinler ise geleneksel tepki ve öğretilerden uzaklaştırılıp günümüz koşulları dikkate alınarak yazılmıştır. Türk kültüründe önemli bir yere sahip olan ‘Tanrı misafiri’ kavramı unutulmuş, bu durum kentli olmanın bir gereğiymiş gibi gösterilmiştir. Ayrıca pek çok Keloğlan masalının sonunda anasının yanına dönen ya da anasını saraya yanına aldırarak Keloğlan, anasına ayrı bir ev yaptıran bir tipe dönüştürülmüştür.

“Keloğlan:

*_ Buranın yabancısıyım. Beni bir gecelik **tanrı misafiri** olarak alır mısın?*

Demiş.

Yaşlı kadın:

*_ Keloğlan burası **kocaman kent**. Kentte geceleri kalmak için birçok **otel** var. **Yabancılar gidip otellerde kalır. Sen de git otelde kal, demiş”** (Aktan, tarihsiz: 9); *“Keloğlan, Başvezir olmuş. Eski Başvezir’i, uzak bir ülkeye sürgüne yollamış. Keloğlan, **annesini de unutmamış tabi ki. Ona da güzel bir konak yaptırmış. Emrine hizmetçiler vermiş”** (Özçelik, 2006: 60).**

Masal metinlerinin bazılarında Keloğlan tipi şehir hayatına adapte edilmiştir.

*“Varmış kasabaya Keloğlan. **Tuvalete gitmiş, bekçinin yerinde olmadığını görmüş. Fırsatı değerlendirmiş. Gelenlerden aldığı parayı cebine atmış”** (İpek, 2005: 6).*

*“... **Sorun köylü kızı kentli kızı sorunu değildir. Sevdiğim padişah kızı bile olsa köylü kızı ile birdir. Önemli olan yazılmış sanılan yazgıyı silmektir, cüce bilinenlerin yüceliğini göstermektir. Kaldı ki, sevginin köylüsü kentlisi olmaz, yaşam böyle gelmiş ama böyle gitmez. **Çaba göstermezsek yoksulluk tükenmez. Bu nedenle bana inanmalısın. Evrende insanoğlunun yenemeyeceği güçlüğün olmadığı kanısına varmalısın. Oğluna güven içinde her işi bana bırakmalısın”** (Kartal, 1987: 14).***

3.2. Üslûp Yönünden Keloğlan Masalına Uymayanlar

Keloğlan sevilen bir masal kahramanı olduğundan yazarlar ve yayınevleri anlatıma dayalı türler arasındaki geçişkenlikten faydalanarak Keloğlan'ı bir hikâye kahramanı yapıp çoğu kez yeniden kurgulamak suretiyle yazıya geçirmiş ve böylelikle farklı metinler oluşturmuşlardır. Bu türden metinler, adı her ne kadar masal olsa da adeta birer hikâye niteliğindedir. Keloğlan ve diğer tiplerin duyguları, düşünceleri, tavırları metne katılarak bir masalda olması gerekenden çok ayrıntıya yer verilmiştir. Yapılan tasvirler kimi zaman abartı düzeyindedir.

Dolayısıyla bu metinler adeta hikâyeleştirilmiştir. “Kel Oğlan İle Kara Çomak Hikâyesi” (Yurdatap, 1937: 2-16; 1968: 41-59); (Göktulga, 1939); (Korgunal, 1942); (Danışman, 1969); “Keloğlan ile Tılsımlı Külâhın Hikâyesi” (Yetkili: 1973: 76-79); (Kartal, 1976), (Varol, 1976); “Rüzgâr Durduran” (Yazar adı yok, 1977: 5-13); (Egeli, 1977); (Alsan, 1977); (Özkan, 1979); (Güler, 1986); (Uysal, 1998); (Yazar adı yok, 2002) ; (Yılmaz, 2004), (İpek, 2005); (Özçelik, 2006); (Temel, 2007); gibi masal kitapları, bazılarının adından da anlaşılacağı üzere bu türden metinleri içermektedir.

Bazı masal metinlerinde yazar, masal üslûbundan uzaklaşarak kendi üslûbunu okuyucuyu yoracak bir nitelikte ortaya koymuştur;

“ Aradan yıllar geçti. Yaşım gene aynı, boyum aynı. Ama köylüler, anam, değirmen olayından sonra büyümüş gözüyle bakar oldular bana. İstersem dağdan odun bile getirebilirdim. İstersem diyorum, körü körüne çalışmak benim işim olmadı hiç. Ömrüm boyu ufak tefek ayak işlerini sevmedim ... ”(Uysal, 1981: 23).

*“... Neyse, sözü uzatmayalım. Evvel zaman içinde küçük bir köyde **ben Keloğlan, anamla birlikte yaşadık.** Öyle bol bulamaç bulamaz, döke saça yiyemezdik”* (Güler, 1986: 6).

“... Atalar: ‘Sabreden derviş muradına ermiş’ derler. ... Her yeni yıla koşmuşlar umutla ... Kalmış sevinçleri kursaklarında... ‘Yitenle yitilmez, geriye dönülmez’ demişler” (Kartal, 1976: 67).

“Keloğlan, kuyumcunun yanında çıraklığa başlayadursun, biz gelelim o ülkenin ‘astığı astık kestiği kestik’ hükümdarına...”; *“Peki, sihirli mendil ne oldu, diyeceksiniz. Söyleyelim: Kirden pasaktan artık tutulacak yanı kalmayan mendilini Keloğlan bir gün ırmakta yıkayayım, demiş. Yıkarken yıkarken, elinden kayıp suya düşmemiş mi mendil? Akıntı alıp götürmemiş mi?”*

Keloğlan: “kirli bir bez parçası” için kendini zora sokmayı istemediğinden mendilin sulara kapılıp hızla uzaklaşmasına seyirci kalmış.

Değersiz de olsa, her şeyi yitirmek birazcık sıkmamış değil ama “alt yanı bir bez parçası” diyerek önemsememiş bunu. Sözün kısası, Keloğlan, ayılar padişahının verdiği armağanı, yani değerini bilmediği ‘sihirli’ mendilin yitirmiş ve yitirdiğine pek üzülmemiş bile!” (Yazar adı yok, 2004: 33, 37-38).

“ Hikâyenin buradan aşağısını Bay Abdullah Ziya’nın ‘Keloğlan’ın Hatıratı’ isimli kitabından aynen okuyacak ve doğrudan doğruya Keloğlan’ın ağzından dinleyeceksiniz” (Korgunal, 1942: 8-9).

“O böyle düşünüp kel başını kaşıyadursun, biz gelelim tekeye...”, “Demesine demiş ya, ne yapıp ne edeceğini anlayamamış...”, “Onlar içeri girip kardeşleriyle ilgiledursunlar, biz gelelim doktora...”, “E ders vermenin de tam sırasıymış şimdi...” (Babacan, 1993: 11, 13, 18, 19).

“O varsın kayıplara karışadursun, biz gelelim yine Keloğlan’a”; *“Demesiyle, aklından geçenleri hemen uygulamaya koyması bir olmuş”* (Babacan, 1993: 52-54).

“Sözün kısası, uzatmayalım, demesine demiş ama, gelgelelim, derler ki ” gibi ifadelerin masalın pek çok yerinde adeta konuyu sürdürmek ve yazarın metne müdahalesini kolaylaştırmak amacıyla kullanılan geçiş formelleri olarak düşünülmektedir. Ancak bu formellerin masalarda sıklıkla tekrar edilmesinin okuyucuyu sıktığı ve gereğinden fazla yönlendirdiği düşünülmektedir..

“Vara vara varmış bir büyük şehre. Gariplik, gurbetlik deyip de geçmeyin ha, çok zordur, Allah kul başına vermesin. Şimdi Keloğlan ne yapsın, neylesin?”

Hangi kapıyı çalsın, derdini kime söylesin. Yer bilmez, yurt bilmez. Toydur, elinden bir iş güç de gelmez” (Babacan, 1993: 58).

Bazı metinlerde de yazar bir masalda olması gerekenden çok ayrıntıya girmiştir. Gerek Keloğlan adına gerekse anası adına düşüncelerini ifade etmiştir. Oysaki bir masal metninde tasvire ve ayrıntıya yer vermekten kaçınılması gerekmektedir.

“... _ *Peki anacığım, deyip mışıl mışıl uyumaya devam etmiş. Soba gürül gürül yanarken, çıtır çıtır sesler çıkarıyormuş. **Bu sesler Keloğlan’a ninni gibi geliyormuş**”; “... *Keloğlan kasılarak başlamış anlatmaya: _ Kurda dedim ki, gel kuçu kuçu seni gezdireyim! Sonra kulağından tuttum kulübeye soktum. **Gördünüz gibi bir güzel de bağladım!**” (Yazar adı yok; 2004: 53, 55). Bu türden örnekler kitabın içindeki pek çok masalda görülmektedir.**

V. HALK ANLATILARI VE KELOĞLAN

“Keloğlan tipi”ne yalnız halk masallarında değil, destan, halk hikâyesi gibi anlatı türlerinde de rastlamaktayız. “Koroğlu” destanında Keloğlan, Koroğlu’nun atını kaçırma cesaretini ve metanetini gösterir; bu zor görevi başarması karşılığında ödüllendirilir. Keloğlan, Koroğlu’nun Paris, Hulufu rivayetlerinde Kiçel Hamza, Tobol rivayetinde Kezel, Maraş rivayetinde Kel Oğlan ve Yekçeşim olarak karşımıza çıkar (Boratav, 1984: 85). Bu kol Kars ve yöresi âşıkları arasında da anlatılmaktadır (Durbilmez, 2006: 352). Ayrıca Âşık Garip Hikâyesi’nde Keloğlan saz çalıp, şiir söyleyen ve I. dereceden kahramanın rüyaya yatmasına sebep olan (Türkmen, 1995: 123); Nevruz Bey Hikâyesi’nde Nevruz’un gideceği yere gitmesini sağlayan (Duymaz, 1996: 125-126) ve Tahir ile Zühre Hikâyesi’nde Tahir’e sözüyle sazıyla Zühre’den selam getiren (Türkmen, 1998: 226, 227) bir tiptir. Keloğlan, Arzu İle Kamber hikâyesinin Dobruca’da derlenen iki varyantından ilkinde (Arız men Kamber) kel kıyafeti giyen Kamber olarak karşımıza çıkar (Türkmen, 2001: 702). Kimi atasözü ve türkülerde de “Keloğlan”a rastlamaktayız (Alangu, 1967: 201). Görülüyor ki, Keloğlan sadece masal kahramanı değil diğer anlatılarda da karşımıza çıkan bir tiptir.

VI. SİNEMA, TELEVİZYON, TİYATRO, SENFONİ, ÇİZGİ ROMAN VE KELOĞLAN

Türk toplumu tarafından sevilerek bu günlere taşınan Keloğlan masalları beyazperdede, beyazcamda, tiyatro ve senfonilerde hatta çizgi romanlarda bile karşımıza çıkmaktadır.

a. Sinema ve Televizyon

Türk toplumunun kendine en yakın hissettiği ve en çok sevdiği masal kahramanlarından biri olan Keloğlan, ilk olarak tiyatro sanatçısı İsmail Dümbüllü tarafından canlandırılmıştır. 1948’de çekilen bu filmin (“Keloğlan” Yönetmen ve Senaryo: Vedat Örfi Bengü) kadın oyuncusu o dönemin ünlü ses sanatçısı Suzan Yakar’dır. 1965’te Öztürk Serengil (“Keloğlan” Yönetmen ve Senaryo: Yavuz Yalınkılıç) ; 1971’de Sami Hazinses (“Keloğlan” Yönetmen: Süreyya Duru Senaryo: Suavi Sualp, “Keloğlan Aramızda” Yönetmen: Sırrı Gültekin, “Keloğlan ve Yedi Cüceler” Yönetmen ve Senaryo: Semih Evin), Keloğlan rolünü üstlenmiştir.

Aynı yıl Türk toplumu yeni bir Keloğlan’la karşılaşır ki, bu Keloğlan Rüştü Asyalı’dır. Rüştü Asyalı ile Keloğlan ayrı bir üne kavuşur ve arka arkaya Keloğlan filmleri çekilir (“Keloğlan Aramızda-1971” Yönetmen: Sırrı Gültekin, Senaryo: Turgut Özakman, “Keloğlan ile Can Kız- 1972” Yönetmen: Metin Erksan, Senaryo: Turgut Özakman”; “Keloğlan İz Peşinde-1975” Yönetmen: Nuri O. Ergün Senaryo: Turgut Özakman ve “Ben Bir Garip Keloğlanım-1976” Yönetmen: Süreyya Duru Senaryo: Suavi Sualp-Rüştü Asyalı”. Beyazperdeye yansıyan en son Keloğlan ise Mehmet Ali Erbil (Senaryo: Tayfun Günever, Yönetmen: Tayfun Günever; ‘Keloğlan Karaprens’e Karşı-2005’) dir. Bu filmler önce beyazperde de daha sonra da beyaz camda defalarca Türk toplumuyla buluşmuştur (http://216.239.59.104/search?q=cache:szK8UaDd47sJ:www.haber7.com/haber.php%3Fhaber_id%3D106342+%22+Kelo%2C%9Flan+filmleri%22,&hl=tr&ct=clnk&cd=2&gl=tr)

Bu noktada asıl dikkat edilmesi gereken Keloğlan’ın bir masal kahramanı olmasına karşılık, halkın muhayyilesinde önemli ve belli bir kalıba sahip olmasıdır.

Keloğlan filmleri defalarca çekilmesine rağmen en çok Rüştü Asyalı'nın canlandırdığı “Keloğlan” beğenilmiştir. Demek ki halk bir “Keloğlan tipi” belirlemiş ve bu tipi beyazperde de görünce beğenisiyle desteklemiştir.

b. Tiyatro

Keloğlan; 1949'dan günümüze Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü tarafından sahneye konan pek çok tiyatro oyununda sergilenmiştir. “Keloğlan” (1949-1950 Tiyatro Sezonunda); “Keloğlan Ses Arıyor”, “Keloğlan” (1979-1980 Tiyatro Sezonunda); “Keloğlan” (1981-1982 Tiyatro Sezonunda); “Keloğlan'la Zülfüsarı” (1988-1989 Tiyatro Sezonunda); “Keloğlan'ın Eşegi” (1994-1995 / 1995-1996 Tiyatro Sezonunda); Keloğlan Oyuncaklar Ülkesinde (1996-1997 Tiyatro Sezonunda) “Keloğlan'ın Eşegi” (1997-1998 Tiyatro Sezonunda) ; “Keloğlan'la Zülfüsarı” (1998-1999 Tiyatro Sezonunda); Keloğlan Keleş Oğlan (2005-2006 Tiyatro Sezonunda) (<http://www.devtiyatro.gov.tr/web/cocuk/oyunmisoyunlar.htm>). Bu örneklerden de anlaşılacağı üzere Keloğlan aradan yıllar geçse de tekrar tekrar sahnelenecek bir kültür değeridir.

c. Senfoni

İzmir Devlet Senfoni Orkestrası bu yıl “Açıklamalı Öğrenci Konserleri” adı altında “Keloğlan Senfoni'de” isimli çocuk oyununu sahneye koyacaktır. Oyunda asıl hedeflenen senfoni orkestrasını, 6-12 yaş arası çocuklara çok sesli müziği sevdirmektir. Oyun, asıl Keloğlan masalı yapısı bozulmadan yeniden kurgulanmış ve adına uygun bir metinle 2007 yılında sahnelenmiştir. Aynı oyun, 2008 yılı programına da alınmıştır (Genel Sanat Yönetmeni: Kenan Gökçaya, Proje Kordinatörü: Gündüz Öğüt, Yazan-Yöneten: Alper Akdeniz, Orkestra Şefi: Cemil Günçer, Dramaturg: Ahmet Akdeniz, Kostüm Tasarımı: İsmail Oyur, Koreografi: Neslihan Öztürk, Oyunda Rol Alan Sanatçılar: Ferdi Öztabak, Damla Gök, Yücel Mersin, Aykut İğdeli, Gündüz Öğüt, Esra Akbaş, Nilay Gök); (<http://www.tiyatrodunyasi.com/haberdetay.asp?haberno=1730>).

d. Çizgi Roman

1976 yılında yayımlanan *İleri Yavrutürk Dergisi*, yirmi bir sayı boyunca Keloğlan masallarına yer vermiştir. Derginin her sayısında iki sayfa renkli baskı olmak suretiyle Keloğlan'ın maceraları anlatılır. Bu dergilerde “Keloğlan Yemen’de”, “Keloğlan’ın Tokmağı”, “Keloğlan Hindistan Yoluunda” ve “Keloğlan Oduncu” isimli dört masal bulunmaktadır.

VII. KELLİK BİR HASTALIK MIDIR?

Çok sevilen ve beğenilen bir masal kahramanı olan Keloğlan'ın kelliğinin menşei tam bir merak ve tartışma konusudur. Kel denince aklımıza başlıca iki şey gelmelidir:

1. Bir deri hastalığı nedeniyle saçı dökülmüş ya da yaralı bir baş ki bu hastalık için eski Türkçe tıp kitaplarında tavsiye edilen birçok ilaç da bulunur.
2. Saçı dökülmüş ya da saçsız kişi de “taz” diye anılmaktadır (Ögel, 1976: 265).

Konuyla ilgili araştırmalar yaptığımızda kelliğin tıp terimlerindeki karşılığının “alopesi” olduğu görülmüştür. Buna göre alopesi; yer yer veya tamamen saç dökülmesi karakteristiği gösteren bir cilt bozukluğudur. Bu cilt bozukluğunun birkaç şekli vardır. Bunlar “alopesi areata”, “alopesi areata totalis” ve “alopesi areata universalis”tir. Alopesi areatada saçların bir kısmı dökülürken, alopesi areata totaliste tamamı; alopesi areata universaliste vücuttaki bütün kıllar (kaş, kirpik, sakal, bıyık vb.) dökülebilir.

Hekimler bu hastalığın nedenini birkaç şekilde açıklamaktadır: Diş çürüklerinden, tiroid bezlerinin çalışma biçiminden, ruhsal veya sinirsel bozukluklardan kaynaklanabileceğini düşünmektedirler. Hastalığın bulaşıcı olmamakla beraber genetik olduğunu düşünen görüşler de vardır. Günümüz teknolojisiyle birtakım tedavi yöntemleri uygulanmakta ancak az sayıda da olsa alopesi areata totalis (%5) ya da alopesi areata universalis (%1) görülmektedir (→<http://66.102.9.104/search?q=cache:zo9u20imHGuj:www.alopesi.com/alopesi%2520areata.htm+%22alopesi%22+nedir%3F&hl=tr&ct=clnk&cd=3&gl=tr>
→http://66.102.9.104/search?q=cache:GioY_MOD-BAJ:www.eogretmen.com/sac_ekimi.htm+%22alopesi%22+nedir%3F&hl=tr&ct=clnk&cd=4&gl=tr
→<http://66.102.9.104/search?q=cache:a3OgkCG4pPMJ:www.sacbakimi.com/%3Fsf%3Dicerik%26articleid%3D249%26ktg%3D370%26anaktg%3D+%22alopesi%22+nedir%3F&hl=tr&ct=clnk&cd=5&gl=tr>
→http://66.102.9.104/search?q=cache:oTXSyXz-GmgJ:www.cilthastaliklari.com/yaygin_cilt_hastaliklari/erkek_tipi_sac_dokulmesi.asp+%22alopesi%22+nedir%3F&hl=tr&ct=clnk&cd=14&gl=tr
→<http://66.102.9.104/search?q=cache:tEasbFF1KukJ:www.saglikterimleri.com/99-alopesi-nedir.html+%22alopesi%22+nedir%3F&hl=tr&ct=clnk&cd=2&gl=tr>
→http://66.102.9.104/search?q=cache:K8nzT8U0_LIJ:more-tech.com/tip-dunyasindaki-son-gelismeler-haberler/3627-sackiran-alopesi-areata-nedir.html+%22alopesi%22+nedir%3F&hl=tr&ct=clnk&cd=11&gl=tr
→<http://66.102.9.104/search?q=cache:ITcFX5X5QoIJ:en.wikipedia.org/wiki/Baldness+%22baldness%22&hl=tr&ct=clnk&cd=1&gl=tr>
→http://www.healthsystem.virginia.edu/uvhealth/adult_derm/baldness.cfm
→<http://menshealth.about.com/cs/hairhairloss/a/baldness.htm>
→<http://www.sagliksayfam.com/deri-ve-derialti-dokulari/saclar-kellik-sac-dokulmesi-saclarin-yikanmasi-vucutta-asiri-killanma-elektroliz-sac-boyama.html>
→<http://www.tipterimleri.com/anlam.asp?id=9164770B-CAFA-4D11-90F3-1BC30874EBEF>).

Keloğlan masal metinlerinden hareketle Keloğlan'ın kelliğinin menşeinin de böyle bir hastalık olabileceği düşünülebilir. Nitekim I. Kunos'un derlemelerinden

biri olan “Peri Padişahı” adlı masalda böyle bir ifade yer almaktadır; “Keloğlan’ın da keli iyi olur” (Kunos,1973: 5-17). R. Kara’ya ait Erzincan Masalları’nda “Keçelce” adlı masalda da benzer bir ifade karşımıza çıkmaktadır; “Gel zaman, get zaman sonra oğlanın başındaki yaralar iyi olmuş...” (1996: 547). Ayrıca bir başka masalda hamamcılar, kel olduğu için Keloğlan’ı karanlık bir kurnaya oturturlar (Boratav, 2001: 103-104). Bu örneklerde de görüldüğü gibi Keloğlan’ın da böyle bir hastalık sonucu kel olduğu düşünülebilir.

BİRİNCİ BÖLÜM

EŞ-METİNLERİ OLAN KELOĞLAN MASALLARININ TESPİTİ VE TASNİFİ

Bu güne kadar Keloğlan'ın maceralarını konu edinen pek çok masal kitabı basılmıştır. Ancak bu kitapların içindeki metinlerin büyük çoğunluğu birbirini yineler niteliktedir. Bu yinelemenin nedeni Keloğlan'ın çok sevilen bir masal kahramanı ve hatta girişte açıklandığı üzere Türk halkının benimsediği ve yitirmek istemediği bir tip olmasıdır diye düşünülebilir. Bu açıdan bakıldığında Keloğlan masalları adı altında yapılan yayınların incelenmesi, tespit edilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Bu yüzden çeşitli kütüphane ve yayınlardan taranan bütün metinler, dört ana başlık altında kesitlere ayrılmıştır: Başlangıç Durumu, Keloğlan'ı Harekete Geçiren Unsur/ Olay, Keloğlan'ın Serüvenleri/ Aştığı Engeller ve Sonuç Durumu.

“Başlangıç Durumu”nda masal kahramanı ve varsa çevresindekiler (anası, babası, kardeşleri, akrabaları, arkadaşları vb.) tanıtılır; “Keloğlan'ı Harekete Geçiren Unsur/ Olay”da, I. dereceden bir tip olarak karşımıza çıkan masal kahramanını, serüvenleri ya da engelleri aşmaya iten sebep ve amacı belirlenir; “Keloğlan'ın Serüvenleri/ Aştığı Engeller”de, Keloğlan'ın istekleri ya da amaçları uğruna verdiği mücadele; yaşadığı olaylar anlatılır. Bu kesit; halk hikâyelerindeki “asıl hikâye”, meddah hikâyelerindeki “senaryo”, orta oyunu ve Karagöz'deki “fasıl” bölümlerindeki gibi asıl olayın ya da durumun işlendiği kesittir. “Sonuç Durumu”nda ise kahramanın engelleri aştıktan ya da serüvenleri yaşadıkdan sonraki konumu belirlenir. Bu ana başlıklar, ayrıntıları verebilmek amacıyla maddeler halinde genişletilmiştir. Böylelikle taranan bütün masal metinleri baştan sona özetlenerek eş-metinler (EM) karşılaştırılmış ve tarafımızdan seçilen asıl masal metinleri belirlenmiştir. Asıl metin ifadesiyle kastedilen elimizdeki eş-metinlerin bütün kesitlerini içeren en geniş metindir. Asıl metin olarak seçilenler koyulaştırılarak ön plana çıkarılmış ve seçilen bu metinlerin başlığı da asıl metnin başlığı olarak düşünülmüştür. Eş-metinler çoktan aza doğru sıralanmıştır.

Eş-metinleri olan ve olmayan masallar, I. dereceden bir tip olarak Keloğlan masalları ve II. dereceden bir tip olarak Keloğlan masalları şeklinde iki başlık altında toplanmıştır. Bu çerçevede “I. dereceden bir tip olarak Keloğlan” ifadesiyle anlatılmak istenen; Keloğlan’ın başlangıç durumunda ortaya çıkması ve masalın asıl kişisi olmasıdır. “II. dereceden bir tip olarak Keloğlan” ifadesiyle anlatılmak istenen ise bu masalların asıl kişisi Keloğlan değildir. Genellikle masalların başlangıç durumunda yer almaz ancak olayın gerçekleşmesinde belli bir fonksiyonu olabilir, şeklinde açıklanabilir.

Çalışmadaki bütün metinlerin tip numaraları, A. Aarne ve S. Thompson’un **The Types of the Folktale** ve W. Eberhard ve P. N. Boratav’ın **Typen türkischer Volksmärchen** adlı eserlerine göre verilmiştir. Farklı kaynaklarda aynı tip numaraları ile karşımıza çıkan metinler, eş-metin olarak kabul edilmiş ve bu metinler kendi içinde karşılaştırılmıştır.

1) BİRİNCİ DERECEDEDEN BİR TİP OLARAK KELOĞLAN MASALLARI

A. KELOĞLAN İLE KÖSE (EB. 357, AaTh. 1012-1120-1132)

A.1. Masalın Kesitleri

a. Başlangıç Durumu

- 1- Bir adam ve üç oğlu vardır.
- 2- Adam bir gün hastalanır ve oğullarına ne olursa olsun Köse birinin yanında çalışmamalarını vasiyet eder.
- 3- Aradan zaman geçer adam ölür, evin geçimini sağlamak için büyük oğlan şehir dışına gider.
- 4- Bir Köse'nin yanında hizmetkâr olur ve Köse'yle anlaşma yapar.
- 5- Köse onu öldürür.
- 6- Ağabeyleri geri gelmeyince ikinci kardeş de çalışmak için gider ve aynı Köse'nin yanında aynı şartlar da hizmetkâr olur.
- 7- Köse ikinci oğlanı da öldürür.

b. Keloğlan'ı Harekete Geçiren Unsur/ Olay

- 1- Ağabeyleri geri gelmeyince Keloğlan eve ekmek getirmek için yola çıkar.

c. Keloğlan'ın Serüvenleri/ Aştığı Engeller

- 1- Keloğlan ağabeyinin intikamını almak için Köse'nin yanında işe girer.
 - a. Köse aynı teklifi Keloğlan'a da yapar.
 - b. Keloğlan anlaşmayı kabul eder.
- 2- Keloğlan anlaşmayı kazanmak için elinden geleni yapar ve sonuçta kazançlı çıkar.
 - a. Köse'nin verdiği bütün görevlerde bir sorun çıkarır.
 - b. İlk gün tarlaya yemek gelmediği için Köse'nin öküzünü yer, tuvalete götür dediği için Köse'nin kızını duvara vurup öldürür, kuş diye ağaca çıkarttığı Köse'nin annesini erken, vakitsiz öttüğü için öldürür.
- 3- Köse, Keloğlan'ın yaptıkları karşısında çareyi kaçmakta bulur.
 - a. Köse ile karısı yanlarına eşyalarını alıp yola çıkarlar.

- b. Keloğlan onların planlarını duyduğundan sepetin içine girer.
- c. Keloğlan Köse ile karısını köpeklerden korur ancak Köse'nin karısını suya iterek ölümüne sebep olur.
- ç. Köse bir köye gelip bir mezar kazar ve burada saklanır.

d. Sonuç Durumu

- 1- Köye gelen Keloğlan, Köse'yi saklandığı mezarda bulur.
- 2- Köse çılgına döner bunun üzerine Keloğlan iddiayı kazanır ve Köse'yi öldürür.
- 3- Köse'nin evine gidip neyi var neyi yoksa alır ve annesinin yanına döner (Sakaoğlu, 2002: 527-531).

A.2. Masalın Eş-Metinlerinin Karşılaştırılması

EM1- Keloğlan İle Köse (Sakaoğlu, 2002: 527-531).

EM2- Keloğlan İle Kötü Köse (Alptekin, 2002: 460-461).

EM3- Keloğlan İle Ağası (Şimşek, 2001: 292-296).

EM4- Darıldın mı Ağam? (Dirlik, 2005: 17-19).

EM5- Keloğlan'la Köy Ağası (Alangu 1967: 167-182)

EM6- Keloğlan ve Köse (Yazar adı yok, 1984: 31-40).

EM7- Keloğlan'ın Talihi (Özkan, 1980: 7-14).

EM8- Keloğlan İle Köse Musa (Babacan, 1993: 43-54).

EM9- Keloğlan – II (Köksel, 1995: 425-427).

EM10- Keloğlan – III (Köksel, 1995: 428-430).

EM11- Keloğlan İle Köse (Özçelik, 1993: 661-665).

EM12- Ağa İle Keloğlan (Sever, 1995: 256).

a. Başlangıç Durumu

Yukarıda ifade edilen eş-metinlerin tümünde Keloğlan, Köse bir adamın yanında işe girer. Bu adamın adı eş-metinlerin çoğunda Köse (EM1, EM2, EM3, EM4, EM6, EM7, EM8, EM9, EM10, EM11, EM12) olarak karşımıza çıkarken EM5'te Camgöz Ağa adıyla yer almaktadır. EM11'de Köse tipi "tüyü sarı, gözü gök" olarak tanımlanmaktadır.

Bir adam ve onun üç oğlu vardır. Adam bir gün hastalanır ve oğullarına Köse birinin yanında çalışmamalarını vasiyet eder. Adam ölür; büyük oğlan Köse'nin yanında işe girer. Köse, hem birinci hem de ikinci oğlanı öldürür (EM1, EM6, EM8). Biri akıllı biri deli olmak üzere iki kardeş vardır. Bunların bir incir ağaçları vardır. Deli oğlan ağacı beklerken akıllı oğlan da çiftçilik etmek için bir ağanın yanında çalışmaya başlar (EM2). Bir Keloğlan vardır. Keloğlan çocuklarına bakabilmek için iş aramaktadır (EM3). Bir adamın iki (EM11); üç (EM4) oğlu vardır. Bu oğullar sırayla bir ağanın yanında çalışmaya giderler (EM4, EM11). Memleketin birinde çok cimri bir Camgöz Ağa ve kimsesi olmayan bir Keloğlan yaşar (EM5).

b. Keloğlan'ı Harekete Geçiren Unsur/ Olay

Ağabeyleri geri gelmeyince Keloğlan eve ekmek getirmek için yola çıkar (EM1, EM3, EM6). Bir süre sonra ağabeyi (EM11); akıllı oğlan yüzü yaralı ve işinden atılmış bir şekilde eve döner (EM2, EM11). Ağa, Keloğlan'a "birbirimizi kızdırmazsak seni işe alırım, sen beni önce kızdırırsan seni öldürürüm, ben seni kızdırırsam sen benim malımı mülkümü alır gidersin" der (EM3, EM11, EM12), bu teklifi Keloğlan çiftçiye yapar (EM10). Ağabeylerinin gelmediğini gören Keloğlan çalışmak için aynı ağanın yanına gider (EM4). EM9'da Keloğlan ile Köse arasındaki anlaşmadan söz edilmemiştir.

c. Keloğlan'ın Serüvenleri/ Aştığı Engeller

Keloğlan ağabeyinin intikamını almak için Köse'nin (EM1, EM2, EM3, EM6, EM8, EM11); ağanın (EM4, EM5) yanında işe girer. Keloğlan, Ağa'nın (EM12); Köse'nin yapmasını istediği hiçbir şeyi gereken şekilde yapmaz, serüvenler aynıdır (EM1, EM2, EM3, EM4, EM5, EM6, EM7, EM8, EM9, EM10, EM11, EM12).

d. Sonuç Durumu

Keloğlan, Köse'yi alt eder (EM1, EM2, EM3, EM4, EM5, EM6, EM7, EM8, EM9, EM10, EM11, EM12). Keloğlan, Köse'nin malına sahip çıkar (EM1, EM3, EM4); Köse ağlayarak Keloğlan'ın yanından ayrılır (EM2); Keloğlan ağayı öldürür

(EM4); Köse'nin kafa derisini yüzer (EM11). Ağa, kendisini suya atar, Keloğlan Ağa'nın karısıyla evlenir (EM12).

B. KELOĞLAN - III (EB. 323, AaTh. 1600-1643-1653A)

B.1. Masalın Kesitleri

a. Başlangıç Durumu

- 1- Keloğlan, anası ve ağabeyi vardır.
- 2- Anaları her işi yapar ama Keloğlan ile ağabeyi işleri aksatırlar.

b. Keloğlan'ı Harekete Geçiren Unsur/ Olay

- 1- Keloğlan'ın anası bir gün aniden hastalanır ve ölür.

c. Keloğlan'ın Serüvenleri/ Aştığı Engeller

- 1- Anaları ölür, ağabeyi mirası ve işleri adaletsiz bir şekilde paylaşır.
 - a. Ağabey sürekli Keloğlan'a iş buyurur ve onu aşağılar; Keloğlan'ı oyuna getirip tek bir tosun dışında bütün hayvanlara sahip olur.
 - b. Keloğlan, bir gün tosununu otlatmaya götürür; hayvanın sırtına üç karga konar.
 - c. Keloğlan, kargaların ötüşüne bir anlam veremediğinden seslerini yorumlar.
 - ç. Tosunu kargalara emanet eder ve ağacı da anlaşılmaya şahit seçer.
- 2- Keloğlan emanetini almak için kargaların olduğu yere gelir bir şey bulamaz ama ağacın kökünü kazarak bir küp altın bulur.
- 3- Keloğlan, altın bulduğunu ağabeyine söyler ama saflığı yüzünden bir satıcı tarafından altınları çalınır.
- 4- Keloğlan olanları ağabeyine anlatır ve bir tesadüf sonucu Keloğlan altınları çalan adamı korkutup kaçırmayı başarır.
 - a. Keloğlan, satın aldıklarını ağabeyine gösterir, ağabeyi durumdan şüphelenir ve hırsızın peşine düşerler.
 - b. Ağabeyinin tembihini yanlış anlayan Keloğlan, evin kapısını söker, getirir.

- c. Kestirme yollardan geçerek, bir ağacın üstüne çıkıp adamın gelmesini beklerler.
- ç. Uzun süre kaçan adam yorulur ve dinlenmek için ağacın dibine oturur.
- d. Keloğlan dengesini kaybedince elindeki kapı adamın başına düşer.
- e. Adam kapının nereden geldiğini anlayamadığı için korkuyla kaçmaya başlar.

d. Sonuç Durumu

- 1- Keloğlan ve ağabeyi altınlarını alıp eve giderler ve altınları bölüşürler (Soyiç, 2004: 37-48).

B.2. Masalın Eş-Metinlerinin Karşılaştırılması

EM1- Akıllı ve Akılsız Kardeş (Alptekin, 2002: 345-347).

EM2- Keloğlan'ın Altın Ağacı (Danışman, 1969: 13-19).

EM3- Keloğlan - III (Soyiç, 2004: 37-48).

EM4- Keloğlan İle Delioğlan (Babacan, 1993: 32-45).

EM5- Keloğlan Defineci (Yazar adı yok, 2004: 168-173).

EM6- Keloğlan'la Kardeşi (Alangu, 1967: 99-103).

EM7- Keloğlan'la Kardeşi (Yazar adı yok, 1977: 71-82).

EM8- Akıllı Kardeş İle Deli Kardeş (Kara, 1996: 525-526).

EM9- Keloğlan (Sever, 1995: 172-173).

EM10- Deli Oğlanla Akıllı Oğlan (Sever, 1995: 203-204; 269; 292-293).

EM11- Akıllı Oğlan İle Deli Oğlan (Emiroğlu, 1996: 369-370).

EM12- Deli İle Akıllı Kardeşler (Göde, 1997: 314-316).

a. Başlangıç Durumu

Fukara bir adam ve biri akıllı biri deli iki oğlu (EM8, EM10); Keloğlan ile Keloğlan'ın akıllı bir kardeşi vardır (EM1, EM9). Keloğlan hayvanları otlatır, akıllı oğlan ise çiftçilikle uğraşır (EM1, EM8); iki ağabeyi; anası ve ağabeyi vardır (**EM3**, EM6, EM7, EM11, EM12). Keloğlan evin üçüncü oğludur ve ağabeyleri ona delioğlan derler (EM2); biri başı kılız ama akıllı, diğeri başı kılı ama akılsız birbirleriyle arkadaş iki oğlan vardır. Akıllı olana Keloğlan, akılsız olana ise

Delioğlan derler (EM4); bir adam ve iki oğlu vardır. Bu çocuklardan küçüğünün adı Keloğlan'dır. Bu çocukların babası ölür (EM5, EM10).

b. Keloğlan'ı Harekete Geçiren Unsur/ Olay

Keloğlan hayvanları için keçiboynuzu toplar. Onlardan kendisine de ayırmalarını ister. Sadece bir tekenin keçiboynuzu getirdiğini görür. Diğer hayvanları öldürür ve ağabeyine bu tekeyi de pazarda satacağını söyleyerek yola çıkar (EM1); Keloğlan'ın babası ölür ve kardeşleri mirası adaletsiz bir şekilde dağıtırlar (EM2, EM5, EM8, EM9, EM10); Keloğlan'ın anası oğullarını çağırır ve kendisi yaşlandığı için oğullarından kendisine bakmalarını ister (EM6, EM7); bir gün aniden hastalanır ve ölür (EM3, EM11); Keloğlan, Delioğlan'ı yanına alarak gurbete çalışmaya gider (EM4). Akıllı oğlan işe gider, Delioğlan evde kalır (EM12).

c. Keloğlan'ın Serüvenleri / Aştığı Engeller

Keloğlan yolda bir sürüngene rastlar ve onun hareketlerini, tekeyi satın almak istediği şeklinde yorumlar. Sürüngen kaçar, sürüngenin kaçıdığı duvarı yıkar (EM1); uyuz danasını kargalara sattığını zanneder, ağacın dallarını kırar (EM9) ve orada altın bulur (EM1, EM9); Keloğlan'ın babası ölür ve kardeşleri tarafından miras paylaşma konusunda oyuna getirilmeye çalışılır ancak Keloğlan onları oyuna getirir; ormana ağaç kesmeye gider, ağaçtan altın dökülür (EM2); Miras sonucu elde ettiği tosunu (EM10); kargalara (EM3); taşa (EM8) emanet eder; ibibik kuşuna sattığını zanneder (EM10) ve ağacı bu anlaşmaya şahit seçer, ağaçtan (EM3); taştan (EM8); ibibik kuşunun saklandığı delikten (EM10) altınlar dökülür; Keloğlan ile Delioğlan kendilerine iş bulurlar ancak mal sahiplerine bilmeden zarar verirler (EM4); Miras paylaşma konusunda Keloğlan ağabeyleri tarafından oyuna getirir (EM5). Keloğlan ile ağabeyi çobanlık yaparlar ve Keloğlan tekelerin davranışlarını yanlış yorumlayıp bir teke hariç hepsini öldürür (EM6).

Keloğlan amcasından (EM1); komşusundan (EM2); hocadan (EM5) buğday ölçeğini ister. Bu durumdan şüphelenen amcası ölçeğin altına bir parça sakız (EM1); mum (EM2) yapıştırır ve ölçeğin altında altın bulunca onları polise (EM1); jandarmaya (EM2) şikâyet eder. Keloğlan da hayvanları telef etmiştir; Akıllı oğlan

ile Keloğlan (EM1); Keloğlan'la Delioğlan (EM4) korkuyla kaçarlar. Uzaktan gelen haramilerin (EM4, EM6, EM7); atlıların (EM1); çingenelerin (EM10) onları aradığını sanarlar; bir oyunla haramilerin çaldığı mallara sahip olurlar (EM1, **EM3**, EM4, EM11). Keloğlan ile ağabeyi altınları paylaşırken komşuları görür ve açgözlü komşuyu Keloğlan öldürür (EM9). Keloğlan yanlışla anasını öldürür, ağabeyi onu bu durumdan kurtarır (EM11, EM12).

Keloğlan jandarmaların karşısında farkında olmadan bir deli gibi davranır (EM2, EM8); Keloğlan, altın bulduğunu ağabeyine söyler ama saflığı yüzünden bir satıcı tarafından altınları çalınır (**EM3**). Keloğlan'la Delioğlan malları alıp yola koyulurlar ancak bu mallar onlara ait olmadığı için içlerine sinmez ve götürüp sahibine geri vermeye karar verirler (EM4); Hoca ölçөгini alıp gelince, altınları paylaşacak hissedarların sayıları artar. Keloğlan'la ağabeyi hocayı tuzağa düşürüp öldürürler (EM5).

d. Sonuç Durumu

Keloğlan yolda giderken akıllı oğlanı öldürür ve bütün mallar Keloğlan'a kalır (EM1). Jandarma komutanı çok sinirlenir ve Keloğlan'ı yaptığı davranış yüzünden delilikle suçlar, böylelikle serbest kalırlar (EM8). Üç kardeş evlerine dönüp bütün bir ömür bolluk içinde yaşarlar. Herkes Keloğlan'ı dünyanın en akıllı insanı diye tanır (EM2). Keloğlan ve ağabeyi altınlarını alıp eve giderler ve evde altınları bölüşürler (**EM3**). Keloğlan malları sahibine iade eder; adam da onlara ödöl olarak mal, altın ve hayvan verir. Adam çiftliğine, Keloğlan ve Delioğlan da evlerine dönerler, Keloğlan ile anası (EM4); Keloğlan ile ağabeyi (EM5) mutlu bir şekilde yaşarlar (EM6, EM7). Akıllı oğlan, Keloğlan'ı kurtarır (EM9); çingenelerin (EM10); hırsızların (EM11), kervancıların (EM12) mallarını alıp çok zengin olurlar.

C. AÇIL SOFRAM AÇIL (EB. 176; AaTh. 563)

C.1. Masalın Kesitleri

a. Başlangıç Durumu

1- Bir Keloğlan ve anası vardır.

b. Keloğlan'ı Harekete Geçiren Unsur/ Olay

1- Keloğlan bir gün iki taşın arasında bir on para bulur.

c. Keloğlan'ın Serüvenleri/ Aştığı Engeller

1- Keloğlan parasıyla yarım leblebi alır ve bu leblebiyi kuyuya düşürür, leblebisinin karşılığında Arap Bacı'dan sihirli nesnelere alır.

- a. Keloğlan leblebisini almakta ısrar edince Arap Bacı ona sihirli bir sofraya verir.
- b. Keloğlan sofrayı alarak eve gider, "Açıl sofram açıl!" der demez çeşit çeşit yemekler onun ve anasının önüne serilir.

2- Birkaç gün sonra Keloğlan komşularını yemeğe çağırmaya karar verir, anası bu daveti istemez ancak Keloğlan anasını dinlemez ve sofrayı kaybeder; Arap Bacı'dan yeni sihirli bir nesne alır.

- a. Arap Bacı, Keloğlan'a bu kez bir değirmen verir.
- b. Bu değirmen sayesinde Keloğlan pek çok gümüş ve altına sahip olur ancak tembellik ettiği için bunları kısa sürede tüketir.
- c. Yeniden değirmenden altın elde etmek ister ancak değirmen paslanmıştır.

3- Keloğlan üçüncü kez kuyunun başına gelir ve bu kez Arap Bacı'nın verdiği sihirli nesne Keloğlan'ın aklını başına getirir.

- a. Keloğlan kuyunun başına gelir, bu kez Arap Bacı, ona bir tokmak verir.
- b. Keloğlan eve gelir, anası onu azarlar, Keloğlan da sinirlenip "Vur tokmağım vur!" der; tokmak Keloğlan'ın başında inip kalkar.

- c. Anasını azarladığı için sinirlenen Keloğlan tokmağın anasına da vurmasını ister ama tokmak hareket etmez.

d. Sonuç Durumu

- 1- Keloğlan hatasını anlar, çalışarak hayatını kazanır, kendisine ve anasına bakar (Güney, 1992: 120-130).

C.2. Masalın Eş-Metinlerinin Karşılaştırılması

EM1- Vur Tokmağım Vur (Alptekin, 2002: 348-350)

EM2- Büyülü Sofra (Sarıyüce, 1987: 12-18; 1993: 43-51; 2001: 7-23).

EM3- Tık Sopam (Boratav, 1992: 181-183).

EM4- Açıl Sofram Açıl (Güney, 1992: 120-130).

EM5- Keloğlan İle İhtiyar (Tezel, 1971: 248-260).

EM6- Keloğlan'ın Tokmağı (Tezel, 1971: 323-328).

EM7- Keloğlan-I (Soyiç, 2004: 5-25; Zerrem, 2004: 5-27).

EM8- Keloğlan İle Anası - I (Erdem, 1977: 5-12).

EM9- Masalın adı yok (Özkan, 1989: 5-25).

EM10- Keloğlan İle Hamamcı (Özçelik, 1993: 538-542).

EM11* - Keloğlan İle Su Kızı (Doğramacıoğlu, 2002: 175-177).

a. Başlangıç Durumu

Bir Keloğlan'la kız kardeşi vardır. Annesi ve babası ölmüştür. Keloğlan'la kız kardeşi bir taşa nohut ekerler (EM1). İşsiz güçsüz, haylaz, yaramaz bir Keloğlan ve anası vardır (EM2). Fakir (EM3), amelelik yapan (EM5), çiftçilikle uğraşan (EM6, EM10), çok tembel (EM7) bir Keloğlan ve anası vardır (**EM4**, EM8, EM9, EM11).

* Bu masalın kesitlerindeki pek çok olayın anlatıcı tarafından unutulduğu düşünülmektedir. Buna rağmen masal konu tipi itibarıyla söz konusu masalların eş-metni kabul edilmiştir.

b. Keloğlan'ı Harekete Geçiren Unsur/ Olay

Keloğlan ile kız kardeşi, bir zaman sonra tarlaya döndüklerinde nohudun bitmediğini görürler (EM1), Keloğlan, tarlaya nohut ekmek ister (EM6). Anası, Keloğlan'a pazarda satması için ördüğü çorapları verir (EM2), anası Keloğlan'a iş bulmasını söyler; Keloğlan da iş bulmak için başka bir diyara gider (EM7, EM8, EM9) . Keloğlan dağa odun toplamaya gider, yorulur ve "Of!" demesiyle birlikte yerden bir kapı açılır ve bir Arap (EM3), ihtiyar bir adam (EM5) ortaya çıkar. Keloğlan bir gün iki taşın arasında bir on para bulur (**EM4**), Keloğlan'ın buğdaylarını dört karga çalar (EM10); Keloğlan baklasını suya düşürür (EM11).

c. Keloğlan'ın Serüvenleri/ Aştığı Engeller

Yaşlı bir adam (EM1), su perisi (EM2), Arap (EM3), Arap Bacı (**EM4**), ihtiyar (EM5), dev (EM6), aksakallı bir ihtiyar (EM7), ihtiyar dede (EM8, EM9), kargalar (EM10); su kızı (EM11) Keloğlan'a sihirli bir sofraya (EM1, EM2, **EM4**, EM5, EM8, EM9), kutu (EM3); mendil (EM6); değirmen (EM7); bir eşek (EM10, EM11) verir. Keloğlan yemeğe padişahı (EM1, EM3); komşuları (EM2, **EM4**, EM5, EM6, EM7, EM8, EM9); davet eder. Padişah (EM1); padişahın veziri (EM3); Keloğlan'ın komşusu (EM2, EM4, EM5, EM6, EM7, EM8, EM9) sofrayı çalar.

Keloğlan ikinci kez nohudu ektiği yere (EM1); gölün başına (EM2); kuyunun başına (**EM4**); ihtiyarla karşılaştığı pınara (EM5); kargaların yuvasına (EM10) gider. Keloğlan Arap'la (EM3); devle (EM6, EM8, EM9) karşılaşır; ihtiyar adamı bulur (EM7).

İkinci kez yaşlı adam, Keloğlan'a bir altın sıçan bir eşek (EM1, EM6); su perileri altın çıkaran bir değirmen (EM2); Arap, bir sopa (EM3); Arap Bacı, bir değirmen (**EM4**, EM8); ihtiyar, bir tavuk ve bir kabak (EM5); ihtiyar adam, altın yumurtlayan bir tavuk (EM7, EM9), kargalar sihirli bir sofraya (EM10) verir.

Üçüncü kez yaşlı adam, Keloğlan'a bir tokmak (EM1, EM2, **EM4**, EM6, EM7, EM8, EM9, EM10); eşek (EM3) verir; bu masalda ihtiyar, Keloğlan'a iki

nesneyi (tavuk-kabak) aynı anda verir (EM5). Keloğlan, tokmağın anasının başına vurmasını ister ancak tokmak Keloğlan'a vurur (EM2, **EM4**).

d. Sonuç Durumu

Keloğlan bu tokmak sayesinde nalbanttan eŖeđini, padiŖahtan sofrasını geri alır; padiŖahın kızıyla evlenir ve mutlu yaŖar (EM1). Anası, Keloğlan'ın yaralarını sarar Keloğlan yaptığı hatayı anlayıp, iŖ bulur; anası ile mutlu bir Ŗekilde geçinip giderler (EM2, **EM4**). Keloğlan anasını; kutuyu, sopayı, eŖeđi alıp uzak bir memlekete yerleŖir; o memlekette saraylar yaptırıp, mutlu bir Ŗekilde yaŖarlar (EM3). Keloğlan ihtiyarın sözünü tutmadığı için her Ŗeyini kaybeder ve tekrar amelelik yapmak zorunda kalır (EM5).

Keloğlan mendili ve eŖeđiyle eve gelir, zengin olup anasıyla huzur içinde yaŖarlar (EM6). Tokmağın dayağına daha fazla dayanamayan hırsız komŖu, Keloğlan'a tavuğunu ve değirmenini verir, Keloğlan komŖularına sık sık ziyafetler verir, kendisi ve komŖuları çok mutlu olurlar (EM7). Keloğlan anasıyla huzur içinde yaŖamaya devam eder (EM8, EM9). Keloğlan tokmak sayesinde hamamcıdan eŖeđi ve sofrayı geri alır (EM10).

D. KELOĞLAN HİÇ ALIYOR (EB. 328; AaTh.1687)

D.1. Masalın Kesitleri

a. Başlangıç Durumu

1- Bir Keloğlan ve anası vardır.

b. Keloğlan'ı Harekete Geçiren Unsur/ Olay

1- Anası, Keloğlan'ı "hiç" almaya bakkala gönderir.

c. Keloğlan'ın Serüvenleri/ Aştığı Engeller

1- Keloğlan tuz almak üzere yola çıkar ve eve gidene kadar birçok kişiden azar işitir.

a. Keloğlan anasının dediğini unutmamak için yol boyunca "Hiç, hiç" der.

b. Yolda balıkçılara rastlar, balıkçılar Keloğlan'ın dediklerini duyunca sinirlenir onu döver ve "Birisi çıktı, ikisi daha gelsin" diyeceksin derler.

ç. Keloğlan yolda bir cenazeye karşılaşır, Keloğlan'ın söylediklerini duyan cenazeden biri sinirlenir ve "Hak rahmet eylesin" diyeceksin der.

d. Keloğlan yolda kuduz bir köpeğin leşiyle karşılaşır, köpeğin leşini götürenler sinirlenir ve "Öf ne kokuymuş, püf ne kokuymuş" diyeceksin derler.

e. Keloğlan bu sözleri de tekrarlayarak gider, yolda hamamdan çıkan kadınlara rastlar; kadınlardan biri Keloğlan'ın kafasına vurur ve " Oh ne güzel, oh ne iyi, mis gibi" diyeceksin derler.

f. Keloğlan kavga eden iki adamın yanından geçer, adamlar bu söylediklerini duyunca sinirlenir ve Keloğlan'ı kovalamaya başlar.

g. Keloğlan yolda köpekleri, terlikçileri, oğlunun kulağını çeken bir adamı görür; hepsine de yanlış şeyler söyler.

h. Adam, farkında olmadan Keloğlan'a hiç demesini hatırlatır.

ı. Keloğlan bakkala gidip, tuz alır.

d. Sonuç Durumu

- 1- Keloğlan eve gelir, geç kaldığı için anası çok sinirlenir.
- 2- Anası, Keloğlan'ı döver; başına bir işkembe geçirip bir köşeye oturtur (Alangu, 1967, s.77-82).

D.2. Masalın Eş-Metinlerinin Karşılaştırılması

EM1- Keloğlan Hiç Alıyor: (Alangu, 1967: 77-82).

EM2- Hiç (Yurdatap, 1968: 3-9).

EM3- Keloğlan İle Anası – III (Erdem, 1977: 21-32).

EM4- Keloğlan Hiç Peşinde (Özkan, 1980: 15-21).

EM5- Hiç, Hiç, Hiç (Burdurlu, 1966: 20-24).

EM6- Keloğlan Hiç Alıyor (Dirlik, 2005: 10-11).

EM7- Hiç (Gülensoy, Yayın tarihi yok:1-64).

EM8- Hiç (Özçelik, 1993: 648-650).

EM9- Hiç (Keloğlan) (Sever, 1995: 245).

a. Başlangıç Durumu

“Keloğlan Hiç Alıyor” adlı masalın dokuz eş-metninin başlangıç durumunda bir Keloğlan ve anası vardır (**EM1**, EM2, EM3, EM4, EM5, EM6, EM7, EM8, EM9).

b. Keloğlan'ı Harekete Geçiren Unsur/ Olay

Anası, Keloğlan'ı “hiç” almaya bakkala gönderir (**EM1**, EM3, EM4, EM5, EM6, EM7, EM8). Eş-metinlerin yedisinde Keloğlan anası tarafından ‘hiç’ almak üzere gönderilir. Ancak EM2’de anası, Keloğlan'ı hasta olduğu için teyzesinden iç yağı almaya gönderir. EM9’da teyzesinden yağ almaya gönderir.

c. Keloğlan'ın Serüvenleri/ Aştığı Engeller

Keloğlan'ın serüvenleri masalın tüm eş-metinlerinde aynıdır (**EM1**,EM2, EM3, EM4, EM5, EM6, EM7, EM8, EM9).

d. Sonuç Durumu

Anası, Keloğlan'ı döver; başına bir işkembe geçirip bir köşeye oturtur (**EM1**, EM3, EM4, EM5, EM6, EM7). Keloğlan, eve dönerken adamların söylediklerini yapmasına rağmen dayak yer (EM2). Keloğlan bir kilo hiç alır (EM8). Keloğlan eve dönerken bir torba altın bulur ve yanlışlıkla anasının ölümüne sebep olur (EM9).

E. KEDİ, KÖPEK VE YILANIN MÜKÂFATI (EB. 58, AaTh. 560)

E.1. Masalın Kesitleri

a. Başlangıç Durumu

- 1- Öksüz bir Keloğlan vardır.
- 2- Birilerinin dövdüğü kedi, köpek ve yılan yavrularını kurtarıp onlara bakar.

b. Keloğlan'ı Harekete Geçiren Unsur/ Olay

- 1- Bir zaman sonra küçük yılan yavrusu büyür ve dile gelip ailesini görmek ister.

c. Keloğlan'ın Serüvenleri/ Aştığı Engeller

- 1- Keloğlan yılanı, yılanın babasının sarayına götürür ve yılanlar padişahı tarafından mükâfatlandırılır.
 - a. Keloğlan yılanı evine getirir; içeride kafası insan kafası, gövdesi yılan olan pek çok yılan vardır.
 - b. İçeri girince yılan yavrusu da bir kadın olur.
 - c. Yılan, Keloğlan'ı babasının yüzüğünü mükâfat olarak istemesi konusunda tembihler ve oradan uzaklaşır.
 - ç. Yılanın babası, Keloğlan'ın isteği üzerine yüzüğü kendisine verir.
- 2- Keloğlan yüzüğü alır ve padişahın kızına talip olur.
 - a. Keloğlan annesini padişahın kızını istemek için gönderir.
 - b. Padişah kızını vermek için Keloğlan'dan büyük bir saray yaptırmasını ister.
 - c. Keloğlan sihirli yüzük sayesinde padişahın istediği sarayı yaptırır.
 - ç. Keloğlan sarayı yaptırdıca, padişah bu sefer de Keloğlan'dan sarayı donatmasını ve altınlar getirmesini ister.
 - d. Keloğlan yüzüğün sayesinde padişahın bu isteğini de yerine getirir.
- 3- Keloğlan'ın geçmişi bilen padişah; onun durumundan şüphe eder ve Keloğlan'ı takibe aldırır.

a. Keloğlan bir ara yüzüğünü çıkarır, annesi onu bir kenara bırakır. Bir kişi gelir ve yüzüğü çalar.

4- Keloğlan, kedi ve köpek yüzüğün peşine düşerler ve onu bulurlar.

a. Keloğlan sahip olduklarını birer birer kaybedince kedi ve köpek yüzüğü aramaya çıkar.

b. Keloğlan, bir gün karşısında yüzük sayesinde yaptığı evin aynısını görür, kedi, yüzüğü evin hanımının parmağında görür.

c. Kedi, farelerin düğününe rastlar ve farelerden birini rehin alarak arkadaşlarına farenin canını kurtarmak için yüzüğü getirmeleri gerektiğini söyler.

ç. Fareler, kedinin verdiği akılla, kuyruklarını acı bibere batırırlar ve kadın uyurken onun yüzüne sürerek kadından yüzüğü alır kaçarlar.

d. Kedi farelerden yüzüğü alır, Kedi ile köpek yüzüğü Keloğlan'a götürme konusunda birbirleriyle kavga ederler.

e. Kedi ile köpek denizin ortasına geldiklerinde kedi, yüzüğü köpeğe vermek için ağzını açar ve yüzük denizin dibine düşer.

f. Bir balıkçı balık tutmuş eve dönerken, kedi onun balıklarından birini kapar.

d. Sonuç Durumu

1- Kedi balığı yerken yüzüğün balığın karnında olduğunu fark eder.

2- Keloğlan yüzük sayesinde eski zenginliğine kavuşur.

3- Padişah, kızını Keloğlan'a verir ve kırk gün kırk gece düğün yaparlar (Alptekin, 2002: 361-363).

E.2. Masalın Eş-Metinlerinin Karşılaştırılması

EM1- Kedi, Köpek ve Yılanın Mükâfatı (Alptekin, 2002: 361-363).

EM2- Oduncu Keloğlan (Tezel, 1971: 274-276).

EM3- Keloğlan İle Kertenkele (Danışman, 1969: 73-78).

EM4- Keloğlan (Başaran, 2004: 9-18).

EM5- Dağlar Padişahının Çobanı Keloğlan (Kartal, 1976: 12-19).

EM6- Ak Güvercin (Yazar adı yok, 2004: 10-25).

EM7- Sihirli Mendil (Yazar adı yok, 2004: 26-37).

EM8- Sihirli Yüzük (Burdurlu, 1966: 3-11).

EM9- Keloğlan (Sever, 1995: 177-178).

a. Başlangıç Durumu

Küçük bir şehirde anasıyla yaşayan, kedisi ve tazısı olan (EM8); öksüz bir Keloğlan vardır. Birilerinin dövdüğü kedi, köpek ve yılan yavrularını kurtarıp onlara bakar (EM1); yılan yavrusunu kurtarır (EM9). Yardımsever ve adaletli bir padişah (EM5); çobanlık yapan, fakir (EM4), bir Keloğlan ve bir dağ köyünde yaşayan yaşlı, fakir bir nine ve onun Can Ali adında kel bir oğlu (EM6); yoksul, dul bir kadın (EM7); tarlada çalışan (EM4) anası vardır (EM2, EM3). Keloğlan sabahları erken kalkar ve dağa odun kesmeye gider (EM6, EM8); gündeliklerinden para arttırır ve bir merkep satın alıp odunculuk yapar (EM2); padişah koyun sürüsüne çoban arar (EM5). Anası, Keloğlan'ı şeker almaya gönderir ancak Keloğlan biber alarak geri gelir, anası Keloğlan'ı döver (EM7).

b. Keloğlan'ı Harekete Geçiren Unsur/ Olay

Küçük yılan yavrusu büyür ve dile gelir, yılan yavrusu ailesini görmek ister (EM1). Keloğlan, yılan yavrusunu Şahmeran'a götürür (EM9). Anası, Keloğlan'ı çeşitli otlar toplamak üzere tarlaya gönderir (EM3). Keloğlan dağa odun kesmeye gider (EM2); padişahın kızıyla evlenmek ister (EM4); küçümsenmesine rağmen çoban olmak için padişahın huzuruna çıkar (EM5); bir ağaca tırmanıp gökyüzünü seyreder, bir atmacanın bir güvencini yaraladığını görür (EM6); dayağa daha fazla dayanamayarak evden kaçar (EM7); avcılık yapmak için şehirden ayrılır (EM8).

c. Keloğlan'ın Serüvenleri/ Aştığı Engeller

Keloğlan yılanı (EM1); aslanı (EM2), yılanın (EM1); aslanın (EM2) babasının sarayına götürür ve yılanlar padişahı ona sihirli bir yüzük(EM1); aslanlar padişahı içi asker dolu sihirli bir kutu (EM2) verir. Bir kertenkeleye yardım eder ancak karşılığında ödüllendirilmez (EM3). Şahmeran, Keloğlan'a bir kutu, bir ayna ve bir kese verir (EM9).

Kelođlan padişahın kızıyla evlenmek ister (**EM1**) ve yollara dūřer. Yolda bir kedi, bir yılan (EM8) yavrusuna ve bir fareye (EM4); yolda yaralı bulduğu gūvercin (EM6), bir ayı (EM7) ve balığa (EM5) yardım eder. Kelođlan sihirli nesnelere sayesinde padişahın (EM1, EM3, EM4, EM5, EM7, EM9); anasının dileğini (EM2) yerine getirir; hastalığının şifasını (EM6) bulur. Kelođlan, sihirli nesneyi bir şekilde kaybeder ve hayvanların yardımıyla tekrar bulur (**EM1**, EM2, EM8). Kelođlan bütün masal metinlerinde hayvanlardan yardım alır (**EM1**, EM2, EM3, EM4, EM5, EM6, EM7, EM8).

d. Sonu Durumu

Keloğlan zengin olur ve padişahın kızıyla evlenir (**EM1**, EM2, EM3, EM4, EM5, EM8, EM9); Keloğlan evine dōner, anası sağlığına kavuşur (EM6); mendilini yıkamaya çalışırken bir ırmağın suyuna kaptırır (EM7).

F. ALİCENGİZ OYUNU (EB. 169; AaTh. 569)

F.1. Masahın Kesitleri

a. Başlangıç Durumu

1- Köyün sığırlarını otlatan; çobanlık yapan bir Keloğlan ve anası vardır.

b. Keloğlan'ı Harekete Geçiren Unsur/ Olay

1- Keloğlan evlenmek ister ancak evlenmek istediği kişi herhangi biri değil, padişahın kızıdır.

c. Keloğlan'ın Serüvenleri/ Aştığı Engeller

- 1- Keloğlan, anasına padişahın kızıyla evlenmek istediğini söyler, anası padişahın kızını ister.
- 2- Padişah, Keloğlan'ın bir sanat öğrenmesi ya da hüner göstermesi halinde kızını vereceğini söyler. Bu hüner Ali Cengiz Oyunu'dur.
- 3- Keloğlan'la anasının karşısına Ali Cengiz Oyunu'nu öğretecek bir Köse çıkar. Keloğlan adama dertlerini anlatır, adamdan oyunu öğrenir.
- 4- İçeride üç kız vardır, bunlardan en küçüğü Keloğlan'ı öğrendiklerini adama göstermemesi konusunda uyarır; Köse'nin verdiği zaman dolmak üzere iken Keloğlan hiçbir oyunu yapamaz gibi görünür.
- 5- Keloğlan aslında Ali Cengiz Oyunu'nu öğrenmiştir ve hünerlerini sergiler.
 - a. Keloğlan ile anası yolda giderken bir alay atlı ile karşılaşılır.
 - b. Atlılar kendi tazılarını tavşanın peşinden salarlar ama tazi kılığındaki Keloğlan tavşanı kapar.
 - c. Atlılar Keloğlan'ın anasına 1000 altın verip taziyi alırlar.
 - d. Kadın Keloğlan'ın tembihi üzerine tazının boyun bağıını vermez. Keloğlan akşam anasının yanına geri döner.
 - e. Yolda bir kez daha atlılara rastlarlar; Keloğlan bir koç kılığına girer.
 - f. Atlılar, 50 altın verip koçu satın alırlar. Keloğlan akşam yine anasının yanına döner.

g. Keloğlan bu sefer de çok güzel bir at kılığına girer. Köse, atı ve atın dizginlerini 1000 altına satın alır.

h. Köse tam ata binecekken, at bir anda ak bir güvercin olup uçar.

6- Keloğlan ve Köse, Ali Cengiz Oyunu'nda karşı karşıya gelirler ve Keloğlan Köse'yi alt eder.

a. Köse de atmaca kılığına girer ve ak güvercini takip eder.

b. Atmaca tam güvercini kapacakken, güvercin pembe bir gül olup padişahın kızının ayağı dibine düşer. Padişahın kızı gülü alır yakasına takar, bu sırada atmaca da Köse'ye dönüşür.

c. Köse padişahın kızından gülünü geri ister, kız gülü vermek istemeyince olay padişahın huzuruna taşınır.

ç. Padişahın kızı gülü Köse'ye verecekken gül bir avuç darı olup yere saçılır. Köse de bir tavuk ve birkaç civciv olup darıları yemeye başlar. Köse padişahın ayağının altındaki hariç bütün darıları yer.

d. Köse tam o darıyı da yiyecekken, darı bir tilki olup tavuğu ve civcivleri yer. Tilki silkinip Keloğlan'a dönüşür.

e. Keloğlan padişaha anasına verdiği sözü anımsatarak bu seyrettiklerinin Ali Cengiz Oyunu olduğunu söyler.

d. Sonuç Durumu

1- Padişah, Keloğlan'a kızını verir; kırk gün kırk gece düğün yaparlar.

2- Keloğlan'la karısının çocukları olur, anasıyla beraber mutluluk içinde yaşarlar (Sarıyüce, 1993: 67-78).

F.2. Masalın Eş-Metinlerinin Karşılaştırılması

EM1- Keloğlan'ın Ali Cengiz Oyunu (Tezel, 1971: 265- 273/1992: 140-149).

EM2- Alicengiz Oyunu (Sarıyüce, 1993: 67-78).

EM3- Ali Cengiz Oyunu (Yazar adı yok, 2004: 65-78).

EM4- Keloğlan'la Ali Cengiz (Alangu, 1967: 183-197).

EM5- Ali Cengiz Oyunu (Sarıyüce, 1987: 63-71).

EM6- Börekçi Keloğlan İle Of'un Hikâyesi (Yurdatap, 1968: 11-16).

EM7- Keloğlan'ın Oyunu İnsan Yapar Koyunu (Sarıyüce, 2001: 43-66).

EM8- Keloğlan (Sever, 1995: 272).

a. Başlangıç Durumu

“Keloğlan'ın Ali Cengiz Oyunu” adlı masalın sekiz eş-metninin altısında başlangıç durumunda anasından başka kimsesi olmayan bir Keloğlan vardır ve Keloğlan hayatını çobanlık yaparak sürdürür (EM1, **EM2**, EM3, EM4, EM5, EM7). Keloğlan'ın bir anası ve bir amcası vardır (EM6). Keloğlan'ın çoban bir babası vardır (EM8).

b. Keloğlan'ı Harekete Geçiren Unsur/ Olay

Keloğlan köydeki kızların hiçbirini beğenmez (EM3). Keloğlan herhangi biriyle değil, padişahın kızıyla (**EM2**); evlenmek ister (EM1, EM3, EM4, EM5, EM7, EM8); bir diğer masalda Keloğlan'ın amacı farklılaşmaktadır; Keloğlan, amcasının sayesinde sarayın bökrekçisi olur (EM6).

c. Keloğlan'ın Serüvenleri/ Aştığı Engeller

Keloğlan padişahın kızını istemek için anasını padişaha gönderir. Anası, korka korka padişahın kızını ister (EM1, **EM2**, EM3, EM4, EM5, EM7). Padişah Keloğlan'a kızını vermek için Keloğlan'ın bir hüner (EM8); Ali Cengiz Oyunu'nu öğrenmesini ister (EM1, **EM2**, EM3, EM4, EM5, EM6, EM7). Keloğlan, padişahın kızının hizmetçisini, padişahın kızı zannederek âşık olur. Eş-metinlerde Ali Cengiz Oyunu'nu öğretecek kişinin adı değişmektedir. Bunlar kimi zaman “Köse”, kimi zaman “Of” kimi zaman da “Arap” adıyla karşımıza çıkmaktadır. Keloğlan ile anasının karşısına Ali Cengiz Oyunu'nu öğretecek bir Köse çıkar (**EM2**). Ali Cengiz'in adı Of 'tur (EM6). Babası, Keloğlan'ı bir hüner öğrenmesi için bir Arap'ın yanına verir (EM8). Keloğlan oyunu öğrenir ve eş-metinlerde bu oyunu farklı nesnelere dönüşerek gerçekleştirir. Keloğlan; koç ve gül demeti (EM1, EM4, EM5, EM7); tazı, koç, at (EM8), ak güvercin, pembe bir gül, bir avuç darı ve tilki (**EM2**); küheylan bir at, bir gül (EM3); at, deve (EM6) şekline bürünür.

d. Sonuç Durumu

Keloğlan ve padişahın kızı kırk gün kırk gece düğün yaparak evlenirler (EM1, **EM2**, EM3, EM4, EM5, EM7, EM8); Keloğlan Padişahın kızı zannettiği hizmetçiyle evlenir (EM6). Keloğlan karısını alıp şehirde yaptırdığı evine götürür. Keloğlan'la karısının çocukları olur. O evde Keloğlan, karısı, çocukları ve anası mutluluk içinde yaşarlar (**EM2**). Keloğlan'ın geleceği ile ilgili ayrıntılar diğer eşmetinlerde verilmez ((EM1, EM3, EM4, EM5, EM6, EM7).

G. KELOĞLAN ÖLÜYÜ DİRİLTİYOR (EB. 351; AaTh. 1539)

G.1. Masalın Kesitleri

a. Başlangıç Durumu

1- Çift çubuk işiyle uğraşan bir Keloğlan vardır.

b. Keloğlan'ı Harekete Geçiren Unsur/ Olay

1- Keloğlan bir gün parasız kalır ve eşeğini satmak için kasabanın pazarına gider.

c. Keloğlan'ın Serüvenleri/ Aştığı Engeller

1- Keloğlan eşeğini satmak için pazara gider ve kendisine oyun oynanınca o da bu oyunlara karşılık verir.

- a. Pazarda iki cambazla karşılaşır, cambazlar eşeğin fiyatını düşürmek için kuyruğunu keserler.
- b. Bunun farkına varan Keloğlan eşeğin arkasına gümüş bir lira sıkıştırır ve pazara götürüp gümüş çıkaran eşek diye satar.
- c. Cambazlar eşeği satın alıp sabaha kadar beklerler ancak çok fazla arpa yiyen eşek çatlayıp ölür.

2- Cambazlar paralarını almak için Keloğlan'ı bulurlar ancak o cambazlara yeni oyunlar oynar.

- a. Cambazlar hemen hesap sormak için Keloğlan'ı bulurlar ama Keloğlan geleceklerini düşünerek karısına evi temizlemesini, gerekli hazırlıkları yapmasını ve bıraktığı tavşana sahip çıkmasını söyler.
- b. Keloğlan diğer tavşanı alıp tarlaya gider, cambazlar gelip Keloğlan'a paralarını geri istediklerini söylerler.
- c. Keloğlan tavşanın kulağına sabah karısına söylediklerini fısıldar ve tavşanı serbest bırakır.
- ç. Akşam eve geldiklerinde her şeyi hazır gören cambazlar şaşkınlıkla Keloğlan'dan tavşanı satın almak isterler.
- d. Keloğlan'dan tavşanı alırlar ancak ilk gönderdikleri yerden tavşan gelmez, Keloğlan tarafından kandırıldıklarını anlarlar.

- e. Keloğlan bunu önceden hesap ederek bir koyun işkembesine bir miktar boyalı su koyup karısını karnına bağlamış, karısına tembihlerde bulunduktan sonra tarlaya gider.
- f. Keloğlan'dan paralarını isteyen cambazlara karısıyla beraber oyun oynarlar, Keloğlan işkembeye bıçağı batırır, karısı da ölü numarası yapar daha sonra da duvardaki kavalla yeniden diriltir.
- g. Bu durumu gören cambazlar kavalı Keloğlan'dan satın alır ve onun yaptıklarının aynısını yaparlar ancak cambazın karısı dirilmez.

3- Cambazlar Keloğlan'dan intikam alabilmek için onu öldürmeye çalışırlar ancak başaramazlar.

- a. İki cambaz Keloğlan'ı öldürmek için onu bir çuvala koyup bir nehir kenarına getirirler.
- b. Bu sırada çok yoruldukları için ağacın dibinde uyuyakalırlar.
- c. Keloğlan bir çobanın sürüsüyle geldiğı görünce "Ben vezir olmam, padişahın kızıyla evlenmem!" diye bağırır.
- ç. Çobanla yer değişirler, cambazlar Keloğlan diye çobanı suya atarlar.
- d. İki cambaz evlerine dönerken yolda Keloğlan ve sürüsüyle karşılaşırlar.
- e. Keloğlan nehir kıyısından bu sürüye sahip olduğunu söyleyince cambazlar da kendilerini suya atmaya karar verirler.

d. Sonuç Durumu

- 1- Önce cambazın biri sonra da onu yanlış anlayan diğeri suya atlar ve ölürler, Keloğlan sürüyü alıp gider (Tezel, 1971: 293-304).

G.2. Masalın Eş-Metinlerinin Karşılaştırılması

EM1- Keloğlan Ölüyü Diriltiyor (Tezel, 1971: 293-304).

EM2- Keloğlan'la Üç Cambazlar (Alangu, 1967: 57-76).

EM3- Keloğlan İle Anası - IV (Erdem, 1977: 33-45).

EM4- Keloğlan'ın Sihirli Kavalı (Özkan, 1989: 26-48).

EM5- Keloğlan I (Köksel, 1995: 407-409).

EM6- Keloğlan (Sarıçiçek, 1997: 234-235).

EM7- Keloğlan İle Cambazlar (Özçelik, 1993: 651-654).

EM8- Keloğlan (Sever, 1995: 208-209).

a. Başlangıç Durumu

Çift çubuk işiyle uğraşan bir Keloğlan vardır (**EM1**, EM2, EM3, EM4, EM5, EM6). EM7 ve EM8’de Keloğlan’ın uğraştığı iş hakkında herhangi bir bilgi verilmemiştir.

b. Keloğlan’ı Harekete Geçiren Unsur/ Olay

Keloğlan bir gün parasız kalır ve eşeğini (**EM1**, EM2, EM3, EM4, EM7); öküzünü (EM6, EM8) satmak için kasabanın pazarına gider. Keloğlan dağa odun getirmeye gider (EM5).

c. Keloğlan’ın Serüvenleri/ Aştığı Engeller

Keloğlan eşeğini satmak için pazara gider ve kendisine oyun oynanınca o da bu oyunlara karşılık verir. Cambazlar paralarını almak için Keloğlan’ı ararlar ancak o cambazlara yeni oyunlar oynar. Cambazlar Keloğlan’dan intikam alabilmek için onu öldürmeye çalışırlar ancak başaramazlar (**EM1**, EM2, EM3, EM4, EM5, EM6, EM7, EM8). “Cambazlar” ifadesi EM5’te “Avcılar”, EM6’da “Köseler”, EM8’de “Kasaplar” olarak karşımıza çıkmaktadır.

d. Sonuç Durumu

Önce cambazın biri sonra da onu yanlış anlayan diğerı suya atlar ve ölürler, Keloğlan sürüyü alıp gider (**EM1**, EM2, EM3, EM4, EM5, EM6). Cambazlar yağmura aldırmadan Keloğlan’a hesap sormaya giderler. Ancak Keloğlan onları bir kez daha kandırır (EM7).

H. HAMAMCI İLE KELOĞLAN (EB. 333-342; AaTh. 1525N)

H.1. Masalın Kesitleri

a. Başlangıç Durumu

- 1- Bir Keloğlan ve anası vardır.
- 2- Keloğlan ile anası çok fakirdir ve tavuklarının yumurtalarını satarak geçinirler.

b. Keloğlan'ı Harekete Geçiren Unsur/ Olay

- 1- Bir gün tavuklar yumurtlamaz.
- 2- Annesi Keloğlan'ı tavuklardan birini pazarda satarak kazandığı parayla ekmek alması için gönderir.

c. Keloğlan'ın Serüvenleri / Aştığı Engeller

- 1- Keloğlan pazarda tavuğunu bir hamamcıya satar ama karşılığında parasını alamaz.
 - a. Keloğlan tavuklardan birini pazarda bir hamamcıya satar.
 - b. Hamamcı tavuğu alır ama Keloğlan'a para vermez.
 - c. Keloğlan hamamcıyı takip eder.
 - ç. Hamamcı evine gider, karısına akşam bir uşak göndererek tavuğu aldıracağını söyler.
 - d. Bunu duyan Keloğlan hamamcının evine gider ve yemekleri alır.
 - e. Eve gelip yemeklerin hesabını soran hamamcı bir şey bulamayınca deliye döner.
- 2- Keloğlan tavuğunun parasını alabilmek için hamamcıya oyunlar oynar.
 - a. Keloğlan eve gelip durumu annesine anlatır.
 - b. Annesiyle anlaşp hamamcıya bir oyun yapar.
 - c. Bir kız gibi süslenerek hamamcının evine gider.
 - ç. Evin mahzenine hamamcıyı terk ederek evdeki değerli eşyaları alır gider.
 - d. Hamamcının eli ayağı tutmaz olunca karısı ona bir hoca aramaya başlar.

- e. Keloğlan bunu duyar ve hoca kılığına girip hamamcıyı hamamda çok kötü bir şekilde döver.
- f. Hamamcı bu oyunları Keloğlan'ın yaptığını anlar.
- 3- Hamamcı oyunları Keloğlan'ın oynadığını anlar ve onu yakalamak için o da Keloğlan'a oyun oynar.
- a. Keloğlan'ı yakalamak için hamamın önüne altın serptirir.
- b. Keloğlan dilenci kılığına girer, çizmelerinin altına katran sürer ve böylelikle altınlar çizmesinin altına yapışır.
- c. Keloğlan gidince altınların azaldığını gören hamamcı dilencinin de Keloğlan olduğunu anlar.
- ç. Hamamcı bir deveyi süsleyip bir tellala vererek satılığa çıkarır.
- d. Keloğlan güzel bir kız kılığına girip tellalı kandırır deveyi alıp elindeki eşeği tellala verir.
- e. Hamamcı deveyi kimin aldığını öğrenebilmek için hasta olduğu için canının deve eti çektiğini söyler.
- f. Memleketin her yerinde deve eti aratır.
- 4- Keloğlan hamamcının oynadığı oyunların farkına varır ve kendini kurtarır.
- a. Keloğlan evde yokken Keloğlan'ın evine de gelirler. Her şeyden bihaber olan Keloğlan'ın annesi gelenlere deve eti verir.
- b. Onlar da Keloğlan'ın evini tespit edip işaret koyarlar.
- c. Keloğlan bu işareti görür ve bütün kapıları katranla işaretler.
- ç. Böylece adamlar Keloğlan'ın evini bir daha bulamazlar.
- 5- Hamamcı durumu padişaha bildirir ve padişah'tan yardım ister.
- a. Padişah tavuk sahibi olanları saraya çağırır.
- b. Saraya gelen Keloğlan'ı padişah zindana attırır.
- c. Keloğlan zindancıya para vererek hapisten kısa bir süreliğine çıkar.
- ç. Azrail kılığına girerek padişahı korkutur.

d. Sonuç Durumu

- 1- Padişah korkusundan Keloğlan'ı serbest bırakır ve ortanca kızıyla evlendirir.
- 2- Annesini de yanına getirip mutlu bir şekilde yaşarlar (Tezel, 1992: 154-162).

H.2. Masalın Eş-Metinlerinin Karşılaştırılması

EM1- Hamamcı İle Keloğlan (Tezel, 1971: 329-336; 1992: 154-162).

EM2- Keloğlan'la Kırk Haramiler (Alangu, 1967: 83-98).

EM3- Kırk Haramiler (Sarıyüce, 1993: 197-205).

EM4- Keloğlan İle Kırk Haramiler (Babacan,1993: 8-19).

EM5- Keloğlan İle Bey (Özçelik, 1993: 681-683).

EM6- Hazine Yaran Keloğlan (Emiroğlu, 1996: 373-376).

EM7- Boyacı İle Keloğlan (Doğramacıoğlu, 2002: 171-174).

a. Başlangıç Durumu

Çok fakir olan (EM6) ve tavuklarının yumurtalarını satarak geçinen (**EM1**); kel başında oğlak postu, sırtında çuldan bir aba olan ve dağ bayır dolaşan, çok yoksul (EM4); tekesi olan (EM3, EM4); bir Keloğlan ve anası (EM2, EM4, EM5, EM7) vardır. Keloğlan anasına, babasından bir miras kalıp kalmadığını sorar. Anası Keloğlan'a, çingiraklı bir külâh ve kırık bir tüfek verir. Keloğlan, bu tüfekte tek atışta kırık kuş birden vurur (EM2).

b. Keloğlan'ı Harekete Geçiren Unsur/ Olay

Keloğlan bir dana almak için pazara gider (EM5). Bir gün tavuklar yumurtlamaz. Anası, Keloğlan'ı tavuklardan birini pazarda satarak kazandığı parayla ekmek alması için gönderir. Keloğlan pazarda danasını (EM5); tavuğunu (EM1), bir beye (EM5); hamamcıya satar ama karşılığında parasını alamaz (**EM1**, EM5); Keloğlan'ın karşısına kırık haramiler çıkar ve Keloğlan'ın kuşlarını (EM2); tekesini (EM3, EM4) zorla elinden alırlar. Keloğlan'ı döverler (EM3). Keloğlan çok fakir olduğundan padişahın hazinesinden altın alır (EM6). Keloğlan'ın ustası ona bir yumak ip verir. İpi boyatmasını ancak parayı geri getirmesini ister (EM7).

c. Keloğlan'ın Serüvenleri/ Aştığı Engeller

Keloğlan tavuğunun parasını (EM1); kuşlarını (EM2); danasını (EM5); tekesinin ve kendisinin intikamını (EM3) alabilmek için hamamcıya (EM1); haramilere (EM2, EM3, EM4); beye (EM5) oyunlar oynar. Hamamcı evine gider, karısına akşam bir uşak göndererek tavuğu aldıracağını söyler (EM1); haramilerin konuştuklarını duyar (EM2); Keloğlan uşak kılığına girip tavuğu (EM1); kuşlarla pilavı (EM2) alır. Bir kız gibi süslenir (EM2, EM3); hamamcının (EM2); haramilerin (EM3) yanına gider.

Evin mahzenine hamamcıyı terk ederek evdeki değerli eşyaları alır gider (EM1, EM5); yüzünü çamura bulayıp bir dere kenarında ağlar; haramiler ona acıyıp yardım ederler; haramilerin kıyafetlerini alıp gider (EM2); kız kılığına girip haramilerin bekâr olan kardeşiyle evlenir (EM3, EM4) ve onu hekime muhtaç hale getirip kaçar (EM5, EM7). Keloğlan, çeşitli oyunlarla hamamcıyı (EM1), haramileri (EM2, EM3, EM4); padişahı (EM6) alt eder. Hamamcı (EM1); haramiler (EM2) Keloğlan'ı padişaha şikâyet ederler. Padişah, Keloğlan'ı zindana attırır (EM1, EM2). Keloğlan, Azrail kılığına girip padişahı korkutur (EM1, EM2).

d. Sonuç Durumu

Padişah korkusundan Keloğlan'ı serbest bırakır (EM1, EM2); ona bir ev ve bir kese altın verir (EM2) ve ortanca kızıyla evlendirir (EM1, EM6). Keloğlan haramileri atlatır (EM7); haramilerin itibarı sarsılır (EM3, EM4); anasıyla mutlu bir şekilde yaşarlar (EM1, EM2, EM3). Hamamcı, Keloğlan'dan kurtulamayacağını anlar ve ona yanında iş verir (EM5).

I. KÖSE DEĞİRMENCİ İLE KELOĞLAN (EB. 358; AaTh. 1539)

I.1. Masalın Kesitleri

a. Başlangıç Durumu

- 1- Bir Keloğlan ve hasta bir babası vardır.
- 2- Keloğlan'ın babası ölüm döşeğindeyken Köselerle alışveriş etmemesi hususunda Keloğlan'a vasiyet eder.

b. Keloğlan'ı Harekete Geçiren Unsur/ Olay

- 1- Keloğlan eşeğine buğday yükler ve buğdayı öğütmek için yola çıkar.

c. Keloğlan'ın Serüvenleri/ Aştığı Engeller

- 1- Keloğlan ununu sahibi Köse olan bir değirmende öğütmek zorunda kalır.
 - a. Keloğlan buğdayını öğütmek üzere sahibi Köse olmayan bir değirmen arar.
 - b. Keloğlan üç değirmen sahibinin de Köse olduğunu görünce mecburen buğdayını öğütmeye karar verir.
 - c. Bir zaman sonra her ikisinin de karnı çok acıktır.
- 2- Köse, Keloğlan'ın çöreğini alabilmek için bir oyun oynar ama başarısız olur.
 - a. Köse, Keloğlan'a unu kendisinden; uğrası Keloğlan'dan bir çörek yapmayı önerir.
 - b. Köse, Keloğlan'a kim diğerinden daha büyük iki yalan uydurursa çörek onun olsun, der; Keloğlan kabul eder.
 - c. Keloğlan, söylediği yalanlarla Köse'yi alt eder.
- 3- Köse, Keloğlan'la başa çıkamayacağını anlayınca ona bir oyun oynar.
 - a. Köse çok aç olduğu için Keloğlan'dan bir parça çöreği veresiye olarak alır.
 - b. Ertesi gün Keloğlan Köse'nin evine gittiğinde, Köse'nin karısı Köse'nin öldüğünü söyler.
 - c. Keloğlan bu haberi bütün köye yayar.
 - ç. Köylüler, Köse'nin cenazesini kaldırırılar.

- 4- Keloğlan mezarlıkta bekler ve Kırk Haramilerin geldiğini görür ve Keloğlan onlara bir oyun oynar.
- Keloğlan, herkes gittikten sonra bir ağaca çıkar ve beklemeye başlar.
 - Bu sırada oraya Kırk Haramiler gelip çaldıklarını paylaşırlar.
 - Haramiler, bir mücevheri aralarında paylaşamayınca yeni gömülen ölülerden birinin boynunu ilk vuruşta koparanın bu mücevheri alabileceğine karar verirler.
 - Köse'nin mezarını açarlar ve onun canlı olduğunu görürler.
 - Bu arada Keloğlan, Haramilerin sorularına ağacın üzerinden cevap verince Kırk Haramiler korkuyla mezarlıktan kaçarlar.
 - Keloğlan ve Köse malları aralarında paylaşırlar, Köse'nin kendisine olan borcunu vermesini söyler.
 - Keloğlan'la Köse tartışırken haramilerden biri onları seyrederek.
 - Harami korkuyla kaçar ve diğer arkadaşlarına haber verir.

d. Sonuç Durumu

- 1- Keloğlan'la Köse ölünceye kadar birbirlerine komşu olur ve devamlı birbirlerine oyun ederler (Alangu, 1967: 21-31).

I.2. Masalın Eş-Metinlerinin Karşılaştırılması

EM1- Keloğlan'la Değirmenci Köse (Dirlik, 2005: 10-11).

EM2- Keloğlan'a Babasının Öğüdü (Dirlik, 2005: 48-49).

EM3- Keloğlan'ın Köse'ye Masalı (Tezel, 1971: 289-292).

EM4- Keloğlan'la Köse (Güler, 1986: 5-16).

EM5- Köse Değirmenci İle Keloğlan (Alangu, 1967: 21-31).

EM6- Keoğlan'la Köse (Sever, 1995: 237).

a. Başlangıç Durumu

Bir Keloğlan ve ihtiyar bir babası vardır. Babası hasta yatağında Keloğlan'a bir öğüt verir; Köselerle alış veriş etmemesini tembihler (EM1, EM2, EM3, **EM5**,

EM6). Çok fakir ve dağdan odun getirerek geçimini sağlayan bir Keloğlan ve anası vardır (EM4).

b. Keloğlan'ı Harekete Geçiren Unsur/ Olay

Keloğlan'ın babası ölünce evin işlerini idare etmek Keloğlan'a düşer (EM2, EM3). Keloğlan buğdaylarını öğütmek için sabah erkenden değirmenin yolunu tutar (EM1). Keloğlan'ın anası dağa odun getirmeye gider; Keloğlan'ı da un (EM4); buğday (EM5, EM6) öğütmek için değirmene gönderir.

c. Keloğlan'ın Serüvenleri/ Aştığı Engeller

Keloğlan'ın serüvenleri, bütün eş-metinlerde aynıdır (EM1, EM2, EM3, EM4, EM5, EM6). Ancak EM5'in son kesiti diğer dört eş-metinden farklıdır. Köse, Keloğlan'ı yenemeyince yeni bir oyun oynar ve bir kez daha Keloğlan Köse'yi alt eder (EM5).

d. Sonuç Durumu

Keloğlan, Köse'yi alt eder (EM1, EM2, EM3, EM4, EM5, EM6).

İ. BACADAN ATILAN ÖLÜ (EB. 359, AaTh. 1358C)

İ.1 Masalın Kesitleri

a. Başlangıç Durumu

- 1- Köyün birinde bir karı-koca vardır. Bunların bir oğulları vardır.
- 2- Oğlan babasına çalışmalarının karşılığının ne olduğunu sorar.
- 3- Kadın suçun adamın kız kardeşinde olduğunu söyler.

b. Keloğlan'ı Harekete Geçiren Unsur/ Olay

- 1- Bunun üzerine kız kardeşini korkutmak üzere yılan-çıyan götürür ancak orada hepsi altın olur.
- 2- Bu durumdan şüphelenen Keloğlan dayısıyla eve döner.
- 3- Keloğlan'ın yengesi dayısını aldatır.

c. Keloğlan'ın Serüvenleri/ Aştığı Engeller

- 1- Keloğlan yengesinin dayısını aldattığını anlar.
- 2- Yengesine engel olmak için dayısını yönlendirir.
 - a. Dayısını alıp Armutlu Tarla'ya gider, kadının getirdiği yemekleri yerler.
 - b. İkinci gün öküzün beline sarık bağlanacağını duyan Keloğlan dayısının sarığını öküzün beline bağlar; yemeği yine Keloğlan'la dayısı yer.
 - c. Üçüncü gün Koverli Tarla'daki ziyarete saklanan Keloğlan yengesinin getirdiği helvayı adam gelmeden yer.
 - ç. Dördüncü gün kadın Keloğlan ve kocasının gözlerinin kör olması için beddua eder.
 - d. Keloğlan bunu da duyar ve dayısıyla gözleri kör olmuş gibi numara yaparlar.
 - e. Kadın eve oynaşını çağırır.
- 3- Keloğlan'la dayısı kadının oynaşını öldürürler ve suçu kadının üzerine atarlar.
 - a. Kadın Keloğlan'a ölüden kurtarması için yalvarır.

- 4- Keloğlan karşılığında para alarak ölüyü çeşitli yerlere götürür.
- Bir bacadan aşağı atıp daha sonra ev sahibini adamı öldürmekle suçlayıp karşılığında para alır.
 - Keloğlan sırasıyla ölüyü bir değirmene ve pencereye yaslar, değirmenin sahibinin adama dokunmasıyla yere düşmesi bir olur. Evinin içine bakıldığını zanneden adam cesedi vurur. Keloğlan ikisinden de para alır.

d. Sonuç Durumu

- Keloğlan yolda giderken kendi oynaşının kardeşi tarafından vurularak öldürülür (Sakaoğlu, 2002: 532-534).

İ.2. Masalın Eş-Metinlerinin Karşılaştırılması

EM1- Keloğlan (Boratav, 2001: 75-76).

EM2- Bacadan Atılan Ölü (Sakaoğlu, 2002: 532-534).

EM3* -Masal adı yok (Yazar adı yok, 1984: 21-28).

EM4** - Keloğlan (Seyidoğlu, 2006: 335-338).

EM5- Keçelce (Kara, 1996: 546-553).

a. Başlangıç Durumu

Bir Keloğlan, anası (EM3) ve babası (EM1, EM4); köyün birinde bir karı-koca (**EM2**); bir sütçü ve karısı (EM5) vardır. Bunların bir oğulları (**EM2**), bir yeğenleri (EM5) vardır. Bu kişiler tembel olduklarından iki tenekeye buğdayı ektirebilmek için adam tutarlar (EM4).

b. Keloğlan'ı Harekete Geçiren Unsur /Olay

Keloğlan'ın yengesi dayısını (**EM2, EM5**); annesi babasını mahalle hocasıyla(EM1); imamıyla (EM5) aldatır.

* EM3'de "Keloğlan'ın Serüvenleri/Aştığı Engeller" kesitinin ilk iki serüveninin farklı olmasına rağmen "Başlangıç Durumu", "Sonuç Durumu" ve "Keloğlan'ın Serüvenleri/Aştığı Engeller" kesitinin son iki serüveninin uygunluk gösterdiği dikkate alınarak eş-metin olarak kabul edilmiştir.

** EM4'deki olay örgüsü bazı kesitlerde farklılık göstermesine karşılık, EM4'ün yukarıdaki masal metinleriyle konu itibarıyla örtüştüğü dikkate alınarak eş-metin olarak kabul edilmiştir.

Anası, Keloğlan'ın tembelliğinden sıkılır ve iş bulmasını ister (EM3). Keloğlan, adamları yemek için eve gönderir (EM4).

c. Keloğlan'ın Serüvenleri/ Aştığı Engeller

Keloğlan anasından bir miktar para alarak bir eşek satın alır. Ormana gidip odun toplar ancak satın aldığı eşeği tek başına eve gönderince eşek kaçar. Anası sinirden deliye döner. Keloğlan bir eşek daha satın alabilmek için eşek satan adamın yanına gider. Adam eşeği bir süre sonra getirebileceğini söyler. Keloğlan eşek gelene kadar adamın yanında çalışmaya başlar. Keloğlan bir adamın yanında iş bulur, adam karısı tarafından aldatılmaktadır (EM3).

Keloğlan, anasına gidip yemek hazırlamasını; adamlara da biçilmiş biçilmemiş katıp tarlayı ateşe vermelerini söyler. Bu olanları duyan Keloğlan'ın babası, onu öldürmeye karar verir. Önce babasının sonra da amcasının elinden kaçan Keloğlan, en son bir mezarlığa gider. Orada bulduğu bir ölü sayesinde insanlara oyun oynar ve para kazanır (EM4). Keloğlan babasına durumu anlatır, babası hiçbir şey yapmaz (EM1); şüphesini doğrulamak için tarlaya geç gider (EM2).

Mahalle hocası ölür, anası babasını yeni gelen mahalle hocasıyla tekrar aldatır. Babası yine hiçbir şey yapmaz (EM1). Keloğlan, annesiyle mahalle hocasının (EM1); yengesinin oynaşısıyla (EM2) konuştuklarını duyar ve onlara oyun oynayarak planlarını bozar (EM1, EM2). Keloğlan annesini cezalandırır, atlılar tarafından anası öldürülür (EM1); dayısı kör taklidi yaparak gerçekleri görür, Keloğlan'la dayısı kadının oynaşını öldürürler ve suçu kadının üzerine atarlar (EM2, EM5). Yengesi (EM2); adamın karısı (EM3) ölüden kurtulmak için Keloğlan'dan yardım ister, çeşitli oyunlar oynayarak Keloğlan ölüden kurtulur (EM2, EM3). Keloğlan ile dayısı yengesinden kurtulurlar. Keloğlan dayısına yeni bir gelin kaçıtır ve gelinin yerine kendisi geçer. Damadı birkaç gün oylar, sonunda düğün evinden kaçar (EM5).

d. Sonuç Durumu

Keloğlan, kazı yer ve atları alıp kaçar (EM1); yolda giderken kendi oynaşının kardeşi tarafından vurularak öldürülür (EM2). Ağa, Keloğlan'la kızını evlendirir

(EM3). Keloğlan; buğday, inek, öküz ile eve döner (EM4). Keloğlan dayısının evine döner (EM5).

J. DEV İLE KELOĞLAN (EB. 160; AaTh. 1571)

J.1. Masalın Kesitleri

a. Başlangıç Durumu

1- Keloğlan, anası, ihtiyar babası ve otuz dokuz kardeşi vardır.

b. Keloğlan'ı Harekete Geçiren Unsur/ Olay

1- Keloğlan'ın babası iyice ihtiyarladığı için çocuklarının kendisine bakmasını ister ve onları çalışmaya yollar.

c. Keloğlan'ın Serüvenleri/ Aştığı Engeller

1- Keloğlan ve kardeşleri tarlayı biçmeye giderler, tarlanın sahibi olan devin oyununa Keloğlan'ın aklı sayesinde gelmezler.

a. Keloğlan ve otuz dokuz kardeşi bir tarla bulur ve o tarladaki ekinleri biçerler.

b. Tarla bir deve aittir ve dev onları yemek için kendi evine davet eder.

c. İçlerin en akıllısı olan küçük çocuk yani Keloğlan kardeşlerini uyarır.

ç. Bu yüzden dev bir türlü hiçbirini yiyemez, Keloğlan'ın parasını üç buçuk kuruş eksik verir.

d. Keloğlan devin ne yapmaya çalıştığı bildiğinden parasını istemez ve kardeşleriyle evlerine dönerler.

2- Padişahın emrini yerine getirmek için Keloğlan talip olur ve bu işi başarır.

a. Zamanın padişahı tellallar çıkartarak devin atını getirene para vereceğini söyler.

b. Keloğlan bu iş talip olduğunda padişah onu bir aşağılayıp azarlar ama Keloğlan devin atını alıp getirir.

c. Bir zaman sonra padişah devin zilli yorganını ister, Keloğlan ölüm tehlikesiyle karşı karşıya olmasına rağmen hem yorganı hem de üç buçuk kuruşunu devden alır.

ç. Padişah bu kez de devin ölüsü ya ada dirisini getirene büyük bir ödül vaat eder.

d. Sonuç Durumu

- 1- Keloğlan devin oyuna getirerek önce diri sonra da ölü olarak ele geçirir.
- 2- Keloğlan devin ölüsünü padişaha götürür ve mükâfatını alır (Tezel, 1971: 308-313).

J.2. Masalın Eş-Metinlerinin Karşılaştırılması

EM1- Dev İle Keloğlan (Tezel, 1971: 308-313).

EM2- Keloğlan'la Devler Ağası (Alangu, 1967: 135-149).

EM3- Keloğlan İle Keleş Dev (Babacan, 1993: 8-19).

EM4- Keloğlan İle Dev (Özçelik, 1993: 502-506).

a. Başlangıç Durumu

Keloğlan, anası, ihtiyar babası ve iki (EM4); otuz dokuz (EM1, EM2, EM3) kardeşi vardır; Bu kırk oğlanın en küçüğü ve en akıllısı Keloğlan'dır (EM2).

b. Keloğlan'ı Harekete Geçiren Unsur/ Olay

Keloğlan'ın babası iyice ihtiyarladığı için çocuklarının kendisine bakmasını ister ve onları çalışmaya yollar (EM1, EM2, EM3); çocukların anası ile babası ölünce Keloğlan ve kardeşleri iş aramaya giderler (EM4).

c. Keloğlan'ın Serüvenleri/ Aştığı Engeller

Keloğlan ve kardeşleri insan yiyen bir devin yanında çalışmaya başlarlar. Dev, Keloğlan ve kardeşlerinin parasını eksik verir ama Keloğlan, devin niyetini anladığından kardeşlerini alarak eve döner (EM1, EM2, EM3); deve bir oyun oynar (EM4). Padişahın emrini yerine getirmek için Keloğlan talip olur ve bu işi başarır. Keloğlan devin kendisine ödemediği üç buçuk kuruşunu (EM1) ve padişahın istediklerini alır (EM1, EM2, EM3).

d. Sonuç Durumu

Keloğlan devi oyuna getirerek önce diri sonra da ölü olarak ele geçirir. Keloğlan devin ölüsünü padişaha götürür ve mükâfatını alır (**EM1**, EM3); kardeşlerini, anasını, babasını yanına aldırır. Keloğlan ve kardeşleri evlenirler, bolluk bereket içinde yaşarlar (EM2). Keloğlan devin ölmesine sebep olur. Bütün mallarını ele geçirir (EM4).

K. KELOĞLAN (EB. 274; AaTh. 1360)

K.1. Masalın Kesitleri

a. Başlangıç Durumu

- 1- Bir Keloğlan ve karısı vardır.
- 2- Keloğlan, öküzlerini tarlada bırakır.

b. Keloğlan'ı Harekete Geçiren Unsur/ Olay

- 1- Keloğlan'ın öküzlerini kurtlar yer.

c. Keloğlan'ın Serüvenleri/ Aştığı Engeller

- 1- Keloğlan bir karga sayesinde pek çok şey kazanır.
 - a. Keloğlan öküzlerini yiyen kurdu yakalamak için gittiğinde bir karga bulur ve onu yanına alır.
 - b. Keloğlan, hiç karga bulunmayan bir köye gider.
 - c. Keloğlan bir eve misafir olmadan önce evin sırlarını öğrenir; daha sonra bütün bu bilgileri kargadan öğrenmiş gibi ev sahiplerine anlatır.
 - ç. Karganın bu marifetini gören ev sahibi, iki altın ve bir eşek karşılığında kargayı Keloğlan'dan satın alır.
- 2- Keloğlan bu defa bir eşek sayesinde pek çok şey kazanır.
 - a. Keloğlan adamdan aldığı eşekle hiç eşek olmayan bir başka köye gider.
 - b. Keloğlan, devlerle savaşan köylülere eşeği aracılığıyla yardım eder.
 - c. Köylüler kendilerini devlerden kurtaran eşeği satın almak için Keloğlan'a istediği kadar altın verirler.

d. Sonuç Durumu

- 1- Keloğlan bu altınları alarak zengin olur ve evine döner (Günay, 1975: 373-376).

K.2. Masalın Eş-Metinlerinin Karşılaştırılması

EM1- Keloğlan'ın Kargası (Alangu, 1967: 159-165).

EM2- Keloğlan'la Kargası (Özkan, 1980: 33-43).

EM3- Keloğlan (Günay, 1975: 373-376).

a. Başlangıç Durumu

Bir Keloğlan ve yaşlı bir anası vardır. Keloğlan'ın babası ölür, evin geçimini sağlamak Keloğlan'a düşer (EM1, EM2, EM3).

b. Keloğlan'ı Harekete Geçiren Unsur/ Olay

Keloğlan iş aramak için gurbete gider (EM1, EM2, **EM3**).

c. Keloğlan'ın Serüvenleri/ Aştığı Engeller

Keloğlan, günlerce iş aramasına rağmen bulamaz. Keloğlan yolda giderken kanadı kırık bir karga bulur. Keloğlan ve karga yol üstündeki konağa (EM2); eve (EM1) misafir olurlar. Keloğlan yemeğe oturmadan önce bir bahaneyle evin mutfağındaki yiyecekleri görür. Ağa (EM2); ev sahipleri (EM1) Keloğlan'a yavan bir yemek yedirince Keloğlan da mutfakta gördüklerini kargasının ağzından duyar gibi yapar. Ağa ve karısı bu duruma şaşırıp, Keloğlan'ın kargasını çalmaya kalkarlar (EM2); Keloğlan kaçmayı başarır.

Keloğlan bir çobanla kılık değiştirir ve kargasını verip çobanın sürüsünü alır. Köylüler Keloğlan'ın peşine düşerler ve Keloğlan kılığındaki çobanı suya atarlar. Ertesi gün Keloğlan sürüyü önüne katarak köye gelir. Keloğlan sürüyü dereden çıkarttığını söyler(EM1, EM2).

d. Sonuç Durumu

Köy halkı (EM1); ağa ve karısı (EM2) suya atlayıp ölürler. Keloğlan evine anasının yanına döner, mutlu bir şekilde yaşarlar (EM1).

L. ERLER-KARISI'NA KOCA OLMAYA GİDEN KELOĞLAN (EB. 161; AaTh. 327, 1119)

L.1. Masalın Kesitleri

a. Başlangıç Durumu

1- İşi gücü olmayan anasıyla yaşayan bir Keloğlan vardır.

b. Keloğlan'ı Harekete Geçiren Unsur/ Olay

1- Keloğlan her gün kahveye gider, bir köşede oturur.

2- Kahvedeki delikanlılar asıl yiğitliğin Erler-Karısı'na koca olmak olduğunu söylerler.

3- Keloğlan da Erler-Karısı'na koca olmaya karar verir.

c. Keloğlan'ın Serüvenleri/ Aştığı Engeller

1- Keloğlan düşüncesini anasına anlatır ve Erler-Karısı'na koca olmaya gider.

a. Anası Keloğlan'ın gitmesine izin vermez.

b. Ancak Keloğlan ısrar eder ve anasını kızdırır.

c. Keloğlan yola çıkar, uzun bir süre yola devam ettikten sonra bir dağın tepesinde Dev-Karısı'nı bulur.

ç. Keloğlan dağın başında bir aydınlık görür.

d. Dev-Karısı güneşlenirken memelerini de omuzlarından atmıştır.

e. Keloğlan Dev-Karısı'na arkasından yaklaşır ve memelerinden emmeye başlar.

f. Dev-Karısı dönüp Keloğlan'a memesinden emdiği için oğlu olduğunu o yüzden onu öldürmeyeceğini söyler.

g. Ancak Dev-Karısı'nın oğulları vardır ve bu oğullar da insanları öldürürler.

2- Bu yüzden Dev-Karısı Keloğlan'a bir tokat vurarak onu süpürgeye çevirir.

a. Dev-Karısı'nın oğulları evde bir insan eti kokusu olduğunu söylerler.

b. Dev-Karısı onlara memesinden emen birinin onların nesi olacağını sorar.

- c. Oğulları kardeşleri olacağını söyleyince Dev-Karısı süpürgeyi Keloğlan'a çevirir.
- ç. Hep birlikte yemek yerler, gece olunca Dev-Karısı yataklarını serer ve hepsini uyutur.
- 3- Dev-Karısı Keloğlan'ın kaçışını engellemek için gece gelip kimin uyuyup kimin uyumadığına bakar ancak Keloğlan kaçmayı başarır.
- a. Keloğlan Dev-Karısı'ndan sırasıyla baklava-börek ve kuzu dolması ister, Dev-Karısı yapar getirir.
- b. Keloğlan bunların hepsini yedikten sonra yine uyumaz, bu defada tuvalete gitmek ister.
- c. Dev-Karısı Keloğlan'ın kaçacağını düşünerek beline ip bağlamak suretiyle tuvalete gitmesine izin verir.
- ç. Keloğlan belindeki ipi tuvaletin direğine bağlar ve kaçmaya başlar.
- 4- Bir süre sonra Dev-Karısı ipi çeker tuvalet yıkılınca Keloğlan'ın kaçtığı anlar ve peşine düşer.
- a. Keloğlan korkarak kaçmaya devam eder, yolda sırasıyla kurbağa, kaplumbağa ve kirpiden kendisini saklamalarını rica eder.
- b. Kurbağa ve kaplumbağa Dev-Karısı'ndan korkularından Keloğlan'ı saklayamazlar.
- c. Kirpi Keloğlan'ı saklar ve değirmenin başındaki işine geri döner.
- ç. Dev-Karısı kirpiden Keloğlan'ı ister ama kirpi Keloğlan'ı vermez.
- d. Dev-Karısı kirpiyi yutar, kirpi Dev-Karısı'nın karnını deler ve dışarı çıkar.
- e. Bu olay üç kere tekrarlanır, sonunda Dev-Karısı ölür.
- 5- Dev-Karısı amacına ulaşamaz ama Keloğlan Dev-Karısı'nı yakalamayı başarır.
- a. Keloğlan Dev-Karısı'nın kulaklarını keser.
- b. Delikanlıların kahvesine gider ve Dev-Karısı'nın kulaklarını delikanlılara gösterir.
- c. Herkes Keloğlan'ı ödüllendirir ve baş köşeye oturturlar, Keloğlan'ı zengin ederler.

d. Sonuç Durumu

- 1- Keloğlan hemen anasına gider.
- 2- Anası çok üzgündür, oğlunu görünce sevinçten bayram eder (Boratav, 1992: 49-53).

L.2. Masalın Eş-Metinlerinin Karşılaştırılması

EM1- Keloğlan İle Dev (Sakaoğlu, 2002: 371-372).

EM2- Erler-Karısı'na Koca Olmaya Giden Keloğlan (Boratav, 1992 : 49-53).

EM3- Dev Anası İle Keloğlan (Alangu, 1967: 33-37).

a. Başlangıç Durumu

İşi gücü olmayan anasıyla yaşayan (**EM2**); anası babası olmayan, çok fakir (**EM3**) bir Keloğlan ve onun insan eti yiyen bir dev kardeşliği (**EM1**); iki kız kardeşi (**EM3**) vardır.

b. Keloğlan'ı Harekete Geçiren Unsur/ Olay

Keloğlan komşu kızlarını işe götürüyorum diye etrafına toplar, akşama kadar dolaştırır. Akşam olunca kızlarla kardeşliği deve misafir olur. Dev, gece kızları yemek için plan yapar (**EM1**); Keloğlan her gün kahveye gider, bir köşede oturur. Kahvedeki delikanlılar asıl yiğitliğin Erler-Karısı'na koca olmak olduğunu söylerler. Keloğlan da Erler-Karısı'na koca olmaya karar verir (**EM2**); Dev anası, çocukları uyutur ama kendi uyumaz; dev anasının uyumadığını gören Keloğlan da uyumaz (**EM3**).

c. Keloğlan'ın Serüvenleri/ Aştığı Engeller

Keloğlan'ın dev kardeşliği misafirler uyurken onları yemek ister (**EM1**, **EM3**); Keloğlan düşüncesini anasına anlatır ve Erler-Karısı'na koca olmaya gider (**EM2**). Keloğlan devin karısını öldürür, kılık değiştirir ve deve oyun oynar (**EM1**, **EM2**, **EM3**); Dev-Karısı'nın oğulları vardır ve bu oğullar da insanları öldürürler. Bu yüzden Dev-Karısı Keloğlan'a bir tokat vurarak onu süpürgeye çevirir (**EM2**);

Keloğlan, kendisini yememesi için devden olmayacak isteklerde bulunur (**EM2**, EM3).

d. Sonuç Durumu

Keloğlan, devin malına mülküne sahip çıkar (EM1); Keloğlan eve döner, anası sevinçten arıyam eder (**EM2**); dev ölür (EM1,**EM2**, EM3).

M. KELOĞLAN'LA DEVLER (EB. 162; AaTh. 1062)

M.1. Masalın Kesitleri

a. Başlangıç Durumu

- 1- Tembel bir Keloğlan ve yaşlı bir ninesi vardır.
- 2- Keloğlan'a yaşlı ninesi bakar.

b. Keloğlan'ı Harekete Geçiren Unsur/ Olay

- 1- Keloğlan'ın ninesi bir gün dayanamaz ve Keloğlan'ı sopayla evden kovar.
- 2-Keloğlan kendine tahta bir kılıç yontar ve üzerine o kılıçla on aslan öldürdüğünü yazar.

c. Keloğlan'ın Serüvenleri/ Aştığı Engeller

- 1- Keloğlan devlerle karşılaşır ve kendisinin onlardan daha güçlü olduğuna onları inandırır.
 - a. Keloğlan bir süre yürüdüktan sonra yorulur ve biraz ileride bir ateş yandığını görür.
 - b. Keloğlan, devlerin sofrasına oturur ve kendini çok güçlü biri gibi tanıtıp bir çuval altın ister.
 - c. Devler, Keloğlan'a parayı ertesi gün verecekleri söylerler.
- 2- Devler, Keloğlan'a oyun oynar ancak Keloğlan onları alt eder.
 - a. Keloğlan, gece yatağına eğri bir odun koyar ve tavan arasına saklanır.
 - b. Devler, Keloğlan'ı ilk gece dövmeye; ikinci gece de yakmaya çalışırlar ama Keloğlan kurtulur.
 - c. Devler, Keloğlan'a gülleyi en uzağa atanın kazanacağını söylerler.
 - ç. Keloğlan, devleri oyuna getirir ve yarışmayı kazanır.
 - d. Devler, altınları bir deveye yüklerler ve bir devi Keloğlan'la gönderirler.
 - e. Keloğlan, ninesiyle anlaşır ve devi kaçırtmayı başarır.

d. Sonuç Durumu

- 1- Keloğlan, altınları ninesine verir, bütün komşularına bir ziyafet verir (Alangu, 1967: 7-12).

M.2. Masalın Eş-Metinlerinin Karşılaştırılması

EM1- Tenbel Keloğlan (Tezel,1971: 305-307).

EM2- Keloğlan’la Devler (Alangu, 1967: 7-12).

EM3- Anlı Şanlı Kahraman (Sarıyüce, 1987: 54-62).

a. Başlangıç Durumu

Babası ölen, anasından(EM1); ninesinden (**EM2**) başka kimsesi olmayan, başı kel, gözü çapaklı, yüzüne konan sineklerin haddi hesabı olmayan(EM1); kendisiyle sürekli alay edilen ve gölgesinden korkan bir Keloğlan vardır (EM3).

b. Keloğlan’ı Harekete Geçiren Unsur/ Olay

Keloğlan, bir gün anasının yanına gider ve babasından kalan kılıcı kendisine vermesini söyler (EM1); Keloğlan’ın ninesi bir gün dayanamaz ve Keloğlan’ı sopayla evden kovar. Keloğlan, kendine tahta bir kılıç yontar (**EM2**); babasından kalma biraz altınla kendisine güzel bir kılıç yaptırır ve bir at satın alır ve üzerine o kılıçla on aslan öldürdüğünü yazar (**EM2**, EM3); arkadaşlarının alaylarına daha fazla dayanamaz ve memleketini terk eder, kılıç satan bir dükkâna girer.

c. Keloğlan’ın Serüvenleri/ Aştığı Engeller

Keloğlan anasından kılıcı alır, bir kılıççıya götürür ve üstüne “Kırk can öldüren Ahmet Ağa’nın kılıcı” (EM1); “On aslan öldüren Keloğlan” (**EM2**) yazdırır. Kılıcı bir ağaca asar(EM1); bilmeden padişaha ait olan bir çayırılık alanda (EM3) uyuyakalır. Keloğlan bir süre yürüdüktan sonra yorulur ve biraz ileride bir ateş yandığını görür. Devleri korkutur (EM1, **EM2**) ve onlardan bir çuval altın ister (EM2). Uzun bir süre olmasına rağmen misafirlerinin gitmediği görünce Keloğlan’ı göndermek için çeşitli oyunlara başvururlar (EM1, **EM2**).

Padişah, Keloğlan'ı ũlkenin başına musallat olan devi öldürmesi için görevlendirir (EM3). Devler Keloğlan'a bir at (EM1); bir heybe altın ve topal devi vererek gönderirler (EM1, **EM2**); tesadüfen devi öldürür (EM3). Padişah, Keloğlan'a ikinci bir görev verir ve Keloğlan bu görevi de başarır (EM3).

d. Sonuç Durumu

Keloğlan, korkutarak topal devi kaırtır, anasıyla (EM1); ninesiyle (**EM2**) altınları harcayıp hoşça vakit geçirirler. Bütün komşularına bir ziyafet verir (**EM2**). Padişah, Keloğlan'ı vezir yapar ve kızıyla evlendirir (EM3).

N. KELOĞLAN HİNDİSTAN YOLUNDA (EB. 256; AaTh. 302 I)

N.1. Masahın Kesitleri

a. Başlangıç Durumu

1- Bir Keloğlan, bir padişah ve padişahın bir kızı ve nişanlısını kaybetmiş bir oğlu vardır.

b. Keloğlan'ı Harekete Geçiren Unsur/ Olay

1- Padişahın kızı Keloğlan'la evlenmek ister.

c. Keloğlan'ın Serüvenleri/ Aştığı Engeller

1- Padişahın kızı Keloğlan'la evlenir ve onunla evlendiğine pişman olur, Keloğlan'ın çalışması gerekmektedir.

a. Padişahın kızı, Keloğlan'la evlenir; padişah, kızını saraydan kovar.

b. Padişahın kızı, çalışmadığı için Keloğlan'a çatar, Keloğlan kendine günlük işler bulur ancak bu işlerden çok para kazanamaz.

2- Keloğlan bir tüccarla tanışır, ticaret yapmak, daha çok para kazanmak için tüccarla yola çıkar ve padişahın kayıp gelinini bulur.

a. Keloğlan bir tüccarla tanışır, tüccar daha çok para kazanmak için Hindistan'a gideceğini söyler, Keloğlan da tüccarla yola çıkar.

b. Keloğlan ile tüccar günlerce yol giderler ancak Hindistan'a varamazlar, üstelik aç ve susuz kalırlar.

c. Konaklayacakları bir köy ararken bir kuyuya rastlarlar, su almak için Keloğlan kuyuya iner.

ç. Keloğlan kuyudan çıkacakken bir kapı görür, kapıyı açtığında bir kızla karşılaşır, bu kız peri kızları tarafından kaçırılan padişahın gelinidir.

d. Kız Keloğlan'a iki tane nar verir ve bu narları karısı ve anasına göndermesini, tüccardan kendisini kurtarmasını söyler.

- 3- Keloğlan kızı kurtarır ve padişaha götürür, kızla padişahın oğlu evlenirler.
 - a. Keloğlan tüccara hasta olduğunu söyler, tüccar onu bırakıp gider.
 - b. Keloğlan padişahın oğlunun nişanlısını kuyudan kurtarır, kız kuyudan pek çok kıymetli eşya ve altın alır.
 - c. Keloğlan kızı alarak padişahın huzuruna gelir, padişahın oğluyla nişanlısı karşılaşır.

d. Sonuç Durumu

- 1- Padişah cesaretinden ve başarısından dolayı Keloğlan'ı vezir yapar, kendi oğluyla Keloğlan'ın kurtardığı nişanlısını evlendirir. Narların içinden mücevher çıkar (Tezel,1971: 277-288).

N.2. Masalın Eş-Metinlerinin Karşılaştırılması

EM1- Keloğlan Hindistan Yolu'nda (Tezel, 1971: 277-288).

EM2- Keloğlan (Sever, 1995: 259).

EM3- Kuyudaki Kapı (Emiroğlu, 1996: 362-363).

a. Başlangıç Durumu

Bir Keloğlan (EM2), bir padişah ve padişahın bir kızı ve nişanlısını kaybetmiş bir oğlu vardır (EM1, EM3).

b. Keloğlan'ı Harekete Geçiren Unsur/ Olay

Keloğlan bir kervanda iş bulur (EM1, EM2, EM3).

c. Keloğlan'ın Serüvenleri/ Aştığı Engeller

Padişahın kızı Keloğlan'la evlenir. Keloğlan bir tüccarla tanışır, ticaret yapmak, daha çok para kazanmak için tüccarla yola çıkar ve bir kuyunun içinde padişahın kayıp gelinini bulur (EM1, EM3). Bir kuyunun içinde bir devle karşılaşır. Dev, Keloğlan'ın kendisine verdiği cevabı çok beğenir ve onu ödüllendirir (EM1, EM2, EM3).

d. Sonuç Durumu

Padişah cesaretinden ve baŐarisından dolayı Keloğlan'ı vezir yapar, kendi oğluyla Keloğlan'ın kurtardığı nişanlısını evlendirir (EM1, EM3). Keloğlan, devin kendisine verdiği narların içinden çıkan mücevherler sayesinde zengin olur (EM1, EM2).

O. KELOĞLAN SARIMSAKİ BEYOĞLU (EB. 34; AaTh. 545 B)

O.1. Masalın Kesitleri

a. Başlangıç Durumu

1- Çobanlık eden bir Keloğlan ve bir tilki vardır.

b. Keloğlan'ı Harekete Geçiren Unsur/ Olay

1- Tilki, Keloğlan'la arkadaşlık etmek ister.

c. Keloğlan'ın Serüvenleri/ Aştığı Engeller

1. Tilki, Keloğlan'la arkadaş olur ve onu padişaha zengin tanıtır.

a. Tilki, Keloğlan'ın kendisiyle arkadaşlık etmesini sağlar.

b. Tilki, Padişahın küllüğünde bulduğu bir altını, padişahın istediği ölçüğün kenarına sıkıştırarak geri verir.

c. Padişah, Keloğlan'ı çok zengin zanneder.

ç. Tilki, padişahın kızını Keloğlan'a ister.

d. Tilki, Keloğlan'ın yoksulluğunu gizlemek için elbiselerini suya atar ve padişaha Keloğlan'ın zor durumda kaldığını söyler.

2- Keloğlan, tilki sayesinde padişahın yardım görür ve onun kızıyla evlenir.

a. Padişah, Keloğlan'a hediyeler ve atlar gönderir.

b. Padişahın kızını alan Keloğlan ve beraberindekiler yola çıkarlar.

c. Tilki alayın önünden gidip yolda rastladıkları sürüleri Keloğlan'a aitmiş gibi gösterir.

ç. Tilki karşılarına çıkan devin konağını elinden alabilmek için devı korkutur ve kaçıtır.

d. Sonuç Durumu

1- Keloğlan ve karısı devin konağına yerleşir (Günay,1975: 279-280).

O.2. Masalın Eş-Metinlerinin Karşılaştırılması

EM1- Keloğlan Sarımsaki Beyoğlu (Günay,1975: 279-280).

EM2- Keloğlan İle Tilki (Özçelik, 1993: 380-382).

EM3- Keloğlan İle Tilki (Sever, 1995: 298).

a. Başlangıç Durumu

Çobanlık eden (EM1); ağasının bağıını bekleyen (EM2) bir Keloğlan ve bir tilki vardır (EM3).

b. Keloğlan'ı Harekete Geçiren Unsur/ Olay

Tilki, Keloğlan'la arkadaşlık etmek ister (EM1, EM3). Tilki, Keloğlan'ın elinden kurtulmak ister (EM2).

c. Keloğlan'ın Serüvenleri/ Aştığı Engeller

Tilki, Keloğlan'la arkadaş olur ve onu padişaha zengin tanıtır. Padişah, Keloğlan'ın yaşadığı yeri görmek ister. Keloğlan, tilki sayesinde padişahın yardım görür ve onun kızıyla evlenir (EM1, EM2, EM3).

d. Sonuç Durumu

Keloğlan (EM2) ve karısı (EM1) devin konağına yerleşir. Tilki, ölen devin kızıyla evlenir ve Keloğlan'dan yaptıklarının karşılığını ister (EM2, EM3). Tilki ölür. Keloğlan, tilkiye ne kadar vefalı olduğunu ispatlamak için tilkinin cesedi kokuncaya kadar cesedi atmaz (EM3).

Ö. TOPAL DEV (EB. 365; AaTh. 1060)

Ö.1. Masalın Kesitleri

a. Başlangıç Durumu

1- Tembel ve fakir bir Keloğlan ve anası vardır.

b. Keloğlan'ı Harekete Geçiren Unsur/ Olay

1- Para kazanması için anası Keloğlan'ı gurbete gönderir.

c. Keloğlan'ın Serüvenleri/ Aştığı Engeller

- 1- Keloğlan para kazanmak için evden uzaklaşır, bir devle karşılaşır; onu alt eder.
 - a. Keloğlan, yolda çok yorulur; bir konağa girer, oradaki yiyeceklerle karnını doyurur ve uyuyakalır.
 - b. Keloğlan, uyandığında karşısında bir dev görür; devle karşılıklı güç gösterisi yaparlar ve Keloğlan çeşitli aldatmacalarla dev'i alt eder.
 - c. Dev topaldır ve Keloğlan'ın hizmetçisi olur.
 - ç. Uzun bir zaman Keloğlan emreder, dev onun isteklerini yerine getirir.
- 2- Dev, Keloğlan'dan kurtulmak maksadıyla Keloğlan'ı kardeşlerinin yanına götürür ancak yine başarılı olamaz.
 - a. Keloğlan, devin kardeşleriyle konuştuklarını duyar ve onların da oyunlarını alt eder.
 - b. Topal dev ve kardeşleri Keloğlan'ın isteklerini yerine getirirler.
- 3- Keloğlan bir gün padişahın bir mektup alır ve padişahın isteğini yerine getirir ve ödüllendirilir.
 - a. Bir gün bir padişahın mektup alırlar; padişah çeşme başındaki ejderhannın bir kurban karşılığında kendilerine su verdiğini ve ülkeyi bu sıkıntıdan kurtarmaları gerektiğini söyler.

- b. Keloğlan devlerden, devler de Keloğlan'dan kurtulmak için bu teklifi kabul ederler.
- c. Keloğlan, devleri şehrin birer ucuna yerleştirip kendi gezmeye çıkar.
- ç. Keloğlan'ın yeşillik sanarak oturduğu yer ejderhanın başıdır.
- d. Ejderha da Keloğlan'da bir anda neye uğradıklarını şaşırırlar.
- e. Keloğlan şehre ejderhanın başının üzerinde girince devler de ejderhaya vurmaya başlarlar.
- f. Ejderha ölür, padişah Keloğlan'ı altınlarla ödüllendirir.
- g. Keloğlan devleri serbest bırakır ve evine dönmeye karar verir.
- h. Topal dev Keloğlan'ı evine götürür; sonra da gördüğü ama anlamadığı olaylar yüzünden köyden kaçar.

d. Sonuç Durumu

- 1- Dev gittikten sonra Keloğlan olanları düşünür ve altınları köylülerle paylaşmaya karar verir.
- 2- Köyün bütün eksiklerini tamamlar ve sıkıntıda olan herkese yardım eder (Babacan, 1993: 61-79).

Ö.2. Masalın Eş-Metinlerinin Karşılaştırılması

EM1- Topal Dev (Babacan, 1993: 61-79).

EM2- Keloğlan ve Topal Dev (Yazar adı yok,1984: 61-64).

Başlangıç Durumu; Keloğlan'ı Harekete Geçiren Unsur/ Olay; Keloğlan'ın Serüvenleri/ Aştığı Engeller

EM1 ve EM2'de "Başlangıç Durumu" ve "Keloğlan'ı Harekete Geçiren Unsur/ Olay", "Keloğlan'ın Serüvenleri/ Aştığı Engeller" kesitleri tamamen aynıdır. Sadece "Sonuç Durumu"nda farklılık tespit edilmiştir.

Sonuç Durumu

Keloğlan, Topal Dev'i kölelikten azat eder (**EM1**, EM2). Dev gittikten sonra Keloğlan olanları düşünür ve altınları köylülerle paylaşmaya karar verir. Köyün bütün eksiklerini tamamlar ve sıkıntıda olan herkese yardım eder (**EM1**). Keloğlan altınları alıp anasının yanına döner; köyün en güzel kızıyla evlenir (EM2).

2) İKİNCİ DERECEDEDEN BİR TİP OLARAK KELOĞLAN MASALLARI

P. PERİ PADİŞAHI (EB. 92-93; AaTh. 425B-425N)

P.1. Masalın Kesitleri

a. Başlangıç Durumu

- 1- Bir padişah ve onun gergef işleyen bir kızı vardır.
- 2- Padişahın kızı has bahçede oturup gergef işlerken önce yüzüğünü sonra da bileziğini bir kuş alıp götürür; kız üzüntüsünden yemeden içmeden kesilir.
- 3- Kız bir türlü iyileşemeyince, padişahın vezirlerinden biri kız için bir hamam yaptırılmasını ve herkesin orada bedava yıkanıp derdini anlatmasını tavsiye eder.
- 4- Padişah bir hamam yaptırıp tellâl çıkarır.

b. Keloğlan'ı Harekete Geçiren Unsur/ Olay

- 1- Tellâlin söylediklerini Keloğlan da duyar ve kötürüm anasını alıp hamama gider.

c. Keloğlan'ın Serüvenleri/ Aştığı Engeller

- 1- Keloğlan anasıyla hamama giderken yolda farklı durumlarla karşılaşır.
 - a. Keloğlan yolda susar ve anasını bir kapının önünde bırakarak su içmeye gider, yolda sırtında bir kırba su taşıyan bir horoz görür.
 - b. Bu horozun nereye gittiğini merak edip onu girdiği delikten içeri girer.
 - c. Bir saraya giren Keloğlan, üç tane güvercin görür ve bu güvercinler birden silkinip üç tane kız olurlar; akşam olunca bir güvercin daha gelir.
 - ç. Bu güvercin silkinince de bir delikanlıya dönüşür.
 - d. Delikanlı bir çekmecedен bir yüzük, bir bilezik ve bir mendil çıkarıp ağlar.
 - e. Keloğlan dolaptan çıkabilmek için sabahı bekler.
- 2- Keloğlan ve anası iyileşir ancak bir hikâye anlatmaları gerekmektedir, Keloğlan kızın istediği hikâyeyi anlatır.

- a. Keloğlan, anasını alarak hamama gelir; anası kötürümlükten kurtulur Keloğlan'ın da keli iyi olur.
- b. Hamama gelen herkesin bir hikâye anlatması gereklidir. Kız, Keloğlan'a kendisini anlattığı yere götürmesi halinde hamamı bağışlayacağını söyler.
- c. Keloğlan kızını alıp delikanlının olduğu saraya gider. Delikanlı, kıza periler tarafından büyülendiği için bu durumda olduğunu anlattıktan sonra kızını anasının yanına gönderir.
- ç. Delikanlının merhametsiz anası, bir zaman sonra kızın delikanlının çocuğunun anası olduğunu anlar; kızını bağına basar ve ertesi gün delikanlı gelir.
- d. Kız, odanın önündeki ağacı baştan aşağıya zehirli iğnelerle donatır.
- e. Periler, delikanlıyı götürmek için geldiklerinde bu zehirli iğnelere değerler ve ölürlür.

d. Sonuç Durumu

- 1- Delikanlı ve kız kırk gün kırk gece düğün yaparak evlenirler.
- 2- Hep beraber mutlu bir şekilde yaşarlar (Kunos,1973: 5-17).

P.2. Masalın Eş-Metinlerinin Karşılaştırılması

EM1- Hüsnü Yusuf Şehzade (Boratav, 1992: 144-151).

EM2- Hanım Sultan (Yazar adı yok, 2004: 5-9).

EM3- Peri Padişahı (Kunos, 1973: 5-17).

EM4- Keloğlan ile Hanım Sultan (Babacan, 1993: 20-34).

EM5* - Hoca (Şimşek, 2001: 83-93).

a. Başlangıç Durumu

Bir padişahın çok güzel bir kızı vardır. Sultan günden güne eriyip hasta olur. Sultan kız, tedavi için gelen hekimlerden birine para verir ve hekimin padişaha, sultanın tek başına ülke dışına çıkması gerektiğini söylemesini tembihler (EM1).

* EM5'deki olay örgüsü bazı kesitlerde farklılık göstermesine karşılık, EM5'in yukarıdaki masal metinleriyle konu itibarıyla örtüştüğü dikkate alınarak eş-metin olarak kabul edilmiştir.

Hanım Sultan bir han yaptırıp gelene gidene o kuşu sorar (EM2). Padişah bir hamam yaptırıp tellâl çıkartır (**EM3**). EM5'in "Başlangıç Durumu" diğer dört eş-metinden tamamen farklılık gösterir. Bu kesit adeta başka bir masal niteliğindedir.

b. Keloğlan'ı Harekete Geçiren Unsur/ Olay

Bu şehirde bir hamam yaptırır ve kendisine anlatacak bir hikâyesi olanın hamamda bedava yıkanabileceğini ilan ettirir(EM1). Gurbete çıkan Keloğlan, dinlenmek için bir yer arar (EM2). Tellâlin söylediklerini Keloğlan da duyar ve kötürüm anasını alıp hamama gider (**EM3**, EM5).

c. Keloğlan'ın Serüvenleri/ Aştığı Engeller

Keloğlan, anasını almak için geri döner (EM1). Keloğlan'ın anasıyla ilgili bir bilgi verilmemiştir (EM2). Keloğlan, 40 devenin sahipsiz bir şekilde kendi kendine açılan bir kapıdan içeri girerek yüklerini içeri bıraktıklarını görür (EM1). Keloğlan bir mağaraya yanaşır ve orada Keloğlan bir güvercinin (**EM3**), kuşun bir delikanlıya(EM1), bir şehzadeye dönüştüğünü görür (EM2).

Delikanlı bir makas, yüksük ve gergefi (EM1); bir yüzük, bir bilezik ve bir mendili (**EM3**) alır, seyre dalar. Keloğlan hikâyesini anlatır, sultan hamamı Keloğlan'a bağışlar (EM1, EM5), Keloğlan mağarada gördüklerini Hanım Sultan'a anlatır, beraber şehzadeyi bulurlar (EM2, EM4). Şehzade bir şekilde büyülenmiştir (EM1, EM2, EM5). Sultan, şehzadenin büyüden kurtulmasını bekler ve pek çok sıkıntıya göğüs gerer (EM1, EM5). Şehzade perilerin kendilerini ateşe atmasını sağlayarak (EM1, EM5); ağaca zehir sürerek büyüden kurtulur (**EM3**).

d. Sonuç Durumu

Kırk gün kırk gece düğün yapar, ömürlerinin sonuna kadar mutlu yaşarlar (EM1, EM2, **EM3**, EM4, EM5). Keloğlan kalbinde insanlara yardım etmenin mutluluğuyla kendi ülkesine döner (EM2).

R. CEYLAN YÜREĞİ (EB. 257, AaTh. 257V-530-532)

R.1. Masahın Kesitleri

a. Başlangıç Durumu

1- Bir padişah vardır, kendisine bir bahçıvan arar.

b. Keloğlan'ı Harekete Geçiren Unsur/ Olay

1- Keloğlan kılığındaki bir kişi boğaz tokluğuna çalışmak üzere bahçıvanlığa talip olur.

c. Keloğlan'ın Serüvenleri/ Aştığı Engeller

- 1- Padişah ailesiyle bir davete gider, Keloğlan kılık değiştirerek bu davete katılır.
 - a. Bir gün padişah ve kızları, bahçıvanı da yanlarına alarak düğüne giderler.
 - b. Keloğlan bir albay kılığına girer ve padişahın bahçesini tarumar eder, bahçede sadece üç tane gül bırakır.
 - c. Padişah ve aileleri tekrar başka bir düğüne giderler.
 - ç. Keloğlan bahçeyi eski haline çevirir ve albay kılığına girerek düğüne gider.
 - d. Padişahın kızları Keloğlan'a üç tane gül koparttırıp padişahın masasına koydurturlar.
- 2- Vezirler padişaha kızlarının evlenmek istediğini söylerler.
 - a. Sağ vezirin oğluya padişahın büyük kızı; sol vezirin oğluya padişahın ortanca kızı ve Keloğlan'la padişahın küçük kızı evlenirler.
 - b. Ancak padişah bu evliliği onaylamaz.
- 3- Padişah bir süre sonra hasta olur, Keloğlan padişahın hastalığına çare bulur.
 - a. Padişah gözleri kör olur ve iyileşmesi için ceylan yüreği ve ciğeri yemesi gerekmektedir.
 - b. Damatları ceylan avlamak için yola çıkarlar.
 - c. Padişah Keloğlan'ı sevmediği için ona kötü bir silah ve kötü at verir, diğer damatlarına ise iyi birer silah ve at verir.

- ç. Keloğlan yine albay kılığına girer ve kız kardeşlerini ziyarete gider.
- d. Yoğun uğraşlarına rağmen sağ ve sol vezirin oğulları bir ceylan avlayamazlar.
- e. Keloğlan kız kardeşlerinin evindeyken gelip ondan bahçedeki ceylanı isterler.
- f. Keloğlan ceylanın yüreğini ve ciğerini çıkarıp gövdesini vezirlerin oğullarına verir.
- g. Ancak albay kılığındaki Keloğlan vezirlerin oğullarının iki bacağına arasına at nalı ile damga vurur.
- h. Vezirlerin oğullarının getirdiği eti yiyen padişahın gözleri açılmaz.
- ı. Keloğlan ceylanın yüreğini ve ciğerini getirir. Keloğlan'ın getirdiklerini yiyen padişahın gözleri açılır.

d. Sonuç Durumu

- 1- Keloğlan kendine iki tane köle seçmek ister.
- 2- Bacaklarına vurduğu damgalar sayesinde vezirlerin oğullarını bulur ve onları seçer.
- 3- Padişah Keloğlan'a dileğini sorar ve ona padişahlığını verir (Alptekin, 2002: 309-313).

R.2. Masalın Eş-Metinlerinin Karşılaştırılması

EM1- Ceylan Yüreği (Alptekin, 2002: 309-313).

EM2- Keloğlan ile Padişah Kızı (Şimşek, 2001: 245-246).

EM3- Al Gül Tohumu (Burdurlu, 1966: 25-32).

EM4- Hayırsız Kız (Günay, 1975: 496-501).

a. Başlangıç Durumu

Bir padişah vardır. Kendine bir bahçıvan arar (**EM1**); Bahçe işleriyle uğraşan bir Keloğlan vardır. Bu Keloğlan zaman zaman ağasının kıyafetlerini giyer dolaşır (**EM2**); Güller ülkesinin padişahı ve onun birbirinden güzel üç kızı vardır. Padişah

kızlarıyla konuşur ve seçim yapmaları için ülkenin bütün delikanlılarını saraya çağırır (EM3).

b. Keloğlan'ı Harekete Geçiren Unsur/ Olay

Keloğlan kılığındaki bir kişi boğaz tokluğuna çalışmak üzere bahçıvanlığa talip olur (EM1); Padişahın kızı kiminle evleneceğini belirlemek için elindeki elmayı fırlatır, elma üç defa Keloğlan'a isabet eder (EM2); Keloğlan'ın arkadaşı Kör Mıstık, bu durumu Keloğlan'a bildirir (EM3).

c. Keloğlan'ın Serüvenleri/ Aştığı Engeller

Padişah ailesiyle bir davete gider, Keloğlan kılık değiştirerek bu davete katılır (EM1); Keloğlan ortaya çıkar ve padişahın kızını alabilmek için gerekli şartı yerine getirir (EM2, EM3). Padişah hastalanır ve çareyi Keloğlan bulur (EM1, EM2, EM3, EM4).

d. Sonuç Durumu

Keloğlan, padişahı iyileştirdiği için ödüllendirilir (EM1, EM2,EM3,EM4).

S. SİHİRLİ GÖMLEK (EB. 183; AaTh. 566)

S.1. Masalın Kesitleri

a. Başlangıç Durumu

- 1- Bir padişah ve onun dünya güzeli bir kızı vardır.
- 2- Padişah kızını isteyen çoktur, padişah da kızını evlendirmek ister ancak padişahın kızı her gün bir pabuç eskitir ve bunun sebebini kimse anlayamaz.

b. Keloğlan'ı Harekete Geçiren Unsur/ Olay

- 1- Padişah bu sırrı çözene tahtını ve kızını vereceğini söyler; Keloğlan da padişahın huzuruna çıkar.

c. Keloğlan'ın Serüvenleri/ Aştığı Engeller

- 1- Keloğlan padişahın sorununu çözebileceğini iddia eder ve yola düşer.
 - a. Keloğlan, padişahın bir at ve üç ay mühlet ister.
 - b. Keloğlan'ın parası, yiyeceği biter ama bir türlü bir çare bulamaz.
- 2- Keloğlan tesadüfen sihirli nesnelere bulur ve bu sayede padişahın sorununu çözer.
 - a. Bir gün, bir diyarda üç adamın sihirli bir kedi, değnek ve gömlek için kavga ettiklerini görür.
 - b. Keloğlan nesnelere adamların arasında paylaşmak için alır ve değneği adamlara dokundurur; adamlar köpeğe dönüşür; kediyi ortalarına atar, gömleği alır ve üç ayın bitmesine üç gün kala padişahın huzuruna gelir.
 - c. Keloğlan, gece sihirli gömleği giyer ve sultan hanımın yanında sabahlar.
 - ç. Gece yarısı iri yarı, esmer bir adam gelir, duvardaki yarıktan sultan hanımını kucağına alarak geçirir.
 - d. Küçük bir saraya gelirler, adam çalgılar eşliğinde sultan hanımı oynatır ve sabaha karşı aynı yerden geçerek yatağına yatırır, böylelikle sultan hanımın ayakkabıları bir gecede eskir.

- 3- Keloğlan şahit olduklarını padişahın da görmesini sağlar.
 - a. Bütün bunları gören Keloğlan padişaha gömleği giydirir ve olanları görmesini sağlar.
 - b. Padişahın kızını her akşam alıp götüreren baş veziridir.

d. Sonuç Durumu

- 1- Padişah derhal baş vezirini öldürtür ve Keloğlan'ı baş vezir yapıp, kızını ve kendisi öldükten sonra tahtını Keloğlan'a verir.
- 2- Keloğlan, sihirli gömleğin sahibini arar ve bu gömleğin sahibinin aslında bir büyücü olan baş vezire ait olduğunu öğrenir.
- 3- Keloğlan, o gömlek sayesinde pek çok kişiye yardım eder (Babacan, 1993: 20-31).

S.2. Masalın Eş-Metinlerinin Karşılaştırılması

EM1- Sihirli Gömlek (Babacan, 1993: 20-31).

EM2- Görünmez Adam (Sarıyüce, 1987: 41-45).

EM3- Keloğlan İle Tılsımlı Külah (Yazar adı yok, 2004: 196-201).

a. Başlangıç Durumu

Bir padişah ve onun dünya güzeli bir kızı vardır (**EM1**). Padişah kızını isteyen çoktur, padişah da kızını evlendirmek ister ancak padişahın kızı her gün bir pabuç eskidir ve bunun sebebini kimse anlayamaz (**EM1**, **EM2**). Padişah, bu derdin devasını bulmak için tellâl çıkartır (**EM2**). Fakir bir nine ve kimsesi olmadığı için ninenin yanına sığınan bir Keloğlan vardır. Keloğlan zamanla büyür ve güçlü, namlı kemankeş bir delikanlı olur (**EM3**).

b. Keloğlan'ı Harekete Geçiren Unsur/ Olay

Padişah bu sırrı çözene tahtını ve kızını vereceğini söyler; Keloğlan da padişahın huzuruna çıkar (**EM1**). Keloğlan, tellâlin söylediklerini dinler ve göreve talip olur (**EM2**). Keloğlan, başka diyarlardaki yarışlara gider ve orada peri padişahının kızını görür (**EM3**).

c. Keloğlan'ın Serüvenleri/ Aştığı Engeller

Keloğlan, sorunu çözebilmek için padişahıan süre ister. Denizin dibinde (EM3); yolda giderken tesadüfen sihirli nesnelere bulur ve bu nesnelere sayesinde zor görevi başarır (EM3); padişahın kızının neden her gece bir ayakkabı eskittiğini öğrenir (EM1, EM2). Sultan hanımı padişahın veziri (EM1); bir büyücü (EM2) her gece duvardaki bir yarıktan geçirir ve sabaha kadar ona dans ettirir. Keloğlan sihirli gömlekle sayesinde görünmez olur ve padişahın her şeyi görmesini sağlar (EM1, EM2). Keloğlan, padişahın kızıyla evlenmek ister ve ninesini kızına istemeye gönderir. Padişah, kızını vermek için Keloğlan'a şart koşar (EM3). Keloğlan padişahın kızıyla yola çıkar; kız yanına 70 çift ayakkabı alır ve çok hızlı bir şekilde bir deniz kenarına gelirler; kız, Keloğlan'ı denizin ortasında bırakır.

d. Sonuç Durumu

Keloğlan, o gömlekle sayesinde pek çok kişiye yardım eder (EM1). Padişah bir büyücü olan baş vezirini öldürtür, Keloğlan'ı baş vezir yapar. Keloğlan ve padişahın kızını 40 gün 40 gece düğün yaparak evlenirler (EM1, EM2, EM3).

İKİNCİ BÖLÜM

EŞ-METİNLERİ OLMAYAN KELOĞLAN MASALLARININ TESPİTİ

Bu bölümde tek başına bir tip numarasına sahip masallar ile herhangi bir tip numarasına sahip olmayan masallar ele alınmıştır. Herhangi bir tip numarasına sahip olmayan masallar; I. dereceden bir tip olan Keloğlan masalları ve II. dereceden bir tip olan Keloğlan masalları başlıkları altında değerlendirilmiştir.

1) BİRİNCİ DERECEDE BİR TİP OLARAK KELOĞLAN MASALLARI

A. KELOĞLAN İLE KIRK TAVŞAN (EB. 352; AaTh. TR. 920E Kralın Kızı ve Köylünün Oğlu)

A.1. Masalın Kesitleri

a. Başlangıç Durumu

1- Bir memlekette bir padişah, kızı ve bir de Keloğlan vardır.

b. Keloğlan'ı Harekete Geçiren Unsur/ Olay

1- Padişah kendisine kırk tavşan getirene kızını vermek ister.

c. Keloğlan'ın Serüvenleri/ Aştığı Engeller

1- Padişah kızını evlendirmeye karar verir, Keloğlan da padişahın kızına talip olur. Ancak vezir Keloğlan'a engel olabilmek için oyunlar oynar.

a. Bu haberi duyan Keloğlan kırk tavşanı toplar.

b. Ancak padişahın kızıyla evlenmek isteyen vezir bu tavşanlardan birini satın alarak Keloğlan'a engel olmak ister.

c. Keloğlan tavşanı para ile satmadığını, vezirin kendisiyle beraber yatması halinde tavşanın birini verebileceğini söyler.

ç. Vezir Keloğlan'ın dediğini yapar, Keloğlan da ona bir tavşan verir.

d. Vezir tavşanı alıp götürürken Keloğlan kaval çalmaya başlar, tavşan Keloğlan'a geri döner.

e. Keloğlan bu oyunu tavşan satın almak için gelen diğer iki vezire de oynar.

f. Vezirler Keloğlan'ın tavşanlarını alabilmek için mahallenin çocuklarını çağırırlar ve yakalayabildikleri tavşanları getirmelerini isterler.

2- Keloğlan padişahın şartını yerine getirmesine rağmen bir sınava daha tabi tutulur ve bu sınavı da başarıyla geçer.

a. Keloğlan yine kavalını çalmaya başlar ve kırk tavşanı da alarak padişaha götürür.

b. Kız Keloğlan'la evlenmek istemediği için Keloğlan'a ikinci bir şart koşulur.

c. Odaya iki yatak konulacak, birinde Keloğlan, birinde de vezir yatacaktır. Kız kimin yanına yatarsa onunla evlenecektir.

ç. Kızla vezir önceden anlaşırırlar ama Keloğlan onların oyunlarını bozar.

d. Sonuç Durumu

1- Kız vezir diye Keloğlan'ın yatağına yatar ve Keloğlan'la evlenmek zorunda kalır (Şimşek, 2001: 289-291).

B. KÜL KEDİSİ (EB. -; AaTh. TR. 1336 B Balkabağını Gelin Zanneden Adam)

B.1. Masalın Kesitleri

a. Başlangıç Durumu

1- Sabahtan akşama kadar tembellik eden bir Keloğlan ve onun bir anası vardır.

b. Keloğlan'ı Harekete Geçiren Unsur/ Olay

1- Anası Keloğlan'a bir ekmeğ verir ve çalışıp para kazanması için evden gönderir.

c. Keloğlan'ın Serüvenleri/ Aştığı Engeller

1- Keloğlan iş aramaya gider ve elindeki ekmeği kaptırır.

a. Keloğlan uzun süre yol alır ve yaşlı bir kadına ekmeğini emanet edip iş aramaya gider.

b. Keloğlan geri döndüğünde ekmeğini yaşlı kadından alamaz, o da kadının yumağını alır.

c. Keloğlan, yumağını kilimci kör Hacı'ya emanet eder, geri döndüğünde yumağını alamaz, o da onun yerine kilimcinin keçesini, kilimini alır.

ç. Keloğlan gide gide bir düğüne varır; keçesini, kilimini düğün başı ağaya emanet eder.

d. Keloğlan iş aramaya gider, geri döndüğünde kilimini, keçesini geri alamaz.

d. Sonuç Durumu

1- Keloğlan, düğünün gelinini alır ve eve döner.

2- Keloğlan'ın para kazanmadan geldiğini gören anası çok sinirlenir.

3- Keloğlan'ın gelin diye getirdiğinin bir kabak olduğunu gören anası gülmekten kendini alamaz.

4- Keloğlan neye uğradığını şaşırır ve aklı başına gelir (Güney, 1992: 131-143).

C. KELOĞLAN YEMEN'DE (EB. -; AaTh. 513-514)

C.1. Masalın Kesitleri

a. Başlangıç Durumu

1- Bir Keloğlan ve anası vardır.

b. Keloğlan'ı Harekete Geçiren Unsur/ Olay

1- Keloğlan bir gün dağa ava çıkar ve bir ceylan vurur.

c. Keloğlan'ın Serüvenleri/ Aştığı Engeller

1- Keloğlan padişaha bir ceylan hediye eder ve padişah da karşılığında onu ödüllendirir.

a. Keloğlan avladığı ceylanı omzunda eve götürürken vezire rast gelir.

b. Vezir Keloğlan'a ceylanı satıp satmayacağını sorar ve Keloğlan'dan ceylanı padişaha götürdüğünü öğrenir.

c. Keloğlan, ceylanı padişaha götürür ve hediye eder, bu hediyeden çok memnun kalan padişah Keloğlan'ı altın vererek ödüllendirir.

ç. Keloğlan çok zengin olur, köşkler yaptırıp sefa sürer.

2- Keloğlan'ın zengin olmasından rahatsız olan vezir padişaha Keloğlan'a zor işler vermesini söyler ve padişah da vezirin dediğini yapar.

a. Vezir bu durumdan çok rahatsız olur ve padişaha Keloğlan'ı çağırıp fildişinden bir köşk yapmasını emredebileceklerini söyler.

b. Keloğlan bu görev karşısında padişahın 40 gün mühlet ister, eve gelip anasına durumu anlatır ve ondan akıl alır.

c. Keloğlan padişahın 40 batman şarap, bir tabur asker ve 40 deve ister.

ç. Fillerin yaşadığı dağa gidip su içtikleri havuza şarapları döker.

d. Filler şarapları içip sarhoş olurlar, dişlerini dökerler, Keloğlan da dişleri alıp padişahın huzuruna gelir.

e. Vezir bu duruma da çok sinirlenir ve Keloğlan'ın Yemen Padişahı'nın kızını getirmekle görevlendirilebileceğini söyler.

- f. Padişah, Keloğlan'ı bu iş için görevlendirir, Keloğlan padişahıtan yine 40 gün izin isteyerek anasının yanına gider.
- g. Keloğlan anasından akıl aldıktan sonra padişahıtan içinde en güzel kızlardan seçilmiş tayfalar olan elmaslarla işli bir vapur ister.
- h. Keloğlan yolda giderken büyük balığın küçük balığı yutmak üzere olduğunu görür ve küçük balığı kurtarır.
- ı. Küçük balık dile gelerek başı sıkışırsa verdiği iki tüyü birbirine sürmesini söyler.
- i. Keloğlan, Yemen Padişahı'na kendini tüccar olarak tanıtarak padişahı vapuruna davet eder.
- j. Keloğlan, padişahın kızını kaçıırır.
- k. Yemen Padişahı kızının kaçıırıldığını anlayınca arkalarından gemiler gönderir, bu sırada kız parmağındaki yüzüğü denize atar.
- l. Vapur olduğu yerde durur, Keloğlan balığın kendisine verdiği tüyleri birbirine sürterek balığın yardımıyla yüzüğü denizden alır.
- m. Kralın gemileri arkada kalır ve Keloğlan kralın kızını padişaha getirir.

d. Sonuç Durumu

- 1- Padişah ve kralın kızı kırk gün kırk gece süren bir düğünle evlenirler.
- 2- Padişah vezirini işten atar, Keloğlan'ı veziri yapar (Tezel, 1971: 261- 264).

D. KELOĞLANIN ALLI GELİNİ (EB-; AaTh. 560 I)

D.1. Masalın Kesitleri

a. Başlangıç Durumu

- 1- Kendi halinde yaşayan fakir bir Keloğlan ve yaşlı bir anası vardır.
- 2- Bir gün Keloğlan bir rüya görür ve bu rüyasını anasına yorumlatır.

b. Keloğlan'ı Harekete Geçiren Unsur/ Olay

- 1- Keloğlan, anasına padişahın kızını kendisine istemesini söyler.

c. Keloğlan'ın Serüvenleri/ Aştığı Engeller

- 1- Yaşlı kadın çaresiz bir şekilde padişahın kızını istemeye gider.
 - a. Padişah kadını görür görmez bir çuval buğday, bir çuval un ve bir kese de altın verip geri gönderir.
 - b. Keloğlan, anasını ikinci kez saraya gönderir.
- 2- Padişah, Keloğlan'a kızını vermek için şart koşar.
 - a. Keloğlan'ın anası padişaha dileğini söyler; padişahta Keloğlan'ın, içinde çok güzel bir peri kızı olan, sapı gümüşten üzeri beyaz simle kaplı bir balkabağı getirmesi halinde kızını vereceğini söyler.
 - b. Keloğlan bu şartı kabul ederek yollara düşer, yolda yaralı bir güvercin bulur ve onu yanına alır.
 - c. Keloğlan su içmek için eğildiği gölde güvercinin suretini görür ve yine güvercinin yardımıyla padişahın dilinin altındaki yüzüğü alır.
 - ç. Keloğlan yüzük sayesinde padişahın istediği balkabağını ona getirir.

d. Sonuç Durumu

- 1- Padişahın kızı ile Keloğlan kırk gün kırk gece düğün yaparak evlenirler.
- 2- Anasını da yanına alan Keloğlan, yüzüğün yardımıyla güzel bir saray yaptırır; huzur ve mutluluk içinde bu sarayda yaşarlar (Kartal, 1976: 5-11).

E. KELOĞLAN İLE KÖTÜ HASAN (EB. 67; AaTh.-)

E.1. Masalın Kesitleri

a. Başlangıç Durumu

- 1- Keloğlan ve yaşlı bir anası vardır.
- 2- Anası, Keloğlan'a evlenme vaktinin geldiğini söyler.

b. Keloğlan'ı Harekete Geçiren Unsur/ Olay

- 1- Keloğlan para kazanıp evlenmek için şehre çalışmaya gitmeye karar verir.

c. Keloğlan'ın Serüvenleri/ Aştığı Engeller

- 1- Keloğlan'ın arkadaşı, onu kandırır ve yarı yolda bırakır.
 - a. Keloğlan yola çıkmadan önce beraber çobanlık ettiği Hasan'ı da şehre gitmeye ikna eder.
 - b. Keloğlan'la Hasan uzun bir süre yollarına devam ederler ve sonunda acıkırlar.
 - c. Hasan, Keloğlan'a azıklarını sırayla yiyebileceklerini söyler ve Keloğlan'ın azığından yemeye başlarlar.
 - d. Bir zaman sonra Keloğlan'ın azığı biter, sıra Hasan'ın azığına gelir ama o Keloğlan'la azığını paylaşmaz ve gider.
- 2- Keloğlan dinlenmek için sığındığı harabede ilginç şeyler duyar.
 - a. Keloğlan, bir süre yoluna devam ettikten sonra çok yorulur ve dinlenmek için bir harabeye sığınır.
 - b. Keloğlan, gecenin ilerleyen saatlerinde gürültüyle uyanır.
 - c. Keloğlan harabenin yanında pek çok cüce ve onlara ait olan pek çok yiyecek görür.
 - ç. Keloğlan, çok aç olmasına rağmen bir köşede sessizce konuşulanları dinler.
 - d. Cücelerden biri pek çok define bulunan yer bildiğini söyler ve buraları diğer arkadaşlarına tarif eder.

- 3- Keloğlan öğrendiği bilgiler sayesinde zengin olur ve arkadaşı Kötü Hasan tarafından ikinci kez aldatılır ama sonuçta kazançlı çıkan Keloğlan olur.
- a. Keloğlan, konuşulanların hepsini iyice dinler ve cüceler gittikten sonra onlardan kalan yiyecekleri yanına alıp yola çıkar.
 - b. Keloğlan, cücenin tarif ettiği yerlere gider, mücevherleri bulur ve yanına alır.
 - c. Bu arada Kötü Hasan, şehre varır; çalışır ama kazandığı paraları içkiye, kumara verir.
 - ç. Kötü Hasan parasız kalınca tekrar köyüne döner; köyde yeni yetme Ahmet Ağa'nın düğünü olduğunu öğrenir.
 - d. Kötü Hasan, yeni yetme Ahmet Ağa'nın Keloğlan olduğunu anlar; onu konuşturup hazinelerin yerini öğrenir.
 - e. Akşam olunca Kötü Hasan, harabenin bir köşesine saklanır.
 - f. Cüceler, hazinelerinin biri tarafından alındığının farkına varırlar.
 - g. Bu sırada cücelerden biri, insan kokusu alır; Kötü Hasan'ı döve döve öldürürler.

d. Sonuç Durumu

- 1- Keloğlan, kendi köyünde anası ve karısıyla mutlu bir hayat sürer (Yazar adı yok, 2004: 157-167).

F. PADİŞAHIN KÜÇÜK KIZI (EB.-; AaTh. 403 I)

F.1. Masalın Kesitleri

a. Başlangıç Durumu

- 1- Bir padişah ve onun birbirinden güzel üç kızı vardır.
- 2- Padişah, bir türlü kıyamadığı kızlarını evlendirmeye karar verir.

b. Keloğlan'ı Harekete Geçiren Unsur/ Olay

- 1- Padişahın en küçük kızı Keloğlan'la evlenmek ister.

c. Keloğlan'ın Serüvenleri/ Aştığı Engeller

- 1- Padişahın kızları en küçük kız hariç vezir oğullarıyla evlenir.
 - a. Padişahın büyük kızı büyük vezirin oğluyula, ortanca kızı küçük vezirin oğluyula evlenir.
 - b. Diğer kızlar, küçük kız kardeşleriyle Keloğlan ile evlenmek istediği için alay ederler.
 - c. Küçük kız kardeş Keloğlan'la yakından ilgilenir, Keloğlan da her geçen gün daha yakışıklı ve kuvvetli bir delikanlı olur.
- 2- Padişahın en küçük kızı Keloğlan hakkındaki gerçekleri öğrenir.
 - a. Kız, bir zaman sonra Keloğlan'ın sihirbaz olan anasının bedduasından dolayı tavlada uşaklık ettiğini öğrenir.
 - b. Bu sırada Keloğlan'ın cezası biter ve daha yakışıklı bir delikanlı olup kızı alarak kendi ülkesine döner.
 - c. Keloğlan'ın zalim anası kızı, gelini olarak değil hizmetçisi olarak kabul eder.
- 3- Keloğlan'ın anası, Keloğlan ile padişahın en küçük kızının evlenmesini engellemek için elinden geleni yapar ve Keloğlan'ı başkasıyla evlendirir.
 - a. Anası, Keloğlan'ı kendi istediği bir kızla evlendirmek ister; Keloğlan'a da bu istediğini kabul etmediği için sihir yapmıştır.

- b. Anası Keloğlan'ı alıp gelin almaya gider; giderken padişahın kızına emir buyurur.
 - c. Keloğlan, saatini ve para kesesini evde unuttuğunu söyleyerek kıza yardım etmek üzere eve döner.
 - ç. Keloğlan'la anası, anasının istediği kızı alır gelirler.
 - d. Keloğlan sabaha kadar kitap okur, gelin kız da uyuyakalır.
- 4- Keloğlan padişahın en küçük kızıyla kaçar; anası başkaları tarafından öldürülür.
- a. Keloğlan kapının önünde bekleyen padişahın kızının elindeki mumları yere atarak kızı alıp kaçar.
 - b. Konak yanar, Keloğlan'ın sihirbaz olan anası sırasıyla önce ablasını sonra da kız kardeşini onların peşinden gönderir.
 - c. Ancak iki kadın da Keloğlan'la padişahın kızına kıyamazlar ve geri dönerler.
 - ç. Keloğlan'ın sihirbaz olan anası, bir kartal kılığına girer ve onların peşine düşer.
 - d. Bu sırada ava çıkan üç avcı tarafından vurularak ölür.
 - e. Keloğlan çok üzülmesine rağmen artık sevdiği kızla evlenebilecektir.

d. Sonuç Durumu

- 1- Keloğlan'la kız, padişahın memleketine dönerler.
- 2- Padişah kızına kavuştuğuna çok sevinir ve Keloğlan'ı başvezir yapar.
- 3- Keloğlan'la karısı her şeyi unutup saadet içinde yaşarlar (Yazar adı yok, 2004: 202-217).

G. KELOĞLAN'LA İKİ PADİŞAH (EB. -; AaTh. -)

G.1. Masalın Kesitleri

a. Başlangıç Durumu

1- Kimsesiz bir Keloğlan, bir padişah ve onun kızı vardır.

b. Keloğlan'ı Harekete Geçiren Unsur/ Olay

1- Keloğlan padişahın kızını görür ve ona âşık olur.

c. Keloğlan'ın Serüvenleri/ Aştığı Engeller

1- Keloğlan padişahın kızına âşık olur ve bu durum yüzünden padişah tarafından zindana atılır.

a. Keloğlan, padişahın sarayının önünden gece gündüz ayrılmaz.

b. Bir gün padişah Keloğlan'ı, sarayın penceresinin altında görür.

c. Keloğlan'a orada bulunmasının nedenini sorar; Keloğlan da padişaha kızını sevdiğini pervasızca söyler.

ç. Padişah çok sinirlenir ve Keloğlan'ı zindana attırır.

2- Padişah bir mektup gelir, gelen mektubun cevabını Keloğlan verir.

a. Aradan yedi sene geçer, padişaha Hint Padişahı'ndan mektup gelir.

b. Hint Padişahı sırasıyla üç soru sorar ve memlekette bu sorulara Keloğlan'dan başka cevap veren çıkmaz.

c. Hint Padişahı, bu bilge kişiyle tanışmak ister.

ç. Keloğlan dönüşte padişahın kızıyla evlenmek ister.

3- Padişah Hint Padişahı'nı esir etmesi için Keloğlan'ı gönderir, Keloğlan'ı görevi yerine getirir.

a. Padişah da Hint Padişahı'nın esir edilerek ülkesine getirilmesini ister.

b. Keloğlan, Hint Padişahı'nın bütün sorularına cevap verir.

c. Hint Padişahı, Keloğlan'a sahte paralar verir ve Keloğlan'ı kandırdığını zanneder.

- ç. Keloğlan alışveriŖe gider ve pek çok Ŗey satın alıp padiŖahın verdiği parayla ödeme yapar.
- d. Dükkan sahibi, bu paraları kabul etmeyince Keloğlan ile adam mahkemelik olurlar.
- e. Keloğlan olanları anlatır, kadı da davanın padiŖahın huzurunda görülmesine karar verir.
- f. PadiŖah, Keloğlan'ın haklı olduğunu söyler ve onun borcunu öder.
- g. Keloğlan, sarayın karŖısına bir hallaç dükkanını açar, kendini pamuklara sarar ve uykusunda Hint PadiŖahı'nı korkutur, onu bir sandığa koyar.
- h. Keloğlan, kendi ülkesine geri döner, padiŖahına hediyeler verir ve Hint PadiŖahı'nı getirdiğini söyler.

d. Sonuç Durumu

- 1- PadiŖah, kızını Keloğlan'a verir; kırk gün kırk gece düğün yaparak evlenirler.
- 2- Düğünden sonra Hint PadiŖahı'nı kendi evine yolcu ederler, Keloğlan da başvezir olur (Alangu, 1967: 39-50).

H. KELOĞLAN DELİLER ÜLKESİNDE (EB. 331; AaTh. -)

H.1. Masalın Kesitleri

a. Başlangıç Durumu

1- Çok akıllı bir Keloğlan, akli biraz kıt bir kız kardeşi ve karısı vardır.

b. Keloğlan'ı Harekete Geçiren Unsur/ Olay

1- Keloğlan, karısının ve kız kardeşinin tutumundan çok sıkılır ve evden ayrılır.

c. Keloğlan'ın Serüvenleri/ Aştığı Engeller

1- Keloğlan akıllı bir kişi bulmak için yola çıkar ve aradığını bulamaz.

a. Keloğlan başka diyarlara gider.

b. Keloğlan başka kimselere aklını kullanarak sırasıyla geline, iki kadınla bir erkeğe, bir kadınla bir erkeğe, pek çok çocuğa yardım eder.

c. Keloğlan hiçbir köyde kalmaz.

2- Keloğlan köyüne dönmeye karar verir.

a. Keloğlan köyüne dönecekken karşısına süslü bir inek çıkar.

b. Keloğlan ineğin süsleniş nedenini çok merak eder.

c. Kadın, Keloğlan'a bu durumun sebebini anlatır, gelininin ayıbını kimseye anlatmaması hususunda tembihler.

ç. Keloğlan bu kadına da yardım eder.

d. Keloğlan evine geri döner, karısıyla kız kardeşini evin bodrumunda ekmek teknesinin içinde yüzerken bulur.

d. Sonuç Durumu

1- Keloğlan birçok memleketi dolaşır kendi köyünün en iyi köy olduğuna karar verir.

2- Keloğlan akıllı aramaktan vazgeçer (Sarıyüce, 1987: 5-11).

I. ZORLU BİLMECE (EB. -; AaTh. -)

I.1. Masalın Kesitleri

a. Başlangıç Durumu

- 1- Odunculuk yapan fakir bir Keloğlan ve yaşlı bir anası vardır.
- 2- Keloğlan kıyafetleri çok eskidiği için kendisine elbise diktirmek için kumaş satın alır.

b. Keloğlan'ı Harekete Geçiren Unsur/ Olay

- 1- Keloğlan getirdiği kumaşı anasına vererek, padişahın kızına götürüp diktirtmesini söyler.

c. Keloğlan'ın Serüvenleri/ Aştığı Engeller

- 1- Keloğlan padişahın kızını ister, padişahın kızı şart koşar; Keloğlan sorulara cevap verir.
 - a. Keloğlan'ın anası korka korka padişahın sarayına gider.
 - b. Keloğlan'ın elbisesi, sarayın yardım günü olduğu için dikilir.
 - c. Keloğlan'ın anası elbiseyi götürünce, Keloğlan çok sevinir.
 - ç. Bu durumdan cesaret alan Keloğlan, bu defa padişahın kızını kendisine istemek üzere anasını saraya gönderir.
 - d. Keloğlan'ın anası, çok korkmasına rağmen padişahın kızını Keloğlan'a ister.
 - e. Padişah kararı kızına bırakır, kız Keloğlan'ın kendisiyle evlenebilmesi için bir şartı yerine getirmesi gerektiğini söyler.
 - f. Keloğlan halkın önünde padişahın kızının sorularına cevap verir.

d. Sonuç Durumu

- 1- Padişah, Keloğlan'a kızını verir; kırk gün kırk gece düğün yapılır (Burdurlu, 1966: 12-19).

İ. KELOĞLAN BALIKÇI (EB. 86; AaTh. 402)

İ.1. Masalın Kesitleri

a. Başlangıç Durumu

1- Balıkçılık yapan fakir bir Keloğlan ve anası vardır.

b. Keloğlan'ı Harekete Geçiren Unsur/ Olay

1- Keloğlan para kazanmak için balık tutmaya gider.

c. Keloğlan'ın Serüvenleri/ Aştığı Engeller

1- Keloğlan evi geçindirmek için balık tutmaya gider ve balık yerine bir kurbağayla karşılaşır.

a. Keloğlan gölün kıyısına balık tutmaya gider, bütün gün uğraşmasına rağmen bir tek balık tutamaz.

b. Akşam tam eve dönecekken şansını son bir kez denemek ister ve oltasına bir kurbağa takılır.

c. Keloğlan kurbağa suya bırakır, ikinci ve üçüncü kez de kurbağa Keloğlan'ın oltasına takılınca Keloğlan onu alıp eve götürür.

2- Keloğlan yine balık tutmaya gider, döndüğünde ev tertemizdir, evde çeşit çeşit yemekler vardır.

a. Keloğlan balık tutmaz için erken saatlerde göle gider; on balık tutar, beşini satar, beşini de eve getirir.

b. Akşam yemeğe otururlar, sofrada çeşit çeşit yemekler vardır. Keloğlan da anası da bu yemeklerin nereden geldiğini anlayamazlar.

3- Keloğlan olayı çözmek için evde kalır ve neler olduğunu öğrenir.

a. Ertesi gün Keloğlan balık tutmaya gidiyorum diyerek evde saklanır.

b. Eve getirdiği kurbağa bir anda çok güzel bir kıza dönüşür.

c. Keloğlan'ın anası komşusuna gidince kız evi temizler, çeşit çeşit yemekler yapar ve kurbağa kılığına bürünür.

ç. Keloğlan kızın bir peri padişahının kızı olduğunu öğrenir ve hep güzel kalabilmesi için kurbağa kabuğunu ateşe atar.

4- Keloğlan günlerce peri padişahının kızını arar, bulur ve onu evine getirir.

a. Keloğlan kurbağanın kabuğunu ateşe atınca kız ortadan kaybolur.

b. Keloğlan kırk gün kırk gece kızı arar, çok yorulunca bir evin önünde dinlenir, bu ev peri padişahının kızının evidir.

c. Keloğlan kızdaki su ister, kız suyu Keloğlan'ın suratına çarpar ve Keloğlan bir iğneye dönüşür.

ç. Kızın eniştesi bir devdir ve insan etinin kokusunu alır.

d. Kız, Keloğlan'ı eski haline döndürür ve kaçmaya başlarlar.

e. Kız, Keloğlan'a bir tokat atar ve Keloğlan suya, kız da ördeğe dönüşerek devin selinden kurtulurlar.

d. Sonuç Durumu

1- Keloğlan kızını eve getirir, kırk gün kırk gece düğün yaparak evlenirler.

2- Keloğlan'ı köye muhtar seçerler (Danışman, 1969: 3-12).

J. ÇİL HOROZ (EB. -; AaTh. -)

J.1. Masalın Kesitleri

a. Başlangıç Durumu

- 1- Çil Horozu'ndan başka kimsesi olmayan bir Keloğlan vardır.
- 2- Keloğlan'ın işi gücü yoktur.

b. Keloğlan'ı Harekete Geçiren Unsur/ Olay

- 1- Keloğlan'ın Çil Horoz'u, çöplükte eşelenirken bir inci tanesi bulur ve onu Keloğlan'a getirir.

c. Keloğlan'ın Serüvenleri/ Aştığı Engeller

- 1- Keloğlan, Çil Horoz'un getirdiği inci tanesini saklayacak bir yer bulamaz ve onu bir atkıya emanet eder.
 - a. Keloğlan inciye sağ cebine koyar, inci cebinden düşer.
 - b. Keloğlan inciye sol cebine koyar, inci sol cebinden de düşer.
 - c. Keloğlan'ın cebi delik olduğundan inciye nereye koyacağına karar veremez ve kara kara düşünmeye başlar.
 - ç. Bu sırada karşıdan iyi giyimli bir atlı çıkar.
 - d. Atlı, Keloğlan'a derdinin ne olduğunu ve elinde ne sakladığını sorar.
 - e. Keloğlan önce söylemek istemez sonra da başına gelenleri anlatır.
 - f. Atlı güler yüz, tatlı dil kullanarak Keloğlan'dan incisini saklamak için alır.
- 2- Bir zaman sonra Keloğlan'ın incisine ihtiyacı olur, yaşadığı memleketin hükümdarı “gölge vergisi” ister bunun üzerine Keloğlan, Çil Horozunu da yanına alıp, atlıdan incisini istemeye gider.
 - a. Keloğlan ile Çil Horoz yola çıkarlar.
 - b. Bir süre sonra yolda karşılarına bir tilki çıkmış ve kendisini de yanlarına almalarını ister.
 - c. Tilki yolda giderken yorulur, Çil Horoz da tilkiyi yutar.

- ç. Bir süre sonra yolda bir kurtla karşılaşır, kurt gittikleri yere kendisini de götürmelerini ister.
- d. Kurt yolda giderken yorulur ve yere serilip kalır.
- e. Çil Horoz, kurdu yutar ve yollarına devam ederler.
- f. Keloğlan'la Çil Horoz'un karşısına bir ırmak çıkar ve o da onlarla gelmek istediğini söyler.
- g. Keloğlan ve Çil Horoz ırmağı da yanlarına alarak yollarına devam ederler.
- h. Keloğlan ve Çil Horoz'un peşinden çağlayarak gelen ırmak da yorulur.
- ı. Çil Horoz, ırmağı da yutar ve Keloğlan'la Çil Horoz yollarına devam ederler.

3- Keloğlan ve Çil Horoz atlıya ulaşırlar ve atlı tarafından cezalandırılırlar.

- a. Keloğlan ve Çil Horoz büyük güçlükler aşarak, uzun süre yol giderek atlıya ulaşırlar.
- b. Atlıdan incisini isteyen Keloğlan ve Çil Horoz'u atlı, kazların ahırına attırır.
- c. Kazlar Keloğlan'la çil horozu saldırırlar.
- ç. Çil Horoz kursağında uyuyan tilkiyi dışarı çıkartır.
- d. Sabah Keloğlan'la Çil Horoz'un ölmediğini gören atlı onları boğaların ahırına attırır.
- e. Çil Horoz kursağında kurdu dışarı çıkartır ve kurt bütün boğaları öldürür.
- f. Atlı Keloğlan'la Çil Horoz'un yine ölmediğini görünce bu defa da onları bir fırına attırır.
- g. Çil Horoz kursağındaki ırmağı ateşe boşaltır ve ölmekten kurtulurlar.
- h. Keloğlan'la Çil Horoz'un bu defa da ölmediğini gören atlı çılgına döner ve Keloğlan'a altın vermeye karar verir.
- ı. Ancak Keloğlan Kendi incisini ister, atlı uzun pazarlıklar sonucu Keloğlan'a 100 altın vermeyi kabul eder.

d. Sonuç Durumu

- 1- Keloğlan yüz altını alır ve “gölge vergisi” ödememek için başka bir memlekete gitmeye karar verir.
- 2- Gittiği memlekette saçı olandan bir kat, olmayandan iki kat vergi alınır.
- 3- Keloğlan parasını yarısını vergiyi ödemek için kullanır, diğer yarısıyla da tarla satın alıp çiftçi olur (Sarıyüce, 1993: 52-58).

K. KELOĞLAN VE SİHİRLİ SAÇLAR (EB. -; AaTh. 402 - HI301.1 - 460B)

K.1. Masalın Kesitleri

a. Başlangıç Durumu

- 1- İyi kalpli ama kel ve iri kafalı bir Keloğlan ve onun kendisine sürekli emirler veren iki ağabeyi vardır.

b. Keloğlan'ı Harekete Geçiren Unsur/ Olay

- 1- Prenses, tellallar vasıtasıyla evleneceğini duyurur, Keloğlan da yarışmaya katılmaya karar verir.

c. Keloğlan'ın Serüvenleri/ Aştığı Engeller

- 1- Keloğlan prensesin evlenmek istediğini duyar ve yarışmaya katılır ve kazanır.
 - a. Keloğlan'ın ağabeyleri Keloğlan'ı sürekli aşağılamaktadırlar.
 - b. Tellalın prensesin evlenmek istediğini duyurması üzerine hazırlıklara başlarlar.
 - c. Keloğlan da yarışa katılmak ister ancak ağabeyleri onu küçümserler ve onu bırakıp giderler.
 - ç. Keloğlan bir vakit yaşlı bir adamın verdiği bir kutudan beyaz bir saç çıkarır ve elinde ovuşturmasıyla saç beyaz bir at, sarık ve pelerine dönüşür.
 - d. Keloğlan kıyafetleri giyer ve yarışa katılır, kazanır; yarışmayı kazandıktan sonra ortadan kaybolur.
- 2- Keloğlan ortadan kaybolur ama tekrarlanan yarışmaları da kazanır.
 - a. Prenses; ikinci ve üçüncü kez aynı yarışmayı tekrar eder ve Keloğlan kazanır.
 - b. Keloğlan ikinci yarışa siyah saç sayesinde siyah bir at, cübbe ve pelerinle; üçüncü yarışa ise kahverengi saç sayesinde kahverengi bir at, sarık ve pelerinle katılır.
 - c. Her yarışını kazanır ve ortadan kaybolur, herkes şaşkındır.

- ç. Prenses bu kişinin kim olduğunu öğrenmek için hizmetkarlarını görevlendirmiştir; hizmetkarları da üçüncü yarışta Keloğlan'ın koluna ve alınına birer işaret koymuşlardır.
- d. Bu işaretler sayesinde prenses Keloğlan'ı bulur.

d. Sonuç Durumu

- 1- Keloğlan ve Keloğlan'ın cesaretine hayran olan prenses evlenirler; kırk gün kırk gece düğün yaparlar (Öztürk, Tuncay vd., 2003: 3-12).

L. HIZIR'I BULAN KELOĞLAN (EB. 111, AaTh. -)

L.1. Masalın Kesitleri

a. Başlangıç Durumu

1- Bir padişah vardır.

b. Keloğlan'ı Harekete Geçiren Unsur/ Olay

1- Padişah kendisine Hızır'ı bulup getirenin her istediğini yerine getireceğini, getiremezse o kişiyi cellat yapacağını söyler.

c. Keloğlan'ın Serüvenleri/ Aştığı Engeller

1- Keloğlan bu göreve talip olur ve padişah'tan 40 gün mühlet ister.

a. Bu sürede kendisine çok güzel yemekler gönderilmesini ister.

b. Kırkıncı gün padişahın huzuruna çıkarılır.

c. Saraya girerken peşinden bir genç adam da girer.

ç. Keloğlan aç olduğu için böyle bir oyun oynadığını söyler.

2- Padişah kandırıldığı için çok sinirlenir ve Keloğlan'ı cezalandırmak için vezirlerine akıl danışır.

a. Padişahın birinci veziri Keloğlan'ın kesilmesini ve derisinin yüzülmesini, ikinci vezir asılmasını ve üçüncü vezir de zindana atılmasını ve orada aç susuz bırakılmasını söyler.

b. Dördüncü vezir, padişaha Keloğlan'ın affedilmesini söyler.

c. Keloğlan'la gelen Hızır vezirlerin vezir soyundan gelmediklerini; birinci vezirin kasabın, ikinci vezirin çingenelerin, üçüncü vezirin ise zindancının çocuğu olduğunu söyler.

ç. Dördüncü veziri baş vezir yapmasını tembihler ve ortadan kaybolur.

d. Sonuç Durumu

- 1- Padişah soruşturup gerçeği öğrenir. Her şey Hızır'ın söylediği gibidir.
- 2- Dördüncü veziri baş vezir yapar (Sakaoğlu, 2002: 328-329).

M. KELOĞLAN İLE KARGA (EB. -; AaTh. -)

M.1. Masalın Kesitleri

a. Başlangıç Durumu

1- Keloğlan ve bir eşeği vardır.

b. Keloğlan'ı Harekete Geçiren Unsur/ Olay

1- Eşek bir gün otlarken kurt eşeği yer.

c. Keloğlan'ın Serüvenleri/ Aştığı Engeller

1- Keloğlan eşeği öldürenlerin kargalar olduğunu düşünür, kargalardan birini yanına alır.

a. Kargalar eşeğin kemiklerinin üstüne konar.

b. Keloğlan kargaları kovalar ve iskeletin içine girip beklemeye başlar.

c. Kargalar gelir ve Keloğlan'ın başını gagalamaya başlar.

ç. Keloğlan eşeğini kargaların yediğini düşünerek kargayı yakalar.

d. Karganın “kırık, kırık” şeklinde çıkardığı sesi, eşeğe karşılık verilen kırık lira gibi algılar ve bu parayı az bulur.

e. Keloğlan kargayla gezintiye çıkar.

f. Adamın biri Keloğlan'a kargayı neden yanında taşıdığını sorar.

2- Keloğlan karganın marifetli olduğunu söyler. Adam karganın hünerini görmek için karga ile Keloğlan'ı eve davet eder.

a. Adamın karısı adamı aldatmaktadır.

b. Keloğlan kadının sevgililerinden gelen baklava böreğin yerini görür.

c. Keloğlan bu baklava böreklerin yerini kargadan öğreniyor gibi yaparak adama söyler.

ç. Bu durumu gören adam kargayı eşekle değiştirir.

- 3- Keloğlan başka bir köye gelir ve ifritten korkan köylülere yardım eder.
- a. İfritten korkan köy halkı göç hazırlığındadır.
 - b. Keloğlan köylülerin kendisini ve eşeğini 40 gün fındık ve üzümle beslerlerse köyü ifritten kurtarabileceğini söyler.
 - c. Köylüler Keloğlan'ın dediği büyüklükte bir çukur kazarak içini çamurla doldururlar.
 - ç. Keloğlan eşeğini o yoldaki çeşmeden su içmeye alıştıırır.
 - d. İfritlerin köye gelmesine iki gün kala eşeğine hiç su içirmez.
 - e. İfritlerin geleceği gün eşeği çamurlu çukura atar.
 - f. Eşek susuzluktan o halde kendini oradan oraya atar.

d. Sonuç Durumu

- 1- Eşeği o şekilde gören ifritler korkudan bir daha o köye uğramazlar.
- 2- Köylülerden birçok hediye alan Keloğlan eşeğiyle beraber o köye yerleşir (Boratav, 2001: 99).

N. KELOĞLAN'IN ETTİKLERİ (EB. 323; AaTh. -)

N.1. Masalın Kesitleri

a. Başlangıç Durumu

1- Bir Keloğlan, Keloğlan'ın anası ve onlara bakan bir ağabeyleri vardır.

b. Keloğlan'ı Harekete Geçiren Unsur/ Olay

1- Keloğlan'ın ağabeyi oduna gider, anası da Keloğlan'dan kendisini yıkamasını, kirlerinden arındırmasını ister.

c. Keloğlan'ın Serüvenleri/ Aştığı Engeller

1- Keloğlan yanlışlıkla anasını öldürür, ağabeyi onu kurtarmaya çalışır ama Keloğlan işleri karıştırır.

a. Keloğlan kazanı kaynatır, yaşlı kadını da içine atar, Keloğlan'ın anası orada ölür.

b. Keloğlan anasının öldüğünü anlayamaz, anasını kazandan çıkarır, oturtur, önüne yemek koyar.

c. Ağabeyi gelince durumu anlamış ve Keloğlan'ı kimseye söylememesi konusunda tembihleyerek mezar kazmaya gider.

ç. Bu sırada komşulardan biri Keloğlan'ın anasının öldüğünü görür, bunun üzerine Keloğlan o kadını da öldürür.

d. Ağabeyi eve gelip ölülerin ikiye çıktığını görünce Keloğlan'ı kimseye söylememesi konusunda yeniden tembihler.

2- Keloğlan ağabeyinin tembihini tutmaz ve gerçekleri anlatır.

a. Ertesi gün tellallar bir kadın öldüğünü ve yerini söyleyene bin altın verileceğini duyururlar.

b. Bu ilanı duyan Keloğlan, kadını mezara gömdüklerini söyler ve yerini gösterir.

- c. Keloğlan'ın ağabeyi hapse atılır, Keloğlan'a mezar kazdırılır, mezarın içinden bir keçi ölüsü çıkar.
- ç. Bu durumu görenler Keloğlan'ı yalancılıkla suçlayıp Keloğlan'a birer tokat atıp giderler.

d. Sonuç Durumu

- 1- Keloğlan'ın ağabeyi, onun söz dinlemeyeceğini bildiğinden kadının cesedinin keçinin ölüsünü koyar. Böylelikle her ikisi de hapse girmekten kurtulurlar (Dirlik, 2005: 34-35).

O. KELOĞLAN(EB. -; AaTh. -)

O.1. Masalın Kesitleri

a. Başlangıç Durumu

1- Fakir ve kurnaz bir Keloğlan vardır.

b. Keloğlan'ı Harekete Geçiren Unsur/ Olay

1- Bir sarraf Keloğlan'a bir mecediye verir.

c. Keloğlan'ın Serüvenleri/ Aştığı Engeller

1- Keloğlan kendini bir padişah oğlu olarak tanıtmak için oyunlar düşünür ve bu oyunları gerçekleştirir.

- a. Keloğlan bir aşçı dükkanına giderek öğleyin karşıdaki hamama Mısır padişahının yemeğini getirdiğini söylemesini tembihler.
- b. Hamamcılar kel olduğu için Keloğlan'ı karanlık bir kurnaya oturturlar.
- c. Öğle vakti aşçı yemeği Keloğlan'ın dediği gibi getirince hamamcı içeride bir padişah oğlu olmadığını söyler.
- ç. Aşçı ısrar edince herkese tek tek sorarlar, başka kimse kalmayınca gelip Keloğlan'a da sorarlar.
- d. Hamamcı çok şaşırır, nasıl bu hale düştüğünü sorar.

2- Hamamcı Keloğlan'ı evine götürür ve kızını Keloğlan'la evlendirir.

- a. Keloğlan o memlekete seyahat geldiğini yollar kapalı olduğu için dönemediğini bu yüzden parasının bittiğini söyler.
- b. Hamamcı kendi evinde parası gelinceye kadar onu misafir edebileceğini söyler.
- c. Keloğlan'a kızını verir, düğünlerini yapar.
- ç. Günler geçmesine rağmen ortada para olmayınca hamamcı sinirlenmeye başlar.

- 3- Mısır Padişahı'nın gerçekten oğlu kaybolur, keloğlan bu fırsatı değerlendirir.
- a. Keloğlan bu işin içinden çıkamaz ve kendini öldürmeye karar verir.
 - b. Tavan bağıladığı ipi boynuna geçirince tavandan bir kapak açılır ve altınlar dökülür.
 - c. Keloğlan bu altınların bir kısmını sarrafa verir.
 - ç. Bu sırada Mısır'a çekilen telgrafa cevap gelir.
 - d. Keloğlan hamamcı ve karısını da alarak Mısır'a gider.
 - e. Ağlamaktan gözleri kör olan Mısır padişahı Keloğlan'ı oğlu zannederek sevinçle sarılır, heyecandan ölür.

d. Sonuç Durumu

- 1- Mısır Padişahı ölünce Keloğlan padişah olur.
- 2- Hamamcıyı da vezir yapar.
- 3- Mutlu bir şekilde yaşarlar (Boratav, 2001: 103-104).

2) II. DERECEDEDEN BİR TİP OLARAK KELOĞLAN MASALLARI

Ö. YEDİ KARDEŞİN BİR BACISI (EB. 166; AaTh. 451)

Ö.1. Masalın Kesitleri

a. Başlangıç Durumu

- 1- Yedi erkek kardeş ve bunların bir de kız kardeşleri vardır.
- 2- Ayrıca domuz besleyen bir kadın ve bu kadının deli bir oğlu vardır, adı Keloğlandır.
- 3- Bu kız erkek kardeşlerine bakar ancak kardeşleri kızın bir gün evlenebileceğini düşünerek kendileri evlenmeye karar verirler.
- 4- Yedi erkek kardeş yedi kızla evlenirler ama yine de her işlerini kız kardeşleri yapar.
- 5- Gelinler kız kardeşi kıskanırlar ve öldürmeye karar verirler.
- 6- Kızın içeceği suyun içine bir yüzük koyarlar.
- 7- Kız suyu içince yüzük boğazına kaçır ve ölür.
- 8- Kız öldükten sonra gelinler kızın eline bir çökelek sokumu verirler.
- 9- Akşam erkek kardeşler kız kardeşlerinin çökelek yerken öldüğünü zannederek kızını toprak yerine çökelekle gömerler.

b. Keloğlan'ı Harekete Geçiren Unsur/ Olay

- 1- Keloğlan'ın domuzu eve her gün bir çökelekle gelir.

c. Keloğlan'ın Serüvenleri/ Aştığı Engeller

- 1- Keloğlan'ın anası domuzu takip ederek kızını bulur ve Keloğlan'la kız evlenirler.
 - a. Keloğlan'ın anası domuzu takip eder ve kızını bulur.
 - b. Kadın kızın kollarına ip bağlar ve böylelikle kızını istediği gibi hareket ettirir.
 - c. Kadın kızını Keloğlan'a gelin getirdiğini söyler.
 - ç. Keloğlan birkaç defa kızını yanına çağırır, kız gelemeyince Keloğlan sinirlenir, kıza bir tokat vurur.

- d. Kız yere düşer, boğazındaki yüzük de ağzından fırlar.
- e. Keloğlan bu kız ile evlenir, çocukları olur ama çok fakirdirler.

2- Kız fakirliğe daha fazla dayanamaz ve Keloğlan'ı kendi evine gönderir, Keloğlan burada pek çok olay yaşar.

- a. Kız, Keloğlan'ı evinden yün getirmek için gönderir.
- b. Keloğlan eve varıp yünleri alırken bir başka hırsızla karşılaşır.
- c. Yünleri anası ile karısı arasında paylaştırırken bir kilo fazla yün çıkar.
- ç. Keloğlan fazla gelen yünü anasına vermeye karar verir.
- d. Karısı bir şey derse ona da bir tokat atarım diye düşünürken at çalmaya gelen hırsıza vurur.
- e. Hırsız merdivenlerden yuvarlanır, bu sese kızın erkek kardeşleri uyanır.

d. Sonuç Durumu

- 1- Kızın ağabeyleri gerçekleri öğrenince hırsıza bir at verirler.
- 2- Keloğlan'dan da kendilerini kız kardeşlerinin yanına götürmelerini isterler.
- 3- Kız kardeşlerine kavuşup çok mutlu olurlar (Şimşek, 2001: 154-158).

P. KELOĞLAN (EB. 199; AaTh. -)

P.1. Masahın Kesitleri

a. Başlangıç Durumu

- 1- Bir padişah ve bu padişahın üç oğlu vardır.
- 2- Birinci ve ikinci oğullar dünya güzelinin peşine düşerler ama ikisi de dünya güzelini bulamazlar.
- 3- Üçüncü oğlan da dünya güzelini aramak için babasından izin ister.

b. Keloğlan'ı Harekete Geçiren Unsur/ Olay

- 1- Padişah üçüncü oğluna yanına Keloğlan'ı almasını tembihler.
- 2- Oğlan gelip Keloğlan'ı bulur ve onu yanına alır.

c. Keloğlan'ın Serüvenleri/ Aştığı Engeller

- 1- Keloğlan padişahın oğlundan talepte bulunur, Keloğlan onu dünya güzelinin evine götürür.
 - a. Keloğlan padişahın küçük oğlundan bir çuval fındık, bir çuval da fıstık ister, ancak bu şartla kendisini dünya güzeline götüreceğini söyler.
 - b. Keloğlan ile padişahın oğlu yanlarına bir davar alıp yola çıkarlar.
 - c. Dünya güzelinin evinin önüne gelirler.
 - ç. Keloğlan ile padişahın küçük oğlu keçiyi kesmede, dersini yüzmede ve keçinin etini doğramada bilerek hata yaparlar.
 - d. Keloğlan ile padişahın küçük oğlu hata yaptıkça onlara doğrusunu göstermek isteyen dünya güzeli boynunu, bacağı ve kolunu gösterir.

d. Sonuç Durumu

- 1- Dünya güzeli ile hizmetçisi, Keloğlan ile padişahın küçük oğluna doğru şekilde uyumayı gösterirken padişahın oğlu dünya güzelini, Keloğlan da hizmetçiyi alır, kendi memleketlerine götürürler (Şimşek, 2001: 201-203).

R. HAMUR BEBEK (EB. 281; AaTh. -)

R.1. Masalın Kesitleri

a. Başlangıç Durumu

- 1- Memleketin birinde, kendi halinde yaşayan, Hılı ile Dılı adında çocukları olmayan yaşlı bir çift vardır.
- 2- Hılı ile Dılı Ramazan'ı rahat geçirebilmek için kendilerine ekmek yaparlar.
- 3- Dılı, ekmek yapmayı bitirir ama bir miktar un artar.
- 4- Dılı artan undan hamur bir bebek yapar.
- 5- Hamur bebek dile gelir, Hılı ile Dılı sevinçlerinden bebeği çekiştirip kollarını kırarlar.
- 6- Hamur bebek süt kazanına düşer, erir.
- 7- Hılı ile üzüntüden ne yapacaklarını bilemez ve onların üzüntüsü sırasıyla bülbül, gül, servi kavak, çoban çeşmesi tarafından duyulur.

b. Keloğlan'ı Harekete Geçiren Unsur/ Olay

- 1- Keloğlan da Hılı ile Dılı üzüntüsünü duyar ve o da kendi açısından bazı nimetlerden mahrum kalacağı için üzülür.

c. Keloğlan'ın Serüvenleri/ Aştığı Engeller

- 1- Keloğlan'ın karşısına bir çoban çıkar ve üzüntüsünün nedenini sorar.
 - a. Keloğlan bu olay yüzünden yağsız kaymaksız, gülyagsız, soğuk susuz kalacağını söyleyince çoban Keloğlan'a çok kızar.
 - b. Keloğlan uykudan uyanır ve etrafta kimsenin olmadığını görür.
 - c. Keloğlan hemen Hılı ile Dılı'nın yanına gider ve onların evladı olur.

d. Sonuç Durumu

- 1- Hılı ve Dılı bu duruma çok sevinir ve hep beraber mutlu bir şekilde yaşarlar (Güney, 1992: 81-90).

S. KAYIKÇI KELOĞLAN (EB. 233; AaTh. -)

S.1. Masalın Kesitleri

a. Başlangıç Durumu

- 1- Bir padişah ve bu padişahın bir oğlu ve bir kızı vardır.
- 2- Padişah bir gün oturur ve düşünür.
- 3- Kendisinden sonra tahta geçecek oğlunun tecrübesinin ve bilgisinin olmadığını fark eder.
- 4- Vezirine oğluna hocalar tutmasını emreder.
- 5- Şehzade bu haberden hiç hoşnut olmaz.
- 6- Ama padişaha da bir şey söyleyemez.

b. Keloğlan'ı Harekete Geçiren Unsur/ Olay

- 1- Şehzade bahçede dolaşırken ağacın altında uyuyan bir genç görür.
- 2- Genci uyandırarak kim olduğunu sorar, onu sarayın kayıkçısı Keloğlan olduğunu öğrenir.
- 3- Şehzade Keloğlan'a derdi olup olmadığını sorar ve kendi derdini anlatır.
- 4- Keloğlan şehzadenin derdinin dert olmadığını düşünür. Çünkü Keloğlan öğrenmeyi çok sever.
- 5- Bunun üzerine şehzade Keloğlan'a kendisinin yerine geçmesini emreder.

c. Keloğlan'ın Serüvenleri/ Aştığı Engeller

- 1- Keloğlan sadece ders saatlerinde şehzadenin kılığına girer.
 - a. Uzun süre kimse anlamadan Keloğlan derslere girer.
 - b. Bir gün şehzadenin kardeşi odaya girer ve Keloğlan'ı görür.
 - c. Keloğlan'ı şehzadenin bir arkadaşı sanar, Keloğlan da bu durumu idare eder.
- 2- Bir zaman sonra hocalar şehzadenin başarısından memnuniyetlerini ileterek padişaha ona öğretecek bir şeyleri kalmadığını söylerler.
 - a. Şehzadenin başka alimler tarafından da imtihan edilebileceğini düşünüp bunu padişaha iletirler.

- b. Padişah başka alimleri memleketine davet eder.
- c. Şehzade durumun ortaya çıkacağını anlayarak korkmasına rağmen gerçekleri babasına anlatır.

3- Padişah bütün gerçekleri şehzadeden öğrenir ve Keloğlan'ın peşine düşer.

- a. Bu sırada Keloğlan evinde saklanmaktadır.
- b. Padişah Keloğlan'ı aramaya çıkar.
- c. Keloğlan kayıkçı olduğundan göldeki bütün sazlara, bitkilere kendi şarkısını öğretmiştir.

4- Padişah Keloğlan'ı bulur ve onu öldürmek ister.

- a. Padişah bu mırıltıları takip ederek Keloğlan'ı bulur.
- b. Hemen onu öldürmek ister.
- c. Vezir alimlerin karşısına çıkabilecek kimse olmadığından padişahı bu fikrinden vazgeçirir.

5- Padişah vezirinin aklıyla Keloğlan'ın imtihana girmesine izin verir, Keloğlan âlimlerin karşısında başarılı olur.

- a. Padişah imtihan günü oğlunu tanıyanları saraya çağırmaz.
- b. Keloğlan imtihandan başarıyla geçer.
- c. Herkes gidince salona Padişahın kızı girer.
- ç. Padişahın kızı Keloğlan'a aşık olduğundan babasından onu bağışlamasını dilemiş.

d. Sonuç Durumu

- 1- Keloğlan'ın akıllı bir genç olduğunu padişah onu bağışlar ve kızıyla evlenmesine izin verir (Boratav, 2001: 83-86).

Ş. KELOĞLAN'IN KAVALI (EB. 242; AaTh. 782)

Ş.1. Masalın Kesitleri

a. Başlangıç Durumu

- 1- Kulakları uzun bir padişah, padişahın öldürdüğü berberler ve ülkede sağ kalan bir berber vardır.
- 2- Padişah uzun kulaklı olduğundan kendisini tıraş etmeye gelen berberleri işleri bittikten sonra öldürtür.
- 3- Ülkede padişahı tıraş edebilecek tek bir berber kalır, gelir ve padişahı tıraş eder.
- 4- Padişah, diğerleri gibi bu berberin de öldürülmesini emreder, ancak berber padişaha yalvarır, padişah da kimseye bir şey söylememesi kaydıyla berberi sarayına aldırır.
- 5- Berber bu sırrı taşımaya daha fazla dayanamaz ve bir kuyuya “padişahın kulakları çok uzun” diye bağırır.
- 6- Bir hana bir gün bir çoban girer, adı Keloğlan'dır.

b. Keloğlan'ı Harekete Geçiren Unsur/ Olay

- 1- Keloğlan kavalı çalar.

c. Keloğlan'ın Serüvenleri/ Aştığı Engeller

- 1- Keloğlan bir hana gider oradakiler Keloğlan'ın kaval çalmasını isterler, Keloğlan'ın kavalı padişaha hakaret ediyor diye Keloğlan padişahın huzuruna çıkarılır.
 - a. Keloğlan çoban olduğundan koyunlara kuzulara kaval çalar, handakiler kendilerine de kaval çalmasını isterler.
 - b. Keloğlan kavalı çalar çalmaz, kavaldan “padişahın kulakları çok uzun” diye bir melodi yükselir.
 - c. Bu durumu öğrenen padişah Keloğlan'ı yakalatır ve öldürmek ister.
 - ç. Ancak Keloğlan suçsuz olduğunu kendisinin değil kavalın söylediğini belirtir.

- d. Padişah berberi çağırır ve olan biteni sorar, berber gerçekleri anlatır.
- e. Padişah gerçeği öğrenince uzak bir memlekete gitme kararı alır.

d. Sonuç Durumu

- 1- Padişah, berberi kendi yerine padişah, Keloğlan'ı da başvezir yapar ve o memleketten ayrılır (Danışman, 1969: 20-29).

Ü Ç Ü N C Ü B Ö L Ü M

KELOĞLAN TİPİNİN OLUŞUMU ÜZERİNE

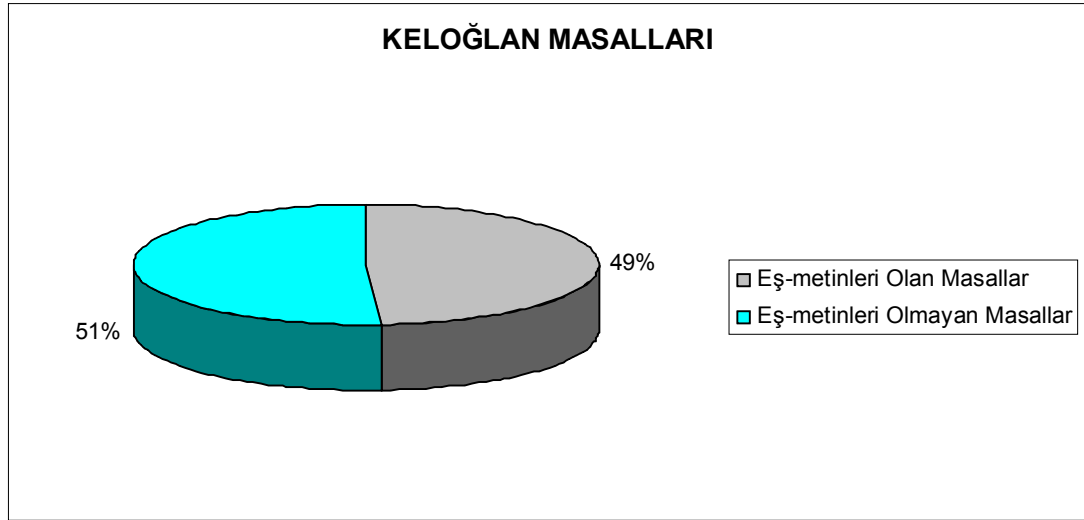
Masal metinleri incelenip tasnif edildikten sonra bu metinler üzerine yeni bir değerlendirme yapılmış ve her metnin “Başlangıç Durumu”, “Keloğlan’ı Harekete Geçiren Unsur/ Olay”, “Keloğlan’ın Serüvenleri/ Aştığı Engeller” ve “Sonuç Durumu” öncelikle “Eş-metinleri Olan Keloğlan Masalları” ve “Eş-metinleri Olmayan Keloğlan Masalları” olarak ele alınmış daha sonra ise “I. Dereceden Bir Tip Olarak Karşımıza Çıkan Keloğlan Masalları” ile “II. Dereceden Bir Tip Olarak Karşımıza Çıkan Keloğlan Masalları” kendi içinde ayrıca değerlendirilmeye tabi tutularak bazı sonuçlara ulaşılmıştır. Bu sonuçlar aşağıda tablolar ve grafikler eşliğinde yorumlanmıştır.

Masal kesitleri değerlendirilmeye alınmadan önce Keloğlan masalları kendi içinde değerlendirmeye çalışılacaktır.

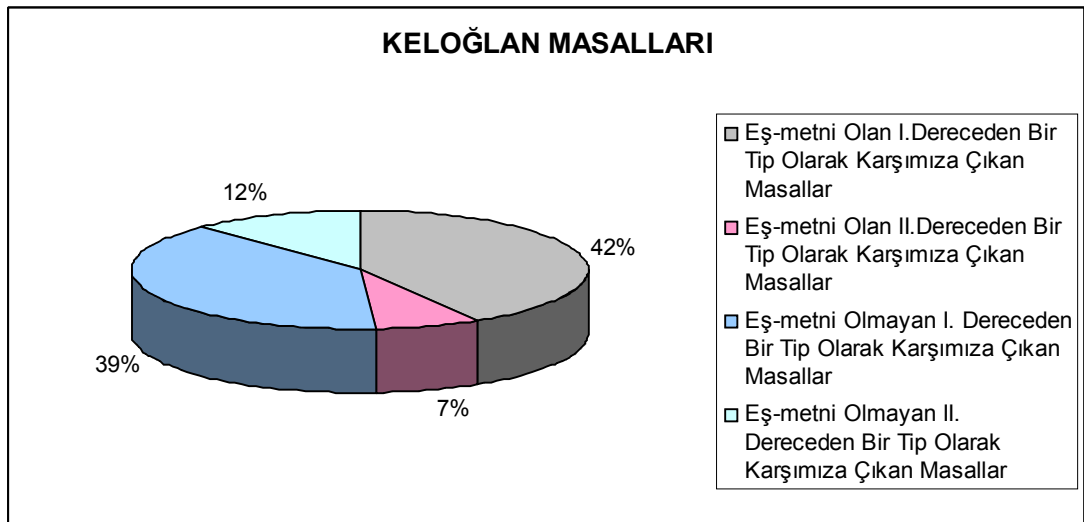
KELOĞLAN MASALLARI			
	Eş-Metinleri Olan Masallar	Eş-Metinleri Olmayan Masallar	Toplam
I. Dereceden Bir Tip Olarak Karşımıza Çıkan Masallar	17	16	33
II. Dereceden Bir Tip Olarak Karşımıza Çıkan Masallar	3	5	8
Toplam	20	21	41

Tabloda görüldüğü üzere yapılan incelemeden sonra asıl metin olarak düşünülen toplam 41 masal tespit edilmiştir. Bu masalardan 20 tanesi eş-metni olan; 21 tanesi eş-metni olmayan Keloğlan masallarıdır. Ayrıca bu masalların 17 tanesi hem eş-metni olan hem de I. dereceden bir tip olarak karşımıza çıkarken; 16 tanesi de

eş-metni olmayan I. dereceden bir tip olarak karşımıza çıkar. Eş-metinleri olan masallardan 3 tanesi; eş-metinleri olmayan masallardan 5 tanesi II. dereceden bir tip olarak karşımıza çıkan Keloğlan masallarıdır.

Keloğlan masallarının % 49'u eş-metni olan; % 51'i ise eş-metni olmayan masallardır.

Keloğlan masallarının % 42'si eş-metni olan I. dereceden bir tip olarak karşımıza çıkarken; % 39'u eş-metni olmayan I. dereceden bir tip olarak karşımıza çıkar. Bu masalların %12'si eş-metni olmayan II. dereceden bir tip olarak karşımıza çıkarken; % 7'si eş-metni olan II. dereceden bir tip olarak karşımıza çıkar.

Tespit edilen Keloğlan masallarının başlangıç durumları, Keloğlan'ı harekete geçiren unsur/ olay ve sonuç durumu kesitleri genellikle fazla bir değişkenlik göstermemekle beraber; Keloğlan'ı harekete geçiren unsur/ olay kesiti diğer iki kesite göre daha fazla değişkenlik gösterir. Ancak Keloğlan'ın serüvenleri/ aştığı engeller kesiti en fazla değişiklik gösteren kesittir.

Masallardaki engeller masaldan masala değişkenlik göstererek çeşitlenebilir. Bu engeller arasında çaresizlik, entrika, korku, gerçeklerin açığa çıkması, ölüm, kandırılma, ayrılık, kaçış, utangaçlık/ utanma, fakirlik, kaybolma, evsizlik, dedikodu, dünya yüzüne çıkmama, evlenme/ evlendirme, kayıp nesne, körlük, masal kahramanı, susuzluk, anlaşmazlık, dev, aranan nesne, eziyet, haksızlık, hapsolme, hastalık, iftira, ihanet, kızgınlık, hırs, sır, tembellik olarak sıralanabilir (Önal, 2006: 185-186). Söz konusu masallar kurgusu itibariyle sıralanan engellerden pek çoğunu ihtiva ettiğinden yeni başlıklar oluşturma yoluna gidilmiştir. Böylelikle masallar yukarıdaki engelleri de dikkate alarak aşağıda izah edilen başlıklarla bütünleştirilmeye çalışılmıştır.

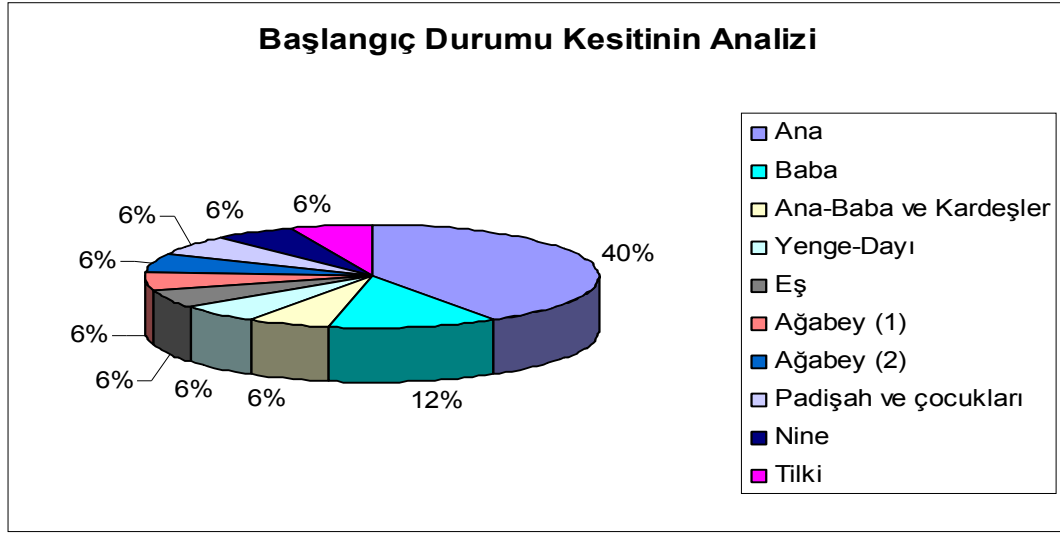
1. Eş-metinleri Olan Keloğlan Masalları

1.1. Birinci Dereceden Bir Tip Olarak Keloğlan Masalları

a. Başlangıç Durumu

Eş-metinleri Olan ve I. Dereceden Bir Tip Olarak Keloğlan Masalları	
Ana	7
Baba	2
Ana-Baba ve Kardeşler	1
Yenge-Dayı	1
Eş	1
Ağabey (1)	1
Ağabey (2)	1
Padişah ve çocukları	1
Nine	1
Tilki	1
Toplam Masal Sayısı	17

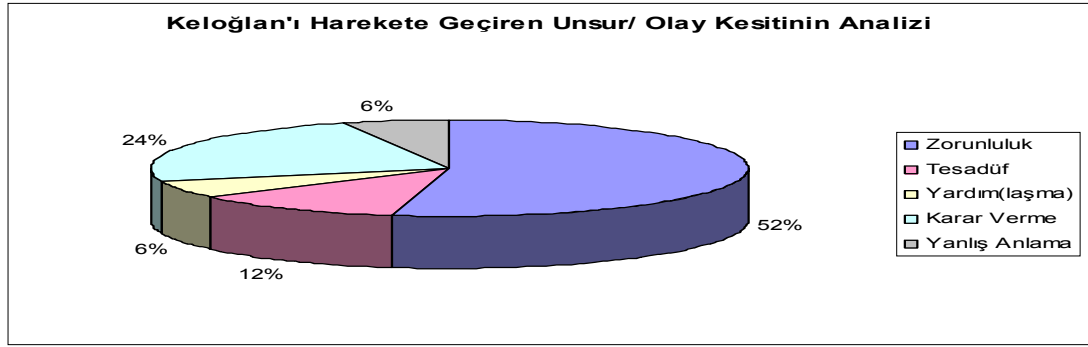
İncelenen 17 masalın “Başlangıç Durumu”nun % 40’ında Keloğlan sadece annesiyle yaşamaktadır. % 6’sında Keloğlan’ın hasta bir babası, yaşlı bir anası ve kardeşleri vardır; % 6’sında Keloğlan’ın bir tek ağabeyi; % 6’sında iki ağabeyi; % 6’sında eşi; % 6’sında yengesi ve dayısı; % 6 ninesi vardır. Bu masalların % 6’sında Keloğlan’la Padişah, kızı ve oğlu karşımıza çıkarken % 6’sında ise bir tilki vardır.

b. Keloğlan’ı Harekete Geçiren Unsur/ Olay

Eş-metinleri Olan ve I. Dereceden Bir Tip Olarak Keloğlan Masalları	
Zorunluluk	9
Tesadüf	2
Yardım(laşma)	1
Karar Verme	4
Yanlış Anlama	1
Toplam Masal Sayısı	17

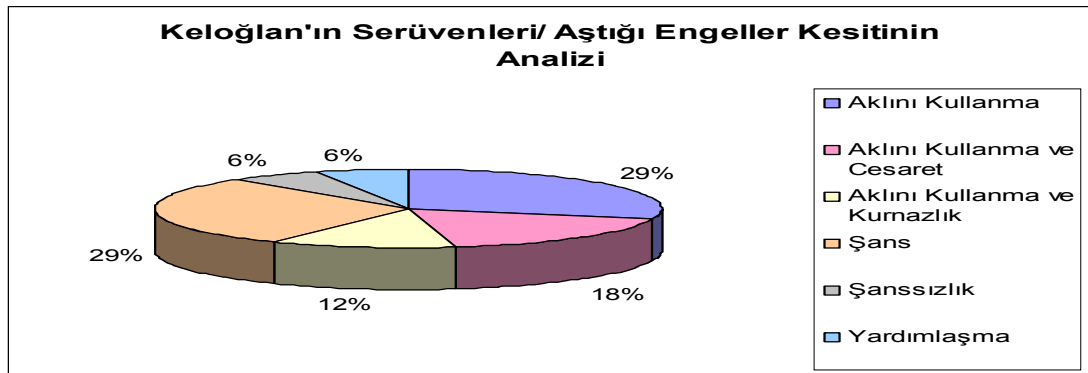
Masallar değerlendirmeye alındığında “Keloğlan’ı Harekete Geçiren Unsur/ Olay” kesiti kendi içinde çeşitlenmektedir. Bu başlıklar “Zorunluluk”, “Tesadüf”, “Yardım(laşma)”, “Karar Verme”; “Yanlış Anlama”, “İyilik&Kötülük”, “Cesaret Gösterme” dir. Aşağıdaki tabloda da rahatlıkla görülebileceği üzere seçilen 17 masalın % 52’sinde Keloğlan’ın zorunluluklarla karşılaştığı % 24’ünde karar vererek hareket ettiği; % 6’sında başka bir hayvan ya da nesneden yardım aldığı ya da kendisinin yardım ettiğini söylemek mümkündür.

c. Keloğlan'ın Serüvenleri/ Aştığı Engeller

Eş-metinleri Olan ve I. Dereceden Bir Tip Olarak Keloğlan Masalları	
Aklını Kullanma	5
Aklını Kullanma ve Cesaret	3
Aklını Kullanma ve Kurnazlık	2
Şans	5
Şanssızlık	1
Yardımlaşma	1
Toplam Masal Sayısı	17

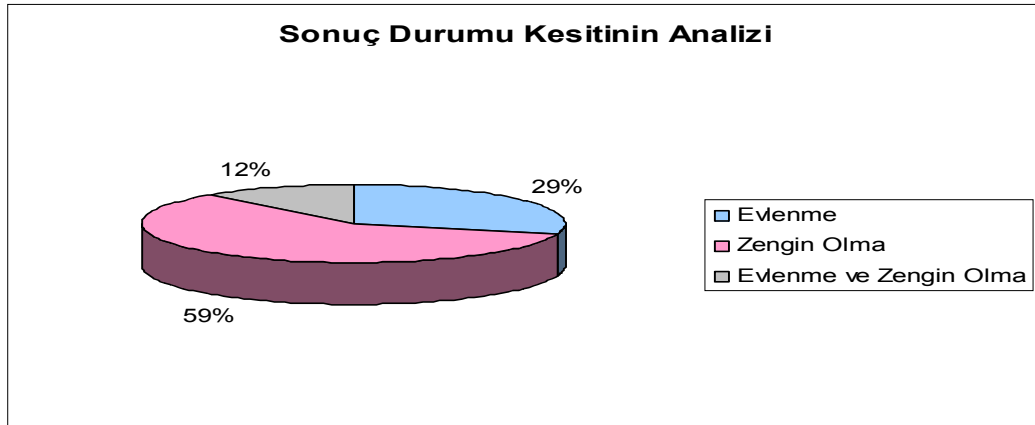
İncelenen 17 masalın “Keloğlan'ın Serüvenleri/ Aştığı Engeller” kesitinin de kendi içinde çeşitlendiği söylenebilir. Bu başlıklar “Aklını Kullanma”, “Aklını Kullanma ve Cesaret”, “Aklını Kullanma ve Kurnazlık”, “Şans”, “Şanssızlık” ve “Yardımlaşma”dır. Keloğlan'ın 17 masalın bu kesitlerinin % 29'unda aklını kullandığını; % 29'unda şansının yaver gittiğini; % 18'inde aklını kullandığını ve cesaret gösterdiğini; % 12'sinde aklını kullandığını ve kurnazlık yaptığını; % 6'sında şanssızlıkla; % 6'sında ise yardımlaşmayla karşılaştığını söylemek mümkündür.

d. Sonuç Durumu

Eş-metinleri Olan ve I. Dereceden Bir Tip Olarak Keloğlan Masalları	
Evlenme	5
Zengin Olma	10
Evlenme ve Zengin Olma	2
Toplam Masal Sayısı	17

İncelenen 17 masalın “Sonuç Durumu”nun % 59’unda Keloğlan zengin olurken % 29’unda padişahın kızıyla evlenmiş ve %12’sinde de hem evlenmiş hem de zengin olmuştur. Keloğlan’ın isteğine ya da amacına kavuştuğu görülmektedir. Bu istek ya da amaçlar Keloğlan’ın evlenmesinin ya da zengin olmasının gerçekleşmesi şeklindedir.

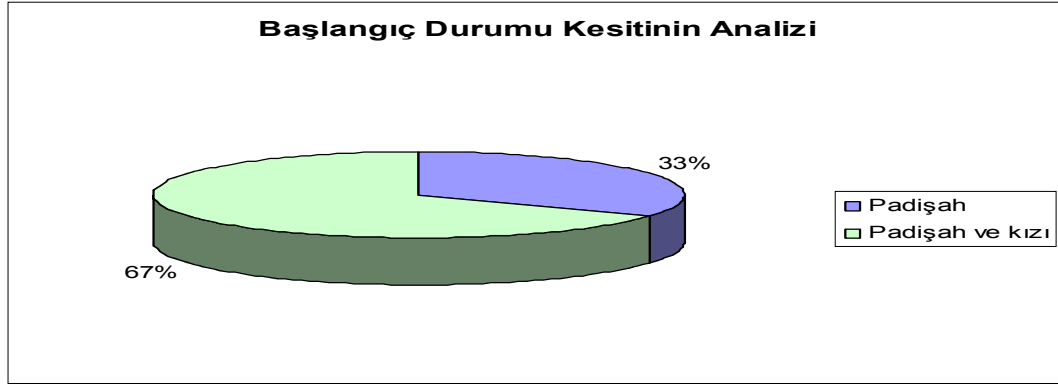

1.2. İkinci Dereceden Bir Tip Olarak Keloğlan Masalları

a. Başlangıç Durumu

Eş-metinleri Olan ve II. Dereceden Bir Tip Olarak Keloğlan Masalları	
Padişah	1
Padişah ve kızı	2
Toplam Masal Sayısı	3

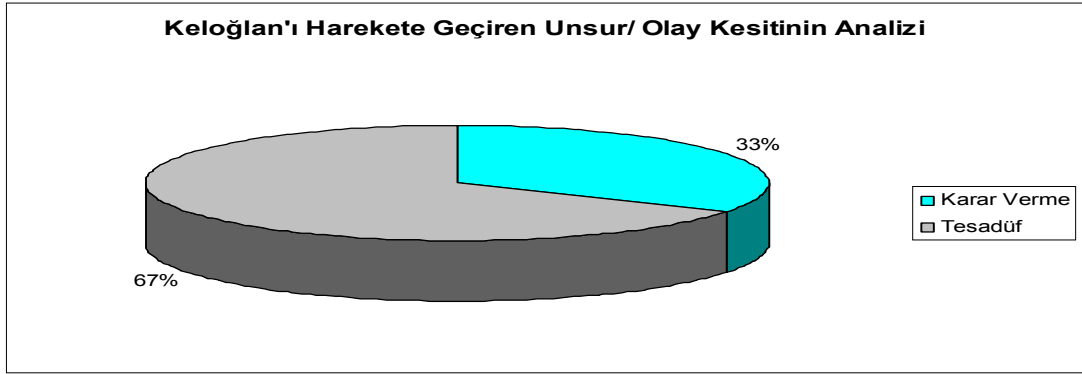
Eş-metinleri olan masallar arasında ikinci dereceden bir tip olarak karşımıza çıkan 3 masalın % 67'sinin "Başlangıç Durumu"nda bir padişah ve kızı varken %33'ünde bir padişah vardır.

b. Keloğlan'ı Harekete Geçiren Unsur/ Olay

Eş-metinleri Olan ve II. Dereceden Bir Tip Olarak Keloğlan Masalları	
Karar Verme	1
Tesadüf	2
Toplam Masal Sayısı	3

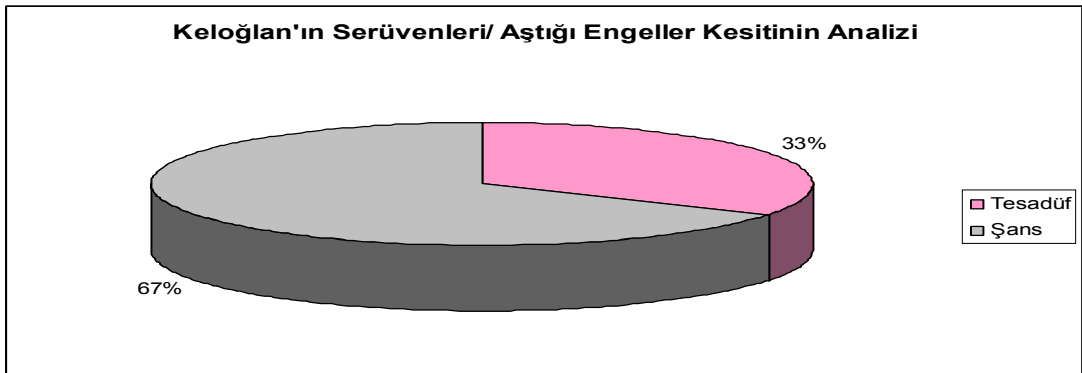
Eş-metinleri olan masallar arasında ikinci dereceden bir tip olarak karşımıza çıkan masalların "Keloğlan'ı Harekete Geçiren Unsur/ Olay" kesitinin % 67'sinde Keloğlan tesadüflerle hareket ederken % 33'ünde bir karar vermesi gerekmiştir.

c. Keloğlan'ın Serüvenleri/ Aştığı Engeller

Eş-metinleri Olan ve II. Dereceden Bir Tip Olarak Keloğlan Masalları	
Tasadüf	1
Şans	2
Toplam Masal Sayısı	3

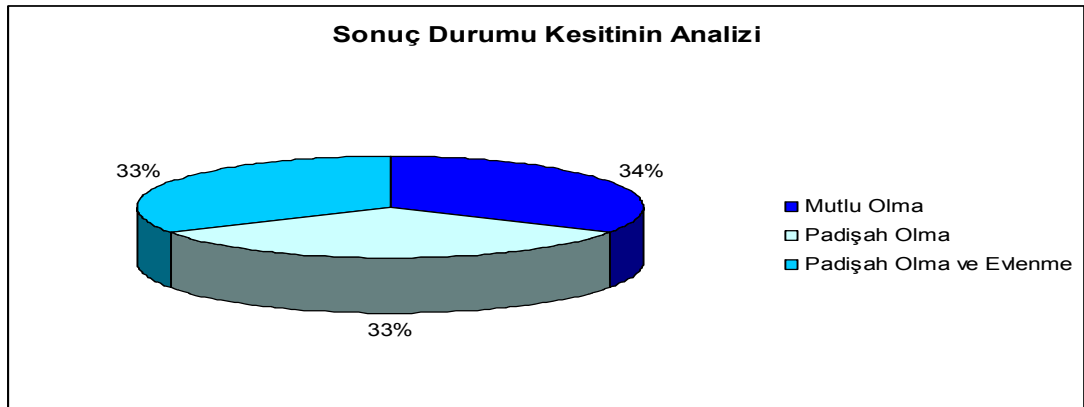
Eş-metinleri olan masallar arasında ikinci dereceden bir tip olarak karşımıza çıkan masalların “Keloğlan'ın Serüvenleri/ Aştığı Engeller” kesitinin % 67'sinde Keloğlan'ın şansı yaver giderken % 33'ünde bir tesadüf sonucu engelleri aşmıştır.

d. Sonuç Durumu

Eş-metinleri Olan ve II. Dereceden Bir Tip Olarak Keloğlan Masalları	
Mutlu Olma	1
Padişah Olma	1
Padişah Olma ve Evlenme	1
Toplam Masal Sayısı	3

İncelenen masalların “Sonuç Durumu”nun % 34’ünde Keloğlan mutlu olurken % 33’ünde padişahın kızıyla evlenmiş ve %33’ünde de hem evlenmiş hem de padişah olmuştur. Keloğlan’ın isteğine ya da amacına kavuştuğu görülmektedir. Bu istek ya da amaçlar Keloğlan’ın evlenmesinin gerçekleşmesi ya da statüsünün değişmesi şeklindedir.

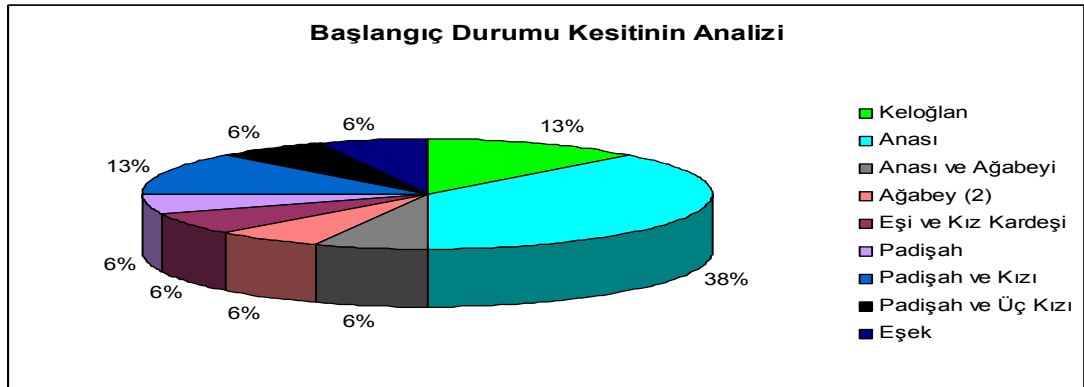
2. Eş-metinleri Olmayan Keloğlan Masalları

2.1. Birinci Dereceden Bir Tip Olarak Keloğlan Masalları

a. Başlangıç Durumu

Eş-metinleri Olmayan ve I. Dereceden Bir Tip Olarak Keloğlan Masalları	
Keloğlan	2
Anası	6
Anası ve Ağabeyi	1
Ağabey (2)	1
Eşi ve Kız Kardeşi	1
Padişah	1
Padişah ve Kızı	2
Padişah ve Üç Kızı	1
Eşek	1
Toplam Masal Sayısı	16

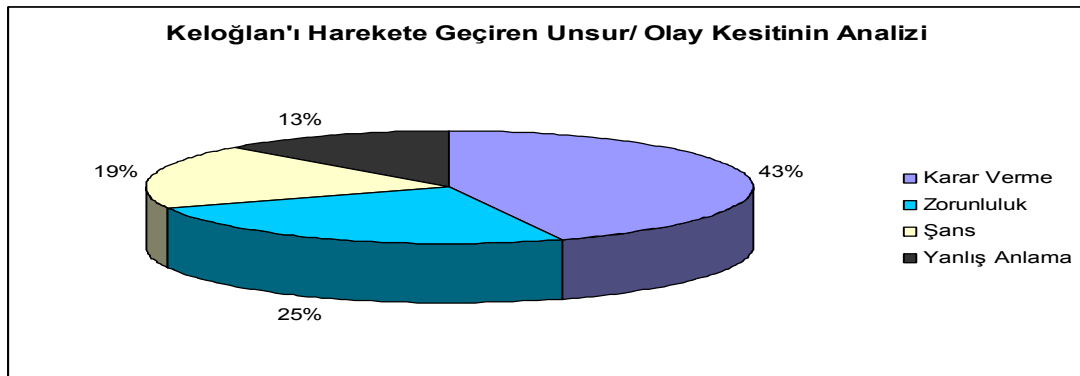
İncelenen masalların “Başlangıç Durumu”nun % 38’inde bir Keloğlan ve anası vardır. % 13’ünde Keloğlan tek başınadır. % 13’ünde bir padişah ve kızından söz etmek mümkündür. % 6’sında anası ve ağabeyi; % 6’sında iki ağabeyi; %6’sında eşi ve kız kardeşi; %6’sında bir padişah; % 6’sında bir padişah ve üç kız; % 6’sında ise bir eşek vardır.

b. Keloğlan'ı Harekete Geçiren Unsur/ Olay

Eş-metinleri Olmayan ve I. Dereceden Bir Tip Olarak Keloğlan Masalları	
Karar Verme	7
Zorunluluk	4
Şans	3
Yanlış Anlama	2
Toplam Masal Sayısı	16

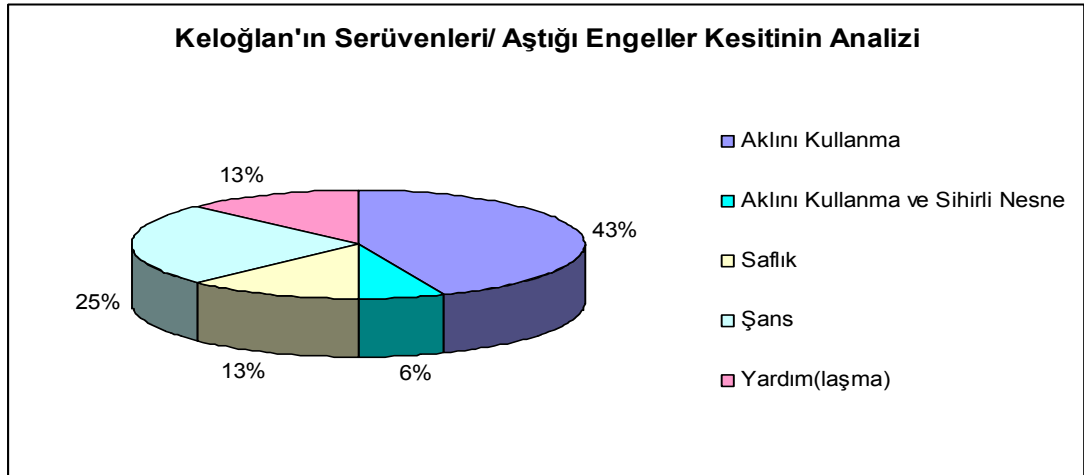
İncelenen masalların “Keloğlan'ı Harekete Geçiren Unsur/ Olay” kesitinin % 43'ünde Keloğlan bir karar vermek zorunda kalmıştır. Keloğlan'ı harekete geçiren unsur % 25'inde zorunluluk; %13'ünde ise yanlış anlamadır. Masalların % 19'unda Keloğlan'ın şansı yaver gitmiştir.

c. Keloğlan'ın Serüvenleri/ Aştığı Engeller

Eş-metinleri Olmayan ve I. Dereceden Bir Tip Olarak Keloğlan Masalları	
Aklını Kullanma	7
Aklını Kullanma ve Sihirli Nesne	1
Safılık	2
Şans	4
Yardım(laşma)	2
Toplam Masal Sayısı	16

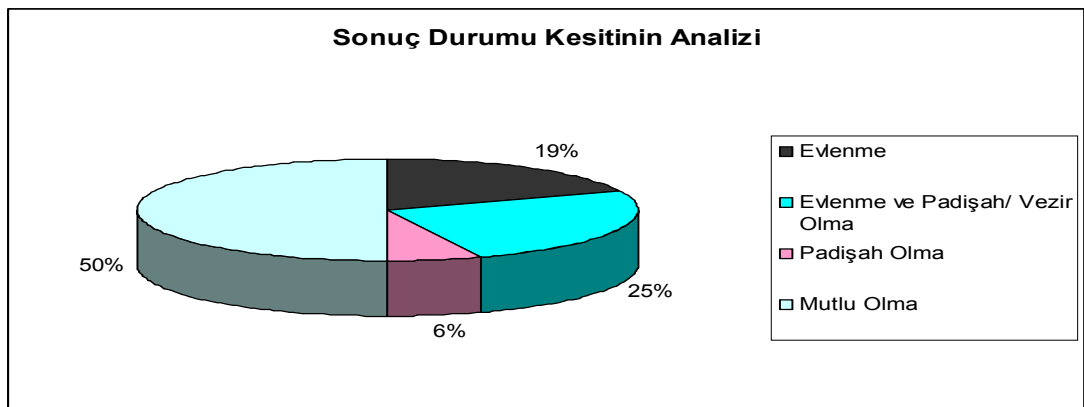
İncelenen masalların %43'ünde Keloğlan engelleri aşmak için aklını kullanmış; % 25'inde şansı yaver gitmiş; % 13'ünde yardım(laşmış); % 13'ünde saflık göstermiş ve %6'sında da hem aklını kullanmış hem de sihirli bir nesneden yardım almıştır.

d. Sonuç Durumu

Eş-metinleri Olmayan ve I. Dereceden Bir Tip Olarak Keloğlan Masalları	
Evlenme	3
Evlenme ve Padişah/ Vezir Olma	4
Padişah Olma	1
Mutlu Olma	8
Toplam Masal Sayısı	16

İncelenen masalların % 50'sinde masalın sonunda Keloğlan mutlu olurken; % 25'inde evlenmesi ve padişah veya vezir olması söz konusu iken % 19 'unda sadece evlenmesi; % 6'sında da padişah olması söz konusudur.

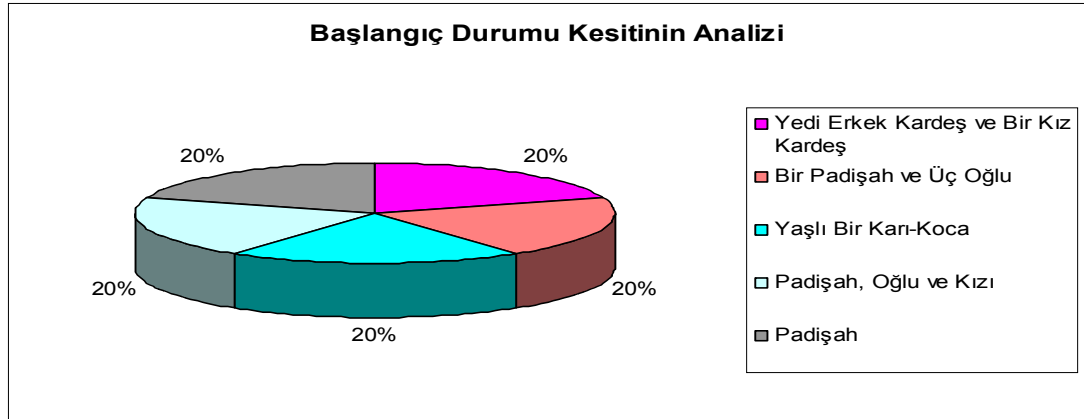

2.2. İkinci Dereceden Bir Tip Olarak Keloğlan Masalları

a. Başlangıç Durumu

Eş-metinleri Olmayan ve II. Dereceden Bir Tip Olarak Keloğlan Masalları	
Yedi Erkek Kardeş ve Bir Kız Kardeş	1
Bir Padişah ve Üç Oğlu	1
Yaşlı Bir Karı-Koca	1
Padişah, Oğlu ve Kızı	1
Padişah	1
Toplam Masal Sayısı	5

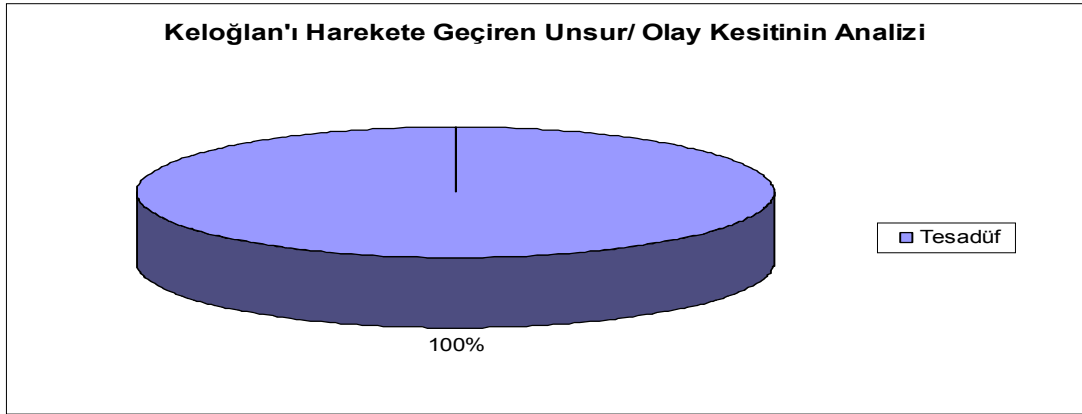
İncelenen masalarda % 20 oranında bir padişah; % 20 oranında bir padişah, oğlu ve kızı; % 20 oranında bir padişah ve üç oğlu, % 20 oranında yaşlı bir karı-koca ve % 20 oranında da yedi erkek ve bir kız kardeş çıkmaktadır.

b. Keloğlan'ı Harekete Geçiren Unsur/ Olay

Eş-metinleri Olmayan ve II. Dereceden Bir Tip Olarak Keloğlan Masalları	
Tesadüf	5
Toplam Masal Sayısı	5

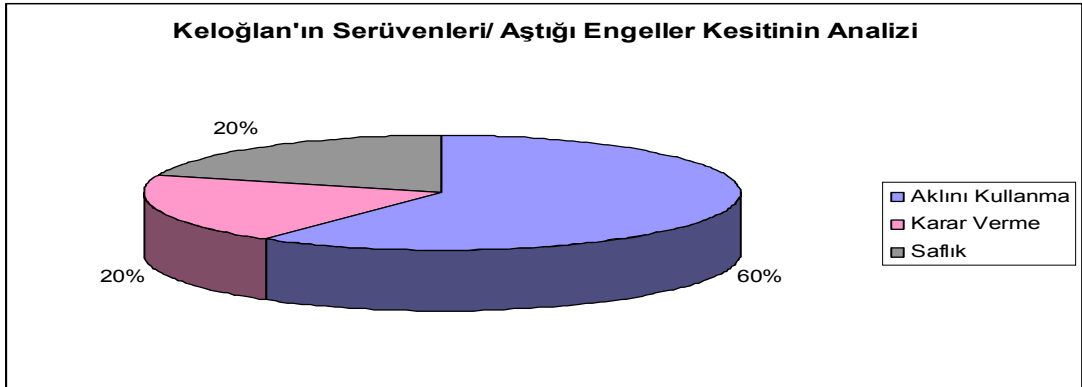
Bu başlık altında incelenen masalarda Keloğlan'ı harekete unsur masalların tamamında tesadüftür.

c. Keloğlan'ın Serüvenleri/ Aştığı Engeller

Eş-metinleri Olmayan ve II. Dereceden Bir Tip Olarak Keloğlan Masalları	
Aklını Kullanma	3
Karar Verme	1
Saflık	1
Toplam Masal Sayısı	5

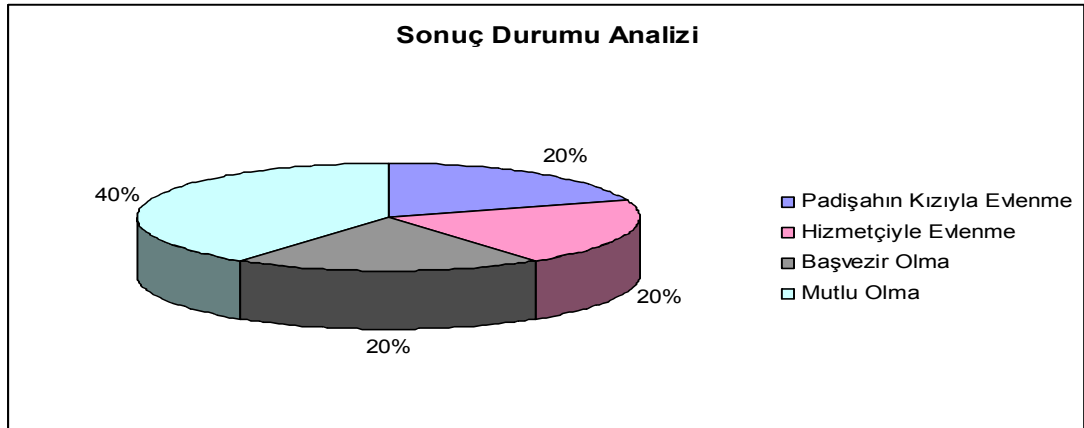
Keloğlan masallarının % 60'ında aklını kullanarak; % 20'sinde karar vererek ve % 20'sinde de saflık göstererek engelleri aşmıştır.

d. Sonuç Durumu

Eş-metinleri Olmayan ve II. Dereceden Bir Tip Olarak Keloğlan Masalları	
Padişahın Kızıyla Evlenme	1
Hizmetçiyle Evlenme	1
Başvezir Olma	1
Mutlu Olma	2
Toplam Masal Sayısı	5

İncelenen masalların sonunda Keloğlan % 40 oranında mutlu olurken; % 20 oranında padişahın kızıyla; % 20 oranında da hizmetçiyle evlenirken; % 20 oranında ise başvezir olmuştur.

3. Eş-Metinleri Olan ve Olmayan Keloğlan Masallarının Analizi

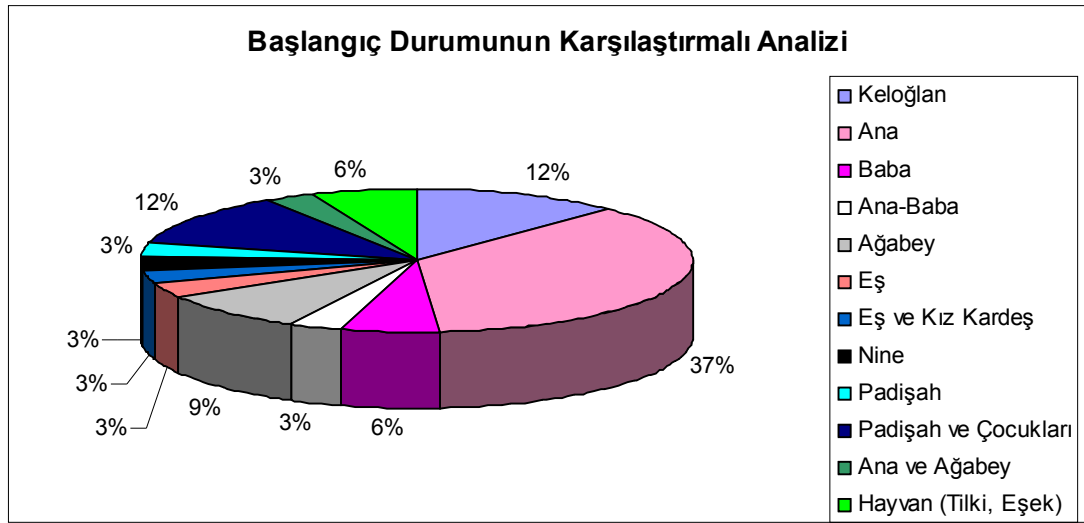
3.1. Birinci Dereceden Bir Tip Olarak Karşımıza Çıkan Keloğlan Masallarının Analizi

Bu başlık altında ele alınan masallar eş metinleri olan ve olmayan birinci dereceden bir tip olarak karşımıza çıkan seçilen Keloğlan masal metinlerini kapsamaktadır. Böylelikle eş-metinleri olan ve birinci dereceden bir tip olarak karşımıza çıkan 17 masal ile eş-metinleri olmayan ikinci dereceden bir tip olarak karşımıza çıkan 16 masal olmak üzere toplam 33 masal değerlendirilmeye alınmıştır.

a. Başlangıç Durumu

Eş-Metinleri Olan ve Olmayan I. Dereceden Bir Tip Olarak Karşımıza Çıkan Keloğlan Masalları	
Keloğlan	4
Ana	12
Baba	2
Ana-Baba	1
Ağabey	3
Eş	1
Eş ve Kız Kardeş	1
Nine	1
Padişah	1
Padişah ve Çocukları	4
Ana ve Ağabey	1
Hayvan (Tilki, Eşek)	2
Toplam Masal Sayısı	33

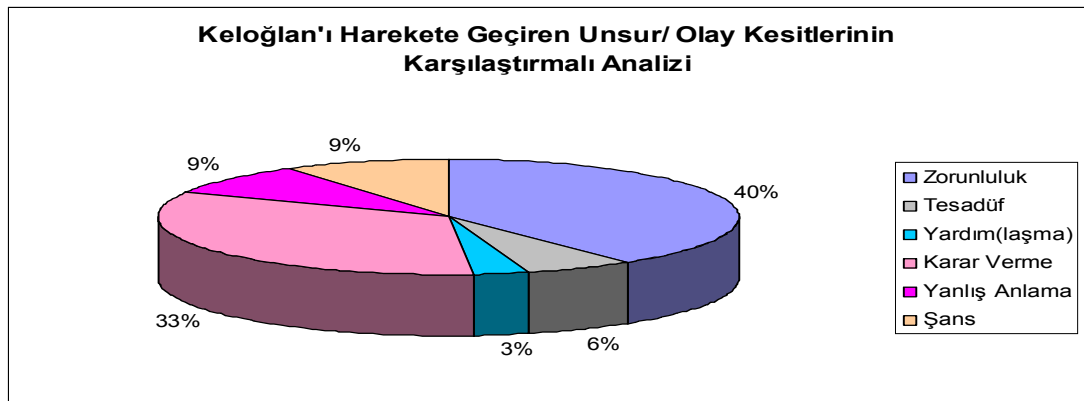
İncelenen 33 masalın “Başlangıç Durumu”nun % 37’sinde Keloğlan’ın sadece anası vardır. % 12’sinde Keloğlan tek başınadır. % 12’sinde bir padişah ve çocuklarından söz etmek mümkündür. % 9’unda Keloğlan’ın ağabeyi ya da ağabeyleri vardır. % 6’sında babası vardır. % 6’sında Keloğlan’a bir hayvan (tilki, eşek) katılmaktadır. % 3’ünde bir eşi; % 3’ünde bir eşi ya da kız kardeşi; % 3’ünde bir ninesi; % 3’ünde anası ve babası; % 3’ünde anası ve ağabeyi; % 3’ünde bir padişah vardır.

b. Keloğlan'ı Harekete Geçiren Unsur/ Olay

Eş-Metinleri Olan ve Olmayan I. Dereceden Bir Tip Olarak Karşımıza Çıkan Keloğlan Masalları	
Zorunluluk	13
Tesadüf	2
Yardım(laşma)	1
Karar Verme	11
Yanlış Anlama	3
Şans	3
Toplam Masal Sayısı	33

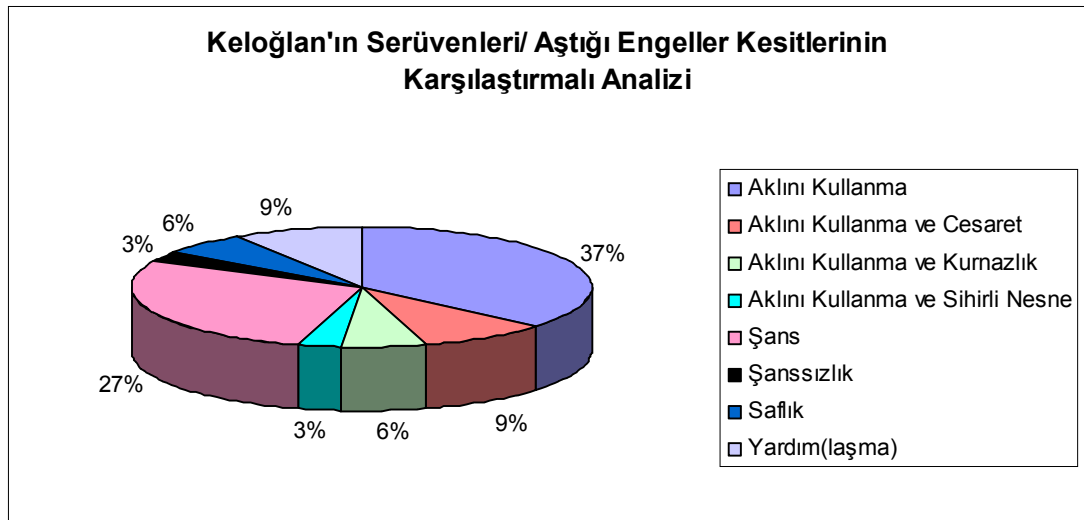
İncelenen 33 masalın % 40'ında Keloğlan'ı Harekete Geçiren Unsur/ Olay zorunluluk iken; % 33'ünde karar verme; % 9'unda şans; % 9 yanlış anlama; % 6'sında tesadüf ve % 32'ünde ise yardım(laşma)dır.

c. Keloğlan'ın Serüvenleri/ Aştığı Engeller

Eş-Metinleri Olan ve Olmayan I. Dereceden Bir Tip Olarak Karşımıza Çıkan Keloğlan Masalları	
Aklını Kullanma	12
Aklını Kullanma ve Cesaret	3
Aklını Kullanma ve Kurnazlık	2
Aklını Kullanma ve Sihirli Nesne	1
Şans	9
Şanssızlık	1
Saflık	2
Yardım(laşma)	3
Toplam Masal Sayısı	33

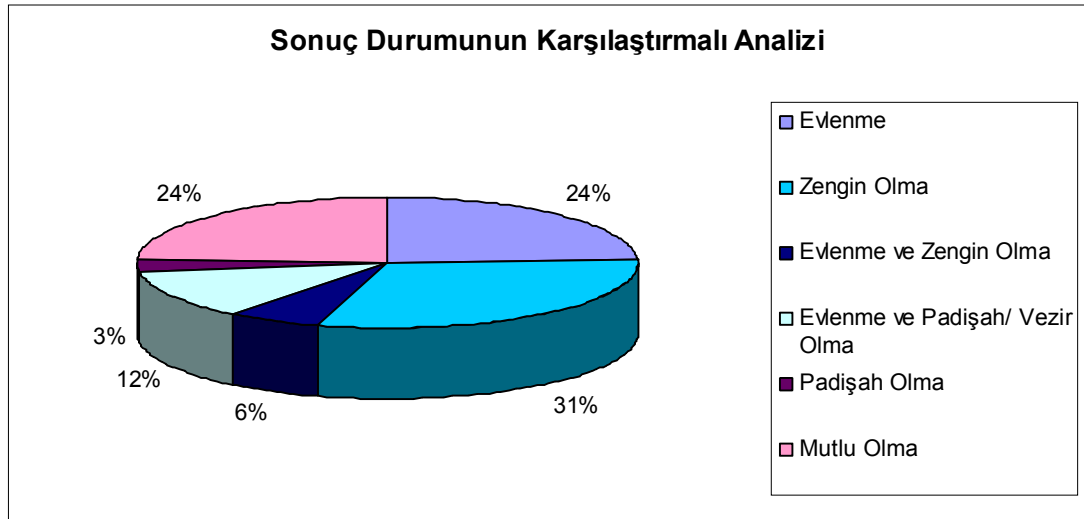
İncelenen 33 masalın % 37'sinde Keloğlan aklını kullanarak engelleri aşarken; % 27'sinde hem aklını kullanmış hem de cesaret göstermiştir. % 9'unda yardım(laşma); % 9'unda şans; % 6'sında aklını kullanma ve kurnazlık; % 6'sında saflık; % 3'ünde aklını kullanma ve sihirli nesne; % 3'ünde şanssızlık Keloğlan'ın engelleri aşmasında etkindir.

d. Sonuç Durumu

Eş-Metinleri Olan ve Olmayan I. Dereceden Bir Tip Olarak Karşımıza Çıkan Keloğlan Masalları	
Evlenme	8
Zengin Olma	10
Evlenme ve Zengin Olma	2
Evlenme ve Padişah/ Vezir Olma	4
Padişah Olma	1
Mutlu Olma	8
Toplam Masal Sayısı	33

İncelenen 33 masalın “Sonuç Durumu”nun % 31’inde Keloğlan zengin olurken; % 24’ünde evlenir; % 24’ünde mutlu olur. % 12’sinde evlenir ve padişah ya da vezir olur. % 6’sında evlenir ve zengin olur; % 3’ünde ise padişah olur.

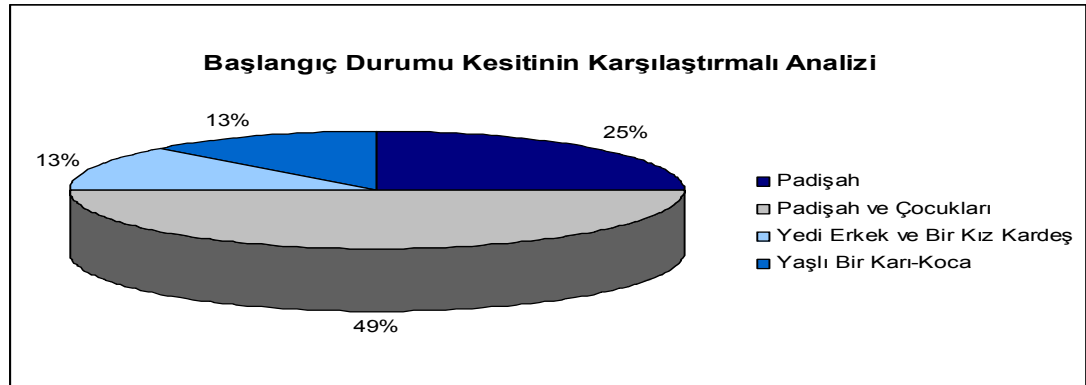
3.2. İkinci Dereceden Bir Tip Olarak Karşımıza Çıkan Keloğlan Masallarının Analizi

Bu başlık altında ele alınan masallar eş metinleri olan ve olmayan ikinci dereceden bir tip olarak karşımıza çıkan, seçilen Keloğlan masal metinlerini kapsamaktadır. Böylelikle eş-metinleri olan ve ikinci dereceden bir tip olarak karşımıza çıkan 3 masal ile eş-metinleri olmayan ikinci dereceden bir tip olarak karşımıza çıkan 5 masal olmak üzere toplam 8 masal değerlendirilmeye alınmıştır.

a. Başlangıç Durumu

Eş-Metinleri Olan ve Olmayan II. Dereceden Bir Tip Olarak Karşımıza Çıkan Keloğlan Masalları	
Padişah	2
Padişah ve Çocukları	4
Yedi Erkek ve Bir Kız Kardeş	1
Yaşlı Bir Karı-Koca	1
Toplam Masal Sayısı	8

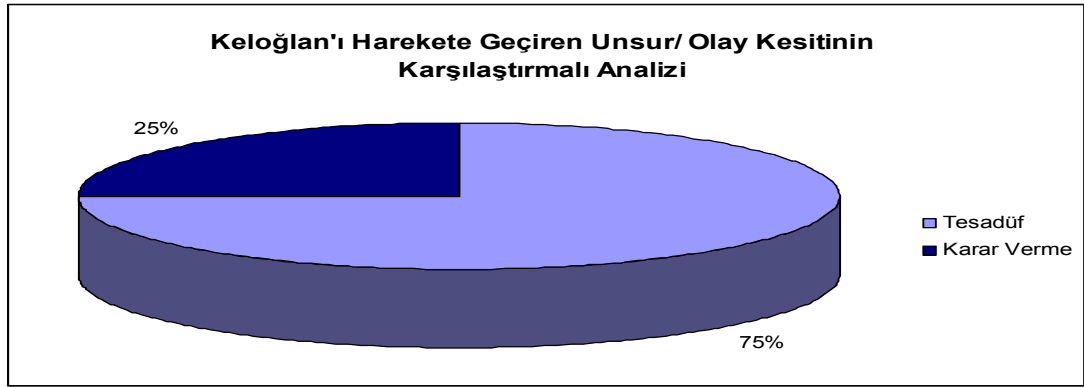
İncelenen 8 masaldan % 49'unda bir padişah ve çocukları karşımıza çıkarken, % 25'inde bir padişah; % 13'ünde yaşlı bir karı-koca ve % 13'ünde de yedi erkek ve bir kız kardeş yer almaktadır.

b. Keloğlan'ı Harekete Geçiren Unsur/ Olay

Eş-Metinleri Olan ve Olmayan II. Dereceden Bir Tip Olarak Karşımıza Çıkan Keloğlan Masalları	
Tesadüf	6
Karar Verme	2
Toplam Masal Sayısı	8

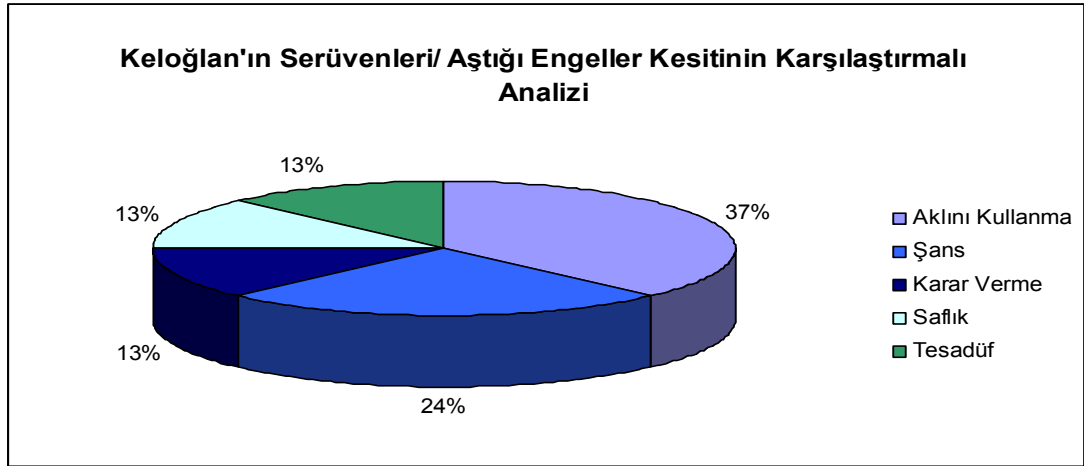
İncelenen 8 masalın % 75'inde Keloğlan'ı harekete geçiren unsur/ olay tesadüf iken % 25'inde de karar verme olarak karşımıza çıkmaktadır.

c. Keloğlan'ın Serüvenleri/ Aştığı Engeller

Eş-Metinleri Olan ve Olmayan II. Dereceden Bir Tip Olarak Karşımıza Çıkan Keloğlan Masalları	
Aklını Kullanma	3
Şans	2
Karar Verme	1
Saflık	1
Tesadüf	1
Toplam Masal Sayısı	8

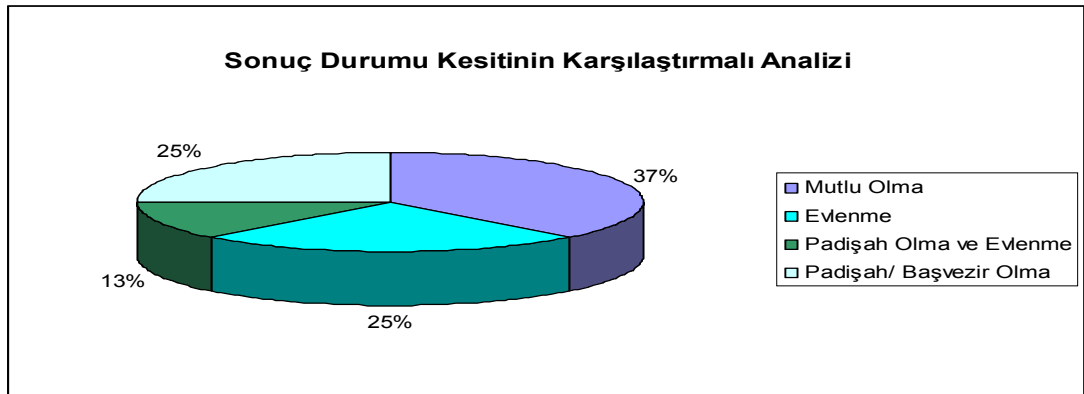
İncelenen 8 masalın % 37'sinde Keloğlan aklını kullanarak engelleri aşarken; %24'ünde şansı yaver gitmiş; % 13'ünde saflıkla; % 13'ünde bir karar vererek; 5 13'ünde de bir tesadüf sonucu karşısına çıkan engelleri aşmıştır.

d. Sonuç Durumu

Eş-Metinleri Olan ve Olmayan II. Dereceden Bir Tip Olarak Karşımıza Çıkan Keloğlan Masalları	
Mutlu Olma	3
Evlenme	2
Padişah Olma ve Evlenme	1
Padişah/ Başvezir Olma	2
Toplam Masal Sayısı	8

İncelenen 8 masalın % 37'sinde Keloğlan masalın sonunda mutlu olurken; % 25'inde evlenmesi; % 25'inde padişah/ başvezir; % 13'ünde de padişah olması ve evlenmesi söz konusudur.

D Ö R D Ü N C Ü B Ö L Ü M

METİNLER

Yukarıda tasnifi yapılmış ve asıl Keloğlan masalı olarak düşündüğümüz 41 masal metni aşağıda verilmektedir. Bu metinler üzerinde sadece yazım hataları düzeltilmeye çalışılmış, masalların kurgusuna ve üslûbuna müdahale edilerek masallara herhangi bir ekleme ya da çıkarma yapılmamıştır.

1. KELOĞLAN İLE KÖSE

Bir varmış bir yokmuş... Allah'ın kulu çokmuş, çok demesi günahmış bir adamın üç oğlu varmış. Beraber çalışırlar, beraber yerlermiş. Bu adam bir gün hastalanıp yataklara düşer. Oğullarını yanına çağırıp vasiyette bulunur:

"Evlatlarım, ben artık kocadım, öleceğim. Benden size bir vasiyet, sakın Köse'nin yanına hizmetkâr durmayın."

"Peki baba, durmayız."

Aradan biraz zaman geçmiş, adam ölmüş. Üç çocukla anaları kalakalmışlar. "Ne yapalım, ne edelim" demişlerse de bir kazanç yolu bulamamışlar. Büyükleri gurbete gitmek ister:

"Ben gurbette biraz çalışırım, size para gönderirim, siz de burada geçinirsiniz."

Yola çıkmış. Gitmiş, dolaşmış, bir Köse'ye rastlamış:

"Nereye gidiyorsun?"

"Hizmetkâr durmaya."

"Benim yanıma durmaz mısın?"

"Dururum."

"Ama benim bir şartım var."

"Nedir şartın?"

"Darılanın arkasından bir zo gön çıkarılacak."

Oğlan da bunu kabul etmiş. Köse bunu çalıştırmaya başlar, bir gün der ki:

"Git damdaki atı arpala."

Oğlan gidip damdaki atı arpalar. Köse bir saat sonra oğlanı çağırır:

"Git, atın pisliğinin içindeki bütün arpaları seç, getir bana."

Oğlan dama gidip arpaları toplamaya çalışır, fakat toplamanın imkânı yok. Kızıp geri gelir Köse'nin yanına:

"Ne yaptın, hani arpaları seçtin mi? Getir bakalım, verdiğimiz kadar arpa doldu mu?"

"Yahu, böyle iş olur mu? Hiç atın yediği arpalar seçilip de tekrar gelir mi?"

"Ne o, yoksa darıldın mı?"

"Darılma değil, canım bile çıktı."

"Haa, biz ne demiştik, darılanın arkasından bir zo gön çıkmayacak mıydı?"

Köse hemen bunu yatırıp arkasından gönünü çıkarır ve oğlan ölür. Aradan biraz zaman daha geçer, ortanca oğlan düşünmeye başlar: "Ağabeyimiz büyüktü, gidip kendine göre bir iş buldu. Artık daha buraya dönmez. Biz burada kaldık, bari ben çalışmaya gideyim de size para göndereyim."

Anası ile küçük kardeşini razı edip yola çıkar. Epey gittikten sonra o Köse ile karşılaşır. Onun yanına hizmetkâr durur, şartları da aynı: Darılanın arkasından bir zo gön çıkarılacak!

Köse, bunu da atın arpalanması ve sonunda arpaların temizlenmesi için dama gönderir. Ortanca da kızdığı için Köse yatırıp bir zo gön de ondan alır.

Küçük kardeşleri evde yalnız kalınca canı sıkılır, kardeşlerinden de hiçbir haber alamaz, anasına der ki:

"Ağabeylerim bizi bırakıp kaçtılar. Hiç olmazsa ben gidip çalışayım da sana biraz para kazanır gelirim. Yoksa acımızdan öleceğiz." "Peki oğlum, sen de git."

Küçük kardeş de çıkmış yola. Gide gide o da aynı Köse'ye rastlamış. Küçük oğlan hemen bu Köse'nin durumunu çakmış. Köse: "Benim yanına durmaz mısın?" demiş. "Tabii dururum, niye durmayayım; hakkı ile olduktan sonra." "Ama darılanın arkasından bir zo gön çıkarılacak."

"Hay hay."

Küçük oğlan derhal anlamış ağabeylerine bunun bir şey yaptığını: "Ben sana yapacağımı bilirim, gör hele."

Ertesi gün Köse bunu çağırır:

"Keloğlan, hemen al sabanı, git tarlaya tohum ek."

Keloğlan sabanı alıp doğruca tarlaya gider. Öğleye kadar sürer sürer, fakat bir türlü ekmek gelmez, ikindi olur, yine gelmez. Hemen tutup öküzün birini keser. Çalı toplayıp güzel bir ateş yakar; etleri pişirip karnını doyurur. Öbür öküzü tek olarak boyunduruğa koşar, köyün yolunu tutar. Köse, Keloğlan'a kapıda rastlar:

"Öküzün birini ne yaptın Keloğlan?"

"Ne yapacağım, ekmedi; acıktım, ben de kesip yedim. Kızdın mı yoksa?"

"Yok, Keloğlan hiç darılmak olur mu?"

Bir gün evde hep beraber otururlarken Köse'nin kızı "Tuvalete gideceğim." diye tutturur. Köse, Keloğlan'a seslenir:

"Keloğlan, şunu tuvalete götür de gel."

Keloğlan kızı alıp kapıya çıkarır, kızı korkutur:

"Bak, pislersen seni öldürürüm, sakın yapma!"

Kız korkusundan bir şey yapmadan içeri girer. Aradan biraz vakit geçer, kız yine başlar: "Ben tuvalete gideceğim." Köse, Keloğlan'a kızı dışarı götürmesini söyler, o da kızı dışarıda korkutur. Böyle böyle birkaç defa tekrarlanır. Sonunda Köse, kızına kızarak Keloğlan'a seslenir:

"Keloğlan götür şunu çatlat da gel."

Hemen Keloğlan kızı dışarı çıkarır, bacağından tuttuğu gibi kızı duvara çalıp çatlatır, içeri girer, Keloğlan'a Köse sorar:

"Keloğlan, kız hani?"

"Sen çatlat da gel." dedin, ben de gittim, duvara vurup çatlattım."

"Böyle iş olur mu?"

"Ne ağa, yoksa darıldın mı?"

"Yok, darılmadım."

Bunlar anlaşılırken guggu ötümüne kadar çalışmak ve çalıştırmak üzere anlaşmışlarmış. Köse bakmış ki işin içinden çıkmanın imkânı yok, ne edip Keloğlan bunun canını alacak. "Ne edeyim, ne etmeyeyim?" diye düşünürken aklına ihtiyar anası gelmiş. Hemen anasının yanına gider:

"Ana, Keloğlan çiftten gelecek, sen şu ağacın üstüne çık. Orada guggu gibi öt, ben de Keloğlan'a derim ki: 'Keloğlan, guggu ötümü oldu, senin de günün doldu. Gel, hakkını al da git. Bunu başımızdan atalım, yoksa bu bizi fena edecek.'"

Köse, anasını ağaca çıkarır. Bakmış ki Keloğlan geliyor, Köse'nin anası başlamış "Gug gug" diye guggu gibi ötmeye. Bunu duyan Keloğlan "Vakitsiz öten guggunun başını keserler" deyip nasıl tüfeğini çevirmişse kadıncağızı vurup ağaçtan aşağı almış. Köse başlamış dövünmeye:

"Vay anamı öldürdün. Ne yaptın Keloğlan." O da bağırır:

"Ne o Köse darıldın mı?"

"Yok, Keloğlan, hiç darılır mıyım?"

O gece Köse ile karısı bir plan hazırlarlar, fakat Keloğlan da bunları dinler. Köse karısına der ki: "Karıcığım, bizim bu Keloğlan'dan kurtulmamızın imkânı yok. Gel, azık edelim, çörek edelim; neyimiz var, neyimiz yoksa doldurup buradan kaçalım. Keloğlan yatarken haberi olmaz, biz de kaçarız."

Ve dedikleri gibi yaparlar: Karısı çörek yapıp sepete doldurur, sepeti de odaya koyarlar. Fakat Keloğlan daha evvel davranarak sepetteki çöreklerin bir kısmını boşaltıp sepetin içine kendisi girer, üstünü de çörekle doldurur. Gece Köse karısını dürter:

"Haydi kalk, tam zamanı, Keloğlan şimdi uyuyordur."

Köse sepeti yüklenir, yola çıkarlar; yolda Köse başlar şikâyete:

"Aman karıcığım, bu sepet ne kadar da ağır böyle, bunu niye bu kadar doldurdun?"

"Ne edeyim herif; neyimiz var, neyimiz yoksa yaşımızı maşımızı hep eritip oraya koydum ki o hınzır Keloğlan'a kalmasın."

Köse ile karısı gide gide bir köye yaklaşır. Tam köye girecekleri yerde köpekler bunlara hücum ederler. Köse, "Oşt, oşt" derken aklına Keloğlan gelir: "Ahh... Keloğlan olsaydı burada, bizi köpeklerden korurdu." der demez Keloğlan sepetin içinden fırlar:

"Ağam ben burdayım."

Köse dediğine de pişman olmuş, "Vay Keloğlan nereden geldin, seni bekliyordum." demişse de, içinden de "Ah, Allah kahretsin seni, nereden çıktın yine, senden nasıl kurtulacağım" diye kızmış.

"Köse yoksa darıldın mı?"

"Yok Keloğlan, ne darılması."

Yolda giderlerken Köse, karısına bir şeyler anlatmaya başlar. Keloğlan da fark ettirmeden Köse'nin anlattıklarını dinler. Köse, karısına diyormuş ki: "Karıcığım, bu geceyi felancı köprüünün üstünde geçireceğiz, orada yatacağız. Sen ortada yatacağın, Keloğlan'ı da sudan tarafa yatırırız, ben de iç tarafa yatarım. Yarı gece oldu mu ben seni iteleyeceğim, sen de Keloğlan'ı suya iteceksin. Keloğlan'ı boğup kurtulacağız."

"Peki."

"Tamam mı?"

"Tamam."

Gece olunca kararlaştırdıkları gibi yatarlar. Keloğlan kurnaz ya, bakmış ki Köse ile karısı uykuya daldı, hemen Köse'nin karısıyla kendi yerini değiştirir; kendi ortaya geçer, öbürünü de suyun tarafına alır. Köse yarı gecede uyanmış, bakar ki hepsi uyuyorlar. Farkında olmadan karısı diye Keloğlan'a dürter, o da Köse'nin karısını iteleyip suya yuvarlar, "Cump" diye kadın suya gider. Kadın suya düşer düşmez Köse bağırır:

"Haydi karıcığım, kaçalım." Keloğlan Köse'ye seslenmiş:

"Ne oldu ağam, nereye kaçıyoruz?"

"Vay Allah kahretsin seni, demek ki karyı da elimden aldın?"

"Ne o Köse yoksa darıldın mı?"

"Yok canım Keloğlan, ne darılması, hiç darılır mıyım?"

Köse düşünmüş, bakmış ki bundan kurtulması zor, "Ne edeyim, ne etmeyeyim" deyip bir fikir daha bulmuş. Keloğlan'ı çağırıp der ki:

"Keloğlan, ne zamandır yoldayız. Acıktık, susadık, sen burada biraz bekle, ben gidip şu köyden biraz ekmek toplayıp geleyim."

"Hay hay Köse, git."

Köse köye gidip parasıyla bir mezar kazdırır ve köylülere tembih eder: "Buraya bir Keloğlan gelecek, beni sorarsa "Öldü de felancı yerdeki mezara gömdük." deyin. Köse bir hava yeri bırakıp canlı canlı mezara girer, yatar.

Keloğlan da bekler, bekler, Köse'nin gelmediğini görünce köye gider. Sorar soruşturur; derler ki:

"Köse öldü de felancı yerdeki mezara gömdük."

Keloğlan hemen mezarlığa gider. Orada gördüğü bir çobandan otardığı keçilerden birinin zilini alır, kendi boynuna takıp Köse'nin mezarının başında "Mee mee" diye eşelenmeye başlar. Köse de mezardan "Gıdı gıdı, beni duyuracaksın, gıdı gıdı nereden geldin buraya; Keloğlan gelip beni duyacak."

Keloğlan yine "Mee mee" diye eşmeye devam eder, toprakları kaza kaza Köse'yi meydana çıkarır. Keloğlan Köse'yi görünce:

"Ne ağa, der sen ne arıyorsun burada. Mezarda senin ne işin var, buraya niye girdin?"

"Keloğlan, Allah seni kahretsin, mezara girdim de senin elinden yine kurtulamadım."

"Ne o Köse, yoksa darıldın mı?"

"Darılma değil canım bile çıktı, tabii darıldım yahu."

"Gel buraya ağa." deyip Keloğlan Köse'yi yatırıp sırtından bir zo gün alır, ölüsünü mezara gömüp doğruca Köse'nin evine gelir. Yükte hafif, pahada ağır neyi var, neyi yoksa doğruca anasının yanına gider. Orada beraber yiyip içip muratlarına ermişler.

2. KELOĞLAN-III

Çok geçmemiş Keloğlan'ın çiftlikteki o güzel günleri bitivermiş. Hazıra dağ dayanmaz derler ya, işte Keloğlan da elinde avcunda ne varsa kısa sürede yemiş bitirmiş. Çaresiz dönmüş gene köyüne...

Keloğlan, köyünde annesi ve ağabeyi ile birlikte yaşıyormuş. Herkesin evde bir sorumluluğu varmış. Aralarında yaptıkları iş bölümüne göre; evi temiz tutmak ve yemek hazırlamak, Keloğlan'ın işiymiş. Ahırın ve hayvanların bakımı ağabeyinin, geriye kalan tüm işler ise zavallı analarının işiymiş.

Yaşlı kadıncağız bu ağır yüke, yıllarca dayanmış tek söz etmeden. Oysa iki oğlan her gün şikâyet ederlermiş yaptıkları işten. Bazı günler zorla, bazen ise hiç yapmazlarmış üzerlerine düşeni. İşte o zaman tüm iş yaşlı analarının üzerine kalırmış.

Günün birinde, zavallı kadın hastalanmış ve kısa sürede ölüvermiş. Ne yapacaklarını bilemeyen Keloğlan ile ağabeyi günlerce ağlamışlar analarının başında. Ama son pişmanlık fayda etmemiş.

Böylece iki kardeş kalmışlar tek başlarına. Keloğlan'ın ağabeyi çok bencil, hep kendini düşünen biriymiş. Bir gün Keloğlan'a:

_ Artık, anam öldü. Bundan sonra, en büyük ben olduğuma göre, benim dediklerimi yapmak zorundasın, demiş. Ağabeyi, bütün işleri Keloğlan'ın üzerine yüklemiş. Kendisi de tembel tembel evde oturup, hiçbir şey yapmazmış.

Zavallı Keloğlan, gece gündüz demeden bütün işleri yapıyormuş. Buna rağmen ağabeyi huysuzluk yapıp: "Daha çabuk, daha fazla iş yap!" diye onu azarlıyormuş.

Günler böyle geçip gidiyormuş. Ağabeyi, Keloğlan'ı bir gün karşısına almış. Analarından kalan hayvanları paylaşmaktan söz etmiş. Keloğlan, ağabeyinin önerisine çok şaşırılmış. Ondan böyle bir öneri geleceğini hiç tahmin etmiyormuş. Duyduklarının yanlış olup olmadığını anlamak için ağabeyine sormuş:

_ Yani babamızdan kalan hayvanları paylaşacak mıyız?

Ağabeyi:

_ Tabii ki, demiş. Biz kardeş değil miyiz? Keloğlan:

_ Peki ama bu iş nasıl olacak diye sormuş.

Ağabeyi:

_ Zaman kaybetmeden bizim ahırın yanına yeni bir ahır yapacaksın. Daha sonra akşam hayvanları salacağız. Dönüşte, yeni ahıra girenler senin, eski ahıra girenler de benim olur.

Keloğlan, hemen işe koyulmuş. Önce ahırın kapılarını takmış. Çamur karıp, samanla karıştırdıktan sonra, kerpiçleri sıralamış. Sonra ahırını tamamlamış. Bu iş Keloğlan'ın çok hoşuna gitmiş. Hele kendi hayvanlarından süt ve yün alacağını düşündükçe daha bir hoş oluyormuş. Her şey tamamlanmış, sıra hayvanların salıverilmesine gelmiş. Salmışlar. Keloğlan ile ağabeyi kendi ahırlarının kapısını açıp beklemeye başlamışlar. Artık şanslarına, yeni ahıra girenler Keloğlan'ın, eski ahıra girenlerde ağabeyinin olacaktı.

Sürü, avludan içeriye girmeye başlamış. Ama hiçbiri başını çevirip yeni ahıra bakmamış bile. Hepsi de alışık oldukları eski ahıra girmişler. En arkadan gelen bir tosun, yönünü mü şaşırılmış, yolunu mu şaşırılmış, her ne olmuşsa yeni ahıra girmiş.

Keloğlan bu duruma çok üzülmüş. Ama yapacağı hiçbir şey yokmuş. Çaresiz, olanları kabullenmiş. Bir tosunla idare edeceğiz, diye düşünmüş. O günden sonra Keloğlan, her gün tosununu alıp, olatmaya başlamış.

Bir gün, yine tosununu alıp olatmaya götürmüştü. Kendisi de bir ağacın dibine oturup, beklemeye başlamış. Biraz sonra kafasını kaldırıp, otlayan tosununa bakınca bir de ne görsün? Üç tane karga hayvanın sırtına konmuş, ötüyorlarmış. Hayvan hiçbir şey olmamış gibi otlamasına devam ediyormuş. Keloğlan kalkıp hayvanların yanına gelmiş:

_ Merhaba karga kardeşler, demiş. Hoş geldiniz. Bir isteğiniz mi var? Söyleyin bana. Çaresine bakalım.

Kargalar: "Gaakk... Gaakk..." diye öterek yanıt vermişler.

Keloğlan, kargaların ötüşüne anlam vermeye, ne dediklerini yorumlamaya başlamış:

_ Galiba siz tosunumu alıp, uzun bir süre olatmak istiyorsunuz, demiş. Tamam, kabul ediyorum. Tosunum size emanet karga kardeşler. Ona iyi bakın. Keloğlan, kargalarla bunları konuşurken yanlarında bulunan ağaca dönmüş:

_ Hey, ağaç amca, demiş. Sen de bizim konuştuklarımızı duydun. Benim tanığımın. Tosunumu, kargalara beslemeleri için verdim. Sonra bana getirip teslim edecekler. Hayvanı kargalara bırakan Keloğlan, evin yolunu tutmuş.

Aradan uzun bir zaman geçmiş. Yaz bitmiş, güz gelmiş. Keloğlan, artık tosunumu almanın zamanı geldi, diyerek ağacın yanına gitmiş. Gitmiş gitmesine ama ortalarda ne kargalar varmış, ne de tosunu. Keloğlan, birkaç gün umutla beklemiş. Ne gelen olmuş, ne giden. Keloğlan, artık tosunundan ümidini kesmiş. Bu durum onu çok üzmüş. Başlamış ağlamaya. Ağlaya ağlaya, olanlara tanık ettiği ağacın yanına gitmiş:

_ Ağaç amca, demiş. Benim tanıtımdın. Senin tanıklığına güvenerek kel tosunumu kargalara verdim. Onu besleyip, güzün bana getireceklerdi. Onları hiç gördün mü? Neden tosunumu getirmediler?

Ağaç, Keloğlan'ın bu sözlerine karşılık vermemiş. Ağacın sessiz duruşu Keloğlan'ı çok kızdırmış. Kargaları unutan Keloğlan, ağaçla kavgaya başlamış. Elindeki değnekle ağacın kökünü kazmaya başlamış. Ağaç yaşlı olduğu için kökü çok derinlerdeymiş. Keloğlan, hem kazıyor hem de söyleniyormuş:

_ Tosunumun nerede olduğunu sen çok iyi biliyorsun; ama söylemiyorsun. Eğer ağaç geri vermezsen seni yere yıkacağım.

Ağacın kökleri çok kalın olduğu için Keloğlan ağaca fazla zarar verememiş. Yalnız çok büyük bir çukur açmış. Çukurdaki toprak dışarı atarken, gözü bir küpe ilişmiş. Küpü açınca ıslıl ıslıl parlayan altınlar görmüş. Keloğlan, heyecan içinde küpü hızla kovuktan çıkarmış. Altınları gören Keloğlan, sevincinden ağaca sarılıp, başlamış ağacı öpmeye. Hem öpüyor, hem de söyleniyormuş:

_ Sen çok yaşa canım ağaç, demiş. Sayende bir küp dolusu altın buldum. Allah senin muradını versin. Altınları ceplerine ve yanındaki torbaya dolduran Keloğlan, evinin yolunu tutmuş. Akşam güneşinin ışınları Keloğlan'ın gölgesini epeyce uzatmış. Keloğlan'ın yürüme şekline göre gölgesi, bir öne bir arkaya ve sağa sola geçiyormuş. Keloğlan, gölgesinden korkmaya başlamış.

Korktuğu için de cebindeki altınları gölgeye atıyormuş. Böylece gölgesinin ona kötülük yapmayacağını düşünüyormuş. Cebindeki altınları yere saçan Keloğlan, eve bir torba altınla gelmiş. Doğruca ağabeyinin önüne bırakmış. Altınları gören ağabeyi sevinçten Keloğlan'ı kucaklamış ve öpmeye başlamış.

Biraz sonra ağabeyinin sevinci kuşkuya dönüşmüş. Alçak sesle:

_ Bu altınları, nereden buldun, demiş. Yoksa çaldın mı?

Keloğlan kendine güvenli bir tavırla:

_ Yok ağabey, diye yanıt vermiş. Bunlar gömü. Bu altınları bir küpün içinde bir ağacın altında buldum. Altınları nasıl bulduğunu ağabeyine anlatan Keloğlan:

_ Bunları kardeşçe pay edelim, demiş.

İki kardeş eşit bir şekilde altınları bölüşmüşler. Sonra paylarına düşen altınları birer çanağa doldurmuşlar. Bu çanakları bahçedeki büyük ağacın altına gömmüşler. Aradan birkaç gün geçince, evlerinin yanına bir satıcı gelmiş. Keloğlan bu satıcıdan bir ayna, bir şimşir tarak, bir de düdük almış. Sonra, büyük ağacın altına gitmiş. Eliyle yumuşak toprağı eşelemiş. Bir altın alıp satıcıya vermiş.

Satıcı, Keloğlan'ın altını çıkarışını görmüş. Çok sevinmiş. Sevinçten neredeyse kalbi duracaktı. Hemen oradan ayrılmış. Akşam olmasını beklemiş. Akşam olunca kimselere görünmeden büyük ağacın altına gelmiş. Yumuşak toprağı çok kısa zamanda kazmış. İki çanak altın alarak, süratle köyü terk etmiş. Tam bu anda Keloğlan'la ağabeyi yemek yiyorlarmış. Keloğlan, aldıklarını ağabeyine göstermiş. Aldıklarının karşılığında da satıcıya bir altın verdiğini söylemiş. Bu sözlerden tedirgin olan ağabeyi hemen ağacın altına gitmiş. Bir de bakmış ki altınların yerinde yeller esiyor. Ağabeyi, satıcının altınları çaldığını hemen anlamış. Keloğlan'a bağırması:

_ Satıcı, altınları çalmış, kapıyı bacayı ört de peşimden gel.

Keloğlan, ağabeyinin kapıyı bacayı ört de gel sözünü yanlışlıkla kapıyı sök de gel diye anlamış. Aceleyle kapıyı söken Keloğlan, kapı sırtında, ağabeyinin peşinden koşmaya başlamış. Kapıyı Keloğlan'ın sırtında gören ağabeyi şaşırıp kalmış. Hem koşuyor hem de katıla katıla gülüyormuş. Kestirme yollardan hızla giden Keloğlan'la ağabeyi, yoldaki bir dönemece gelmişler. Çevreye bakabilmek için bir ağacın başına çıkmışlar. Keloğlan, sırtındaki kapıyı da ağaca çıkarmış.

Satıcı, az sonra soluk soluğa ağacın yanına gelmiş. Biraz nefes alabilmek için ağacın altına oturmuş. Bir süre dinlendikten sonra, torbasındaki altınları saymaya başlamış. Ağacın dalında dengesini kaybeden Keloğlan, ellerini açınca, elindeki kapı, satıcının üzerine düşmüş. Gece karanlığında başına kapı düşen satıcı, cinler içinde kaldım diye, altınları bırakarak kaçmaya başlamış. Ağaçtan inen Keloğlan'la ağabeyi

yerlere saçılan altınları toplamışlar. Sevinçle eve geri dönmüşler. Evlerine dönen iki kardeş, hemen altınları bölüşmüşler. Bundan böyle daha dikkatli olacaklarına söz vermişler.

3. AÇIL SOFRAM AÇIL

Zaman zaman içinde, kalbur saman içinde, cinler cirit oynarken eski hamam içinde... Aç tavuk düşünde darı görürmüş; hastalar dersen, narı görürmüş; ben de ben olalı her gece sarı görürüm. Yumurta sarısı mı desem, kanarya sarısı mı desem, altın sarısı mı desem, ne desem; sarı mı dedin sarı; sarıyı görünce erir dağların karı! İşte gör, düşde gör; hayalde gör, düşte gör; olur ya, olamaz mı, olup bitenler az mı? Mademki altınlar sarı, sarılar da altın olsa, ne küp kalsa, ne gülek, ağzı beraber dolsa; bununla bir şehir yaptırsam köyü beraber, seksen sekiz oda boyu beraber; içinde bahçesi, suyu beraber; vah neyleyim yürekte var, elde yok. Dört bacım olsa perde yüzünde; hiçbirinin olmasa dünya gözünde; dört saray kurdursam dağ üzerinde; vah neyleyim yürekte var, elde yok. Bin kilelik tarlam olsa su basar; vergi haktır elbet, buna kim küser; otuz beş de sürüm olsa beraber, vah neyleyim yürekte var, elde yok. Dört bin devem olsa bir düz ovada; yirmi bin kuşum uçsa havada; beş on batman yağ eritsem tavada; vah neyleyim, yürekte var, elde yok. Bin beş yüz ineğim, körpe danalı; iki yüz cariyem, eli kınalı; doksan da çobanım, beli kamalı; vah neyleyim yürekte var, elde yok. Her sene verirdim, on yük iane; el avuç açmazdım hana, çobana; on iki bin atlı döksem meydana; vah neyleyim yürekte var, elde yok.. Böyle olsa ile bulsa bir araya gelse, görmemişin bir oğlu, kör Memiş'in bir kızı doğsa, seyreyle sen gümbürtüyü, ama velâkin lafla peynir gemisi yürümez ki koca koca sal yürüsün; yürüse yürüse yine masal yürür İyisi mi köşkü, sarayı bir yana, kurmayı, kuruntuyu öbür yana bırakalım, da; biz kendi ocağımızın başına oturup kendi keyfimize bakalım:

Bir varmış, bir yokmuş; Allah'ın kulu çokmuş, develer tellal iken, pireler berber iken ben anamın beşiğini tıngır mıngır salları iken bir Keloğlan varmış... Günlerden bir gün o Keloğlan bu sokak benim, şu sokak senin dolaşırken iki taş arasında bir on para bulur; ama ne alsam, ne alsam diye düşünüp durur: «Üzüm alsam, çöpü çıkar! Erik alsam, çekirdeği çıkar! Et alsam, hani ocak? Ot alsam, hani bıçak? İyisi mi, kaygısız başım, ağrısız dişim; leblebi alırım da kütür kütür yerim; artanını da götürür anama veririm» der, alır leblebiyi, düşer yola... Yine şura senin, bura benim derken varır bir kuyu başına. «Acep ne kuyudur bu kuyu, içilir mi ki

suyu?» diye eğilir bakar; amma derinmiş kuyu, görünmez suyu; daha daha eğileyim derken yarım leblebisi suya düşmesin mi? Keloğlan'ın da aklı başından gider:

«A kara kuyu, kara kuyu! Sen esirge benden bir yudum suyu... Sonra dönüp elsiz, ayaksız gel de, al elimden leblebiyi; hoppala yavrum, hoppala! Nerdeymiş bu yağ bu yağma? De hadi, verirsen ver leblebimi, yok, yoksa taşını kırar, başını yararım senin!» der, bir söyler ses çıkmaz, iki söyler ses çıkmaz; üçüncüsünde bir Arap bacı çıkar kuyudan: «Ne istiyorsun Keloğlan?» diye sorar. Keloğlan da: «Ne isteyeceğim, leblebimi istiyorum!» der. Arap bacı da: «A Keloğlan, yarım leblebin, su perisinin düğününe çerez oldu; koca bir düğün halkı yedi yedi, bitmedi, hâlâ da yiyip duruyorlar; eksik, artık helâl et! Onun yerine sana öyle bir sofrta getirdim, öyle bir sofrta getirdim ki, «Açıl Sofram Açıl!» dersin, açılır; yersin, İçersin; sana da yeter; ona da yeter; ne tükenir, ne biter. Sonra «Kapan Sofram Kapan!» dersin kapanır.» der, demesiyle kaybolması da bir olur Arap'ın. Keloğlan, «bak hele şu kısmete, insanın kaşığına nasıl da çıkıyor!» diye düşünür; sofrayı omzuna vurup eve döner.

Çındılıpıt deyip kapıdan girince, anası onu şöyle bir Tepeden tırnağa süzer, sonra ağız, dilden söz açıp: «Ne o yine Keloğlan, ağzın kulağına varıyor?» diye sorar. Keloğlan anasının sözünü ağzında kor: «Açıl Sofram Açıl!» der demez, önlerine öyle bir sofrta açılır, öyle bir sofrta açılır ki... Çeşit çeşit yemekler; baklavalar, börekler... Bu defa da anasının ağzı kulaklarına varır; yerler yerler bitmez; içerler içerler tükenmez; sonra «Kapan Sofram Kapan!» der Keloğlan, kapanır sofrta!

Bir gün böyle, beş gün böyle, «Açıl Sofram Açıl! Kapan Sofram Kapan!» Ne od istiyor, ne ocak; ne kaşık istiyor, ne çanak... Günlerden bir gün Keloğlan, anasının karşısına dikilir:

«Ana ana, canım ana! Şu konu komşuyu bir yemeğe çağırsak nasıl olur?» diye sorar. Anası da:

«Aman deyim oğul, herkesin gözü götürmez, ya şu halimize göz değerse? Gene de sen bilirsin... Sen kendi başını kayır, öyle de olur, böyle de olur, ben yarım ekmeğin aç, yarım ekmeğin tokuyum!» der, der ama Keloğlan bu söze omuz silker:

«Bak hele, şu düşünüp kurduğun şeyel!» der; gidip yedi mahalleye birden haber eyler ki, «nimetimi yesinler, devletimi görsünler de kadir kıymetimi bilsinler!»

Akşama varmaz, bu haber koca memlekete dağılır. Akli başındakiler:

«Keloğlan ne ocağın yanıyor, ne bacan tütüyor; elin adamlarını ne ile doyuracaksın?» diye biraz kulağını bükme isterler ama o bu söze başını kaşır: «Misafir, umduğunu yemez, bulduğunu yer, herkesin kısmetinde ne varsa, kaşığına o çıkar; elbet de tok oturanlar, aç kalmaz ya?» diye savuşturur onları. Gelgelelim, ilde ne cingöz adamlar var! Öyle her akıntıya pabuç bırakırlar mı? «Keloğlan, daha bir baltaya sap olamadı, kendi karnını doyurdu da bizimki mi kaldı?» diye düşünür, çağırılıya kulak asmazlar. Ancak, işin alayında olanlar:

«Keloğlan'ın gene bir oyunu var ama gidip de görsek mi ki?» diye düşünür. Karınlarını tıka basa doyurup yollarını o yana doğrulturlar; bir de, gelip görürler ki, görülmedik, işitilmedik bir sofraya. Keloğlan «Açıl Sofram Açıl!» diyor, açılıyor; gelen yiyor, giden yiyor, oğlan yiyip oyuna, çoban yiyip koyuna gidiyor, ne bitiyor, ne tükeniyor; misafirlerin ardı arası alındıkça «Kapan Sofram, Kapan!» diyor, kapanıyor. Gelenler, görenler şaşırıp kalır buna... Hepsisi de içinden «kanaat sofrası mı desem, keramet sofrası mı desem, ne desem, ne tükenmez bir sofraya bu, Keloğlan'ın sofrası!» diye geçirir, yedisinden yetmişine kadar herkes imrenir ve karınlarını, burunlarını doyurduktan sonra hep bir ağızdan:

«Neler yedi bu diş, ne altın oldu, ne gümüş; şimdiden geri, bize de böyle bir kanaat sofrası ihsan et; hey yeri, göğü yaratan!» diye bir sofraya duası yaparlar.

Gelgelelim, sür sürelim; bu davet günü, Keloğlan'ın başına gelen, pişmiş tavuğun başına gelmez. Ne olur, nasıl olur? O gün, bu sofracık «sırta kadem» basar! İşte o zaman Keloğlan'ın gözleri fal taşı gibi açılır. Anası başını bir sallar, iki sallarda:

«Demedim mi oğul herkesin gözü götürmez diye? Korktuğumuza uğradık işte! Şimdi yerde ara ki gökte bulasın... Ana sözü dinlemedikten geri, ben gayri işine, aşına karışmam; ne halin varsa gör» der ve gene kendi yününü eğirmeye başlar.

Keloğlan «hele bir sorup soruşturayım» diye; önüne gelen kapıyı çalar; her gördüğüne sorar. Kabahati gün etmişler de kim oğluna almış! Kimsecikler oralı olmaz; herkes, birbirinin üstüne atar: «Kim ne yapacak; çalsa, çalsa, eskici baba çalmıştır» derler; bu, dünyasına küsmüş de: «Çok şükür, ben kendi elimle, emeğimle geçinip gidiyorum, elin sofrasında, tasında gözüm yok benim. Alsa alsa Emeti Ana almıştır» der; ona gider, o da: «Kudret helvası desen bende, sabır meyvesi desen ben de; elin balında, malında gözüm yok benim» der. Sözü kısıyası, yer demir, gök bakar;

bu sofracığı kaşla göz arasında kimin aldığı bir türlü anlaşılabilir. O zaman Keloğlan kel başını kaşımaya başlar:

«Hımmm bildim, bildim, ne bu almıştır; ne şu çalmıştır; gene onlar yapmıştır bunu» der ve sihirli kuyunun yolunu tutar. Keloğlan, sihirli kuyunun yolunu tutar, tutar ama o gider, yol gider; o gider, yol gider, gölgesi de peşi sıra tin, tin eder, derken akşamın bir saatinde kuyunun başına varır:

«A kara kuyu, kara kuyu! Bir verip, bir almak Allah'a yakışır, sen kimden öğrendin bu huyu? Perileri mi gönderdin? Pirleri mi gönderdin? Nettin, neyledin? Ben uyur, anam uyanırken sofrayı aldırдың evimden? Döne döne pazarlık olacaksa, ver sen de benim leblebiyi!» der. Bir söyler, kuyudan ses çıkmaz, iki söyler ses çıkmaz, üçüncüsünde bir Arap bacı çıkar:

«Gene ne istiyorsun Keloğlan» der. Keloğlan da:

«Ne isteyecek misim, ya aldığın leblebiyi, ya verdiğin sofrayı. Öyle ya o gün, bugün doyduğum, doyacağım yok; anamın el kadar ekmeği de bana yetmiyor. İmdi elim boş yüzüm kara dönemem!» der. Arap bacı da: «Kem küm etme Keloğlan senin yarım leblebi düğüne, derneğe harcandı; artanı da su perisine çerez oldu; bu defa da sana öyle bir değirmen getirdim, öyle bir değirmen getirdim ki... Sağa çevirirsen, altın öğütür; sola çevirirsen, gümüş öğütür, bugüne de yeter, yarına da yeter, düğüne de yeter bayrama da yeter! Bileğine kuvvet; çek çekebildiğin, çevir çevirebildiğin kadar!» der, demesi ile kaybolması da bir olur.

Keloğlan, «demek, kısımda bu da varmış» der, değirmeni yüklenip eve döner. Keloğlan, kapıdan girince anası baştan ayağa bir daha süzer onu: «Ne o Keloğlan, gene ne dolap çevirdin, gözlerinin içi gülüyor?» der. Keloğlan da: «Ne çevirdiğimi, ne çevireceğimi şimdi görürsün! Sen hele kalk, iki torba bul, getir bana» der.

Anası kalkar, kıyıyı, köşeyi arayıp tarar; kırk yıldan kalma, iki torba bulup buluşturur; birinin kırk yerinde kırk deliği, ötekinin kırk yerinde kırk yamalığı var ama ne ise...

Keloğlan soyunup dökünür; değirmenin başına geçer! Sağa çevirir, altın akar; sola çevirir, gümüş akar, Keloğlan'ın anası bakar da bakar, bakar da bakar; bir türlü gözlerine inanamaz; sonra «peh peh peh maşallah! Bu defa bu kaybolmaz inşallah!» diye, bir maşallah, iki maşallah ile şeytanın elini, kolunu bağlar.

Keloğlan bir gün böyle, beş gün böyle... Gece demez, gündüz demez; ne durur, ne dinlenir, sağ eli yorulsa, sol elini atar; sol eli yorulsa, sağ elini atar; kâh şu yana, kâh bu yana çevirir; çevirdikçe de altın akar, gümüş akar; anası da dökülenleri devşirir toplar, sandık, sepet, küp, külek demez, doldurur...

Ama gelgelelim, Keloğlan, gelgeç akıllının biri... Bir gün olup kel başından yine kavak yelleri esmeye başlar; gece gezip, gündüz tozar; böylece haftalar, aylar geçer; bir sabah anası bakar ki, ne baksın, küpteki altınlar eriyip akmış; gümüşler de suyunu çekmiş... Ak bürçekli hatuncağız neye uğradığını bilmez; hemen oğlunun yanına seğırtir; bir de görür ki ne görsün! Keloğlan uyuz uykusuna yatmış, horul horul uyuyor; üç defa «lahavle» çeker; dördüncüsünde burnuna bir kıl tütürüp uyandırır: «Keloğlan Keloğlan beğendin mi ettiğin işi» diye olup biteni yana yakıla anlatır. Keloğlan yine başını kaşımaya başlar:

«Hay ana, bak hele şu hayıflandığın şeye! Şimdi seni altına boğar, gümüşe gark ederim, getir şu değirmeni!» der, der ama anası rafı dolabı altüst eder, yok! Bereket versin, aklına düşer de, üç defa: «Estane, mestane! Gel kapıma, gir evime; yitirdiğimi ver elime!» der, demesiyle değirmenin ayaklarına dolaşması da bir olur: «Vah vah, keşke sofraya için de vaktiyle bunu okuyup üfleseydim!» diye dövünür. Ne ise değirmeni götürüp Keloğlan'ın karşısına diker. Keloğlan da «yâ Allah» der keçesinden doğrulur, «yâ Pir!» der, değirmenin koluna yapışır; ama sağa çevirmek ister, çevrilmez; sola çevirmek ister çevrilmez! Paslı, pasaklı değirmen çevrilir mi ya, çevrilmez vesselam!

Anası ağzını açıp da he, yok demez ama Keloğlan neye uğradığını bilmez; kel başını bir, bir daha kaşıdıktan sonra: «Hımm! Bildim bildim... Bu ne cin işi, ne şeytan işi; bu gene onların işi! Bunu onların yanına bırakır mıyım sanki?» der, bir daha sihirli kuyunun yolunu tutar.

Keloğlan az gider, uz gider; dere, tepe, düz gider, bir de dönüp ardına bakar ki, bir arpa boyu yol gitmiş. Hele bir mola verip biraz kestireyim şunun şurasında der; bir dulda yer bulup uzanır; nice sonra gözünü açıp bakar ki kuyunun başında... Bir taş üstünde dinlenmeden, mendilini çıkarıp terini kurulamadan seslenir:

«A kara kuyu, kara kuyu, bir değirmen verdin ama hani ya bunun suyu? Sağa çeviriyorum, çevrilmem diyor; sola çeviriyorum, çevrilmem diyor, ya terk ettir bana bu huyu, ya da geri ver leblebimi!» der. Bir durur, iki söyler; kuyudan ses çıkmaz;

üçüncüsünde bir Arap bacı çıkar; bir dudağı yerde, bir dudağı gökte... Keloğlan'ın beti benzi atar; dili, dişi tutulur, ne «leb» diyebilir, ne «leblebi», ne «kuyu» diyebilir, ne «suyu?» Amma velâkin Arap bacı:

«Hamhum etme Keloğlan, sana öyle bir tokmak getirdim, öyle bir tokmak getirdim ki, kim haksızlık ederse «Kudur Tokmağım Kudur» dersin, kudurur! Vurur da vurur, vurur da vurur... Sonra «Dur Tokmağım Dur» dersin, durur» der; demesiyle kaybolması da bir olur.

Keloğlan «demek kismette bu da varmış. Her başa yazılan gelir!» der. Tokmağı yüklenip eve gelir. Kapıdan girince anası; «Ne o gene Keloğlan, yüzünden düşen bin parça oluyor» der; Keloğlan da:

«Görürsün şimdi gününü!» der ve «Kudur Tokmağım Kudur» diye bağırır. Vay sen misin diyen! Kara tokmak Keloğlan'ın başına inip kalkmaya başlar. Keloğlan, «Dur Tokmağım, Dur» der, tokmak duymaz! Gene kel başın üstüne bir inip bir kalkar; Keloğlan iki göz iki pınar bir daha «Dur Tokmağım Dur» der; bu defa da tokmak bu «vay, vuy» arasında «dur» u «vur» anlar; daha daha vurur, vurur da vurur, vurdukça vurur, Keloğlan'ın kel başı alkanlar içinde kalır. Sonunda, can acısıyla avaz avaz bağırır da tokmak duyar ve durur.

Anası ocak başında oğlunun bu akıbetini görür; «gülsem mi ki, ağlasam mı ki!» diye düşünür; ama ne güler, ne ağlar, sadece «bu akılsız başa bu tokmak bile az!» diye söylenir. Bu söz üstüne Keloğlan köpürür, küplere biner ve anasının üstüne yürüyüp: «Kudur Tokmağım Kudur! Şu anam olacağı bir, bir daha vur!» der, der ama tokmak kılını bile kıpırdatmaz. O zaman Keloğlan hanyayı Konya'yı anlar ama iş işten geçmiş olur. Öyle ya, suçun büyüğü kendinde... O sofracığı çaldıran da kendi, el değirmenini paslandıran da. Ettiğine, edeceğine bin pişman olup anasının eline, eteğine varır

«Ana ana, canım ana, hanımlardan hanım ana; ben ettim, sen eyleme!» diye yalvarıp yakarır. Neye derler ki ana gibi yâr, vatan gibi diyar olmaz. Kel olsun, kötürüm olsun; ciğer paresini atar, atar ama başı darda kalınca da koşup tutar.

Bundan ötürü Keloğlan'ın anası da kuzucuğunun garip garip meleyişine dayanamaz; suçunu, günahını başışlar; sonra dizi dibine oturup bir güzel de öğüt eyler. «A kel oğlum, keleş oğlum; yılan yılan iken toprağı bile kanaatle yalar.

Bundan örnek alacak yerde gösterişe düşüp de elâlemi başına toplamasaydın, o sofracık ne yiter, ne biterdi; o güne de yeter, bugüne de yeterdi.

Haydi o sofracıktan oldun, ya şu değirmene ne demeli? Allah yine yüzüne bakıp haline acıdı da bari bu işe koşulup sebeplensin diye bir de tutup bunu gönderdi. Dört ayağını uzatıp Tembel Ahmet gibi yatacağına bu değirmenin kulpuna yapışılacağı gibi yapışsaydın; sağ elin durursa sol elinle; sol elin yorulursa sağ elinle çevirseydin; ne paslanır, ne küflenir; altın, gümüş dediğin evimize oluk gibi akardı.

Şimdi, son pişmanlık para etmez ama oğul, başına böyle bir felâket tokmağı indikten geri, belki aklın başına gelir de bundan sonra, ya Allah'ın verdiği ve kıt kanaat geçinir gidersin; ya da tuttuğun, tutacağın işe koşulacağın gibi koşulsun. Günün birinde önü söğütlü değirmen olamazsan bile, gözümün bebeği, evimin direği olursun inşallah» der.

Öğüt olur da kim tutmaz ki, Keloğlan tutmasın! Ana öğüdü, öğütlerin anasıdır der; ekmeğini tuza batırıp oturacak yerde varır, bir zorlu işe koşulur; gece demez, gündüz demez yorulur mu yorulur; evlerine altın, oluk gibi akmaz ama alın terinden öyle bir pırlanta yapar, öyle bir pırlanta yapar ki, görenler parmağını ısırır. Gerçi sofralarını, ne Arap bacı kurar, ne kum hacı kaldırır; ille velâkin eli kolu dert görmesin, iki cihanda yüzü ak olsun, yine anacığı serer, anacığı derler; yerler, içerler, öte yana geçerler. Onlar ermiş muradına, biz çıkalım kerevetine.

4. KELOĞLAN HİÇ ALIYOR

Bir varmış, bir yokmuş. Tanrının kulu çokmuş. Çok yemesi, yok demesi günahmış. Vaktin birinde bir Keloğlan, bir de anası varmış. Bir gün anası bu Keloğlana on para vermiş:

_ Haydi Keloğlan, keleş oğlan, bakkala git on paralık «hiç» al geliver demiş. O zamanlar bizim bildiğimiz şu adi tuzun adına «hiç» derlermiş. Keloğlan anasının dediğini unutmamak için yolda giderken «hiç, hiç» diye söylenir dururmuş. Gide gide deniz kenarına varmış. Balıkçılar gecedan ağ atmışlar da, sabahleyin kıyıda elbirliği ile «hay hak, hay hak» diye çekerlermiş. Bu Keloğlan gelmiş, aman ananın dediğini unutmayayım diye, orada «hiç, hiç» der dururmuş. O böyle dedikçe, balıkçılar kızmışlar, «hay hak, hay hak» diyerek asıla asıla ağın sonuna gelmişler ki, bir tek balık yok. Keloğlan «hiç, hiç» dedikçe balık çıkmazmış. Ağların sonundaki torba da boş çıkınca, bunlar tutmuşlar, orada dikilip «hiç, hiç» diye söylenen Keloğlan; evire çevire bir güzel dövmüşler.

Keloğlan ah demiş, of demiş, dayağı yemiş, ama anasının tembihlediğini de kel kafasından uçurmuş, unutmuş. Dayağın acısı, sızısı bir yana, telâşından sormuş:

_ Peki, ben şimdi ne diyeyim neler söyleyeyim, balıkçı babalar?

Balıkçılardan biri buna:

_ «Birisi çıktı, ikisi daha gelsin» diyeceksin, demiş. Keloğlan da bu sözleri diline dolamış da «biri çıktı, ikisi daha gelsin» diyerek giderken, bir evin önünde durmuş. Kapısından bir tabut çıkarıyorlarmış.

_ Biri çıktı, ikisi daha gelsin diye söylenirken, cemaat hemen tabutu bırakıp bunu evire çevire dövmeye girişmişler. Keloğlan, ah demiş, of demiş, dayağı yemiş, ama balıkçıların sözlerini de kafasından uçurmuş, unutmuş. Dayağın acısı, sızısı bir yana, telâşından sormuş:

_ Peki ben şimdi ne diyeyim, neler söyleyeyim beyler ağalar?

İmam da buna:

_ Hak rahmet eylesin, geride kalanlara ecir sabır versin, diyeceksin diye tembihlemiş. Keloğlan yolda bu sözleri tekrarlayarak giderken, yerde bir köpek leşi görmüş. Hemen durup ona da:

_ Hak rahmet eylesin, geride kalanlara ecir sabır versin demeye başlamış. Yoldan burunlarını tıkayarak geçenler bunu duyunca, Keloğlan'ın başına üşüşmüşler,

Keloğlan'ı evire çevire bir güzel dövmuşler. Keloğlan, ah demiş, of demiş, dayağı yemiş, ama beylerin, ağaların söylediklerini de kel kafasından uçurmuş, unutmuş. Dayağın sızısı, acısı bir yana, telâşından sormuş:

_ Peki ben şimdi ne diyeyim, neler söyleyeyim, yolcular?

Yolcular da buna:

_ «Öf ne kokuymuş, püf ne kokuymuş!» diyeceksin demişler. Keloğlan da bu sözleri diline dolamış da: «Öf ne kokuymuş, püf ne kokuymuş!» diye söylenerek giderken, bohçaları koltuklarında hamamdan çıkan kadınlara rastlamış. Keloğlan burnunu tuta tuta kadınlara karşı:

_ Öf ne kokuymuş, püf ne kokuymuş der demez, kadınlar, bohçalarını bir kenara koyup, Keloğlan'ın etrafını almışlar da evire çevire dövmeye, etlerini bura bura çimdiklemeye girişmişler ki, bağirtısı böğürtüsü gökyüzünü tırmalamış. Keloğlan ah demiş, of demiş, dayağı yemiş, ama burada yolcuların sözlerini de kafasından uçurmuş, unutmuş. Dayağın acısı, sızısı bir yana, telâşından sormuş:

_ Peki ben şimdi ne diyeyim, neler söyleyeyim, hanım teyzeler, ablalar?

Yolcular da buna:

_ «Oh ne güzel, oh ne iyi, mis gibi mis gibi» diyeceksin diye sıkı sıkı tembihlemişler. Keloğlan, yolda bu sözleri tekrarlayarak giderken, gırtlak gırtlığa kavga eden iki kimseye rastlamış. Bu Keloğlan karşılarına geçmiş de:

_ Oh ne güzel, oh ne iyi, mis gibi, mis gibi demeye başlamış. Adamlar bu sözü duymalarıyla hemen kavgayı bırakmışlar, Keloğlanın üstüne atılıp zavallıyı çevire çevire bir güzel pataklaştırmışlar, Allah yarattı dememişler. Oğlanın inlemesi, sızlaması azala kısıla kedi miyavlamasına dönmüş. Bu Keloğlan, ah demiş, of demiş, dayağı da yemiş. Ama kadınların dediklerini de kel kafasından uçurmuş, unutmuş. Dayağın acısı sızısı bir yana, telâşından sormuş:

_ Peki ben şimdi ne diyeyim, neler söyleyeyim, ağalar?

Kavgacılar da buna:

_ «Yapmayın kardeşler, etmeyin yoldaşlar!» diyeceksin diye öğretmişler. Keloğlan, kavgacı ağaların öğrettiklerini ezberleye ezberleye giderken, bu sefer de yol üstünde hırlaşan iki köpeğe rast gelmiş. Durmuş bu kepeklerin başucunda da:

_ Yapmayın kardeşler, etmeyin yoldaşlar demeye başlamış. Yoldan geçenler bu sözleri duymalarıyla, hemen Keloğlan'ın üstüne atılıp zavallıyı iteleyip kakalayıp

dövüp sövmeye başlamışlar. Bu Keloğlan, ah demiş, of demiş, dayağı da yemiş. Lâkin kavgacı ağaların öğrettiklerini de kel kafasından uçurmuş, unutmuş. Dayağın acısı sızısı bir yana, telâşından sormuş:

_ Peki, ben şimdi ne diyeyim, neler söyleyeyim beyler?

Yoldan geçen beyler de buna:

_ «Hoşt hoşt, hoşt hoşt» diyeceksin diye sıkı sıkı tembihlemişler. Keloğlan beylerin öğrettiklerini ezberleye ezberleye giderken, bir terlikçi dükkânına rastlamış. Durmuş da, kendini terlikçilerin nasıl çalıştıklarını seyre epeyce kaptırmış. Terlikçiler, kalıba oturmuş terlikleri, iki yana «gıcır, gıcır» diye diye mumlu sicimleri çeke çeke, göz açıp kapayasıya, firdolayı, çevirip dikiyorlar, sonra da kalıptan çıkarıyorlar, dişleriyle asılıp yüzünü çeviriyor, düzeltiyorlarmış. Keloğlan bunların karşısına geçmiş, hem seyreder, hem de «hoşt hoşt, hoşt hoşt» dermiş. Terlikçiler dişlerinde terlikleri bir duralamışlar, iki dinlemişler, gözlerini devire devire bakmışlar, beklemişler. Olmamış. Hemen davranıp dükkânlarından fırlamışlar. Bu Keloğlan'ın yakasına yapışıp, evire çevire, yer misin yemez misin diyerek pata küte dövmüşler. Bu Keloğlan, ah demiş, of demiş, dayağı baştan ayağa sırlıklam yemiş. Lâkin beylerin öğrettiklerini de kel kafasından uçurmuş, unutmuş, dayağın acısı sızısı bir yana, telâşından sormuş:

_ Peki ben şimdi ne diyeyim, neler söyleyeyim, terlikçi dayılar?

Terlikçiler de buna:

_ «Çek çek uzasın, çok çok uzasın» diyeceksin diye bir bir öğretmişler. Keloğlan terlikçilerin öğrettiklerini söyleye söyleye giderken, oğlunun kulağını çekip azarlayan bir adama rastlamış, durmuş bakarken, onlara da:

_ Çek çek uzasın, çok çok uzasın deyince, bu adamın çektiği kulak kopmuş, elinde kalmış. Bu adam dönmüş, Keloğlan'ı yakalamış, sille tokat, evire çevire dövmüş. Bu Keloğlan, ah demiş of demiş, bu dayağı da baştan ayağa sırlıklam yemiş. Lâkin terlikçilerin sözlerini de kel kafasından uçurmuş, unutmuş. Dayağın acısı sızısı bir yana, telâşından sormuş:

_ Peki, ben şimdi ne diyeyim, neler söyleyeyim bey amca?

Bu adam da kızgınlığından, hem de üzünlüğünden:

_ «Hiç» diyeceksin Keloğlan deyince, birden davranıp bu Keloğlan'ın aklı başına gelmiş.

_ «Anam bana on paralık hiç al» demişti diyerekten koşmuş. Bakkala varmış. On paralık «hiç» tarttırmış da doğru evine koşmuş. Anasının evde bekleye bekleye sabrı tükenmiş de, başı iyice bunalmış. Keloğlan kapıdan girer girmez:

_ Hınzır Keloğlan, haylaz Keloğlan, kim bilir nerelerde oyuna daldın diyerek bunu evire çevire dövmüş de, kel kafasına bir işkembe geçirip, bir köşeye oturmuş.

Zaman geçmiş, devir sürmüş, bu Keloğlan'ın işleri oyunları tükenmemiş. Gökten üç elma düştü: biri bana, biri masalı anlatana, biri de bende emanet dursun, Keloğlan'ın soyundan, gelenlere.

5. KEDİ, KÖPEK VE YILANIN MÜKÂFATI

Zamanın birinde öksüz bir Keloğlan varmış, bunun sanatı köyün içinde, öksüzlüğü dolayısıyla hayırsızlık yaparmış. Bir gişi oturmuş kedi yavrısını dövüyormuş, getmiş onların elinden kediyi almış gelmiş.

Aradan birkaç gün geçmiş, bakmış ki, çocuklar bir de köpek yavrısı dövüyorlar, getmiş onu da almış gelmiş, bunları ekmek, et gibi ehdiyaçlarını da vermiş. Aradan birkaç gün geçmiş aynı çocuklar, bir ilan yavrusunun peşinde, onu da öldürtmemiş, onu da getirtmiş, annesiyle birlikte bakmaya başlamışlar. Bakarka filan, bir gün gelmiş ilan gocaman bir şey olmuş. Orda da ilan dile gelmiş, demiş kin:

"Benim, filan yerde annem, babam var. Mümkünse beni bir görüşdürün."

İlan da bizim esgi tabirlere göre erişgin bir şeymiş.

Şimdi ilan Keloğlan'ın önüne düşmüş, o öldürecek oldukları yere varınca bir gapı açılmış, o gapıdan içeri girmişler. Böyük böyük ilanlar varmış. Gafası insan gafası, gövdesi de ilanmış, bu öldürüp atıldarı ilan bir giz çocuğuymuş.

O gapıdan içeri girince, o ilan da bir gadın olmuş. Giz varmış orda büyük babasına söylemiş.

"Beni çocuklar öldürüyorlardı, bu abi beni gurtardı, bizi bu hâle getirdi, ne mümkünse buna eyilik yapın."

Han gederkene oğlana demiş ki:

"Ben ne isderse verin derim."

"O zaman babamgile barmağınızdaki yüzzüğü isderim" de, yüzzük sihirlidir, istediğin vakit getirir. Orada ilanın babası demiş ki:

"Ne isden?"

"Yüzzüğünü isderim."

"Başga ne isdersen isde onu isdeme."

"Basga bir şey isdemem, verirsen yüzzüğünü isderim."

İlanın babası yüzzüğü vermiş ve demiş ki:

"Yüzzüğü yitirme, yüzzük sihirlidir, dünyada ne isdersen onu yapar, aklına gemi istediğin zaman yapar."

Keloğlan yüzzüğü alıp gediyor, getdiği yerde bir padişah gizi varmış. Tabi Keloğlan padişah gızına âşık olmuş, annesini birkaç defa düğüre göndermiş:

"Yav onun nesi var? Biz Keloğlan'a giz vermeyiz."

Oğlan annesini gene düğüre gönderiyor, tabi yüzzüğe de güveniyor ya, annesine padişah diyor ki:

"Felan yere bir büyük saray yaptırım, vereyim."

Keloğlan yüzzüğe diyor ki:

"Felan yere bir saray yapılacak."

Padişah sabağla bi bakmışmış, gendi saraylıdan üsdün bi saray olmuş. Keloğlan'ın anası demiş ki:

"İşde biz sarayı yaptık, mümkünse bize gizi verin."

"Süsünü müsünü yapacaksınız, bilmem ne kadar altın bulacaksınız vereceğim!"

Keloğlan yine yüzzüğe diyor ki:

"Padişahın garısının isteklerini yerine getir."

Onlar da yapıyor. Padişah bir bakıyor istekleri yerine gelmiş, artık padişah bir geçecek yol bulamıyor. Amma padişah bundan guşkulanmış, bu ne biçim yapıyor, bunun yapacak bir şeyi yokdu diye gendi gendine gonusuyor.

"Bu Keloğlan bunu zamanında nasıl yapıyor, bunu bir araşdıralım. Şimdi bunun peşine adam dakıyor, padişah buna gizi vermeden önce, bu Keloğlan'ı takip etdiriyor.

Yüzzükde öyle bir sihir varmış kin:

"Yemek yiyeceksin, şu şartlı yemek yapılsın, "dendiğinde sofrta hazırlamışmış. Şimdi bunun durumunu herkes merak etmeye başlamış. Tabi oğlan görüdüğü gibi değil, artık tanınmamış bir adam hüviyeti kazanıyor. Oğlanın yüzzüğünü takip neticesinde onun nerede olduğunu öğrenmeye çalışırlar. Oğlan artık besihanesinde kedi köpeği beslemeye devam eder.

Bir gün oğlan elini yüzünü yıkarkene, yüzzüğü annesi daşıyormuş. Yüzzüğü çıkarıp annesine verdiğinde annesi yüzzüğü bi yere gor ve orada unuttur. Ordan bunu takip eden bir gişi, oradan yüzzüğü alıp götürüyor. Tabi o yüzzüğün sihirli olduğunu herkes biliyor. Bundan sonra bu yüzzüğün gaybolduğu ortaya çıkıyor, Keloğlan araşdırıyor tabi yüzzük piyasada yok.

Bir gün Keloğlanla anası bir yere geziye getmişler, artık ne ev var ne bi şey. Aynı esgiki gibi ufak evler galmış. Yüzzüğün imal ettiği şeylerden bi şey galmamış.

Şimdi bunları araya çıkıyorlar, köpek, kedi, Keloğlan diyar diyar dolaşmaya başlıyorlar.

Bir gün diyelim ki, Anamur'un garşısında bir adada, aynı bina teşkilat görölüyor. Denizin kenarına varıyorlar şimdi, köpek deyor:

"Ben yüzerim, gederim, kedi sen bana yüklen gedelim."

Denize atlayıp ordan sarayı gezecekler. Keloğlan gıyıda bekliyor, yüzzüğün orda galdığı belli oluyor gayrı, kedi ile köpek sarayın olduğu yere varıyorlar. Bakıyorlar ki, yüzzük oradaki gomşularının hanımının parmağındaymış, şimdi kedi atlıyor evi geziyor, kediyi kim govacak, kim ne bilecek yüzzüğe geldiğini. O sırada bir düğün merasimleri varmış. Kedi gezerkene onların toplantılarına rastlıyor, bir tenesini gapıyor. Gapınca kemeler diyor ki:

"Ne isden?"

"Bu evin sahibinin parmağındaki yüzzüğü isderim, o zaman sizi yemem. Hepinize emir veriyorum, bunu getirirseniz sizi yemem. Bunun üzerine fareler bu işi nasıl yapacağız diye şaşıyorlar. Kedi diyor ki:

"Siz guyruğunuzu bibere batıracaksınız, varıp herifin hanımı yatırkana, yüzüne gözüne süreceksiniz. O gözünü ovalarken elinden haberi olmaz, yüzzüğü elinden alıp geleceksiniz."

"Olur."

Amma kedi dutduğu fareyi salmıyor, bekliyor yemeden. Yani kemeyi rehin almış. Alayı ev sahibinin uyku saatini bekleyolar. Tabi kemeler düğünü bozuyorlar. Uyanık olanlar guyruklarını ıslatıp gadının kenarında bekleyolar.

Gadın tam uykuya daldığında bi tanesi guyruğunu bir dallandırıyor, gadının yüzünde. Tabi gadının gözü acıyınca barmağındaki yüzzüğünü değil haşlanmış gözünü, sürtmeye başlıyor. Gadın oğraşırken, keme nasıl etdiyse yüzzüğü alıp kediye veriyor. Neyse kedi yüzzüğü Keloğlan'a götürürkene öte yandan Keloğlanla köpek de geliyor. Adam daha denizin öte yakasında. Kedi köpeğin yanna varıncak köpek diyor ki:

"Bana ver ben götürüyim." "Yok ben götürürüm."

Yüzzük gene kedideymiş, denizin ortasına varıyorlar, köpek tekrar kediye diyor ki:

"Yüzzüğü vermezsen seni denize atacağım, ya vereceksin ben götüreceğim..."
Maksatları ikisinin de ağanın gözüne eyi görünmekmiş. Hindi ben götüreyim, sen götüreyim derken, kedi köpeğe yüzzüğü verirken ağzını bir açıyor, yüzzük denize düşüyor. Denizden dışarı çıkıyorlar, adam soruyor:

"Ne oldu?"

"Yüzzüğü getiriyorduk, denize düşürdük." Burda uğraşlırlarkana bir balıkçı balık dutmuş gediormuş, kedi gederkene peşinden bir atlamış, bir balık gapıyor adamdan. Adam yaklaşıyor ve diyor ki:

"Madem bu balığı kedi gapdı, ona verelim."

Yüzzükte balığın gannındaymış. Yüzzük gene meydana çıkıyor. Adamlar sevinerek geliyorlar, aynı esgi duvarları yaptıkları vakit esgi binalar yerine geliyor. Padişah gene şaşgına uğrayor, en sonunda gizi Keloğlan'a veriyorlar.

O zamanlar kırk gece, kırk gündüz bir düğün olurmuş. Kırk gece, kırk gündüz düğün yapıyorlar, ondan sonra mesut olup muratlarına eriyorlar.

6. ALİCENGİZ OYUNU

Olsa ile Balsa, bir araya gelse, kanatlı bir atım olsa, aya çıksam aylasam, yıldızlarda sülün avlasam. Avcıların tüfeği, tıp tıp eder yüreği. Elinde ellik, çantasında keklik. Hey nereden nereden, gelişi şu dereden. O derenin kurtları, kim yedi armutları. Armut daldadır dalda, gözüm yoldadır yolda. Elma armut, portakal, bugün gitme burada kal. Atalım tutalım, bir masal anlatalım.

Bir varmış bir yokmuş. İnsanoğlunun başından geçenler dağdan taştan daha çokmuş. Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, develer top oynarken eski hamam içinde, bir köyde anlı şanlı, yaman delikanlı bir Keloğlan varmış. Sığırlarını otlatırmış köyün. Sabahleyin kalkar, sürüyü önüne kadar, akşama kadar otlu sulu derelerde güdermiş. Öğle sıcağı vurdu mu, hayvanlar ağaç gölgesinde, kaya diplerinde uykuya durdu mu, Keloğlan da bir taşta sırtını yaslar, olmayacak düşler kurmaya başlamış.

"Büyüdüm geldim evlenecek çağa. Bizim köyden Mehmet Ağa, Ahmet Ağa, istesem kızlarını verirler bana. Ama olmaz... Yakışık almaz. Benim evleneceğim, işte karım diyebileceğim kız bizim köyde yok. Bilgi desen bilgi yok. Görgüsüzlük dersin çok mu çok... Güzellik desen arama. Onlarla evleneceğime taş basarım yarama. Nişanlım olacak kız azdan az, uzdan uz olmalı. Ne bileyim ben, ya vezir kızı olmalı, ya paşa... Hükmü geçmeli dağ ile taşta. Yok, yok... O da olmaz. Diyelim bir vezir kızı ile evlendim. Derken efendim, bir gün çıktı gitti hamama. Olmayacak iş ama... Buyurun, buyurun, buyurun!.. Oraya değil şöyle başköşeye oturun!.. Oturdu kurnayı su ile doldurdu. Hamam tasını daldırdı. Başladı yıkanmaya. Durup dururken padişah kızı, yüzünde edası kibiri nazı... Çıkıp gelmez mi? Ona da buyurun buyurun buyurun!.. Oraya değil şöyle başköşeye oturun!..

Vezir mezir kızı ama kaldırırlar bizimkini yerinden. Eğer sen insan isen ölmez misin arından. Keloğlan'ın karısı padişah kızı karşısında, hamamında, pazarında, çarşısında iki büklüm durmamalı. Yerine kimse geçip oturmamalı. Vezir kızı da olmaz, paşa kızı da... Ben evlenirsem ancak padişah kızı ile evlenirim. Aşağısı beni idare etmez."

Keloğlan iŖte böyle her gün ham dŖler kurar, yüksekten atar aŖađıdan tutmazmıŖ. Bu hayallere kendisini öyle bir kaptırmıŖ, öyle bir kaptırmıŖ ki her akŖam anasını sıkıŖtırmaya baŖlamıŖ:

_ Ana ana, canım kurban olsun sana. Yarından tezi yok, padiŖaha var. Yalvar yakar. Kızını bana iste.

Anası:

_ Bre kel oğlum, keleŖ oğlum, demiŖ. Sen ne diyorsun? Neler söylüyorsun? Seni cinler mi çarptı? Yoksa otlattığın sığırlar mı tepti? Biz kim? PadiŖah kim? PadiŖahtan kız istemek kim? Hasırda yat. Saray dŖ gr. Olacak iŖ mi hiç?..Haydi gideyim, zenginiz, varlıklınız diyerek martaval atarak kızını isteyeyim... Koca padiŖah yutar mı? YetmiŖ iki bucakta casusu var, hafiyesi var. Bre kendini bilmez kadın, beni aŖađı dŖrmek mi maksadın, derse sonra ben ne yaparım?

Daha neler neler demiŖ kadın. Keloğlan'a söz dinletmek ne mümkün, dediğim dedik, çaldığım düdük der de baŖka Ŗey demez. Anası oğlunun zırlıtısından, dırlıtısından bıkip usanmıŖ. Bir gün kaptığı gibi sopasını, dŖmŖ yola. almıŖ padiŖahın kapısını. Orada bir yığın uŖak. alımlarına bak, padiŖahta yoktur. KuŖ olsan uurmazlar, yel olsan geçirmezler. Yalvarmaktan yakarmaktan hiç anlamazlar.

_ Def ol bre ŖaŖkın! PadiŖahımızın iŖi baŖından aŖkın. Vezirler, beyler, paŖalar yanına giremiyor da sana mı sıra gelecek?

Kadıncağız diller döker:

_ Kulunuz kurbanınız olayım ağalar. Ben bir yoksul kadınıam. Ama iŖim çok önemli. PadiŖahımızı görmeden Ŗurdan Ŗuraya adım atmam. Sonra bana yol vermediğinizi öğrenirse kelleniz elden gider. Dedim ya önemli bir söz diyeceğim ben ona, çok önemli.

_ Ne iŖ için geldinse sen bize söyle. Biz de söyleyelim avuŖumuza. avuŖumuz söylesin ağasına. Ağamız söylesin paŖasına. PaŖamız da söylesin padiŖahımıza.

_ Söylemesine söylerim kardeŖler ama benim yüzümden iŖinizden olursunuz sonra. Bir ift söz diyeceğim ona. Bilemediniz iki çift söz. Bre kadın, neden önce bana söylemedin de herkesin diline sakız ettin derse sonra ben ne yaparım?

Neyse çoğu zarar, azı karar, sözü uzatmak neye yarar? Kapıcıların gözleri korkunca kadını alıp padiŖaha ıkarmıŖlar. Keloğlan kurnaz olur, anası kurnaz olur

da padişah bön mü olacak? En saf kul bile padişah olsa, ne kurnazlıklar, ne oyunlar öğretirler ona. Kendisi tahtında otururken Keloğlan'ın anasını ayakta bekletmemiş padişah. Karşısındaki bir koltuğa buyur etmiş. El çırpmış, gelen hizmetçiye:

"Kahve getirin hem bana, hem konuğuma" demiş. Altın fincanlarda kahvelerini hüpürdetmişler. Padişah:

_ Söyle bakayım anacığım, demiş, benden dileğin nedir?

_ Canınızın sağlığı padişahım. Hayırlı bir iş için geldim buraya. Bir oğlum var, adı Keloğlan. Köyün sığırtmacı. Ne yalan söyleyeyim, bugünden yarına yiyeceğimiz, şu üstümdeki partallardan başka giyeceğimiz yok. Tarla tapan arama. Ne atımız, ne itimiz var. Velâkin oğlum ille git, istekli ol dedi. Ben de geldim. Gayri verir misin kızını, vermez misin, onu da sen bilirsin.

Padişah kızmış mı? Küplere binmiş mi? Hayır. Halktan bir kişiyi karşısına alan akıllı bir padişah, içten öfkelenirse de dıştan hiç belli etmez. Kendisine teklif edilen şeyi kabul etmese de bunu açıkça, dobra dobra söylemez. Padişahla görüşen kişi, olmasa da işi: "Yahu padişahımız kadar olgun, padişahımız kadar saygılı bir padişah yeryüzünde yoktur. Eğer yaptığım çiğ teklifi o bana yapsaydı en azından kovardım onu karşımdan. Beni azarlamak şöyle dursun, kapıya kadar uğurladı." Bu türlü sözlerin halk arasında yayılmasını istedikleri için padişahlar kızmaz, öfkelenmez, aşağıdan alır görünürler.

Padişah, Keloğlan'ın anasına, içinden öfkeden köpürdüğü halde, dışından hiç belli etmemiş:

_ Bre kadını, demiş. Tasan bu mu? Yoksulluk herkesin başında. Önemli olan insanlık. Kızımı oğlunuzdan iyisine mi vereceğim. Verdim gitti. Yalnız şu var ki, gelenektir, bir padişaha damat olacak gencin bir sanatı, bîr hüneri olmalıdır. Bu olmadı mı olmaz. Sonra öbür padişahlar bana kakınç kakarlar. Kızını hiçbir hüneri olmayan bir gence verdi derler. Oğluna söyle, bir sanat, bir hüner öğrensin, gelsin. Sözüm söz, bekleyeceğim. Oğlum gelmeden kimseye evet demeyeceğim.

_ Sağ olun padişahım, demiş, kadın. Tuttuğun altın olsun. Yerine yerine geldim, sevine sevine gideceğim.

Tam kapıdan çıkarken aklına gelmiş, sormuş:

_ Oğlum nasıl bir sanat, nasıl bir hüner öğrensin de gelsin?

Padişah biraz düşünür, biraz kaşınır gibi yapmış:

_ Alicengiz oyununu öğrensin. Ondan kolay ne var ki, demiş babacan bir tavırla.

Kadın köyüne gelmiş, her şeyi oğluna anlatmış. Keloğlan bu, gözünü karartmış bir kere, hüner öğrenmekten, sanat bellemekten mi yılacak. Daha anası sözünü tamamlamadan:

_ Olur ana, demiş, ben her bir sanatı bellerim. Yeter ki bir öğretene bulunsun. Bir avuç gökyüzünden başka bir şey görülmeyen kendi köyünde kim ne biliyor ki Keloğlan'a öğretsin. Anası "Boş ver yavrum, Alicengiz mi, Cengizhan mı, her neyse, bu oyunun hocasını nereden bulacağız. Nerede arayacağız, kimlerden soracağız.." dediyse de anasının yakasını bırakmamış. Hemen ertesi sabah anası önde, kendisi arkada düşmüşler yola. Bakınmadan sağa sola, az gitmişler, uz gitmişler. Dere tepe düz gitmişler. Bir altı ay bir güz gitmişler. Tabanları paralanmış yürümekten, Çayır çimenlik bir yere vardıklarında anası burasını pek beğenmiş:

_ Oğlum, demiş, yorulmuş kaldım. Ne halim var ki zaten. Şu çayır çimenlikte biraz dinlenelim. Bak orada kocaman bir ağaç var. Çınar ağacı desem değil, ceviz ağacı desem değil. İlle bir ulu ağaca benziyor. Göğe dal budak salmış ulu ağacın gölgesine sığınmışlar. Kadıncağzı sırtını ağacın kalın gövdesine yaslamış, derin bir "of" çekmiş. Çok geçmemiş aradan, esirgesin yaradan, ağaçtan ulu bir kapı açılmış, bir adam çıkmış içinden. Boyu biraz kısaca, sakalcığı kösece, çipil gözlü, sarı safran yüzlü. Otuz yaşında mı, altmış yaşında mı, doksan yaşında mı, yoksa yüz doksan yaşında mı, belli değil. İnce bir sesle:

_ Beni niçin çağırdınız? demiş. Keloğlan:

_ Amca bir yanlışlık olacak. Biz kimseyi çağırmadık, dediyse de Kösecik söz dinlememiş.

_ Benim adım Oftur. Of diye seslendiniz, ben de geldim. Kadın:

_ Vallahi bilerek çağırmadım seni. Oğluma Alicengiz oyununu öğretecek bir hoca aramaya çıktık yola. Verelim dedik burada mola. Yorulmuşum. Ağzımdan bir of çıkıverdi.

Köse'nin yüzü bir kat daha köseleşmiş. Dönüp gidecek gibi olmuş. Sonra dönmüş:

_ İyî ya, demiş, bu yeryüzünde Alicengiz oyununu öğretecek tek hoca benim. Tam adamına düşmüşsünüz. Oğlunu bana bırak, sen git keyfine bak. İki yıl sonra gel, oğlunu al götür.

Kadın onları bırakıp köyüne dönmüş. Keloğlan, Of Hoca'nın ardından ağaçtaki kapıdan içeriye girmiş. Bir ev, evde üç tane kız. En küçük kız, bir sırasını getirip Keloğlan'a:

_ Ey insanoğlu, demiş, hangi akla uydun da babamın ardına düşüp geldin? Buraya gelenler bir daha sağ çıkamazlar. Ya uşak olarak kalırlar, ya da öbür dünyayı boylarlar. Babamın öyle kısacık kösecik olduğuna bakma. Yerine kimsenin geçmesini istemez. Şimdi sana ders vermeye başlar, hem döver, hem haşlar. Hiç aldırma, öfkelenme, kaçmaya kalkışma. Zaten kaçamazsın. İki yıl sona erince seni yaman bir sınava çeker. O zaman ters cevaplar ver. Eğer her şeyi öğrendiğini anlarsa vay haline, ölümlerden ölüm beğen. Eğer kurnaz davranır, öğrendiğini gizlemeyi başarabilirsen yakayı kurtarırısın belki.

Of Hoca, hiç fırsat vermeden derse başlamış. Kimi zaman kulağına asılmış Keloğlan'ın, kimi zaman haşlamış. Dersten sonra Keloğlan'ı hiç boş durdurmamış. Çiftçi olmuş, tarlalarını ekip biçmiş. Bahçıvan olmuş, bağlarını, bahçelerini belleyip budamış. Çoban olmuş ineklerini otlatmış. Velhasıl Köse'nin her bir işini yapmış. Kel başını kaşıyacak zaman bulamamış.

Köse Hoca, iki yıl içinde bildiği hüneryleri bir bir öğretmiş. Yalnız "püf" noktasını hep gizli tutmuş. O püf noktasını öğrenmeyince de Alicengiz oyununu tam olarak öğrenmek mümkün değilmiş. Ama Keloğlan bu, geceleri uyumamış. Köse'yi gizlice izlemiş. Oyunun püf noktasını öğrenmeyi başarmış. Bunu ne hocaya sezdirmiş, ne de kızlarına. İki yıl sona ermiş. Köse Keloğlan'ı karşısına almış, sınava çekmiş.

_ Haydi bakalım, demiş, koyun ol da Alicengiz oyununu öğrenip öğrenmediğini anlayalım. Keloğlan ellerini de ayak yaparak koyun gibi yürümeye, "me me" diye melemeye başlamış. Köse öfkeden küplere binmiş. Keloğlan'a iki tokat atmış:

_ Ben senden gerçek bir koyun olmanı istiyorum. Koyun taklidi yapmanı değil.

_ Hocam, elimden ancak bu kadar geliyor.

_ Öyleyse deve ol!

Keloğlan gene dört ayağı üstüne gelmiş. Sırtını kamburlaştırmış. Develer gibi lambur lumbur yürümeye başlamış. Kendisini seyreden kızlar gülmekten katılmışlar. Köse öfkeden çıldırmış. Keloğlan'ın poposuna bir tekme savurmuş. Sonra:

"Mersin!.. Mersin!.." diye haykırmış. Keloğlan:

"Tersin!.. Tersin!.." diye karşılık vermiş. Köse:

"Bayram haftası" demiş, Keloğlan:

"Ambar tahtası" cevabını yapıştırmış.

Köse, köse olalı bu kadar öfkelenmemiş. Her tarafını bir titreme almış. Kızları, babalarının bu halini görünce uzağa kaçışmışlar. Bu sırada "Of!.." diye bir ses duyulmuş. Keloğlan:

_ Hah işte anam geldi, demiş.

"Anan da batsın, sen de bat" demiş Köse, Keloğlan'ı kulağından tuttuğu gibi ağacın kapısından fırlatıp atmış. Kapıyı kapamadan önce başını dışarı çıkarmış:

_ Kadın kadın, demiş, bula bula bu mankafayı mı buldun bana getirecek. İki yıl değil, iki bin yıl ders versem adam olmaz oğlun. Al, kime istersen ona götür.

Anası önde, Keloğlan arkada düşmüşler yola. Bakınmadan sağa sola, yel gibi giderlerken bir yandan da kadıncağız alıp vermeye başlamış oğluna:

_ İnsan hasırda yatar da saray düşü görürse böyle olur işte. Nene gerek senin padişah kızı, Alicengiz oyunu. Güdüyordun sığır ile koyunu. Ne güzel... Şimdi ondan da oldun. Oh olsun, havada duran aklın belki kel başına gelir de yerleşir. Kadın söylemiş de söylemiş. Keloğlan da hiç sesini çıkarmadan dinlemiş. Derken bir alay atlı görünmüş karşıdan. Oranın derebeyi adamlarıyla av avlamaya, kuş kuşlamaya gidiyorlarmış. Keloğlan:

_ Beri bak ana, demiş. Ne söylesen yerden göğe hakkın var. Anamsın söylersin. Şimdi ben bir yiğit tazı olacağım. Bey beni senden isterse, önce kendini naza çek. Bey beyliğine güvenip tazıyı zorla elinden almaya kalkar. Ona de ki: "Bu tazıyı padişaha götürüyorum. Getir diye haber saldı bana. Beylik malını zorla zapt eden kellesinden olur." Böyle söyle. Adam sana para teklif edecektir. O zaman beni bin altından aşağı satma. Bir de boynumdaki haltayı (tasma) verme sakın. Haltam hep sende dursun. Bunu der demez Keloğlan silkinmiş bir tazı olmuş ki böyle bir tazı

yeryüzünde ne görülmüş, ne de duyulmuş. Afgan tazısı, Çapanoğlu tazısı onun yanında sürtük bir sokak köpeği gibi kalırmış.

O sırada avcılar bir tavşan kaldırmışlar, on beş tane tazıyı da ardından salmışlar. Tazı kılığındaki Keloğlan da fırlamış ileri. Öbür tazılar dökülüp kalmış ovada. Tazı Keloğlan tavşanı kapmış havada. Beyin ağzının suyu akmış.

_ Kadın bu tazı senin mi?

_ Benim beyim. Malım mülküm bir bu tazı var.

_ Bu tazıyı bana vereceksin!

_ Veremem! Padişah istedi, ona götürüyorum.

Bir keresinde padişahтан kellesini zor kurtaran derebeyinin gözü korkmuş.

_ Sana bin altın vereyim. Sen padişaha başka bir tazı bulup götürürsün. Ama bu pazarlık aramızda kalacak ha?

_ Madem bu kadar istiyorsun, olur.

Bey bin altını saymış. Tazıyı almış. Kadın tazının haltasını vermemiş. Ayrılmışlar. Kadın az gitmiş uz gitmiş. Akşama doğru bir de bakmış ki Keloğlan ardından kös kös geliyor. O geceyi bir ağacın altında geçirmişler. Ala sabah düşmüşler yola. Gide gide gene bir sürü atlıya rastlamışlar. Şehrin eli sopalı subaşı adamlarıyla Keklik Pınarı'na sahra (piknik) yapmaya gidiyorlarmış. Keloğlan kaşla göz arasında yiğit bir koç olmuş. Azgın bir boğa bu koçla karşılaşacak olsa korkusundan kaçacak delik ararmış. Subaşı koçu görünce ağzının suyu akmış.

_ Bakın, demiş, kısmet ayağımıza geldi. Pazarda aradık taradık da böylesine bir koçu bulamamıştık. Bunu alalım. Güzel bir koç çevirmesi yaparız. Keloğlan'ın anası derebeyine okuduğu mavalları subaşına da okumuş. Şöyle demiş, böyle demiş koçu elli altına satmış. Fakat boynundaki örmeyi vermemiş. O gün, akşama doğru Keloğlan çıkıp gelmiş, anasına yetişmiş.

Az gitmişler, uz gitmişler, dere tepe düz gitmişler. Padişahın oturduğu kente yetmişler. Keloğlan bu kere de küheylan bir at olmuş. Ne Arap atı boy ölçüşebilirmiş onunla, ne İngiliz atı. Anası çıkarmış pazara. Alıcılar üşüşüvermiş başlarına. Yüz altın, iki yüz altın, beş yüz altın derken boyu kısaca, sakalı kösece bir adam çıkmış ortaya. "Benden bin altın" deyip pazarlığı bağlamış. Kadın vermem dediye de Köse dinlememiş, dizgini de çekip almış elinden. Atlayıp bineceği sıra, at ak bir güvercin olmuş, uçmuş sarayın bahçesine konmuş. Köse hiç durur mu? O da atmaca olmuş.

Süzülmüş güvercini kapmaya. Güvercin de elini çabuk tutmuş, hemen pembe bir gül olmuş. Has bahçede gezinen padişah kızının ayağı dibine düşüvermiş. Kız eğilmiş, gülü almış. Koklayıp yakasına takmış. Atmaca da Köse haline dönmüş. Kızdan gülü istemiş:

_ Yoldan geçiyordum. Gülüm elimden fırladı. Bahçenize düştü. Gülümü ver. Kız yanaşmamış:

_ Koklayıp yakama taktım bir kere, demiş, geri istemeniz ayıp olmuyor mu? Verirsin, vermezsin diye çekişip dururlarken şamatayı padişah duymuş. Çağırması onları yanlarına. Meseleyi anlayınca kızına:

"Sen bir padişah kızıydın" demiş. "Bir gül bile olsa başkalarının malına el sürmemelisin" deyince kız gülü çıkarıp Köse'ye vermek zorunda kalmış. Gül daha Köse'nin eline değmeden bir avuç darı olmuş, halı üstüne saçılmış. Köse de gürk tavuk olmuş, civcivleriyle darıları gagalamaya, temizleyip yemeye koyulmuş. Yemiş hepsini. Yalnız kızın ayağı altında bir tane darı kalmış. Kız ileri yürüyünce tavuk o darıya da atılmış ama darı ondan önce davranmış. Bir tilki oluvermiş. Gürk tavuğu da, civcivlerini de boğup öldürmüş. Padişah:

"Aferin sana tilki" diyecekken tilki silkinmiş, Keloğlan olmuş.

_ Padişahım, demiş, bana adıyla sanıyla Keloğlan derler. Yaptığım bu oyuna da Alicengiz oyunu. Anama söz vermiştin. Kızınızla evlenmek istiyorum. Padişah bakmış ki işler fena. Sözünü tutmazsa ne işler gelecek başına. Bir daha Alicengiz oyunuyla kimseye fenalık etmemesi, doğru yol dururken eğri yola gitmemesi şartıyla kızını Keloğlan'a vermeye razı olmuş.

Düğün kırk gün kırk gece sürmüş. Keloğlan almış karısını şehirde yaptırdığı evine götürmüş. Orada kendisi, karısı, anası mutluluk içinde yaşamışlar. Keloğlan'ın öyle çocukları olmuş ki dal boyu sırma saçlı. Bu çocukların kimisi okumuş molla olmuş, kimisi askerliğe gönül vermiş paşa olmuş.

Onlar ermişler muratlarına. Darısı sizin başınıza. Gökten üç elma düştü. Daha tüyü bitmemiş yetimlerin başına.

7. KELOĞLAN ÖLÜYÜ DİRİLTİYOR

Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde bir Keloğlan varmış. Bu Keloğlan, köyün birinde yaşar, çifti çubuğu ile uğraşır dururmuş.

Bir gün parasız kalan Keloğlan, eşeğini satmak için kasabanın pazarına gitmiş. Orada, hayvan alıp satan cambazlardan ikisi, Keloğlan'ın yanına yaklaşıp eşeği ondan satın almak için pazarlığa girişmişler. Kurnaz cambazlar, eşeği Keloğlan'dan ucuz koparabilmek için dil dökmüşler ve her çareye başvurmuşlarsa da onu kandıramamışlar. Pazarlıkta uyuşmamışlar. Uyuşmamışlar ama eşeğin değerini düşürmek için de Keloğlan'a belli etmeden onun kuyruğunu kesmişler.

Keloğlan çok geçmeden cambazların kendisine yaptıkları oyunu anlamış. O memlekette eşek çok para ettiği için, Keloğlan kendisine yapılan bu fenalığa kızmış, cambazlardan öç almağa karar vermiş. Pazardan uzaklaşıp kimsenin bulunmadığı bir yerde eşeğin kuyruğunun altına bir gümüş lira yapıştırmış. Sonra dönüp pazara gelmiş. Bütün cambazların bulunduğu yerde durarak şöyle bağırmağa başlamış:

_ Eşek satarım!.. Arpa yer, gümüş lira yapar!.. Arpa yer, gümüş lira yapar!..Cambazlar hemen Keloğlan'ın etrafını almışlar. Evvelâ, aklını kaçırdı zannederek onunla alay etmek istemişler. Fakat Keloğlan eşeğin kuyruğunu kaldırıp gümüş lirayı gösterince inanmışlar. Bu sefer Keloğlan'dan gümüş yapan eşeği alabilmek için birbirleriyle pazarlık yarışma girmişler.

Pazarlık sonunda, biraz evvel eşeğin kuyruğunu kesen cambazlar, hayvanı Keloğlan'dan yüz liraya satın alıp evlerine gitmişler. Hayvanı ahıra koyup önüne arpaları yığmışlar. Kendileri de ahırın üstündeki odada yatıp sabahı beklemişler.

Cambazlardan biri, sabahleyin ahırda bulacağı gümüş liraları düşünürken uyuyamıyormuş.

Gündüzün arpa yüzü görmemiş olan eşek, önüne yığılan arpaları durmadan yemiş, üzerine de suyu içince çatlayıp kapının arkasına yığılmış, nalları havaya dikmiş.

O gece gümüş liralara sevincinden uyumamış olan cambaz, sabaha karşı odadan çıkıp ahırın kapısına gelmiş. Kapıyı itmiş itmiş, açamamış. Kendi kendine, "her halde gümüş liralara kapının önüne yığıldı da ondan açamıyorum" demiş. Kapının deliğine gözünü uydurarak içeriye bakmış, ölü eşeğin nalları kapı deliğinin tam hizasına geldiğinden, cambaz eşeğin parıldayan nallarını gümüş liralara sanmış.

Sevinçten uçacak gibi yukarki odada yatan arkadaşına koşmuş. Onu hemen uyandırmış. Beraber tekrar ahırın kapısına gelmişler. Ne kadar zorladılarsa kapıyı açamamışlar. Gümüş liralara hayaliyle gözleri hiç bir şey görmeyen cambazlar, kapıyı kırıp içeriye girmişler. İçerde gümüş liralara yerine eşeği ölmüş görünce, fena halde kızmışlar. Keloğlan'ın yaptığı oyunun acısını ondan çıkarmağa karar vermişler. Keloğlan başına gelecekleri bildiği için bu sefer başka bir kurnazlık düşünmüş, iki tavşan satın alarak eve gelmiş; karısına demiş ki:

_ Ben bugün iki misafirimle geleceğim. Akşama burada kalacaklar. Sen evi güzel temizler, her tarafı düzeltirsin. Birkaç kap yemek yaparsın. Kara koyunu da kesip acağından tavana asarsın. Bu tavşanlardan birini de iyi sakla! Hiç bir yere kaçmasın... Ben şimdi öteki tavşanla beraber tarlaya idiyorum. Misafirler gelip de beni sorarlarsa, onları içeriye almaz, tarlaya gönderirsin...

Kadın, "peki" demiş. Keloğlan tavşanın birini alıp tarlaya gitmek üzere evden çıkmış. Çok geçmeden cambazlar köye gelip köylülerden Keloğlan'ın evini öğrenmişler. Keloğlan'ın karısı, kocasının tarlada olduğunu söyleyince, cambazlar tarlanın yolunu tutmuşlar. Tarlaya vardıkları zaman Keloğlanı orada çift sürerken bulmuşlar. Hemen yakasına yapışıp:

_ Seni utanmaz seni, demişler. Bizi aldatırsın ha? Ya paraları verirsin yahut da seni burada keseriz...

Keloğlan hiç telâşlanmamış:

_ Bir yanlışlık oldu, demiş, gümüş yapan eşeğimi evde unutup size öteki eşeğimi getirmişim. Kusura bakmayın, isterseniz ötekini vereyim. Cambazlar kızmışlar:

_ Hayır, demişler. Eşek falan senin olsun. Biz paramızı isteriz. O vakit Keloğlan demiş ki:

_ Peki öyle ise... Bu akşam bizde misafir olursunuz. Paramızı veririm. Kasabaya yarın sabah dönersiniz. Cambazlar bu teklifi kabul edince, Keloğlan tavşanın kulağına eğilerek:

_ Benim pamuk tavşanım, demiş. Şimdi doğru eve git. Ablana misafirlerim olduğunu söyle. Evi temizlesin, odaları döşesin. Birkaç kap yemek yapsın. Kara koyunu da kesip tavana assın. Biz gelince kebab yaparız. Sözü bitince, Keloğlan tavşanı bırakmış. Tavşan zıplaya zıplaya koşmuş, ortadan kaybolmuş.

Cambazlar tavşanın lâftan anlayıp da bu işi başaracağına pek inanmak istememişler ama Keloğlan'ı çok ciddi görünce inanır gibi olmuşlar. Kendi kendilerine, "hele bir eve gidelim de bu işde de bir oyun olup olmadığı anlaşılır" demişler. Keloğlan'la beraber tarladan ayrılıp eve gitmişler.

İçeriye girdikleri zaman gördükleri şeyler karşısında şaşırان cambazlar, Keloğlan'ın nasıl olup da tavşanını lâftan anlar, bu işleri yapar hale getirdiğine hayret etmişler. Odada dolaşan öteki tavşanı da, Keloğlan'm tarladan eve gönderdiği tavşan sanıp ona hayran hayran bakmağa başlamışlar. Çünkü ev süprülüp temizlenmiş, odalar döşenmiş, yemekler yapılmış, kara koyun da kesilip tavana asılmışmış.

Cambazlar, gördükleri şeyler karşısında eşeğin parasını unutmuşlar. Tavşanı Keloğlan'm elinden almanın çaresini düşünmeğe başlamışlar. Böyle lâftan anlar bir tavşan kaçınılır mı? Ne yapıp yapıp onu elde etmeli... Tavşanı satın almak istediklerini Keloğlan'a söylemişler. O:

_ Sizi kırmak istemem ama demiş, rica ederim benden böyle bir dilekte bulunmayın! Çünkü bu tavşan benim sadık bir uşağımdır. Tarlada, çarşıda, şurada, burada bir şey lâzım olsa, başıma bir iş gelse, bana bundan başka yardım edecek kimsem yoktur. Evet, size canım feda. Ama tavşanımı veremem!

Keloğlan ne dediyse cambazlar dileklerinden caymamışlar. İlle de bu tavşanı bize satacaksın, diye asılmışlar. Keloğlan da, fırsat bu fırsattır diye düşünerek daha fazla direnmemiş. Tavşanı iki yüz liraya satmağa razı olmuş.

Cambazlar, Keloğlan belki sabaha kadar cayar diye iki yüz lirayı akşamdan verip yatmışlar. Sabah olunca, tavşanı alıp yola çıkmışlar ki cambaz hem gidiyor, hem de bu tavşanı dört yüz liraya başkasına satar, para kazanırız diye seviniyorlarmış. Kasabaya yaklaştıkları sırada, cambazın biri arkadaşına demiş ki:

_ Gel şu tavşanı bir deneyelim, ne dersin? Öteki hemen:

_ İyi olur, demiş.

İki ahbap yol kenarında bir taşın üzerine oturmuşlar, tik konuşan cambaz, tavşanı kucağına alıp kulağına eğilerek:

_ Pamuk tavşan, demiş. Şimdi beni dinle: Bizim ev şu yukarı mahallededir. Kapısı yeşil boyalıdır. Kapıyı ablan açar. Ona söyle, ben iki misafirle biraz sonra eve geleceğim. Her tarafı temizlesin, odaları döşesin. Birkaç kap da yemek yapsın. Sonra

tavşanı bırakmış. Zavallı hayvan cambazların elinden kurtulunca, tepeye doğru zıplaya zıplaya koşup kaybolmuş. Tavşan gittikten sonra cambaz, arkadaşına:

_ Şimdi, demiş, bizim kadın tavşanın konuştuğunu görünce şaşırıp kalacak. Doğrusu biz bile şaşmıştık değil mi? Arkadaşı başını sallamış. Yavaş yavaş yürüyerek eve varmışlar, kapıdan içeriye girdikleri zaman bakmışlar ki, kadın uykuda, ev temizlenmemiş, her taraf dağınık, ortalarda yemek falan da yok. Cambaz hemen karısını uyandırmış:

_ Kadın, demiş, ne yatıyorsun? Biraz evvel sana evi temizlesin, odaları döşesin, yemek yapsın, ben misafirlerimle geliyorum diye haber göndermiştim. Neden hazırlığa başlamadın? Uyku sersemi kadın kocasının sözlerinden bir şey anlamamış:

_ Ne haberi, diye sorunca, cambaz:

_ Canım, demiş, buraya bir tavşan gelip söylediklerimi sana anlatmadı mı?

Kadın:

_ Hayır, demiş, ne bir tavşan geldi, ne de insan. Benim hiç bir şeyden haberim yok. O zaman cambaz, arkadaşına dönerek:

_ Gördün mü, demiş, Keloğlan gene bize oyun etti. Onun alacağı olsun! İki arkadaş bu defa Keloğlan'ı yakalayıp elinden paraları almağa, eğer paraları vermezse onu öldürmeğe, hem de her ne pahasına olursa olsun»öldürmeye karar vermişler. Bu kararla yola çıkmışlar.

Keloğlan başına gelecekleri evvelden hesapladığı için hemen gidip bir koyun kesmiş, içkembesini çıkarmış, içine su doldurmuş. Çarşıdan kırmızı boya alıp içkembenin içine atarak suyu kırmızıya boyamış. Sonra bir kaval bulup bezden bir kılıf içine koyarak duvara asmış, karışım yanına çağırarak demiş ki:

_ Öyle sanıyorum ki, cambazlar biraz sonra gene gelecekler. Sen şimdi bu içkembeyi entarinin altından karnına bağlayacaksın. Onlar geldiği zaman ben seninle kavga edip bıçağı karnına saplayacağım. İçkembe delinip içindeki kırmızı sular kan gibi yere akınca sen ölmüş gibi cansız kalacaksın. Sonra ben kavalı çalmağa başlayacağım. Sen de yavaş yavaş dirileceksin. Aman dikkat et!

Keloğlan çıkıp tarlaya gitmiş. Çok geçmeden cambazlar da gelip onu tarlada bulmuşlar. Yakasına yapışarak:

_ Seni utanmaz herif seni diye bağırmişlar. Bizi ikidir aldatıp paralarımızı alıyorsun. Artık elimizden kurtulamazsın. Ya paraları verir yahut tam burada geberirsin!

Keloğlan hiç telâşlanmamış. Demiş ki:

_ Ben sizi aldatmış değilim. Tavşanıma gideceği yeri iyice tarif etseydiniz o da gider, istediğiniz işi yapardı. Eğer gönderdiğiniz yere varmamışsa kabahat sizde. Zavallı hayvancık belki de hâlâ evi aramaktadır. Ama mademki paranızı istiyorsunuz, buyurun eve gidelim, size paralarınızı vereyim. Hep beraber köye dönüp Keloğlan'ın evine gitmişler. İçeriye girdikleri vakit, Keloğlan karısına:

_ Sana verdiğim şu iki yüz lirayı getir, demiş. Kadın biraz durakladıktan sonra:

_ Hangi iki yüz lirayı diye sormuş. Keloğlan sesini biraz yükselterek:

_ Hangi iki yüz lirayı olacak, demiş, dün gece cambazlardan alıp sana verdiğim iki yüz lirayı istiyorum.

Kadın büsbütün duraklamış:

_ Sen bana iki yüz lira falan vermedin, demiş, iyi düşün!

Keloğlan hiddetle bağırmiş:

_ Vay sen verdiğim parayı inkâr ediyorsun ha?!

Cambazlar şaşkın şaşkın karı koca arasındaki kavgayı seyredelerken, Keloğlan belindeki kemerden çıkardığı bıçakla karısının üzerine yürümüş, bıçağı onun karnına saplamış. Cambazların yardıma koşmalarına meydana kalmadan kadın bağıra çağıra yere yıkılmış. Delinen işkembeden kan rengindeki sular odanın içine yayılınca, cambazların da korkudan renkleri bembeyaz olmuş. Nerede ise paralarını istemekten vazgeçeceklermiş. Üzülmeye başlamışlar.

Keloğlan:

_ Siz hiç telâşlanmayın, demiş, onu öldürmek elimde olduğu gibi, diriltmek de elimdedir. Cambazlar, evvelâ Keloğlan'ın yine alay ettiğini sanmışlar. Fakat bakmışlar ki, o gayet ciddi alay etmiş benzemiyor.

_ Haydi dirilt de görelim, demişler. Keloğlan ağır ağır yerinden kalkmış. Duvarda asılı duran kavalı indirip kılıfından çıkarmış, öttürmeğe başlamış. O kavalı öttürürken, cambazlar da yerde cansız yatan kadına bakıyorlarmış. O sırada kadın

yavaş yavaş kımıldamağa başlamaz mı? Bu beklenmedik olay karşısında cambazlar ne diyeceklerini şaşırılmışlar.

Keloğlan kavalı çaldıkça kadın biraz daha kımıldıyormuş. Nihayet tamamen canlanıp ayağa kalkmış. Cambazlar geniş bir nefes almışlar. Bu sefer akılları kavalda kalmış. Keloğlan'a yalvarmağa başlamışlar:

_ Biz alacağımızdan vaz geçtik. Ne olur bize şu kavalı sat!

Keloğlan:

_ Yooo, demiş, işte bunu satmam. Ben çok öfkeli bir adamım. Kafam kızınca şunu bunu öldürürüm. Kavalı size satarsam onları bir daha diriltemem, hapishanelerde çürürüm. Gelin siz bunu benden istemeyin.

Cambazlar, şöyle olur, böyle olur, şu kadar para verelim, bu kadar para verelim diyerek Keloğlan'ın gönlünü etmişler. Kavalı üç yüz liraya satın almışlar. Eski alacaklarından da vazgeçerek, köyden uzaklaşıp gitmişler.

Doğruca cambazlardan birinin evine varmışlar. Yemek zamanı olduğu halde kadının sofrayı hazırlamadığını gören cambaz, fena halde kızmış, bıçağını çektiği gibi karısının karnını yarmış. Annelerinin kanlar içinde cansız yerde yattığını gören çocuklar yaygarayı basınca, bütün mahalle halkı eve dolmuş. Bir kıyamettir kopmuş. Fakat iki cambaz arkadaş hiç üzüntü, telâş göstermiyorlarmış.. Karısını öldüren cambaz, mahalleliye dönerek:

_ Siz hiç telâşlanmayın, demiş, şu sihirli kavalı görüyor musunuz? Onu üfler üflemez karım dirilecek. Hemen kavalı kılıfından çıkarıp üflemeğe başlamış. Ne kadar üflediye de kadında hareket olmamış. Bu kere öteki arkadaşı kavalı üflemeğe başlamış, nefesleri tükeninceye kadar üflemişler. Fakat nafîle... Kadın bir daha canlanmamak üzere gitmiş. O zaman akılları başlarına gelen cambazlar:

_ Vay köpek herif vay, demişler, bu defa paramızı almakla kalmadı, bizi bir candan da etti. Gidip onu yakalayalım. Lâf bile söyletmeden yatırıp keselim.

Hemen yola çıkıp koşar gibi Keloğlan'ın köyüne gitmişler. Onun tarlada olduğunu öğrenince doğru tarlaya gidip yakalamışlar, gık dedirtmeden bir çuvala koymuşlar. Çuvalı sıra ile omuzlarında taşıyıp ırmak yolunu tutmuşlar. Keloğlan'ı ırmağa atıp öçlerini alacaklarmış. Irmak uzakta olduğundan, çuvalı taşıya taşıya yorulmuşlar. Bir ağacın dibinde oturup dinlenmeği kararlaştırmışlar. Çuvalı ağacın kalın bir dalına asarak oturmuşlar. Çok yorulduklarından biraz sonra ikisi de uyumuş.

Keloğlan, bunların uyuduğunu görünce çuvaldan çıkıp kaçmak için bir çare düşünmeye başlamış. O sırada ilerden bir sürüyle bir çobanın geçtiğini görmüş. Başlamış yüksek sesle bağırmağa; “Ben bu köye vezir olmam! Padişah’ın kızını almam! Ben bu köye vezir olmam! Padişah’ın kızını almam!”

Çoban durarak sesi dinlemeğe başlamış. Sesin ağaçtaki çuvaldan geldiğini anlayınca, ağacın yanına yaklaşıp sormuş:

_ Arkadaş, sen ne demek istiyorsun, anlamadım?

Keloğlan cevap vermiş:

_ Beni bu köye vezir yapmak, padişahın kızı ile de evlendirmek istiyorlar. Hâlbuki ben istemiyorum.

Çoban şaşırmış:

_ Hiç böyle şey istenmez mi, demiş, sen istemiyorsan ben isterim.

Çoban böyle söyleyince, Keloğlan hemen atılmış öyle ise, demiş, beni buradan kurtar. Çuvala sen gir! "Ben bu köye vezir olurum, Padişahın kızım da alırım" diye bağır!

Çoban razı olmuş. Çuvalı ağaçtan indirip Keloğlanı içinden çıkarmış. Çuvala kendi girmiş. Keloğlan çuvalı tekrar dala astıktan sonra sürüyü önüne katarak dağı aşmış, gözden kaybolmuş.

Çoban çuvalın içinden var kuvvetiyle bağırmağa başlamış:

_ Ben bu köye vezir olurum! Padişahın kızını da alırım! Ben bu köye vezir olurum! Padişahın kızını da alırım!

Onun bağırması üzerine cambazlar derin uykularından uyanmışlar. Bakmışlar ki saçmalıyor:

_ Şuna bak, demişler, gönlü vezirlikte, padişah kızında öleceğini hiç düşünmüyor. Kalkıp çuvalı sırtlayarak ırmağa gitmişler. Çuvalı olduğu gibi ırmağa fırlatmışlar. Kendi kendilerine, “artık Keloğlan belasından kurtulduk” diyerek kasabaya doğru yürümeye başlamışlar. Dağın öte tarafına geçtikleri zaman, yol kenarında bir koyun sülüsü ile birlikte Keloğlan’ı karşılarında görmezler mi? Birdenbire şaşırmışlar. Nasıl olup ta ırmakta boğulmadığını sormuşlar. Keloğlan:

_ Siz beni ırmağın kıyı tarafına attınız, ben de böyle küçük bir sürü sahibi olarak çıktım. Daha derinlere atsaydınız, birkaç sürüyle çıkacaktım.

Cambazlar, Keloğlan'ın sözlerine inanmışlar, insanı sürü sahibi yapan ırmağa bakmağa başlamışlar. Keloğlan'ın cezasını unutarak birbirlerini ırmağın en derin yerine atmağa karar verip ırmak kenarına gitmişler. Cambazlardan biri, ötekini suya atmış. Suyu atılan cambaz, boğulmağa gık, gık demeğe başlayınca, öteki cambaz:

_ Aman arkadaş, diye bağırmış, kırkı ne ya-pacaksın? Bin iste, bin! O da arkadaşının arkasından kendisini ırmağa atmış... Keloğlan ermiş muradına, biz çıkalım kerevetine...

8. HAMAMCI İLE KELOĞLAN

Bir varmış, bir yokmuş... Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde bir kadıncağızın bir oğlu varmış. Herkes bu çocuğu Keloğlan diye çağırırmiş. Bu ana oğul çok fakir imişler. Yalnız birçok tavukları olduğundan bunların yumurtasını satarak geçinip giderlermiş.

Bir gün tavuklar yumurtlamamış, kadın da oğluna tavuklardan birini satarak ekmek almasını söylemiş. Keloğlan tavuklardan birini alarak, pazara gitmiş ve bir hamamcıya satmış. Fakat hamamcı parayı vermeden gitmeğe başlamış. Keloğlan da peşini takip etmiş. Hamamcının eve girdiğini görünce o da hemen arkasından girmiş ve onu gözetleyerek dinlemeğe başlamış. Hamamcı tavuğu karısına uzatarak:

_ Bunu al, iyice temizle, haşlayarak suyuna güzel bir pilav yap, akşam üzeri bir uşak göndererek aldıracağım, demiş ve sokağa çıkararak uzaklaşmış.

Keloğlan bunları dinlediği için akşam üstü olunca hemen hamamcının evine gitmiş:

_ Bey yemeği istiyor, demiş.

Kadın da tatlısıyla tuzlusuyla bir yemek hazırlayarak tepsiye koymuş ve çocuğa vermiş Keloğlan tepsiyi alınca doğru kendi evine götürerek annesine tepsiyi uzatmış:

_ Tavuğu bir hamamcıya sattım. Fakat bana parasını vermeden gitmeğe başladı, ben de arkasını takip ettim. Eve girerken arkasından yavaşça girdim ve karısı ile konuşurken dinledim. Karısına, "tavuğu pişir, akşama aldıracağım" dedi. Ben de akşam üstü doğruca gittim aldım, demiş ve yemekleri güzelce yemişler.

Hamamcı, karısının hazırladığı tavuğu iştahla yemek için eve gelmiş, karısına yemek nerede diye sormuş. Kadıncağızın hiç bir şeyden haberi olmadığı için yemekleri bir uşağın gelip aldığı söylemiş.

Hamamcı kızmış. "Kim geldi?" "Nasıl adamdı?" diye karısına sualler sormuş. Kadın da bir çocuğun geldiğini, "efendi yemek istiyor" diyerek alıp gittiğini söylemiş. Hamamcının buna canı sıkılmış, doğruca hamama gitmiş. Diğer taraftan Keloğlan, yemekleri güzelce yedikten sonra, annesine:

_ Şu hamamcıya güzel bir oyun yapalım, teklifinde bulunmuş. Annesi razı olunca, giyinmiş, kuşanmış, bir kız gibi süslenerek hamama gitmiş, kapıyı çalmış. Hamamcı kapıyı açınca, Keloğlan sesini incelterek:

_ Seninle biraz gizli konuşmak istiyorum, sizin eve gidelim de konuşalım, demiş.

Hamamcı güzel kızı görünce razı olmuş, eve doğru gitmeğe başlamışlar. Karısı evde yokmuş.

Hamamcı bunu evvelâ fena bir kadın zannetmiş; bir av buldum ümidiyle sevinmeye başlamış. Eve gelince, Keloğlan:

_ Gizli bir yer varsa orada konuşalım daha iyi olur, diye adamcağızı kuşkulandırmış. Hamamcı önde, Keloğlan arkada, evin altındaki mahzene inmeğe başlamışlar. Tam merdivenlerin ortasına gelince, Keloğlan, hamamcının belinin ortasına kuvvetli bir tekme vurmuş, adamı paldır küldür merdivenden aşağı yuvarlamış.

Zavallı hamamcı aşağıda inliye dursun, Keloğlan yukarı çıkarak evin her tarafını karıştırmağa başlamış. Pahada ağır, yükte hafif, altına ve gümüşe dair ne varsa, hepsini almış, doğruca evine gitmiş.

Hamamcının karısı eve gelince, bir inleme işitmiş. Çocuklardan biri babasının sesini tanımakta gecikmemiş. Evin içini aramışlar, onu mahzende bulunca oraya nasıl düştüğünü sormuşlar. O da merdivenden aşağı inerken düştüğünü söylemiş.

Kadın, kocasının elinin ayağının tutmadığını, her tarafının hurdahaş olduğunu görünce, hoca aramağa koyulmuş, etrafa haber salmış. Keloğlan bunu duyar duymaz, hamamcıya bir oyun daha yapmağa karar vermiş. Eline bir çanta almış, şeklini değiştirerek, kahveden kahveye "ben cerrahım", "ben hocayım", "hastaları iyi ederim" diye dolaşmağa başlamış. Hamamcının arkadaşı da o sırada kahvede olduğu için hemen çağırarak hastanın yanma götürmüş. Keloğlan, hiç tavrını bozmadan:

_ Yüksek bir yerden düşmüşsün, demiş, ben seni iyi ederim. Yalnız seni hamama götüreceğim. Fakat yanımızda kimse olmayacak!

Berber hamama gitmişler. Keloğlan hamamın kapısını kapamış, adamı güzelce soyarak başını sabunlamış ve kurnada hiç su bırakmamış. Eline geçirdiği bir kırbaçla hamamcıyı evire çevire dövmüş, perişan bir halde yerde bırakarak dışarı çıkmış, doğru hamamcının evine gitmiş:

_ Hastanız iyileşmiştir. Gidip hamamdan alınız, diyerek hepsini sevindirmiş.

Hamamcının karısı ile çocukları derhal hamama koşmuşlar. Bir de bakmışlar ki, adamcağız daha perişan bir halde taşların ortasında yatıyor. Hepsi birden kederlenerek babalarını alıp eve götürmüşler.

Nihayet, hamamcı bu işi tavukları satan Keloğlan'ın yaptığını anlamakta gecikmemiş. Bir çare düşünmüş:

Hamamın önüne altın serpererek yakalamağa karar vermiş. Keloğlan bunu nasılsa öğrenmiş. Üzerine bir dilenci elbisesi, ayağına da uzun bir çizme giymiş. Çizmelerin altına güzelce katran sürmüş. Eline bir çanta alarak hamama girmiş, müşterilerden ekmek dilenmiş. Altınlar da iyice çizmelerin altına yapışmış. Oradan uzaklaşmış. Hemen bir kenara çekilerek çizmeleri çıkarmış, altınları çantasına koyarak doğruca eve gitmiş.

Bir az sonra, Keloğlan'ı yakalamak isteyenler altınların eksildiğini anlamışlar. Düşünmüşler, taşınmışlar, bu sefer şu çareyi bulmuşlar:

Bir deveyi güzelce süslemişler. Tellâla vererek çarşıda satılığa çıkarmışlar. Eğer Keloğlan gelirse, hemen yakalamasını tembih etmişler.

Keloğlan bunu da haber almış. Güzelce süslenmiş, bir köylü kızı kıyafetine girerek eline de bir eşeğin ipini almış, çarşıya inmiş. Süslü püslü devenin yanma giderek tellâla hafifçe yüzünü açmış ve gülümsemiş. Tellâl güzel bir kızın kendisine güldüğünü görünce, şaşkına dönmüş, akli başından gitmiş. Yan yana gitmeğe, konuşmağa başlamışlar. Keloğlan biçimine getirerek eşeğin ipini tellâlin eline vermiş, devenin ipini de kendi almış; kalabalıktan faydalanarak kaçmış. Eve gelince deveyi kesmiş, etini kavurmuş. Annesine de hiçbir şey söylememiş. Tellâl elinde eşeğin ipile dönünce, hamamcı, deveyi de Keloğlan'ın çaldığını hemen anlamış.

Kendisine bu sefer hasta süsü vererek deve eti aratmış. Uşaklar mahalle mahalle dolaşarak deve eti sormuşlar. Sıra Keloğlan'ın evine gelmiş, içeri girerek her tarafı aramışlar. Keloğlan evde olmadığı için annesi devenin başını uşaklara vermiş.

Adamlar başı görünce, deveyi Keloğlan'ın kestiğine iyice kani olarak kapıya katran sürmüş ve Keloğlan'ı yakaladık diye herkese ilân etmişler.

Onlar gittikten sonra, Keloğlan eve gelmiş, annesine, "bugün eve kim geldi" diye sormuş. Zavallı kadının olan işlerden haberi olmadığından, bütün olanları anlatmış. Keloğlan, hamamcının kendisini yakalayacağını sezerek bir teneke katran almış, bütün evlerin kapısına bir bir sürmüş.

Hamamcının adamları, ertesi gün Keloğlan'ı yakalamak için sokağa çıkmışlar. Bir de bakmışlar ki, her kapıya katran sürülmüş. Tabî Keloğlan'ın evini bulamamışlar. Yakalayamayacaklarını anlayarak bu sefer padişah'a haber vermişler. Padişah, tellâllar bağırtarak:

_ Kimin çok tavuğu varsa alsın yanıma gelsin, diye etrafa emir salmış. Keloğlan da tavuklarını bir sepete koyarak padişah'a götürmeğe hazırlanmış. Annesi:

_ Oğlum, hiç padişahım yanma tavuk gider mi? diye sormuş. Keloğlan:

_ Sen benim işime karışma! Ona da bir düzen yapayım da görsünler, diye cevap vermiş, tavukları alarak padişahım karşısına çıkmış:

_ Efendim, Keloğlan benim, işte geldim, demiş.

Padişah, "bu nasıl şeydir? Hem benim karşıma çıkıyor, hem de serbestçe konuşuyor" diye kızmış, Keloğlan'ı zindana attırmış. Tavuklarını da kestirerek pişirtmiş. Keloğlan, zindandan kurtulmak için düşünmeğe başlamış. Aklına bir çare gelmiş. Zindanın kapıcısına bir torba altın vererek:

Bana yarım saat müsaade et, biraz işim var, göreyim de geleyim, demiş. Zindancı izin verince, çıkmış gitmiş. Bir kürk yaptırmış. Her bir tüyüne de bir çingirak taktirmiş, akşam üzeri zindana dönmüş.

Ertesi sabah zindancıya bir torba altın daha vererek bir saat izin almış. Padişahın uyuduğu sırada odasına girerek gizlice karyolasının altına saklanmış. Padişah, derin bir uykuya daldığı zaman, karyolanın altında kürkü giyerek iyice silkinmiş. Çingiraklar müthiş bir ses çıkarmışlar, padişah deli gibi uyanmış, "nedir bu?" diye bağırmaya başlamış.

Sultan da, bir şeyden haberi olmadığı için, şaşırılmış bir vaziyette padişahın yüzüne bakmağa başlamış, iyice etrafı dinlemişler, ses seda kesilince, tekrar yatmışlar. Bir az sonra Keloğlan yeniden silkinmiş.

Bu sefer padişah'la sultan çok korkmuşlar. Keloğlan da korktuklarını anlayarak hemen meydana çıkmış, padişahım yanma yaklaşmış. Zavallı padişah, korka korka, "sen kimsin?" diye sormuş. Keloğlan da:

_ Ben Ezrailim, senin canını almağa geldim, diye cevap vermiş. Padişah:

_ Ben ne ettim ki, canımı alacaksın? demiş. Keloğlan:

_ Sen benim günahsız kardeşimi aldın, zindana attın; onun için ben de senin canını alacağım, haydi gel şuraya, diye korkutmuş.

Padişah:

_ Hayır, o senin kardeşin olamaz, ben tavukları çok olan adamı zindana attım, demiş. Keloğlan da:

_ İşte o benim kardeşimdir, demiş. Şimdi hemen onu azat etmezsen senin canını alacağım, diye üzerine yürümüş. Padişah korkudan titremeğe ve:

_ Tek benim canımı alma da ne istersen onu yapayım. Şimdi kardeşini serbest bırakacağım, diye yalvarmağa başlamış. Keloğlan:

_ Olmaz, şimdi gece, belki korkar. Yarın sabah çıkartır, hamamda yıkatırsın, bir kat güzel elbise giydirirsin. Ortanca kızım da verirsın, ben de senin canını almam, diye tembih etmiş, odadan hemen çıkıp gitmiş. Üstünü soyunarak zindana girmiş, yatmış.

Ertesi sabah padişah erkenden kalkmış. Adamlarını göndererek Keloğlan'ı zindandan çıkartmış. Hamama göndermiş, elbiseler yollamış, köşkleri hazırlatmış. Ortanca kızını ona vermiş, kırk gün kırk gece düğün yapmış. Annesini de yanlarına getirmiş, güzelce yaşamışlar. Düzenle düzencinin elinden kurtuluş olmaz. Onlara masal... Bizlere ömür...

9. KÖSE DEĞİRMENCİ İLE KELOĞLAN

Bir varmış, bir yokmuş. Tanrının kulu çokmuş. Çok yemesi, yok demesi günahmış. Evvel zaman içinde, memleketin birinde, bir Keloğlan varmış. Bu Keloğlan'a, babası, ölüm döşeğinde, boyu kısa, kendi köselerle alış veriş etmemesini, yola da, işe de koşulmamasını vasiyet etmiş. Günlerden bir gün, bu Keloğlan, eşeğine iki tay, bir kile buğday yüklemiş, değirmenin yolunu tutmuş. Yamaçtan aşağı, suyun akarına kurulmuş değirmenlerin en altındakine varmış. Yükünü kapının önüne yıkmış, bir de içeriye girmiş bakmış ki, bir köse değirmenci, boyu da kısa, gözleri çakır, durmaz sırtır, gözlerini de belirtmiş, Keloğlan'a bakmıyor mu?

Hoş vardın, safalar getirdin Keloğlan, hele buyur, geliver geliver, ne istersen deyiver, diye çağırılmış. Bu Keloğlan, başının kelini kaşımış da bir duralamış. Un öğütmeğe iki tay, bir kile buğday getirdiydim, ama vazgeçtim. Babam ölürken boyu kısalarla, hem de köselerle alış veriş etme, yola, işe koşulma diye vasiyet etmişti. Dur, eşeğe yükümü sarayım da, yukarı değirmene varayım, demiş. Sakalı köse, boyu kısa değirmenci de:

_ Hele Keloğlan, gel etme, eyleme, buğdayını öğütüvereyim. Gözünün önünde nasıl hile edecek mişim? Kilede iki kaşık hakkımı alırım, gerisini doldur çuvalına, al götür diye önüne dökülüp andlar edip, lâflar, düzenli sözler sattıysa da, faydasız. Bu Keloğlan, yükünü sarmış, eşeğine de deh demiş de, doğru dere boyundan çıkmış, üstteki değirmene varmış. Kösenin bu hal canını pek sıkılmış, onuruna dokunmuş. Davranıp, keseden koşmuş yukarı değirmene, Keloğlan'dan önce ulaşmış, bu değirmenin sahibiyle anlaşmış da, geçmiş çubuğunu yakmış oturmuş. Bu Keloğlan, eşeğini dürteliyerek kan ter içinde gelmiş, yükünü kapının önüne yıkmış, bir de içeri girmiş, bakmış ki, aşağı değirmendeki şu köse, boyu da kısa, durmaz sırtır, çakır gözleri fıldır fıldır.

_ Hele köse, boyu da kısa, sen nerelerden çıktın, sen aşağı değirmenin sahibi değil miydin?

Bu değirmenci de:

_ Ne dersin Keloğlan, neler söylersin, ben bu değirmenin sahibiyim, aşağıdaki kardeşimindir deyince, bu Keloğlan, başının kelini kaşımış da bir duralamış.

_ Ekmeklik un öğütmeğe iki tay, bir kile buğday getirdim, ama vazgeçtim. Babamın ölürken, boyu kısa, sakalı köselerle alışveriş etme, işe, yola koşulma diye vasiyeti var. Boz eşeğe yükümü sarayım da yukarı değirmene varayım, demiş. Boyu kısa, sakalı köse değirmenci de:

_ Hele Keloğlan, gel etme, dur eyleme, buğdayım öğütüvereyim. Gözünün önünde nasıl bir hile edecek mişim? Kilesinde iki kaşık değirmenci hakkı alırım, gerisini doldur çuvalına, al götür diye önüne dökülüp andlar edip, lâflar, düzenli sözler çattıysa da, faydasız. Bu Keloğlan yükünü sarmış, eşeğine deh demiş de, dere boyundan doğru çıkmış üstteki değirmene varmış. Köse'nin bu hal canını pek sıkılmış, onuruna da dokunmuş. Davranıp keseden koşmuş, yukarı değirmene Keloğlan'dan önce ulaşmış. Bu değirmenin sahibiyle anlaşmış da, çubuğunu yakmış, geçmiş oturmuş. Bu Keloğlan eşeğini dürteleyerek kan ter içinde gelmiş, yükünü kapının önüne ykılmış, bir de içeri girmiş bakmış ki, aşağı değirmendeki şu köse, boyu da kısa, çakır gözleri fıldır fıldır, hiç durmaz sırtır.

_ Hele köse, boyu hepten kısa, sen nerelerden çıktın, sen aşağı değirmenin sahibi değil miydin?

Bu değirmenci de:

_ Ne dersin Keloğlan, neler söylersin, bu değirmenin sahibi benim, onlar da küçük kardeşlerimindir, der. Keloğlan bakıyor başka değirmen yok. Ununu öğütmeden geri dönmek de olmaz. «Adam sende, diyor, babam bana vasiyet ettiydi ama öğütülürken başında dikilip hile yaptırmadıktan sonra zarar etmez» diyor da, çuvalları sırtlayıp değirmene sokuyor. Buğdaylar da «van, van, hışır hışır» ederek öğütüle dursun, gece oluyor. Bunlar ocağı yakıyor, Köse ile karşılıklı geçip oturuyorlar. Bir zaman sonra ikisinin karnı iyice acıkıyor. Köse, Keloğlan'a:

_ Hele Keloğlan, aç acına ocak başında pineklemele sabah olmaz. Gel seninle ortaklığına, unu benden, uğrası senden, bir çörek edelim de, şu ateşte pişirelim, diyor. Keloğlan, başının kelini kaşımış da, bir duralamış, şöyle bir tasarlamış «Bu işte Köse ziyanlı, uğrası ne kadar gidecek? Unu ondan olunca ben kârlıyım» diye düşünüyor da razı geliyor. Kalkıyor Köse, bir tekneye un döküyor.

_ Unu benden, gördün mü Keloğlan deyip içine boşaltıyor suyu... Hamur oluyor cıvık cıvık bir çorba.

_ Uğrası senden, getir Keloğlan diyor. Keloğlan oluğun ağzından değirmencinin hak" kaşığı ile uğra taşıyor. Hamur oluyor taş gibi. Köse boşaltıyor tekneye suyu. Hamur oluyor cıvık cıvık bir çorba.

_ Uğrası senden, getir Keloğlan diye bağıyor. Keloğlan her seferinde bir ölçek un kaldırır hak kaşığı ile uğra taşıyor durmadan. Böylece Keloğlan, gide gele, öğütülen buğdayın bir tayını tekneye uğra diye taşıyor. Sonunda değirmen çöreği yoğruluyor. Keloğlan içinden « Bu pazarlıkta bir kertik yer var ama hele dur bakalım! Bir ölçek ununu bizim bir yük uğraya denk getirdin Köse, işin sonunu getirelim» diyor da ikisi meydan sinisi gibi koca çöreği kaldırıp, ocaktaki ateşli külün içine yatırıyorlar. Çörek pişe dursun bunlar ocak başındaki eski yerlerine karşılıklı oturup bekliyorlar. Bu Köse bir aralık:

_ Hele gel, Keloğlan, seninle yalan yarışı edelim, Hangimiz daha büyük iki yalan uydurursa çörek onun olsun diyor. Keloğlan da her ne kadar:

_ Ben yalan bilmem. Bu çöreğin pazarlığında da aklım iyice karıştı dese de faydasız. Gecenin bir vakti Köse'nin gözleri fıldır fıldır dönüyor. Başlıyor yalanlarını anlatmaya:

_ Babamın düğününde, keşkek kaynattığımız kocaman bir kazanımız vardı. Kepçe ile karıştırıp aktardıkça kazanın dibi aşınmış, delinmiş. Onarmak için dokuz bakırcı getirttik. Dokuzu da kazanın içine girdiler, çekiçle taklatarak dövmeğe başladılar. Ustalar o kadar uzak düştüler ki, birbirlerinin çekiç seslerini duymadılar. Ardından ikinci yalanını anlatmaya başlamış:

_ Geçen yıl değirmenin önüne bir kabak ekmişim. Çimlendi, uzadı, dört yana kol salmağa başladı. Sürtenlerinden biri çok uzadı. Ben de bu sürgeni çaydan geçirdim. Karşı dağdaki çam ağacına sardırdım. Gel zaman git zaman bu çay taşı. Köprü yıkıldı. Yolcular o dağdan bu tepeye kabak sürgeninin üstünden geçmeye başladılar. Gittikçe bu sürgen daha kalınlaştı. Üstünden kervanlar, arabalar geçmeye başladı. Bir gün baltayı aldım. Köyüme gitmek için yola çıktım. Kabak köprüsünden geçiyordum. Baktım daldan kocaman kocaman yüzlerce kabak dökülmüş. Bu kabaklardan birine bir balta indirdim. Balta kaçtı kabağın içine. Baltayı almak için ben de içine girdim. Günlerce aradım, bulamadım. Kabaktan dışarı çıkarken aksakallı bir dedeye rastladım. Dede bana:

_ Buralarda ne ararsın, oğlum, diye sordu. Ben de «Aman, aksakallı koca dede. Kabağın içine baltamı kaçırdım, onu arıyorum» dedim. Dede güldü: «Aman oğlum, kabağın içinde ben bir sürü devemi kaybettim, gençliğimden beri onları ararım. Bu uğurda saçımı, sakalımı ağarttım. Hâlâ bulamadım. Sen bir baltayı nasıl bulacaksın? Vazgeç bu işten» dedi.

Köse, ikinci masalını da bitirince sıra Keloğlan'a gelmiş. O da başlamış:

_ Bizim vakti zamanında bir kovan arımız vardı. Her akşam arıları sayar, kovana kapatırdım. Bir gün içlerindeki total arı gelmedi. Çuvaldızı yere diktim, tuttum tepesine çıktım. Dört yanımı gözetledim. Bir de ne göreyim? Bizim total arı karşı ovada bir mandaya eş•olmuş, çift sürmüyor mu? Vardım çiftçinin yanına. Bacağındaki kızıl ipliği işaret gösterdim. Tarladan çift kirası hakkımı istedim. Uzatmayalım. Buğdaylar bitti, gelişti. Ekinleri biçmeye gittim. Çöreğin uğrasını bu tarlanın çift hakkından kaldırdım. Tarlanın kıyısındaki ceviz ağacının dibinden bir domuz kaçtı. Ardından bir tırpan savurdum. Tırpan domuzun ardına battı. Domuz kaçtı, tırpan biçti. Domuz kaçtı, tırpan biçti. Uzun etme Köse, bu çörek Keloğlan'a düştü demiş de hiç ara vermeden ikinci yalanına başlamış:

_ Günlerde bir gün gene total arı gelmedi. Babam «Şu balta ibik, çil horozu eğerle de, bul gel» dedi. Çil horozu eğerledim. Bindim arıyı aradım. Bayırda bulup getirdim. Ama eğer horozun boynunu vurmuş, bir göz irinli yara açılmış. Nenem sağlasın diye üstüne bir ceviz yaprağı sardı. Bir zaman sonra horozun boynunda bir ceviz ağacı bitti, uzandı. Kocaman bir ceviz ağacı oldu. Köyün çocukları ceviz ağacını taşlamağa başladılar. Üstünde o kadar taş, toprak birikti ki, iki evlek tarla oldu. Bu tarlaya buğday ektik. İşte ocaktaki çöreğin buğdayının yarısını da o tarladan kaldırdım. Bu yalan boyunu aştı, uzun etme Köse, çörek Keloğlan'a düştü demesiyle, ocakta pişip kabarmış olan çöreği çekip alıyor. Köse de çaresiz boyun eğiyor. Keloğlan, bıçağını çıkarmış ucundan bir dilim kesmiş, ağzını şaplata şaplata yemeğe başlamış. Köse'nin aklıktan gözleri iyice kızarmış.

_ Aman Keloğlan, bana parasıyla beş akçelik çörek ver veresiye. Şimdi üstümde para yok, yarın köyde öderim diyor. Keloğlan kel başını kaşıyor, sonunda razı olup ter bir parça kesiyor. Ama Köse bununla doymuyor. Tekrar beş akçelik veresiye çörek istiyor. Keloğlan inceden ter bir parça kesiyor. Köse yine doymuyor. Bir daha kesiyor. Doymak ne mümkün? Gün ışıyor. Köse yine doymuyor. Bir daha

kesiyor. Doymak ne mümkün? Gün ışıyor. Buğdayın yarı tayı öğütülmüş. Keloğlan, eşeğin bir yanına un çuvalını, bir yanına da koca çöreği tay edip sarıyor. Yola çıkıp köyüne varıyor. Yükünü evine yıkıp, doğru Köse'nin köyüne, alacağını istemeye gidiyor. Bu Köse karısına iyice tembihlemiş:

_ Yanıma Keloğlan gelecek, alacağını istemeye. Kapıya çık. Ağla, sızla, kocam öldü diye ağıt yak, bozla. Keloğlan geldiği zaman kadın kocasının dediğini yapıyor. Keloğlan da:

_ Vah, vah, daha dün akşam değirmende çörek pişirdiydik, bana da on akça borcu vardı diyerek köyün içinde oraya buraya koşuyor. Bütün köylüyü ayağa kaldırıyor. Cemaati toplayıp, imamı, muhtarını bulup Köse'nin kapısına getiriyor. Gayri çaresiz kalıyor, Köse de sırt üstü uzanıyor, bunu kaldırıp teneşire koyuyorlar, yıkayıp kefenliyorlar. Geceleyin omuzlayıp köyün mezarlığına kaldırıyor, gömüyorlar. Keloğlan, herkes çekilip gittikten sonra mezarlığa dönüp, mezarın başındaki bir selvi ağacına çıkıyor da, «Bakalım bu Köse ne yapacak?» diye bekliyor.

O sırada kırk haramiler yüklü hayvanlarıyla gelip, hırsızladıkları malları ortaya döküp bölüşmeye başlarlar. Çil çil altınlar, torba torba akçe, mecediye, mücevherler, top top kumaşlar, antika silâhları aralarında bölüşükten sonra, ortada bir türlü bölüşemedikleri altın kabzalı, mücevher kakmalı bir kılıncı kalıyor. Uzun çekişmeler, azgın konuşmalardan sonra içlerinden birisi:

_ Mezarlıkta yeni gömülmüş bir ölü varsa çıkaralım. Kim boynunu bir vuruşta uçurursa, kılıncı onun hakkıdır, ona düşer deyince, herkes bunu kabul eder. Hemen araştırıp o gün gömülmüş olan Köse'nin mezarını açıp, bacağından çekip dışarı çıkarıyorlar. Bakıyorlar ki, bu Köse'nin çakır gözleri çıldır çıldır bakıyor, fıldır fıldır dönüyor. Korkuyorlar, birbirlerine giriyorlar.

_ Aman bre, sizin hepiniz böyle sırt üstü yatar da, çıldır çıldır bakar mısınız? Köse de boğuk boğuk, derinden:

_ Bakarız, bakarız diyor. Onlar da:

_ Arkadaşlarını çağırırsan hemen gelirler mi? diye soruyorlar. Köse:

_ Gelirler, gelirler diyor, boğuk boğuk, derinden.

_ Hele, çağır bakalım şunları diyorlar. Bu Köse de kefeninin arasından ellerini şak şak çıkararak:

_ Toplanın, toplanın diye sesleniyor. Bunun üzerine kavağın doruğundan Keloğlan şak şak ellerini çırparak cevap veriyor:

_ Geliyoruz, geliyoruz!

Bunu duyan haramiler «Amanın, cinler, hortlaklar bastı, savuşun arkadaşlar!» diyerek, bütün mallarını bırakıp birbirlerini çiğneyerek kaçmışlar. Çetenin bütün vurgun malları tınazlar gibi yığılıp ortada kalıyor. Keloğlan kavaktan iniyor. Köse buna:

_ Ulan Keloğlan, on beş akça için başıma, bunca işleri getirdin. Senin elinden kurtulmak için diri diri mezara bile girdim, diyor. Sonra oturmuşlar, «Bir sana, bir bana» diye ortadaki mal yığını bölüşmeye girişmişler. O sırada kırk haramiler içlerinden birisini cinlerin yaptıklarını anlamak için yollamışlar. Mallarının, paralarının ne olduğunu merak ediyorlarmış. Harami sürüne sürüne, mezar taşlarının, ağaçların ardına sine sine gelmiş. Bunların seslerini duyacak kadar yanaşmış. O sırada bölüşme bitmiş de, Keloğlan:

_ Hele, Camgöz Köse, benim şu akşamki on beş akça çörek parasını ver bakalım diye Köse'yi çal yaka sıkıştırmaya başlamış. Köse de mezarların arasından harami gözcüsünün geldiğini görmüş de, uzandığı gibi herifin fesini kapınca:

_ Hele, al şunu da, on beş akçanın yerine say diye Keloğlan'a atınca, bu harami korkusundan sırt üstü devrilip, yuvarlana yuvarlana, düşe kalka, mezarlıktan canını güç kurtarmış da arkadaşlarına kavuşmuş. Bunların elebaşısı:

_ Ey, anlat bakalım, ecinniler, hortlaklar ne ederler diye sorunca, bu da nefes nefese tıkanarak:

_ Ne edecekler. On beşer akçadan, onca dağlarca malı bölüşmüşler de, içlerinden birisine hisse düşmemiş. On beş akçaya karşılık benim yağlı fesimi kapıp verdiler. Anlayın kalabalığı deyince, bunların hepsi de «Amanın, artık buralarda durmak olmaz. Başka yerlere gidelim» diye kaçıp savuşmuşlar.

Köse ile Keloğlan da ölünceye kadar komşu yaşamışlar. Ama birbirlerine oynadıkları oyunun sonu gelmemiş. Tanrı onların da yazısını bu yüzden yazmış. Onlar ermiş muratlarına, darısı başımıza...

10. BACADAN ATILAN ÖLÜ

Bir varmış, bir yokmuş... Köyün birinde bir karı koca varmış, bunların bir de oğulları varmış. Çalışırlar, çabalarlarmış ama evlerinde bir şey yokmuş. Ama kadının da bir oynaşı varmış. Oğlan bir gün babasına sorar:

"Baba, bizim bu kadar çalışmamızın karşılığında elde ettiğimiz hiçbir şey yok, ne oluyor bunlar?"

"Bilmem ki oğlum!" "Eee, ne yapalım baba?" Oğlanın anası da bunları dinliyormuş, der ki: "Gölekte bacın var, o ossurunca bizim evin kısmeti kaçıyor." "Ne yapalım da bunu korkutalım, bir daha ossurmasın?" "Bir heybeye yılan çıyan doldurup ona götürelim, bundan korkar." Bir heybeye yılan cayan doldururlar. Bu adam bacısının evine gider. Çocuklar bunu görünce 'Dayımız geldi' diye sevinirler:

"Dayı, bize ne getirdin?" diye heybenin yanına yaklaşınca anaları: "Durun çocuklar, ben açarım; dayınız size elbette bir şey getirmiştir." Heybeyi açarlar ki içinde altın, cevahir dolu. Adam bunları görünce biraz durukur:

"Yahu, biz ona yılan, cayan doldurmuştuk, bu ne iş?"

Yeğenlerden Keloğlan yengesinden şüphelenir: "Dayı, ben de seninle geleceğim. Bakalım bir daha olacak mı?"

Keloğlan dayısı ile beraber onlara gelir. Ertesi gün tarlaya gitme zamanı gelince dayısına der ki:

"Dayı ben biraz rahatsızım, sen git. Ben arkadan gelirim."

Dayısı gittikten sonra hemen kapının arkasına siner. Biraz sonra kadının oynaşı gelir:

"Gel, Keloğlan'la kocamı tarlaya yolladım." Orada kadının yaptığı yemekleri yerler, kadın oynaşına sorar:

"Bugün hangi tarlayı süreceksin? Yemeğini oraya getireyim."

"Armutlu Tarladayım."

Bunları duyan Keloğlan doğru dayısının yanına gider.

"Dayı, bugün benim dediğim yere gideceğiz."

"Pekâlâ oğlum."

Onlar da Armutlu Tarlayı sürmeye giderler. Öğle vakti ailesi elinde yemekle gelir. Kocasını şaşırıp sorar:

"Kadın ne oldu sana, sen öğleleri bana azık getirmezdin? " "Herif sabahleyin yemedin, acıdım sana. Kazı kızartıp getirdim." "İyi etmişsin."

Kadın kazı bırakıp gider.

Ertesi gün Keloğlan yine kapının arkasına siner:

"Dayı ben arkadan gelirim."

Kocası gittikten bir müddet sonra kadının oynaşı gelir, kadın kızar:

"Gördün mü, kazı Keloğlan ile kocam olacak köpeğe yedirdin. Bu sefer öküzün karnına sarığını sar, alaca öküz diye yanına geleyim."

"Peki, bu sefer de öyle yapalım."

Keloğlan hemen dayısının yanına gelir, dayısından sarığını alıp öküzün karnının altına sarar, Öğle vakti olunca kadın yemeği getirir, kocası sorar:

"Kadın sana ne oldu da bana yemek getiriyorsun?"

"Artık vakitsizlendin, seni yedireceğim."

Kadın bırakıp gider, Keloğlan ile dayısı kadının getirdiği helvayı güzelce yerler. Ama Keloğlan dayısına birşey demez.

Ertesi gün oynaşı gelince kadın yine dertlenir: "Dün yine onlara yedirdin."

Keloğlan da saklandığı sandıktan bunların konuşmalarını duyar, yaptıklarını görür.

"Bugün hangi tarlada süreceksin?"

"Koverli Tarlada."

"Biraz helva getirip oradaki ziyarete koyayım, belki beni görürler. Sen oraya gelip helvayı yersin."

"Pekâlâ."

Keloğlan ondan evvel kovere girer. Kadın helvayı getirip kovere bırakır. Keloğlan koverden helvayı alıp yer, kabını dışarı bırakır. Kadının oynaşı gelir ki helva yok. Kadın der ki:

"Gördün mü, benim helva ne kadar tatlıydı da ziyaret hocası yedi, sen bugün de yiyemedin."

Ertesi sabah kadın kocası ile Keloğlan'ı kargışlar: "Ah Keloğlan ile kocam akşam gözleri kör olarak gelseler."

Keloğlan tarlaya gelince dayısına tembihler: "Dayı, bu akşam öküzlerin kuyruğundan tutup kör kör eve gideceğiz. Ben "Aç" deyinceye kadar gözünü açmayacaksın. Ben ne zaman gözümü açarsam sen de o zaman gözünü açacaksın."

"Pekâlâ, sen ne dersen ben öyle yapacağım."

Akşam olunca bunlar öküzlerin kuyruğundan tutup bağıra bağıra gelirler:

"Gözlerimiz kör oldu, bizi tutun."

Bunları evlerine götürürler. Kadın hemen oynaşına haber gönderir: "Bu akşam bize gel, bunların gözleri kör olmuş."

Kadın yataklarını serip Keloğlan ile kocasını yatırır. Yatsı olunca kadının oynaşı gelir.

"Sana bir şey edeyim deye."

Kadın tavaya yağı koyar, eritir. O sırada kadın dışarı çıkar. Gözucuyla bakan Keloğlan hemen kalkıp kopda sayıklayan oynaşın boğazından aşığı yağı döker. Adam boğulup ölür. Kadın içeri girince Keloğlan gözünün birini açar:

"Oğlum benim de bir gözüm açıldı."

"Dayı benim ikisi de açıldı."

"Benimkilerin de ikisi açıldı."

"Dayı bak, yengem bir adam öldürmüş."

Kadın Keloğlan'a yalvarmaya başlar:

"Keloğlan ne yaparsan yap, sana istediğin kadar altın vereceğim."

Keloğlan hemen bu ölüyü alıp dışarı çıkar. Evin birinin bacasından içeriye bırakıverir. Sabaha kadar o kapının önünde bekler. Sabah olunca içeri girer:

"Bu adamı neden öldürdünüz?"

"Ben öldürmedim Keloğlan, gel içeri. Ne istersen vereyim, al git bunu."

Keloğlan ölüyü götürüp değirmenin savacağının önüne koyar, önüne de bir kürek diker. Kendisi de bir yere yatıp siner. Değirmenin sahibi gelip "Sen burada niye duruyorsun?" diye buna vurunca adam yere düşer. Keloğlan da hemen saklandığı yerden kalkıp değirmencinin yanına gelir:

"Sen bu adamı niye öldürdün?"

"Ben adam filan öldürmedim. Bu böyle duruyordu, düştü. Sakın sesini çıkartma, ne istersen vereyim de sen bunu ne yaparsan yap."

"Pekâlâ, ne vereceksin?"

"Değirmenin bugünkü çalıştığı senin."

Keloğlan ölüyü alıp gider. Gece olunca birisinin penceresine dayar. İçerde ev sahibi bunu görünce kızar: "Allah Allah, gecenin bu saatinde benim pen-ceremdeki kim acaba?" deyip tabancasıyla adamı vurur. Keloğlan hemen gelir:

"Oyy... Sen bu adamı niye vurdun?"

"Be adam, bu saatta benim penceremin önünde ne işi vardı."

"Bilmem, seni şikâyet edeceğim."

"Aman Keloğlan. Sus, al şu parayı. Bunu da bir yere götür."

Keloğlan ölüyü alıp bir yere atar. Bu sırada geriden birisi gelir. Bu da Keloğlan'ın oynaşının kardeşi imiş, durmadan bunu arıyormuş.

"Keloğlan ne arıyorsun burada?" deyip Keloğlan'ı orada öldürür.

11. DEV İLE KELOĞLAN

Evvel zaman içinde bir karı kocanın otuz dokuz tane çocuğu varmış. Son zamanlarda bir tane daha olmuş. Bu suretle çocuklarının sayısı kırkı bulmuş. Adamcağız bu çocukları meydana getirinceye kadar yaşı yetmiş olmuş, işi de bitmiş.

Bir gün çocuklarının hepsini karşısına toplamış:

_ Oğullarım, demiş, görüyorsunuz ya, artık ben çok ihtiyarladım. Sizi bu yaşa kadar getirdim, şimdi de siz çalışın ve bana bakın!

Hepsinin eline birer orak vererek başka köylere göndermiş. Bu çocuklar bir köyün kenarına gelmişler, bakmışlar ki kocaman bir tarla var, nasıl olsa sahibi bunu biçtirecektir, bari parasını biz alalım, diyerek tarladaki ekinleri biçmeğe başlamışlar.

Ekinlerin bir kısmını biçmişler. Meğer tarlanın sahibi bir dev imiş. Ertesi sabah dev, tarlasına gelmiş, ekinlerin biçildiğine memnun olmuş:

_ Ağalar, size yemek getireyim, demiş. Gitmiş, yemek getirmiş. Akşam olunca:

_ Siz burada üşürsünüz... Haydi buyurun, bizim eve gidelim, demiş. Ağalar razı olmamışlar:

_ Biz burada, ekinlerin arasında yatarız, hiç üşümeyiz, demişler.

Akşam olmuş, dev bunları yemeğe gelmiş. Fakat ekinleri alt üst ettiği halde, kimseyi bulamamış, kızmış, gitmiş. Sabahleyin tekrar tarlaya gelmiş, adamlara:

_ Ağalar bu akşam nerede kattınız? demiş. Gece yemek getirmiştin, sizi bulamadım. Bu akşam yatacağınız yeri söyleyin de yemeğinizi oraya getireyim, demiş. Onlar cevap olarak:

_ Gece soğuktan üşüdükte şu tarlanın ucundaki çukurda yattık, bu gece de orada yatacağız, yemeğimizi oraya getir, demişler. Öğle zamanı olmuş. Dev evden yemek getirmiş, gitmiş. İçlerinden en akıllı olan küçük:

_ Ağalar, demiş, yemeklerin bir azını akşama saklayalım. Gece dev bizi gene yemeğe gelecektir. Başka bir yere saklanır, bu yemekleri yeriz. Akşamüstü her iş bitince bu sefer çukurda yatmayıp bir ağacın üzerine çıkmışlar.

Gece olmuş, karanlık basmış, el ayak çekildikten sonra dev gelmiş. Çukuru alt üst ettiği halde, kimseyi bulamamış. Gene kızarak, köpürerek evine gitmiş. Ertesi sabah geldiği zaman, işlerin bittiğini görmüş, herkesin parasını vermiş. Yalnız,

içlerinden birkaç tanesini götürerek yemek için en küçük çocuğun parasını üç buçuk kuruş eksik vermiş. Çocuk bir kurnazlık düşünmüş:

Zararı yok amca, ben üç buçuk kuruşumu istemem, demiş. Dev'in evine gitmemiş. Zamanın padişahı bir gün tellallar bağırtarak:

_ Her kim bana bu dev'in atını getirirse, ona birçok akçe vereceğim, demiş.

O zaman bu kırk kardeşin en küçüğüne de Keloğlan derlermiş. Keloğlan saraya giderek:

_ Ben getireceğim padişahım, demiş. Padişah buna kızmış:

Haydi oradan kel!... Sen nasıl getirebilirmişsin, diye, Keloğlan'ı azarlamış. Keloğlan yalvarmış:

_ Padişahım, ben bu dev'in atını size muhakkak getireceğim, demiş. Yalnız, siz bana, "getir" diye emredin, ben de getireyim. Padişahın gönlü olmuş. Keloğlan da atı getirmek için gitmiş. Dev'in evine varmış, ortada kimseyi görememiş. Atı çözmek istemiş. Fakat at bağırmağa, kişnemeğe başlamış. Keloğlan hemen samanlığın altına saklanmış. Dev gelmiş, atına bağırarak:

_ Sen her zaman kişnemezdin de şimdi neye böyle yapıyorsun, bağırıp duruyorsun, diye atı adamakıllı döverek yukarıya çıkmış. Dev, yukarı gidince, Keloğlan atın ipini çözerek üstüne binmiş, doğruca padişah'a gelmiş, atı teslim etmiş. Padişah buna çok memnun olmuş, Keloğlan'a mükâfatlar vermiş. Padişah gene bir gün davul çaldırıp tellâl bağırtarak:

Kim bana dev'in zilli yorganını getirirse, ona bin akçe vereceğim diye ilân etmiş. Keloğlan, saraya giderek:

_ Onu da ben getireceğim padişahım, demiş. Dev'in evine gitmiş.

Bir ipin ucuna çengel bağlamış, dama çıkmış, tavanı delmiş, ipi sarkıtarak yorgana takmış, yukarı çekmeğe başlamış. Dev uyanmış, yorganı karısının çektiğini zannetmiş;

_ Ulan karı, yorganı çekme, diye homurdanmış. Karısı da yorganı kocasının çektiğini zannedermiş. Kocasına bağırmağa;

_ Yorganı niye çekiyorsun, diye çıkışmaya başlamış. Bir hayli kavga da etmişler. Dev'in akli başına gelmiş. Bu işi Keloğlan'ın yaptığını anlamış. Yorgana asılarak Keli odanın ortasına düşürmüştü. Hemen bir torba bularak Keloğlan'ı içine koymuş, sabahleyin yemek için odalardan birine saklamış.

Keloğlan torbayı bıçakla yırtarak dışarıya çıkmış. Dev'in elâ buzağısını ahırdan alarak torbanın içine koymuş, tavana asmış. Sabah olunca, dev gelmiş, torbaya dokunmuş. Buzağı bağıрмаğa başlamış. Dev birden bire şaşırılmış:

_ Ulan Keloğlan, benim elâ buzağım gibi nasıl bağıryorsun, demiş. Keloğlan da saklandığı yerden kendini göstermeden:

_ Halt etme!... Benim üç buçuk kuruşumu ver diye seslenmiş. Dev büsbütün şaşırılmış:

_ Meydana çık ta vereyim, demiş. Keloğlan meydana çıkmış, parayı almış. Dev, elâ buzağıyı torbadan alarak ahıra götürmüştü. Bu sırada Keloğlan zilli yorganı aşırarak kaçmış, getirip padişah'a vermiş, bin akçeyi almış. Bir gün padişah tekrar tellâllar bağırtmış.

_ Kim bu devi bana ölü veya diri getirirse, ona her zamankinden daha çok mükâfat vereceğim, diye ilân etmiş.

Keloğlan da paraların tadını aldığı için hemen bir kurnazlık düşünmüştü. Dört tarafı demirden bir kafes yaptırmış, içine de dört tane ölü adam koymuş. Bunları bir arabaya yerleştirerek doğruca dev'in evinin önüne götürmüştü. Devi çağırarak; arabadaki kafesi göstermiş:

_ Sana yemek için bu adamları getirdim, al işte, demiş.

Dev, dört adamı görünce, iştahlanmış. Hemen demir kafesin kapısından içeri dalmış. Keloğlan kapının yanında duruyormuş. Dev içeri girer girmez, kapıyı kilitleyivermiş. Doğru çarşıya gelmiş, bir ağacın yanında durmuş. Kafesi yere indirtmiş. Ağacın yanına bir değirmen taşı ile büyük ve kızgın bir demir parçası koymuş. Dev'in haberi olmadan kafesin kapısını açmış, ağacın üzerine çıkmış. Yukardan deve seslenmiş;

_ Kafesin kapısını açtım, demiş, haydi buraya gel de beni ye. Dev'in gözleri yerinden oynayarak büyük bir hışımla dışarı çıkmış.

_ Oraya nasıl çıktım ki diye sormuş.

Keloğlan da:

_ Ağacın dibinde bir değirmen taşı var, onun üzerinde de bir demir var, ona bastım, hoplayarak yukarı çıktım. Sen de öyle yap, diye devi kandırmış. Azgın dev buna inanmış, Keloğlan'ın dediğini yapmış. Fakat kızgın demirden haşlanarak düşmüş, değirmen taşının altında kalarak ölmüş.

Keloğlan ağaçtan inmiş. Dev'in ölüsünü padişaha götürerek birçok para almış. Yemiş, içmiş, muradına ermiş...

12. KELOĞLAN

Varmış, yokmuş bir kadının bir kocası varmış, kocasının da kafası kelmiş. Bu kocası çift sürmeğe gidiyor, sabanını öküzlerini yazıda barıkıp geliyor. Karısı diyor ki:

"Yahu Keloğlan, sen bunu böyle yapıyorsun, ahırını bunun cezasını çekeceksin. Benim işime karışma."

Bir gün gene Keloğlan sabanını öküzlerini yazıda bırakıyor evine de gelmiyor, başka bir köye misafirliğe gidiyor. Bunun öküzleri eve gelmiyor. Kadın öküzleri aramaya gidiyor, bakıyor kurtlar öküzleri yemiş. Kadın: "Valla tamam, Keloğlan gelsin, ben onu bir elime dolayayım." diyor. Keloğlan gelip soruyor:

"Karı, öküzler geldi mi?"

"Keloğlan, öküzleri kurtlar yemiş."

"Nasıl yer, ben öküzlerimi yiyen kurdu bulurum"

Bu gidip öküzlerin kemiklerini çatıp altına giriyor. Et koparmaya bir alaca karga geliyor. Keloğlan alaca kargayı yakalıyor. Eve gelip bağıyor:

"Karı, karı, gözün kör ola, hele çık. Öküzü yiyen kurdu buldum."

Kadın bakıyor ne önünde bir şey var ne ardında bir şey var.

"Keloğlan, hani ya?"

"Koynumda."

"O nasıl şey?"

Keloğlan kargayı gösteriyor:

"Sen göreceksin, ben bundan neler kazanacağım, Karı ben gidiyorum."

"Nereye gidiyorsun, Keloğlan."

"Karga olmayan muhite gideceğim."

Keloğlan üç aylık yol gidiyor. Etrafa bir göz gezdirip bir köye giriyor. Orada karga değil kuş namına bir şey yokmuş, köye iniyor. Bir eve gidip yalvarıyor:

"Bacı, acım, beni bu gece misafir eder misiniz?"

"Valla kardeş, biz misafir almayız."

Meğer o kadınında dostu varmış. Bu kadınla epeyce münakaşa ediyorlar, bu kadın su getirmeye gidiyor. Keloğlan içeriye giriyor, öküzün yemliğine saklanıyor. Biraz sonra kadın geliyor, kaz kızartıyor, şeker helvası yapıyor. Kapı doğuluyor,

kadının dostu geliyor, bunlar oturup konuşuyorlar. Kazı, şeker helvasını yiyorlar. Bu kadın dostunu yolladıktan sonra kazı selenin altına, şeker helvasına da dolaba saklıyor. Biraz sonra da kadının kocası geliyor. Kadına diyor ki:

"Karı, valla çok acıktım, bana bir parça bir şey getir de yiyeyim."

"Zıkkımın kökünü ye. Orada ayran var, al ye. Sana kim yemek verecek?" Bu zavallıcağız ayranı alıp yiyor. Orada düşüp yatıyor. Sabahleyin kapı açılınca Keloğlan içeri giriyor, kadın bunu kovmak istiyor. Keloğlan:

"Valla beni öldürürsen de gitmem, ben acım. Bana yemek getir yiyeyim."

Kocası diyor ki:

"Kadın, Tanrı misafiridir, bir şey getir de yesin."

"Ne getireyim, orada ayranla ekmek var, yiyin. Ben bir de kalkıp size yemek mi hazırlıyacağım."

Bunlar ayran ekmek yemeğe oturunca Keloğlan koltuğunun altındaki kargayı sıkıyor, karga bağıyor. Adam soruyor:

"O nedir hemşehrim?"

"O hacı bilendir."

"Ne söylüyor."

"Neden ayran ekmek yiyorsunuz, şeker helvasıyla kaz var, onları yiyin, diyor."

Kadın diyor ki:

"Valla herif, yapmıştım, unuttum, Getireyim de yiyin." Ev sahibinin bu iş hoşuna gidiyor, diyor ki:

"Bu hacı bileni bana satacaksın."

"Bunu sana satayım ama ben ne yapayım. Bana ekmek yemek yendiriyor; para kazandırıyor. Ben bunu sana nasıl satayım, ben bunu sattım mı öldüm."

"Valla ben düşman sahibiyim. Bu evde benim karımı bekler."

Keloğlan bakıyor yakayı kurtaramayacak, soruyor:

"Peki, ne verirsin?"

"Bir çift öküzüm, bir eşeğim, bir de ineğim var, hangisini istersen vereyim."

"Öküzünü alırsam aç kalırsın, ineğini alırsam ayran da bulamazsın, eşeğini alıp gideyim."

Keloğlan eŖeđe binip gidiyor. Ev sahibi hacı bilen rafa koyuyor. Sabahleyin çiftini sürmeye gidiyor. Kadının dostu geliyor, kapıyı doğuyor, kadın koŖup kapıyı açıyor. Diyor ki:

"Aman eve girme."

"Neden?"

"Bizde bir hacı bilen var, Ŗeker helvasının, kazın yerini gösterdi. Bereket versin ki bizi söylemedi."

"O nasıl hacı bilendir?"

"Bilmem rafta duruyor."

Adam içeri girip bakıyor, diyor ki:

"Yahu bunda ne var, bu bir kuŖtur. Bir ağaç parçası ver, onu öldüreyim."

Hacı bilenin kafasına atmak için bir ağaç parçası alıyor. Ağaç parçasını kuŖa fırlatınca ağaç parçası kapıya çarpıyor oradan da bir yorga gelip bunun gözüne giriyor. Gözü kör oluyor. Adam kaçıp gidiyor. Bu kadın da kocasına koŖup haber veriyor:

"Hacı bilen düşmanının gözünü kör etti."

"Valla karı, biz bunu ucuz aldık. Hele sandığa mandığa bak, para varsa bu adama götürüyüm."

Kadın sandığını arıyor, iki tane altın buluyor. Bu adam altınları cebine koyup yola çıkıyor. Keloğlan arkasına bakıyor ev sahibi geliyor. Keloğlan; adam eŖeđini almağa geliyor zannediyor: "Kaçmanın kurtuluŖu yok. Gelsin alsın, buraya kadar geldiğim kâr kalır." diyor. Ev sahibi gelip kavuŖuyor, diyor ki:

"Yahu, Keloğlan, Allah senden razı olsun, o hacı bilen, düşmanımın gözünü kör etti. Bunu senden ucuza aldık, al sana iki tane altın."

Keloğlan altınları cebine koyuyor: "Yahu demek bunda bir hikmet varmıŖ, ben bunu niye sattım sanki, diyor. Ama gene yoluna devam ediyor.

O kadın, hacı bilenin korkusundan tövbe istiğfar ediyor, kocasına gece gündüz hizmet ediyor.

Keloğlan bir eŖekle karının yanına gidilmez diye düşünerek eŖek olmayan bir muhite gitmeye karar veriyor. Üç aylık bir yol alıyor. Bir düzlükte kırk tane devle beŖ kiŖinin harp ettikleri görüyor. Oraya gidiyor: "Selâmün aleyküm." diyor.

Müslüman taraf: "Aleyküm selâm, diyor. Devler eşeği görünce kaçıyorlar. O müslümanlar soruyorlar:

"Yahu hemşehrim, bu nedir?"

"Bu ordu bozandır."

Bunlar Keloğlan'ın etrafına toplanıyorlar:

"Bunu bize satmaz mısın?"

"Gidin, yahu, ben altı aylık yoldan bu devlerin size eziyet ettiklerini duydum. Ben bunları temizlemeye geldim. Siz bana bir haftalık arpa verin."

Bir hafta eşeğe arpa yediriyor, eşek zehir gibi oluyor. Devler de çıkıp geliyorlar, harp istiyorlar, diyorlar ki:

"Ya harp edeceğiz, ya da sizler bu köyden çıkıp gideceksiniz hem de filân adam kardeşini bize verecek."

Bu Keloğlan, devler lâflarının bitirmeden bir gürültü bir alâmetle eşeği devlerin arasına salıveriyor. Devler fellik fellik kaçıyorlar. Devin birisinin ayağı kırılıyor, oradaki çalıların arasına girip saklanıyor. Eşek gelip oraları kokluyor, ağzını havaya kaldırıyor. Epeyce dolandıktan sonra gidiyor. Bu dev çalıların arasından çıkıyor, topallıya topallıya öteki devlerin arasına gidiyor, diyor ki:

"Arkadaş ben oraya düştüm, Bu öldü mü kaldı mı demediniz mi? Ordu bozan yanıma geldi, eğildi bu yer hakkı için, bir de doğruldu bu gök hakkı için için sizin bir tanenizi koymayacağım diye dünya kadar yemin etti. Gelin biz gidip bunlara yalvaralım, bir de senet verelim, bütün malımız onların olsun. Bize karışmasınlar." Bu baş dev geliyor, köylülere diyor ki:

"Biz artık sizin maiyetiniz altına girdik, biz sizinle barışacağız. Size senet verelim, biz çalışalım, siz yiyecek, tek bize karışmayın."

Keloğlan araya girip bunları barıştırıyor. Bu müslümanlar ordu bozanı bize sat diye tutturuyorlar. Keloğlan:

"Ben ordu bozanı size satarsam ben ne yaparım. Ben daha çok memleketler kurtaracağım, çok kahramanlıklar yapacağım."

"Bu devler sen gidince gene bize sataşır. Ordu bozanı bize verirsen onun korkusundan bir şey yapamazlar."

"Bunun pahası olmaz, bunu satarsam bana ne vereceksiniz?"

"Götürebildiğin kadar altın al götür."

"Bu Keloğlan, koynuma koysam az olur, cebime koysam az olur diye Őalvarımı çıkartıp paçalarını bağlıyor, içerisine altın dolduruyor. Elini kulağına atıyor trk söyleye söyleye köyünün yolunu tutuyor. Karısı trk sesini duyup dışarı çıkıyor Keloğlan'ı karŐılıyor. Keloğlan:

"Gel, ykm ağır, gel yardım et."

"Kadın bakıyor hep altın, Keloğlan:

"Karı bak sen bana akılsız dedin. Ben bir karga yüzünden seni milyon sahibi ettim. Gel otur da atla."Yiyip içip muratlarına geçiyorlar.

13. ERLER-KARISI'NA KOCA OLMAYA GİDEN KELOĞLAN

Bir Keloğlan varmış. Bir de onun annesi varmış. Bu Keloğlan her gece kahveye gidermiş, bir köşeye büzülür oturmuş. Kahvede delikanlılar, içlerinden biri böbürlendiği zaman: "Yiğitlik, yiğitlik, Erler-Kansı'na koca olmaktır..." diye söz atarlarmış. Keloğlan delikanlıların bu sözlerini bir dinlemiş, iki dinlemiş... Sonunda anasına demiş ki:

"Anne, ben gideceğim, Erler-Kansı'na koca olacağım." Kadıncağız:

"Oğlum, neresidir o gideceğin yer? Nasıl gidersin?" falan diye oğlunu vazgeçirmeye çalıştıysa da faydası olmamış. Sonunda bıkmış kadın:

"Cehenneme kadar yolun var. Ben de senin gibi bir miskinden kurtulurum." demiş. Keloğlan almış başını gitmiş, gitmiş, gitmiş... Dere, tepe düz gitmiş... Altı ay bir güz gitmiş... Bir de dönmüş arkasına bakmış ki, bir arpa boyu yol gitmiş...

Giderken giderken, bir dağın tepesinde bir aydınlık görmüş. Varmış o ışığın olduğu yere. Bakmış ki koca Dev-Karısı oturmuş, güneşliyor. Memelerini de omuzlarına atmış... Keloğlan hemen varmış, Dev-Kansı'nın arkasına, memesine yapışmış, emmeye başlamış. O zaman Dev-Karısı dönmüş, demiş ki:

"Ah Keloğlan, benim mememden emmeseydin seni bir lokmada yutardım. Artık benim oğlum oldun... Ama benim oğlanlanm var, şimdi nerdeyse gelirler, seni yerler. Gel seni saklayayım." Buna bir tokat vurmuş, bir süpürge yapmış, kapının arkasına dayamış. Derken, Dev-Kansı'nın oğlanlan gelmişler, güldür, güldür.

"Öf, anne! İnsan eti kokuyor," demişler. Dev-Karısı:

"Oğlum, dişlerinizin dibini kurcalayın," demiş. Bunlar da birer odun almışlar, dişlerinin dibini kurcalamaya başlamışlar; birinin dişinin kovuğundan, tak, bir kol çıkarmış, ötekininkinden tak, bir bacak düşürmüş. Dev-Karısı doldurmuş bunları bir kazana, ocağa koymuş, pişirmeye. Şöyle oturmuşlar hepsi. Dev-Karısı demiş ki:

"Oğlum, surdan bir âdemoğlu gelse, benim mememi emse, sizin neyiniz olur?"

"Kardeşimiz olur."

"Siz onu yer misiniz?"

"Yemeyiz."

O zaman Dev-Karısı bir tokat vurur süpürgeye, Keloğlan meydana çıkar, geçer, bir köşeye oturur. Kollar, bacaklar kazanda kaynayıp da iyice pişince, devler

oturur, yerler. Sonra Dev-Karısı bunların yataklarını yapar, hepsini yatırır. Keloğlan da bir kenara yatar.

Biraz sonra Dev-Karısı gelir yatakların başına:

"Kim uyur, kim uyumaz?" der. Devler horul horul uyurlarmış...

Keloğlan : "Anneciğim, Keloğlan uyumaz," diye ses verir.

"Oğlum, niye uyumuyorsun?"

"Ah, der Keloğlan, annem bana her gece yatmadan baklava börek yapardı, onları yedim de öyle uyurdum."

"Hay Allah cezam versin, Keloğlan..." der Dev-Karısı. Kızar, ama kalkar, artık, bir sini baklava, bir sini börek pişirir, getirir Keloğlan'm önüne. Keloğlan güzelce yer bunları, yatar gene. Biraz sonra Dev-Karısı:

"Kim uyur, kim uyumaz?" diye seslenir.

"Anneciğim, Keloğlan uyumaz."

"Oğlum, niye uyumuyorsun?"

"Baklava, börek mideme yapıştı. Annem olsaydı kuzu doldururdu. Onu da yer, uyurdum."

Dev-Karısı, kızar mızar, gene kalkar. Bir kuzu doldurur. Getirir Keloğlan'm önüne. Keloğlan onu da güzelce yer, yatar. Az sonra gene Dev-Karısı:

"Kim uyur, kim uyumaz?" der.

"Anneciğim Keloğlan uyumaz."

"Neden uyumuyorsun oğlum?"

"Abdestim geldi de ondan uyuyamıyorum."

"Abdestini yapmaya çıkınca kaçarsın, Kel." "Kaçmam anneciğim. İstersen belimden bir ip bağla." Dev-Karısı inanır Keloğlan'a, tutar onun beline bir ip bağlar, salar abdesthaneye. Ama Keloğlan dışarı çıkar çıkmaz hemen belindeki ipi söker, abdesthanenin direğine bağlar... Kendisi kaçmaya başlar.

Ötede Dev-Karısı epiy bir zaman sonra : "Keloğlan!" diye bağırır. Ses yok. Biraz daha bekler, yeniden : "Keloğlan, Keloğlan!" Ses yok. İpi bir çeker, abdesthane yıkılır. Dev-Karısı işin farkına vınca iyice kızar; öyle ya, hem abdesthanesi yıkıldı, hem Keloğlan'ı kaçırdı. Hemen Keloğlan'ın peşine düşer. Bahçesinde bir kocaman ağaç varmış, onu köküyle söktüğü gibi omuzuna alır, başlar koşmaya. Ağacın üstünde kuşlar varmış... Kuşlar:

"Çîtö çitemâçik, çîtö çitemâçik," derlermiş. Dev-Karısı'nın uçkurları da : "Şangırla tefi, mangırla koca. Şangırla tefi, mangırla koca," diye ses çıkarırlarmış. Keloğlan bir ara döner bakar ki ne görsün, geliyor Dev-Karısı. Orda bir kurbağaya rastlar. Ona der ki : "Aman Kurbağa Kardeş. Ne olursun, beni sakla. Dev-Karısı gelip yiyecek."

Kurbağa, hemen bunu suyun içindeki deliğine sokar, kendisi suyun yüzüne çıkar. Ama biraz sonra, Dev-Karısı yaklaşınca, Kurbağa gelir Keloğlan'ın yanına : "Aman, Kel, der. Bu Dev-Karısı'ndan sade sen değil, ben de pek korktum. Seni sakladığımı anlarsa beni de yutar. Çık git işine, benim başımı da belaya sokma."

Ne yapsın Keloğlan, gene koşmaya başlar. Dev-Karısı da kovalıyor. Omuzunda ağaç; ağaçtaki kuşlar : "Çîtö çitemâçik, çîtö çitemâçik," diye öterlermiş. Dev-Karısı'nın uçkurları "Şangırla tefi, mangırla koca," derlermiş... Biraz sonra Keloğlan bir kaplumbağaya rastlar:

"Aman Kaplumbağa Kardeş, Allah rızası için, beni sakla, ne olursun," der. Kaplumbağa bunu kabuğunun içine sokar, gizler. Ama biraz sonra, Dev-Karısını görünce uzaktan:

"Çık, çık, Keloğlan. Bu Dev-Karısı'ndan sade sen değil, ben de pek korktum. Seni sakladığımı öğrenirse beni bir lokmada yutar," der. Keloğlan gene yola düşer. Arkadan Dev-Karısı da kovalıyor; omuzundaki ağaçta kuşlar : "Çîtö çitemâçik, çîtö çitemâçik," diye öterler, Dev-Karısı'nın uçkurları da boyuna : "Şangırla tefi, mangırla koca," diye ses verirlermiş. Az daha ötede Keloğlan bir kirpiye rastlar. Bu kirpi de oturmuş yolun ortasına değirmen çekiyormuş; değirmen de:

"Çıkıklı çıkınâki, çıkıklı çıkınâki," dermiş.

"Aman Kirpi Kardeş, der Keloğlan, beni saklar mısın?" "Saklarım," der, Kirpi. Hemen Keloğlan'ı değirmenin taşının altına sokar. Gene geçer değirmenin başına, "Çıkıklı çıkınâki, çıkıklı çıkınâki," diye değirmen çeker. Dev-Karısı da gelir yetişir.

"Kirpi, çıkar Keloğlan'ı," der. Kirpi hiç cevap vermez, boyuna:

"Çıkıklı çıkınâki, çıkıklı çıkınâki," diye değirmen çekermiş. Ötede kuşlar, Dev-Karısı'nın omuzundaki koca ağacın dallarında : "Çîtö çitemâçik, çîtö çitemâçik," diye öterler, Dev-Karısı'nın uçkurları "Şangırla tefi, mangırla koca," diye ses verirlermiş. Dev-Karısı artık kızmış iyice, kirpinin aldırış etmemesine.

"Hülüüp..." demiş de kirpiyi yutuvermiş. Kirpi de Dev-Karısı'nın karnını delmiş, delmiş, çıkmış. Gene oturmuş değirmenin başına:

"Çıkıklı çıkınâki, çıkıklı çıkınâki," diye değirmen çekmeye... Dev-Karısı bir daha, "Hülüüp..." demiş yutmuş kirpiyi, gene kirpi delmiş delmiş Dev-Karısı'nın karnını da çıkıvermiş. Oturmuş gene değirmenin başına : "Çıkıklı çıkınâki, çıkıklı çıkınâki," diye değirmen çekmeye. Üçüne defasında Dev-Karısı'nın karnı kalbur gibi delik deşik olmuş, küt diye düşmüş ölmüş. Keloğlan da hemen cebinden bıçağını çıkarmış, Dev-Karısı'nın kulaklarını kesmiş, torbasına koymuş.

Oradan kalkmış artık Keloğlan, doğru delikanlıların kahvesine. Delikanlılar gene Erler-Karısı'nın lafını ederlermiş: "Kim gidebilir Erler-Karısı'na koca olmaya? Kimin haddine bu işi göze almak?" falan derlermiş. O zaman Keloğlan torbasında Dev-Karısı'nın kulaklarını çıkarmış da delikanlıların önüne atıvermiş. "İşte, demiş, Erler-Karısı'na koca oldum da kulaklarını bile kestim."

"Aman bu ne iştir, Keloğlan?" derler delikanlılar. Alkış, kıyamet, Keloğlan'ı baş köşeye oturturlar. Herkes bahşişlerle, hediyelerle Keloğlan'ı zengin ederler. Keloğlan'ın anası da, oğlan gideli iki gözü iki çeşme, oğlunun yasını tutarmış, artık ondan umudu kesmişmiş. Oğlunun dönüşüne o da sevinir, bayram eder... Onlar ermiş muradına...

14. KELOĞLAN'LA DEVLER

Bir varmış, bir yokmuş. Tanrının kulu çokmuş. Çok yemesi, çok demesi günahmış. Memleketin birinde, vaktin bir zamanında, bir Keloğlanla ihtiyar bir ninesi varmış. Bu Keloğlan yerinden kıpırdamaz, evden çıkmaz, hiç de çalışmazmış. Elinde maşa, mangaldaki külleri eşeler, sedire yaslanıp mindere yan pala oturur, kediler gibi mır mır mırılır, uyuklar dururmuş. Ninesi bunun halinden âciz kalıp, ocağı yakmağa, çorbayı pişirip kotarmağa yetişemez olmuş.

Sonunda bin nasihat, şu kadar temsilli söz, hem de yalvarıp yakarmadan sonra, canına yetmiş de sopayı kapmış, bu Keloğlanı evden kovalamış. Keloğlandır, bakmış olacak gibi değil, ninesi elinde sopayla kapıya dikilmiş de kas kas gerilmiş. Kendine avludan bir tahta kılınç yontmuş, düşmüş yollara, yürümüş yokuşlara. Gide gide giderek, birim birim sekerek, tepelerden yel gibi, derelerden sel gibi geçerek. Bir aralık kel başına sinekler üşüşmüş, tahta kılıncın yüzüyle vurup on tanesini öldürmüş. Tahta kılıncın üstüne «Bir vuruşta on arslan öldüren Keloğlan» yazmış da yine yürümüş. Az gitmiş, uz gitmiş, dere tepe, düz gitmiş. Gün dönmüş, akşam olmuş. Bir ağacın dibinde konaklayıp yatacağı sırada uzaktan bir ateşin yandığını görmüş. «Biraz yiyecek verirler, hem de yatacak yer gösterirler» diye düşünmüş, ateşin harlayıp parladığı yere doğru yürümüş. Yanaşmış, sokulmuş da, bir de ne görsün?. Devler dernek kurmuş derlenmiş, koca kazanları ocağa vurmuş, yemek pişirmiyorlar mı? Selâm vermiş, pervasızca bir kenara oturmuş, kalınanı da kucağına yatırmış. Keloğlanı bu haliyle, hem de kucağındaki kılınçla gören devler:

_ Nedir o kucağındaki koca alâmet diye sormuşlar. Keloğlan da:

_ Kılınçtır, hem de bana göre bir kılınçtır. Bir vuruşta on tane arslan öldürmüştür. Hele üstündeki yazıya bakın demiş de devlere bir bir göstermiş. Devler, bakmışlar da iyice ürkmüş yılmışlar. Keloğlan bu hali görünce, lâfi sürdürmüş:

_ Derneğinizi gördüm, sizden bir çuvalcık altın almağa geldim. “Davranın hele” deyince bu devler de büsbütün telâşa varıp:

_ Hele bir sabah ola, hayrola. Sen yat uyu, biz de gidip altınları toplayalım. Sabaha bir çuval altını tedarik ederiz, demişler. Bunun üzerine Keloğlan eve girmiş de yatağının içine eğri bir odun kütüğü yatırıp yorganı örtmüş, kendisi de tavan arasına çıkıp beklemiş.

Akşam olup gece çökünce, devler yavaşça içeriye girmişler, Keloğlanın yatağına yaklaşmışlar, yataktaki kütüğü kıyasıya sopalamağa girişmişler. Sonra da bırakıp savuşmuşlar. Gecenin bir vaktinde devler birer köşeye devrilip uyumağa, horultuları da dağı dereyi yankılamağa başlayınca, Keloğlan tavan arasından inmiş, kütüğü yatağından çıkarmış, kendisi girip yatmış. Sabahleyin erkenden bu devler uyanıp eve girince ne görsünler? Keloğlan dim dik, dipdiri karşılarında sırtıp durmuyor mu ?

_ Aman Keloğlan, bu gece nasıl uyudun? diye sorunca da Keloğlandır:

_ Yatak yumuşak, hem de rahattı, ama birazcık pire vardı, sırtım çok kaşındı, demiş. Bunu duyunca devleri bir tasalı düşüncedir almış. «Vurduğumuz sopalar şuna pire ısırtığı gelmiş. Aman Allah şundan nasıl kurtuluruz?» diye telâşlanmışlar. Keloğlandır:

_ Haydi bakalım, sabah oldu, vâde erdi, getirin şu altınları hele diye bağırılmış. Ama devler ıkınıp sızıldanıp:

_ Bu gece dört köşeye adam saldık, parayı denkleştiremedik, bizi bağışla. Yarına muhakkak buluruz, demişler. Ertesi günü akşam olmuş, hava kararmış, devler derlenmiş, kafa kafaya vermişler:

_ Aman bu sefer sağlam gidelim. Keloğlanı kaynar su ile haşlayalım, deyip kavil karar etmişler. Bunu duyan Keloğlan yine yatağın içine eğri bir odun kütüğü yatırıp yorganı örtmüş, kendisi tavan arasına çıkıp beklemiş. Akşam olup gece çökünce, devler yavaşça içeriye girmişler:

Aşağıdan taşıyıp getirdikleri bir kazan dolusu kaynar suyu yatağın üstüne boşaltmışlar. Sonra olduğu gibi bırakıp savuşmuşlar. Gecenin bir vaktinde devler bir köşeye devrilip uyumağa, horultuları da dağı dereyi yankılamağa başlayınca, Keloğlan tavan arasından inmiş, gelip bir köşede yatmış. Sabahleyin bu devler erkenden uyanıp eve gelmişler, yukarıya çıkmışlar. Bir de ne görsünler? Keloğlan elimdik, dipdiri karşılarında sırtıp durmuyor mu?

_ Aman Keloğlan, bu gece nasıl uyudun? diye sorunca da Keloğlandır:

_ Yatak yumuşak, hem de rahattı. Ama yün yorganla yün döşek biraz terletti, sabaha karşı azıcık bunaldım, demiş. Bunu duyunca devleri bir tasalı düşüncedir almış. «Döktüğümüz bir kazan dolusu kaynar su şunu biraz terletmiş. Aman Allah, şu Keloğlandan nasıl kurtuluruz?» diye iyice telâşlanmışlar. Keloğlandır:

_ Haydi bakalım, sabah oldu, vâde erdi. getirin şu altınları hele, diyor. Devler ıkınıp sıkıyorlar, ürküp şaşırıyorlar, kafa kafaya verip danışıyorlar.

_ Biz sana bu parayı veririz, ama bir şartımız var. Bahçedeki gülleri hepimizden uzağa atarsan, alırsın altınları. Lâkin atamazsan kelleni keseriz ha! Demişler. Keloğlan da bu şarta razı olmuş. Hep birlikte bahçeye çıkmışlar. Bu devler sıraya girmişler, birer birer iri demir gülleri sallayıp fırlatmağa girişmişler ki, her biri ötekini aşırta macasına. Sonunda sıra Keloğlan'a gelmiş. Bakmış ki, önündeki gülleyi fırlatmak şöyle dursun, yerden kaldırmağa gücü yetmeyecek. Yekinmiş de bir öne, bir arkaya, bir sağa, bir de sola bakmış. Bu hali gören devler:

_ Hele Keloğlan, önüne ardına, sağına, soluna ne bakınıp duruyorsun öyle diye sormuşlar. Keloğlandır:

_ Tasarlamadan, hesaplamadan atmak olmaz. Sağa atsam nenem, sola atsam nazlı yâr, öne atsam kardaşlar, arkaya atsam gerek. Demiş de davranmış. Hemen devler:

_ Hele dur Keloğlan, etme, arkada da bizim kardaşlarımız var demişler de, Keloğlanı, bu kazalı belâlı işten vazgeçirmişler. Keloğlandır, yarışı kazanmış, kılıncını sıyırıp çekmiş:

_ Haydi bakalım, yarış bitti, vâde erdi, haydi getirin şu altınları, yoksa hepimizin kellesini uçursam gerek demiş. Hemen bu devler davranmışlar, bir deveye bir çuval dolusu altını yüklemişler. Devın biri yularım çekerek Keloğlanın peşinden yürümüş. Az gitmişler, uz gitmişler, yoldan azıp yan gitmişler. Dönmüş dolaşmış, akşamın bir vaktinde, Keloğlanın nenesinin evine varmışlar. Keloğlan kapıyı tıklamış, nenesi açmış:

_ Aman nene, sen içerideki bakırları tangırdat, ben de devin üzerine yürüyüp kesecekmiş gibi yapayım da, şu ceviz kafalı alâmeti korkutup kaçırırım diye tıslamış. Nene, hemen taşlıkta bakırları tangır tungur yuvarlamış, Keloğlan da:

_ Aman tutun, gelin tutun, dayılarım, emmilerin, kardaşlarım, babam, dedem, hele varın, çevirin diye bağırılmış. Bu dev, altın yüklü devenin ipini koyuvermiş de, tabanları sırtını döverek, adım adım sekerek, soluk soluğa kaçmış ki, ardından anca dumanı görünüyor.

Keloğlan bir çuval altını nenesine vermiş. Konu komşuya bir büyük ziyafet hazırlamış. Ben de gittim bu doyumda. Diş kirası hediyeler verdiler. Ben eve

gelirken, yoluma ördekler çıktılar. «Vrak. vrak!» diye bağıştılar. Ben de «bırak, bırak!» diyorlar sandım. Bıraktım kaçtım. Eli boş, karnı aç geldim.

15. KELOĞLAN HİNDİSTAN YOLUNDA

Bir varmış, bir yokmuş. Evvel zaman içinde kalbur saman içinde, develer tellâl, sinekler berber iken, ben babamın beşiğini tıngır mıngır sallarken bir Keloğlan varmış. Evlerinin karşısında da padişahın sarayı varmış. Padişah, iki çocuk babası imiş. Bunlardan biri kocaman bir delikanlı, diğeri de gelinlik bir kızmış. Şehzade her nasılsa nişanlısını kaybetmiş. Onu arayıp arayıp bulamadığı için sarayın bir köşesinde oturup durmuş. Padişah'ın kızı her gün biraz daha büyüyor, biraz daha güzelleşiyormuş. Onun için bu kızla evlenmek isteyen delikanlılar da artıyormuş. İşte padişah bunu düşünerek, bir gün bahçede havuzun yanında otururken kızını çağırmiş, demiş ki:

_ Kızım... Artık ben ihtiyarlıyorum. Oğlum nişanlısını kaybetti, başkası ile de evlenmek istemiyor. Bu yüzden kendisini evlendirerek düğününü göremedim. Şimdi sıra sende. Seninle evlenmek isteyen birçok genç var. Bunlardan birini seç de düğününüzü yapalım... Gözlerimi kapamadan evvel hiç olmazsa senin sevinçli gününü göreyim... Kız, utanmış, önüne bakmış. Babasının cevap beklediğini düşününce:

_ Babacığım, demiş, mademki öyle istiyorsunuz, öyle olsun... Ama benim de sizden bir dileğim var. Dileğimi yapacağınıza söz verir misiniz? Padişah, hiç düşünmeden:

_ Kızım, demiş, senin dileğini yerine getirmek benim için bir kıvançtır. Yeter ki olacak bir şey dile! Kız o zaman:

_ Babacığım, demiş, ben, beni isteyen delikanlıların hiç biriyle evlenmem. Beni evlendirirsen sarayımızın karşısındaki evde oturan Keloğlan ile evlendir. Padişah, kızından hiç böyle bir dilek beklemediği için şaşırmiş. Ona:

_ Sen şaşırdın mı kızım, demiş, hiç ben seni hem kel, hem de tembel bir adamla evlendirir miyim; herkesi kendimize güldürecek miyiz? Padişah ne söylediye para etmemiş. Kızını fikrinden caydıramamış. O zaman:

_ Ben böyle bir dileğini yerine getiremem kızım, demiş. Ama sen mademki, onu istiyorsun, o halde benim kızım değilsin artık... Sarayımdan çık, nereye gidersen git!...

Babasının çok sert, hem de sözünden dönmez bir adam olduğunu bilen kız, hiç bir şey dememiş. Eşyalarını topladığı gibi ağlaya ağlaya Keloğlan'ın evine gitmiş. Keloğlan'ın anası, padişah'ın kızını güler yüzle karşılamış. Padişah'ın kızı benim gelinim oldu diye onu yere göğe koyamıyormuş Fakir olduğundan, gelinimi nereye oturtsam, ona ne yedirsem diye üzülüp duruyormuş. Kadıncağız üzüledursun, Keloğlan hiç oralı olmuyormuş. Hattâ tembelliği elden bırakmıyor, para kazanmak için iş yapmağa bile gitmiyormuş. İşi, gücü akşama kadar evde oturmamış. Padişah'ın kızı, bir gün, iki gün, üç gün beklemiş. Keloğlan'da işe gitmek için en ufak bir hareket yok... Babasına hak vermiş ama tekrar saraya dönemez ki... Ne yüzle dönsün? Tek çare, Keloğlan'ı tembellikten kurtarıp işe göndermek. Bu düşünce ile kalkmış, Keloğlan'ın yanına giderek:

_ Haydi bakalım kalk, demiş, erkek evde oturmaz. Gidip çalışmak, para getirmek lâzım. Her gün akşamlara kadar böyle tembel tembel oturmaya usanmıyor musun? Haydi, durma!

Keloğlan, karısının bu sözlerinden utanmış. Hemen kalkıp çalışmaya gitmiş. Bir tarlada akşama kadar buğday biçerek ancak beş kuruş kazanıp eve gelmiş. Karısı:

_ Para kazandın mı diye sormuş. Keloğlan, beş kuruşu uzatarak:

_ İşte, demiş, bu kadar kazandım. Karısı:

_ Beş kuruşla ne iş görülür, demiş. Olmadı, daha çok çalış, daha çok para kazan. Keloğlan oturmadan çıkıp gitmiş. Ertesi gün bir aşçıya çıraklık yaparak akşama kadar çalışmış. Aşçının verdiği on kuruşu alıp eve gelmiş. Parayı karısına vermiş. Kadın bakmış ki, Keloğlan bugün de az para kazanmış. Ona:

_ Yine olmadı, demiş, on kuruş bir insanı bile doyurmaz. Daha çok kazanmalı... Keloğlan evde durmamış. Çıkıp gitmiş. Ertesi gün bir sucuya çırak olup akşama kadar onunla su taşımış. Sucunun verdiği yirmi kuruşu almış, evin yolunu tutmuş. Yolda gelirken babasının arkadaşlarından bir tüccara rastlamış. Tüccar ona ne iş yaptığını sormuş. O da, sucuya çıraklık yaptığını söylemiş. Tüccar, Keloğlan'ın haline gülmüş:

_ Yazık sana be, demiş, on beş, yirmi kuruş için insan akşama kadar su taşır mı? Sen genç adamsın... O kadar parayı çocuk bile kazanır, Ben şimdi ticaret için Hindistan'a gidiyorum. Haydi sen de gel. Orada çok para kazanır, döneriz.

Keloğlan, baba dostu tüccarın sözlerine çok sevinmiş. Koşa koşa eve giderek o gün kazandığı yirmi kuruşu bırakmış. Karası ile anasına:

_ Allahısmarladık, demiş. Size çok para getirmek için Hindistan'a gidiyorum. abuk dönerim. Hoşça kalın.

Karısı ile anası, Keloğlan'ın bu haline şaşırmışlar. Ama tembelliği bıraktı da çalışmağa başladı diye seviniyorlarmış. Arkasından:

_ Gle, gle, çabuk gel diye bağırmışlar. Keloğlan gidip tüccarı bulmuş. Onunla beraber iki ata binip yanlarına yeter derecede yiyecek alarak Hindistan yolunu tutmuşlar.

Az gitmişler, uz gitmişler. Dere tepe düz gitmişler. Altı ay bir gz gitmişler. Büyük bir le varmışlar. O zamana kadar yanlarındaki yiyecekleri bittiği gibi suları da kalmamışmış. Hindistan'ı unutarak açlıktan, susuzluktan lmemek için etrafta bir köy, bir kuyu aramağa başlamışlar. Köye rastlarsak, hem yiyecek, hem su buluruz diye seviniyorlarmış. Köy değil de kuyu bulursak hiç olmazsa susuzluğumuzu giderir, hem kendimizi, hem atlarımızı ölmekten kurtarmış oluruz, diye düşünüyorlarmış. Ararken ararken uzakta bir ağaçlık görmüşler:

Hah! Bir köy diye bağırarak o tarafa doğru atlarını sürmüşler. Adeta uçar gibi ağaçların yanına geldikleri zaman, bunun bir köy değil, bir kuyu olduğunu görmüşler. Atlarından inerek kuyunun başına gelmişler. Kuyu derinmiş. Keloğlan:

Ben kuyuya inip su çıkarayım, demiş. Tüccar, yanında götürdüğü uzunca bir ipi Keloğlan'ın beline bağlamış. Meşin heybelerden birini de eline vererek onu kuyunun içine indirmiş. Keloğlan kuyuya iner inmez evvelâ kana kana su içmiş. Sonra meşin heybeye su doldurup yukarıya göndermiş. Tüccar da kana kana su içtikten sonra, Keloğlan heybeyi iki defa daha doldurup yukarıya yollamış. Tüccar, atları da güzelce sulamış.

Keloğlan o sırada kuyu içinde bir kapı görmüş. Kapıya şöyle bir dokununca aılıvermiş Bir de ne görsün? Geniş bir çayırlık... ayırlığın ortasında her renkte çiçeklerle dolu güzel bir bahçe... Bahçenin ortasında da beyaz bir köşk... Kssn penceresinde siyahlar giymiş bir kız oturuyor. Kız, Keloğlan'a eliyle:

Gel, gel diye işaret edince. Keloğlan kuyunun basında kendisini bekleyen tüccarı unutarak kapıdan içeriye giriyo köşk gitmiş. Kel bunu karşılayarak yukarıya almış. İlk olarak söze başlayan kız:

_ İnsanoğlu, demiş, sen buraya nereden geldin? Keloğlanda ona sormuş:

_ Ya sen buraya nereden geldin? Kız o zaman başından geçenleri anlatmış:

_ Beni bir padişah oğluyla nişanlamışlardı. Bir gün peri kızları beni alarak buraya kaçırdılar. O zamandan beri dünya yüzüne çıkamadım. Padişahın oğlu, ben ortadan yok olduktan sonra hastalanmış; dışarı çıkmıyormuş. Ah, bir dünya yüzüne çıkabilsem...

Keloğlan bakmış ki, bu kız, yabancı değil, padişahın gelini... Yani karısının yengesi. O da kendisini tanıtmak için:

_ Bana da Keloğlan derler, demiş. Evimizin karşısında padişahın sarayı vardır. Padişah bir gün kızını evlendirmek istemiş. O da, Keloğlan'dan başka kimseyle evlenmem, diye tutturmuş. Onun üzerine padişah kızını evlâtlıktan çıkarmış. Kız kaçıp bize geldi. Ben hep evde oturur, iş yapmazdım. Karım beni zorla işe gönderdi. Kazandığım paraları az gördüğü için, ben de bir tüccarla beraber çok para kazanmak düşüncesiyle Hindistan yolunu tuttum. Yolda yiyeceğimiz, suyumuz tükendi. Çöl ortasında araya araya burasını bulduk. Su içmek için kuyuya inmiştim. Yukarıya birkaç heybe su gönderdim. O sırada kuyuda bir kapı gözüme ilişti. Kapıyı iter itmez sen gözüme çarptın. Demek ki şimdi biz akrabayız?

Kız:

_ Evet, demiş, senin eşin, benim nişanlımın kardeşi. İyi ki geldin. Beni buradan kurtar. Beraber saraya dönersek, padişah babamız çok sevinecektir.

Keloğlan:

_ Peki ama demiş, tüccar beni yukarıda bekliyor. Onu nasıl göndereyim?

O zaman kız:

_ Ondan kolay ne var, demiş, ben sana çaresini bulurum. Şimdi aşağıya, bahçeye in. Nar ağacından iki nar kopar. Tüccarla beraber yola devam et. Yolda bizim memlekete giden bir adama rastlarsan bu nârları ona ver. Anan ile eşine götürüp versin. Ondan sonra sen de tüccardan ayrılıp buraya dönmenin çaresini bul!

Keloğlan hemen kızıdan ayrılıp bahçeye inmiş. Nar ağacından iki nar koparmış. Narları cebine koyarak kuyuya dönmüş, ipe tutunarak yukarıya çıkmış. Tüccarla beraber atlarına binip yola çıkmışlar. Yolda giderlerken bir adama rastlamışlar. Onunla konuşurken, Keloğlan bakmış ki bu adam kendi memleketine gidiyor. Hemen cebinden çıkardığı narları ona vererek memlekete gidince bunları

anasıyla eşine vermesini rica etmiş. Adam Keloğlan'ın bu dileğini yerine getireceğini söyleyerek narları almış, yoluna devam etmiş.

Adam gide gide memleketine varmış. Araya sora Keloğlan'ın evini bulmuş. Narları cebinden çıkarıp birini Keloğlan'ın anasına, ötekini de karısına vermiş. Onlar, Keloğlan'ın göndere göndere iki nar göndermiş olmasına fena halde kızmışlar. Narları bir kenara atmışlar.

Günlerden bir gün, Keloğlan'ın karısı yemek için narlardan birini yarmış. Aman, o ne?! Yoksa rüya mı görüyorum? Hayır, hayır! Rüya değil... Narın içinden dökülenler hep elmas... Kadın koşa koşa gidip Keloğlan'ın anasını çağırarak yerlere dökülen elmasları göstermiş, ikisi de şaşırıp kalmışlar, öte taraftan da Keloğlan'a haksız yere kızdıklarına pişman oluyormuş. Zengin oluverdikleri için de yerlerinde duramıyorlarmış. Ana kız elmasların birkaç tanesiyle hemen padişahın sarayının karşısında büyük bir saray yaptırmışlar. Uşaklar, dadılar, aşçılar, cariyeler tutmuşlar...

Biz gelelim Keloğlan ile tüccara: Çöl ortasında az gitmişler, uz gitmişler, bir köye varmışlar Gece olduğundan köyde yatmışlar. Ertesi sabah Keloğlan yalandan hastalanıp köyde kalmış. Tüccar onu bekleyemeyerek Hindistan'a doğru yoluna koyulmuş.

Tüccar gittikten sonra Keloğlan hemen kalkarak geriye dönmüş. Kuyunun olduğu yere gelince, beline bir ip bağlayarak aşağıya inmiş. Aralık duran kapıyı akarak içeriye girmiş. Kız kendisini sarayın penceresinde bekliyormuş. Koşa koşa saraya varmış. Yukarıya çıkmış. Kız:

_ İyi ki zamanında geldin, demiş, eğer biraz daha geç kalsaydın buradan kaçamazdık. Çünkü nerede ise peri kızları gelecekler. Onlar gelirlirse biz bu saravdan kurtulamayız.

Onun üzerine Keloğlan:

_ O halde ne duruyoruz, demiş, haydi hazırlan. Kız demiş ki:

_ O kadar da aceleyle lüzum yok. Elmaslarımı, altınlarımı toplayayım da yola çıkarız.

Keloğlan ile kız beraber köşkün bahçesine inmişler. Nar ağacından dört tane nar koparmışlar. Bu narların ikisini Keloğlan ceplerine yerleştirmiş, diğerlerini de kız eline almış. Bunların içinde kızın elmasları varmış. Nar ağaçlarının yanından

ayrılarak bir tavuk kümesinin önünde durmuşlar. Kız, kümesin kapısını açarak follukta toplanmış olan yumurtaları eline almış. Yere çömelerek başlamış yumurtaları kırmağa... Her kırıdığı yumurtanın içinden kocaman bir altın parçası düşüyormuş. Yerde toplanan altınları da Keloğlan alarak kuşağına bağlamış. Bu işler bittikten sonra köşkün bahçesinden çıkarak kuyunun içme gelmişler. Keloğlan kuyuya sarkık duran ipten evvelâ kızı yukarıya çıkarmış. Arkasından da kendisi çıkmış.

Keloğlan'ın atı kuyunun başında duruyormuş, İkisi birden bu ata binerek memleketlerine doğru gitmeğe başlamışlar. Kocaman çölü bir haftada aşmışlar. Ondan sonra dağlardan, tepelerden ırmaklardan germişler. Geceleri köylerde kalarak, gündüzleri arada bir subaşlarında dinlenerek, yola çıktıklarının kırkinci günü memleketlerine varmışlar. Şehre girecekleri sırada, kız. Keloğlan'a demiş ki:

_ Sen şimdi saraya giderek padişah babamıza benim geldiğimi haber ver!

Keloğlan, kızı orada bir ihtiyar kadının yanına bırakarak atını sürmüş, saraya varmış. Padişahın karşısına çıkarak:

_ Padişahım, demiş, artık siz de tasalanmayınız, oğlunuz da tasalanmasın. Çünkü size, oğlunuzun nişanlısını getirdim. Padişah, Keloğlan'ın sözlerine inanmak istememiş ama onun halinden pek yalan söylemediğini anlayınca, ne karısına, ne de oğluna haber vermeden aşığıya inmiş. Yanına askerlerini alarak Keloğlan ile beraber oğlunun nişanlısını karşılamaya gitmiş.

Şehrin kapısına vardıkları zaman, orada beklemekte olan kız hemen koşarak padişahın elini öpmüş. Padişah da onu alnından öpmüş. Padişah çok seviniyormuş. Çünkü nişanlısını kaybedip de hasta olan oğlunun onu yeniden bulunca iyi olacağını düşünüyormuş. O böyle düşünürken, kız demiş ki:

_ Babacığım, beni perilerin sarayından kurtararak buraya getiren damadınız Keloğlan'dır. Onun iyiliğini hiç unutamayacağım...

O zaman padişah, Keloğlan'ın arkasını okşamış:

_ Aferin sana, demiş, akıllı olduğunu gösterdin! Şimdi kızımı al, size götür. Ben oğluma hiçbir şey söylemem. Akşama bizi size çağırırsınız. Oğlumla beraber geliriz. Onu nişanlısıyla sizin evde karşılaştırırız.

Padişah askerlerini de bunların yanına vermiş, saraya dönmüş. Keloğlan ile kız, askerlerle birlikte şehre girmişler. Yavaş yavaş padişahın sarayının olduğu yere

gelmişler. Keloğlan etrafına bakmayarak kendi evlerini aramağa başlamış. Evlerinin yanında bir saray görünce, askerlerden birine sormuş:

_ Bu sarayı kim yaptırdı? Asker gülererek cevap vermiş:

_ Bu sarayı ananız yaptırdı. Sizin eviniz bu saraydır. Asker böyle söyleyince, Keloğlan ona hiç bir şey söylemeden kızın elinden tuttuğu gibi koşa koşa saraydan içeriye girmiş. Kapının önünde karısı ile karşılaşmış:

_ İşte geldim, demiş, bak hem de sana kimi getirdim... Karısı, Keloğlan'ın yanındaki güzel kıza şöyle bir bakmış. Bakar bakmaz da ağabeyinin nişanlısını tanımış. Hemen birbirlerine sarılmışlar. Hep birlikte yukarıya çıkmışlar.

Keloğlan'ın anası da oğlunu sesinden tanımış. Aşağıya inerek oğlunu öpmüş. Keloğlan, padişah'ın gelinini annesine tanıtmış. Hep birlikte yukarıya çıkmışlar.

Akşam oturmaya buyurması için Keloğlan padişaha haber göndermiş. Bir taraftan da yemeklerin hazırlanmasına başlanmış. O hazırlıklar yapılırken, Keloğlan'ın karısı ile kız, beraber hamama gitmişler. Güzelce yıkanıp gelmişler. Akşam yemeği neşe içinde yendikten sonra, saraydan, padişahın gelmekte olduğunu haber vermişler.

Keloğlan aşağıya inerek padişah ile şehzadeyi karşılamış. Onları sarayın en güzel odasına almış. Kahveler ikram etmiş. Arkasından Keloğlan'ın anası ile karısı odaya gelmişler. Şehzadenin hâlâ nişanlısının geldiğinden haberi yokmuş. Sessiz sessiz oturuyormuş:

Padişah, o sırada oğluna sormuş:

_ Oğlum, şu anda en çok istediğin şey nedir? Oğlu demiş ki:

_ Ne olacak babacığım. Kız kardeşimle Keloğlan nasıl yuva kurup mutlu olmuşlarsa, ben de bir yuva kurup mutlu olmak için kaybettiğim nişanlımı isterdim...

Onun üzerine padişah:

_ O halde oğlum, demiş, dileğin yerine gelmiştir. Keloğlan nişanlıyı perilerin sarayından kurtararak getirdi...

Padişahın sözü bitince, odanın kapısı açılmış. İçeriye şehzade'nin nişanlısı girmiş. Şehzade onu görür görmez sevincinden düşüp bayılmış. Güç hal ile onu ayıltmışlar.

Padişah:

_ Haydi bakalım, demiş, şimdi Keloğlan bize başından geçenleri anlatsın. Keloğlan, memleketten ayrıldıktan sonra bütün başından geçenleri bir bir anlatmış. Padişah, gösterdiği cesareten dolayı Keloğlan'ı kendisine vezir yapmış. Oğlu ile de nişanlısını, kırk gün, kırk gece düğünden sonra evlendirmiş.

Onlar ermiş muradına, darısı sizin başınıza...

16. KELOĞLAN SARMISAKİ BEYOĞLU

Ne varmış ne yokmuş... Vakti zamanında bir Keloğlan varmış. Çobanlık edermiş, o yana bu yana gezermiş, davar otarırmış, ona buna hizmetkârlık edermiş. Bir günün birinde bir yazının dibinde, bir tilki gelmiş:

"Ne olur beni arkadaş et ki, ben seni zengin edeyim."

"Nasıl zengin edeceksin?"

"Ne edeceksin? Sen beri arkadaş et."

Arkadaş ediyor, bunlar beraber epeyce geziyorlar teziyorlar, bir gün tilki:

"Filân padişahın kızım sana isteyeceğim."

"Nasıl isteyeceksin?"

"Sen dur, ben ona neler edeceğim."

Gidiyor, padişahın küllüğünde geziyor geziyor, bir altın buluyor, gidip diyor ki:

"Hele urubunuzu verin, benim ağam altınını ölçecek."

Urubu eline alıyor getiriyor, yarığına altını sokuyor, götürüyor:

"Adam alın başımıza çalın, urubu onca minnet ediyordunuz, bir dakikada ölçtüm, geldim."

Hâlbuki bir altını padişahın küllüğünde bulmuş, yarığına sokmuş. Padişah kendi kendine düşünüyor: "Bu ne kadar zengin, ben bir padişahım benim hazinemde şu kadar para yok."

Tilki devresi gün gidiyor, padişahın kızımı istiyor:

"Padişahım, Allah'ın emriyle senin kızını benim ağama ver."

"Bu, bu kadar zengin, urubla altını var, ben kızımı buna vereyim."

Neyse söz veriyor, kavlı karar ediyorlar, zaman geliyor düğün tutulacak, bu ikisi yola çıkıyorlar, öyle bir hırçık üzerindeki parça parça, yarı yola geliyorlar, tilki diyor ki:

"Sen burada soyun, elbiselerini suya at. Ben koşayım gideyim, padişaha diyeyim ki, ağamın hem askeri hem de güveyinin elbisesi neyi suya gitti."

Keloğlan geride kalsın, hemen tilki koşup gidiyor, dizlerine vuruyor alâmet ediyor:

"Ne yapıyorsunuz, ne ediyorsunuz? İmdat, askeri de suya gitti Sarmısâki Beyoğlu'nun elbiseleri de suya gitti, gelinin elbiseleri de gitti, ne kadar eşya emaret varsa hepsi gitti."

"Hiç üzölmeyin, hiç merak etmeyin, her şeyini yerine ben öderim, neyi gitmişse ben veririm, ben kızımı öyle mahcup göndermem."

Bu yandan giderken otlayan bir sürü deveye rastlıyorlar, tilki soruyor:

"Bu develer kimindir?"

"Falan devindir."

"Niye falan devindir diyorsunuz? Padişahın askeri yakında gelecek, aman deyin ki bunlar Sarmısaki Beyoğlu'nun devesidir."

Biraz daha gidiyorlar, bir sürü koyuna rastlıyorlar, sürüler otuyor:

"Bu kimindir?"

"Falanındır."

"Yok öyle dememelisiniz, aman gidi boynunuzu vururlar, elinizden alırlar.

Sarmısaki Beyoğlu'nun koyun sürüleridir."

Padişah hemen tutuyor eşyalar bezetiyor, ordusunu hazırlatıyor, kıymetli şeylerle karşı gönderiyor. Güveyiye bir kat elbise gönderiyor, giydiriyorlar. Görmemiş Keloğlan, boyuna bakıyor." tilki:

"Bakma, bu niye bakıyor derler."

Durur mu, bu gene elbisesine bakıyor, daha hiç giymemiş ömründe. Bu kere soruyorlar:

"Niye böyle hep elbisesine bakıyor?"

"Biraz merak ediyor, bu elbise eski elbiseme benzemiyor diye onun üzüntüsünü çekiyor.

"Üzölmesin daha iyi kumaştan daha iyi elbiseler alırım, benim hazinem altın para dolu, neyini merak ediyor?."

Neyse, bunu alıp götürüyorlar. Gelini hazırlıyorlar, askerleriyle adamlarıyla ata bindiriyorlar, padişah yolcu ediyor. Gidiyorlar, önü sıra kılavuz geliyor soruyor:

"Bu kimin devesidir kardeş?"

"Bu Sarmısaki Beyoğlu'nun devesidir."

"Maşallah, ne kadar zengin? Hemen hemen bizim padişahın devesi kadar."

Hâlbuki tilki tembih etmiş, koyun sürülerinin oraya geliyorlar, asker gene soruyor:

"Bunlar kimin sürüleridir böyle?"

"Sarmısaki Beyoğlu'nun sürüleridir."

"Maşallah, hemen hemen padişahımızinki kadar."

Öyle öyle geliyorlar, tilki diyor ki:

"Sen dur, yavaş yavaş gel, orduyu biraz eyle, bu çeşme sarayda oturun biraz istirahat edin, benim işim var."

Orada bir devin konağı ışıldıyor, koşup gidiyor.

"Dev baba, şimdi geriye bak, padişah ordusunu göndermiş, seni arıyorlar, öldürecekler, tez kaç."

Hemen dev başını alıyor kaçıyor, bunlar geliyorlar gelini indiriyorlar, orada kalıyorlar,

Yedi içti muradına geçti.

17. TOPAL DEV

*Eski çağlarda,
 karlı dağlarda
 bir masalcı bacı yaşarmış.
 Eli öyle açık,
 dili öyle tatlıymış ki;
 herkes onun,
 sofrasına, sohbetine koşarmış.
 Masalcı bacının bir heybesi varmış.
 Gezip gördüklerinden,
 bulup aldıklarından '
 iyileri heybenin ön gözüne,
 kötülerini arka gözüne atarmış.
 Yeri ve zamanı geldikçe de
 iyileri dosta, ahbaba verir,
 kötülerini taştan taşa çalarmış.
 Günlerden bir gün,
 gecelerden bir gece
 çocuklar toplanıp yanına gitmişler.
 "Masalcı bacı, masalcı bacı!
 Bize bir masal anlatsana" demişler.
 Demeleriye,
 elini heybenin ön gözüne atması
 bir olmuş.
 "Yâ Allah" deyip başlamış çekmeye.
 Bir çekmiş, iki çekmiş.
 Üçüncüde,
 çıka çıka "TOPAL DEV" çıkmış.
 Açmış bal ağzını,
 bakalım ne söylemiş.
 Topal dev kimmiş,*

Keloğlan'a neylemiş?

Gelin güzel çocuklarım, besmeleyle başlayalım. Hem söz, sohbet eyleyelim; hem bir sevap işleyelim.

Hani o, Allah'tan başka hiç kimsenin olmadığı, hiçbir şeyin bulunmadığı günler var ya. O günlerden biraz sonra, Allah dünyayı yaratmış. Gökleri parlak yıldızlarla, beyaz bulutlarla süslemiş. Yerleri dağ, taş, kurt, kuş, çiçek, böcek ve daha nice canlı cansız varlıklarla donatmış. Arkasından da insanı yaratıp çoğaltmış. Dünyaya bey, efendi yapmış. İnsanlar ülkeleri bulmuşlar, kıtaları keşfetmişler. Oralarda köyler, şehirler kurulmuş.

İşte o ülkelerden birinde, bir şehrin uzak bir köyünde bir Keloğlan ile bir de anası varmış. Kimsenin itine oşt, tavuğuna kışt demeden, kendi yağları ile kavrulup iyi kötü yaşarlarmış.

Keloğlan iyiymiş, hoşmuş ama biraz tembel-miş. Elinden deyneği düşse üç saatte alırmış. Bir virane değirmende, üç gece misafir kalırmış. Anası O'nun bu halinden bıkip usanmış. Günlerden bir gün, bohçasına biraz un, biraz ekmek, birkaç da yumurta koyup gurbete yollamış.

_ Haydi benim Keloğlum. Tembeli Allah da sevmez, kul da. Git biraz çalış. Üç beş kuruş para kazan. Sonra döner gelirsin, demiş. Demesiyle, Keloğlan'ın yol hazırlıklarına başlaması bir olmuş. Yıkılmış, durulanmış. Giyinmiş, kuşanmış. Hısım akrabayı, konu komşuyu dolaşıp helâllaşmış,

_ Gidip gelmemek, gelip bulmamak var. Hakkınızı helâl edin, demiş.

Sonra da, heybesini omuzlayıp düşmüş yollara. Az gitmiş uz gitmiş, dere tepe düz gitmiş. Kuşlar gibi kanatlanmış, bulutlardan tez gitmiş. Derelerden geçerek, tepelerden aşarak altı ay bir güz gitmiş. Bir de dönüp bakmış ki ne görsün. Daha köyün ucundaymış. Anacığı arkasından el sallıyormuş.

Neyse, "Herhalde hayal gördüm" deyip, tembel tembel yoluna revan olmuş. Ben diyeyim üç gün gitmiş, siz de deyin beş gün gitmiş. Derken, yolda bir çiftliğe rastlamış. Bir hayli yorgunmuş. "Şuraya girip biraz dinleneyim. Yeyip içip yatayım, biraz da azık isteyeyim" diye düşünmüş. Çitlerden geçip çiftliğin bahçesine girmiş. Etrafına bakınmış, görünürde kimsecikler yokmuş. Ortalık ıpıssızmış. Yalnız, çiftliğin ortasında kocaman bir konak varmış. Garip şey! Konağın kapıları da ardına kadar acıkmış. Yaklaşmış. Biraz korku, biraz da merak içinde büyük kapıdan içeri

girmiş. Allah Allah! Salonda hazır bir yemek masası varmış. Üzerinde sebzeler, meyveler, yemekler, tatlılar buram buram kokuyor; âdeta insana "ye beni" diyormuş. Fakat, ortalıkta Keloğlan'dan başka kimse yokmuş.

Hani bir söz vardır: "Yemek buldun ye, dayak buldun kaç." Keloğlan da öyle yapmış. Yemeklere bir bakmış, iki bakmış, üçüncüde dayanamamış. Oturup, Allah'ın verdiği her ne var ise bir güzel yemiş. Karnını iyice doyurmuş. Gerçi dervişin karnı doyunca gözü yolda olurmuş. Fakat Keloğlan öyle yapmamış. Hem yorgun, hem de uykusuz olduğu için; orada bulduğu bir divanın üzerine uzanıp, derin uykuya dalmış. Az mı uyumuş, çok mu uyumuş yalan olmasın. Birdenbire, gök gürültüsünü andıran bir ses duymuş. Uykusu bölünmüş, hoplayıp kalkmış. Bir de bakmış ki ne görsün? Karşısında dağ gibi bir dev duruyor. Korkudan yüreği burkulmuş, dudağı uçuklamış. Ama gene de erkekliğe leke sürmek istememiş. Hiç bozuntuya vermeden deve kızmış, çıkışmış.

_ Ne oluyor burda? Ne bu gürültü, diye sormuş.

Sormasına sormuş ya, dev de kolay kolay kül yutacak cinsten değilmiş hani. Keloğlan'ın çıkışı karşısında şaşırılmış. Yerden bir taş alıp, ağzını burnunu köpürterek bağırılmış.

Bana bak sen bana, demiş. Sen kiminle konuştuğunun farkında değilsin galiba. Ben bir taşı sıkısam, bulgur gibi dağıtırım. Bunu deyip taşı sıkmış. Sıkmasıyla, bulgur gibi dağılıp dökülmesi bir olmuş. Keloğlan'ın uyanıklığı tutmuş. "Pilavdan dönenin kaşığının sapı kırılınsın" diye düşünüp, altta kalmamaya çalışmış.

_ Asıl sen kiminle konuştuğunun farkında değilsin galiba, demiş. Senin yaptığın da iş mi yani? Ben bir faşı sıkırsam değil bulgur, un yaparım un. Bunu deyip, yerden bir taş almış. Bu arada bir el çabukluğu yapıp, deve çaktırmadan taşı heybesine koymuş. Anasının verdiği undan da bir avuç alıp, elini çıkarmış. Sonra elini havaya kaldırıp, taşı sıkar gibi sıkmış. Sıkmasıyla, ovucundan bembeyaz unların dökülmeye başlaması bir olmuş. Elini açmış, kalan unları da devin suratına doğru üflemiş.

Dev buna çok bozulmuş ama belli etmek istememiş. Yarışı bırakıp teslim olmaya da hiç niyetli değilmiş. Bu sefer başka bir numarasını denemeye karar vermiş. Gene yerden bir taş almış.

_ Ben bir taşı sıkar, üç damla su çıkarırım, demiş. Demesiyle, taşı kuvvetle sıkması bir olmuş. Keloğlan bakmış, gerçekten de taştan üç damla su gelmiş.

Gelmesine gelmiş ya, Keloğlan'ın uyanıklığı gene üzerindeymiş. Şöyle bir yaka silkmiş.

_ Üç damla dediğin de nedir ki? Ben bir taşı sıkar, onüç damla su getiririm, demiş. Demesiyle, bir el çabukluğu daha yapıp, yerden taş alır gibi heybesinden yumurta alması bir olmuş. Yumurtayı sıkmış, şakır şakır su gelmiş.

Artık devin söyleyecek bir şeyi yokmuş. Keloğla'nın kendisinden daha güçlü ve kuvvetli olduğuna inanıp teslim olmuş.

_ Bundan böyle ben senin emrindeyim. Ne istersen yapar, ne yüklersen çekerim. Canım, önce Allah'a, sonra sana emanet, demiş. Böylece, Keloğlan devin çiftliğine yerleşmiş. O yiyip içip yapmış, bir ayağı sakat olan topal dev de sektire sektire hizmet emiş.

Gel zaman, git zaman, aradan aylar geçmiş, yıllar geçmiş. Topal dev oraya buraya koşturup durmaktan, Keloğlan'a hizmet edip yorulmaktan bıkmış. Doğrusu bu iş, onuruna da dokunuyormuş. Artık canına, bağına tak etmiş. Nihayet bir yolunu bulup Keloğlan'dan kurtulmaya karar vermiş. Vermesine vermiş ya, korkuyormuş, tek başına göze alamıyormuş.

Bir gün efendisinin huzuruna çıkıp,

_ Benim uzaklarda iki kardeşim daha var. Onları çok özledim. Seninle çıkıp ziyaretlerine gidelim mi? Hem bir dolaşmış olursun. Yer yurt görürsün de, gözün günlün açılır demiş. Keloğlan düşünmüş, fena fikir değilmiş.

_ Peki gidelim. Benim de canım sıkılmıştı zaten demiş. Arkasından fakat bir problem var. Senin ayağın sakat, benimki sağlam, ikimiz de yürürsek bana yetişemezsin. En iyisi sen beni sırtına al diye eklemiş.

Topal dev buna da razı olmuş. Hazırlıklarını tamamlayıp, birlikte yola çıkmışlar. Az git, uz git, dere tepe düz git. Kuşlar gibi kanatlan, bulutlardan tez git. Derken, vara vara topal devin kardeşlerinin bulunduğu yere varmışlar.

Efendim hoş beşten, hal hatırdan sonra, topal dev kardeşlerine Keloğlan'ın ne kadar güçlü, kuvvetli biri olduğunu anlatmış. Tabii onlar da hemen inanıvermişler. Keloğlan'a en güzel odalardan biri ayrılmış. Kuş tüyünden yatak serilmiş, arısütünden kahvaltı getirilmiş. Ekmek elden, su gölden yiyip içip yatmaya başlamış.

Başlamasına başlamış ya, dev kardeşler de pek boş durmuyormuş. Düşünüp taşınıyor, Keloğlan'dan kurtulmanın yollarını arıyorlarmış. Günlerden bir gün, akıllarına bir çare gelmiş. Gece Keloğlan uyurken, damdan aşağı üzerine bir kazan kaynar su döküp onu yakmaya karar vermişler. Vermeleriyle, bu kararı uygulamak için hazırlıklara başlamaları bir olmuş.

Gel gör ki, onlar bunu konuşup dururken, Keloğlan da duymuş. Ona göre tetikte yatıp tedbirini almış. Gece yarısı tam onlar kaynar suyu dökmeye hazırlanırlarken, yorganın altına yastığı uzatıp, kendisi bir kenara çekilmiş. Az sonra suyu dökmüşler. Yastık yorgan ıslanmış, Keloğlan'a hiçbir şey olmamış. Doğrusu devler de ölüp ölmediğinden emin değillermiş. Topal dev öteki kardeşlerine,

_ O kolay kolay ölmez, boşuna sevinmeyin diyormuş. Öldüydü, ölmediydi derken, Keloğlan'ın yattığı odanın kapısında sabah etmişler. Onlar orada bekleyedursun, biz gelelim Keloğlan'a. Kaynar su dökülüp aktıktan sonra, bir kenara uzanıp uyuyakalmış. Sabaha karşı da devlerin kapı önündeki gürültülerine uyanmış. Az sonra kalkıp dışarı çıkmış.

_ Sabah sabah bu ne gürültü, diye azarlamış devleri. Keloğlan'm sapasağlam kalktığını görünce şaşırılmışlar. Hayretten dilleri boğazlarına kaçmış. Biraz da korkmuşlar tabii.

_ Nasılsınız efendim, geceyi nasıl geçirdiniz, diye sormak zorunda kalmışlar. Keloğlan ağırdan almış. Esnemiş, gerinmiş. Sonra da,

_ Bu gece hava çok sıcaktı galiba, iyice terlemişim. Yorgan döşek su gibi ıslanmış. Gidip şunları değiştirin hemen demiş. Demesiyle, devlerin korku ve hayretlerinin bir kat daha artması bir olmuş. Her biri bir iş tutup, efendilerinin hizmetine koşmuşlar. Fırsat bulup bir araya geldiklerinde de, gizli gizli:

_ Bu ne güçlü adam. Kaynar suları ter yapıp çıktı. Bununla başa çıkılmaz diye konuşmuşlar. Fakat kurtulmanın yollarını aramaktan da vazgeçmiyorlarmış tabii. Devlerin üç beş yüz kilo ağırlığında bir topları varmış. Bir gün Keloğlan'ın huzuruna çıkıp, bu gün biraz top oynayalım mı efendim diye sormuşlar. Keloğlan hiç istifini bozmadan cevap vermiş:

_ İyi olur, biraz eğleniriz hiç olmazsa demiş.

Bunun üzerine, kocaman topu alıp çıkmışlar meydana. Önce devlerden biri atmış, elli metre uzağa düşürmüştü. Sonra öteki fırlatmış, yüz metreyi aşmış. Derken,

topu atma sırası Keloğlan'a gelmiş. Varmış iki eliyle iyice kucaklamış. Sonra dönüp bir sağa, bir sola bakmış. Bir daha, bir daha bakıp boynunu bükmeye, başını sallamaya, kendi kendine söylenip durmaya başlamış. Devler merak etmişler. Topal Dev yaklaşmış,

_ Öyle ne yapıyorsunuz efendim, diye sormuş. Keloğlan ne cevap verse iyi:

_ Topu ne tarafa atacağımı düşünüyorum. Şu tarafa atsam, denize düşecek. Bu tarafa atsam, yanardağın bacasından içeri girecek demiş. Demesiyle, Topal Dev'in Keloğlan'ın eline ayağına sarılıp:

_ Aman efendim, lütfen yapmayın. Bırakın burada kalsın diye yalvarmaya başlaması bir olmuş.

Meğer top onlar için kıymetli bir baba yadigârıymış. O kadar uzaklara atılıp kaybolmasına gönülleri razı gelmemiş. Böylece Keloğlan foyasının meydana çıkmasından kurtulmuş. Bir kere daha akılsız devlerin elinden yakayı sıyırmış. Ondandır da her ne tuzak kurdularsa, kurnazlıkla işin içinden çıkmasını bilmiş.

Gel zaman, git zaman derken; günlerden bir gün, ülkenin padişahından devlere bir haberci gelmiş.

_ Ülkemizde bir ejderha türedi. Pınarımızın başına oturup suyumuzu kesti. Her sabah bir genç kız kurban etmeden bir damla su alamıyoruz. Padişahımızın size selâmları var. Bizi bu belâdan kurtarmanızı istiyor demiş. Demesine demiş ya, devler bunu hemen kabul edememişler.

_ İyi hoş ama biz kendi başımıza karar veremeyiz. Bizim bir efendimiz var. O gidelim derse gideriz, kalalım derse kalırız diye cevap vermişler. Bunun üzerine,"haberci bu seferde Keloğlan'ın huzuruna çıkmış. Çıkmasıyla, hayretten ağzının bir karış açılması bir olmuş. Çünkü o, efendilerinin de bir dev olduğunu sanıyormuş. Karşısında kendisi gibi bir insanoğlu görünce şaşırılmış. Doğrusu Keloğlan'ın bu işin üstesinden geleceğine hiç ihtimal vermiyormuş. Ama yine de padişahın selâmını söyleyip, ricasını tekrarlamış. Keloğlan sevinmiş, memnun kalmış. İçinden, "İşte bana bir fırsat. Bu dev oğlu devlerden kurtulmak için böyle bir bahaneyi arasam bulamazdım" diye düşünmüş.

Haberciye, devlerle birlikte gelip ejderhayı yok edeceklerini söylemiş. Söylemesiyle, yol hazırlıklarına başlaması bir olmuş. Keloğlan her zamanki gibi Topal Dev'in sırtına binmiş. Ötekiler de yaya olarak yanına katılmışlar. Az git, uz git,

dere tepe düz git; altı ay bir güz git. Derken, uzun bir yürüyüşten sonra padişahın ülkesine varmış, sarayına ulaşmışlar.

Onlar orda yeyip içip istirahat ededursunlar, biz gelelim yedi başlı ejderhaya. Kiminin yedi başlı, kiminin yetmiş başlı dediği bu canavar; gündüzleri pınar başına oturup suyu kesermiş. Geceleri de çayıra, çimene yatıp istirahat edermiş. Gündüzleri pınara gidemeyen insanlar, geceleri gizli gizli su almayı düşünürlermiş ama ona da bir türlü cesaret edemezlermiş. Çünkü hain ejderha bazen geceleri de avlanmaya çıkar, eline geçirdiğinin canına kıyarmış. Hasılı ne zaman, nereden gelip saldıracağı; günde kaç kişiyi tutup öldüreceği bilinmezmiş. Sadece, pınar başına bir genç kız götürülüp önüne atılırsa; bir zaman oyalanırmiş. Onu yiyinceye kadar başka kimseye dokunmaz, üç beş kova su aldırırmiş.

Keloğlan, bütün bunları araştırıp soruşturduktan sonra; devlerin her birini bir köşe başına nöbetçi dikmiş. Kendisi de şehir dışına doğru şöyle bir gezintiye çıkmış. Böylece, ejderha ile yüz göz olmaktan kurtulacağını düşünüyormuş. Kendi kendine, "Devler ejderhayı öldürürse, şehir kurtulur; ejderha devleri öldürürse, ben kurtulurum" diyormuş. Böyle dalgın dalgın yürürken, yolu bir çayırılığa varmış. Oturup biraz dinlenmek istemiş. Bu arada bohçasını çıkarıp biraz ekmek yemiş. Matarasını açıp birkaç yudum su içmiş.

Derken, birdenbire oturduğu çayırın hareket etmeye başladığını hissetmiş. Hatta çayır yerden kesilip göğe doğru yükselmeye başlamış. Keloğlan korku ve heyecan içinde etrafına bakınırken, bir de bakmış ki ne görsün? Meğer çayır sanıp üstüne oturduğu yer, ejderhanın sırtı değil miymiş? Keloğlan'ın korkusu bin kat daha artmış. Ellerini açıp:

_ Allah'ım! Bu Kel kulunu sen koru diye yalvarmış.

Hani ne derler? "Denize düşen yılanı sarılır"mış. Ejderha kalkıp yürüyünce, Keloğlan da düşmemek için canavarın kulaklarına sarılmış. Bu sefer korku ve şaşkınlık sırası ondaymış. Uyku sarhoşluğu içinde neye uğradığına şaşırarak ejderha, ürküp koşmaya başlamış. Ha koş, de koş derken, birlikte şehre girmişler.

Onlar girip köşe bucak dolaşadursunlar, biz gelelim devlere. Keloğlan'ı ejderhanın sırtında görünce şaşırılmışlar. Daha doğrusu, onu yakalamış da getiriyor sanmışlar. Aslında onların istediği Keloğlan'ın ölmesiymiş tabii. Ama bu durum karşısında yapacak bir şey yokmuş.

_ Efendimiz ejderhayı yakalamış getiriyor, diye naralar atmışlar. Sonra da, koşup karşılaşmış, ellerindeki palalarla ejderhanın başına, gözüne, koluna, bacağına vurmaya başlamışlar. Ha vur da vur derken ejderha cansız yere yıkılmış. Heyecanla sokaklara dökülüp olayı seyreden halk,.akın akın cesedin başına koşmuş. Keloğlan'ı tutup başlarının üzerine kaldırmışlar.

_ Yaşa, var ol çığlıkları ile şehrin dört bir yanını dolaştırmışlar.

Sonra gidip sarayın kapısı önünde durmuşlar. Ülkenin padişahı Keloğlan'ı tebrik etmiş. Yedirmiş, içirmiş, heybeler dolusu altınlar vermiş.

Keloğlan bu işe hem seviniyormuş, hem de üzülüyormuş. Ejderhanın öldürülmüş olması güzel bir şeymiş. Ama bu tebrikler, teşekkürler, çil çil altınlar aslında kendisinin hakkı değilmiş. Gel gör ki, sırrını açıklayamıyormuş. Foyası meydana çıksa, devler O'nu kıştır kıştır doğrarmış. Keloğlancık ondan korkuyormuş. Neyse. "Demek ki Allah'ın takdiri böyleymiş. Bana kalsa ejderhanın yanından bile geçemezdim ya, Allah onu öldürüp kahraman olmayı nasip etti" diye düşünmüş.

Ejderha geberip cehennemin dibine gitsin, halk sevincinden davul dövüp bayram etsin. Derken, bizim Keloğlan artık evine, köyüne dönmek istiyormuş. Bunu devlere söyleyince hepsi de çok sevinmişler. Yalnız, Topal Dev efendisine son bir iyilik daha yapmak niyetindeymiş.

_ Efendim, yolunuz uzak, zor olur. Sizi köyünüze kadar ben götüreyim demiş. Keloğlan çaresiz kabul etmiş. Altın dolu heybeleri sırtına vurmuş.

Ortasına da kendisi binmiş, düşmüş yola. Ha git, de git. Derelerden geçerek, tepelerden uçarak varmış köyüne. Topal Dev'in sırtından inmiş. Kapıyı çalıp,

_ Ana aç kapıyı, ben geldim diye bağırılmış.

Keloğlan'ın yaşlı anası, içerde hamur yoğuruyormuş. Oğulcuğunun sesini duyunca, ellerini hamurdan sıyrıp dışarı çıkmış. "Anan öle geldiğin yollara. Kurban olam ana diyen dillere" diye kollarını açıp, Keloğlan'a sarılmış. Sarılmasına sarılmış ya, bir zaman hasretini giderip kendine geldiğinde, bir de bakmış ki ne görsün? Keloğlan'ın arkasında koskoca bir dev var. Korkmuş, ürpermiş, kucaklayan kolları gevşeyivermiş. Sonra oğlunun kulağına eğilip:

_ Keloğlum, keleş oğlum. Bu acayip mahlûk da ne? diye fısıldamış. Keloğlan başlamış gülmeye.

_ Korkma anam korkma. O benim hizmetçim demiş.

Hoş beşten, hal hatırdan sonra Keloğlan, anası ve Topal Dev girmişler içeri. Yemişler, içmişler, istirahat etmişler. Bu arada hısım akrabadan, konum komşudan gelip gidenler olmuş. Keloğlan gelmiş diyen koşmuş. Kimi girmiş, kimi çıkmış. Kimi dolmuş, kimi boşalmış.

Derken, kundakta bir çocukla bir gelin gelmiş. Keloğlan'ı hoşlayıp hal hatır sorduktan sonra, Topal Dev'e dönüp merakla bakmaya başlamışlar. Bir yandan meraklı bakışlardan sıkılan, öte yandan kalabalıkta nefesi daralan Topal Dev, derinden derine soluyormuş. O kadar ki, kocaman karnı bir köruk gibi inip inip kalkıyormuş. Hatta bir ara nefesinin tesirinden kundaktaki çocuk çıkıp havalanmış. Odanın tavanında bir o yana, bir bu yana uçmaya başlamış.

Bu sırada Topal Dev şaşkın şaşkın bebeğe bakıyormuş. Bir ara dayanamayıp Keloğlan'a sormuş.

_ Efendim, bu çocuk böyle ne yapıyor? demiş. Keloğlan bıyık altından gülmüş.

_ Dede yadigârı kılıcı arıyor diye cevap vermiş. Topal Dev'in merakı daha da artmış.

_ Peki kılıcı ne yapacak? diye eklemiş. Keloğlan biraz mahzunlaşır gibi yapmış.

Üzülerek söyleyeyim ki, galiba senin boynunu uçuracak demiş.

Demesiyle, Topal Dev'in fırlayıp kalkması bir olmuş. Veda bile etmeden, tabanları yağlayıp başlamış koşmaya. Ha koş, de koş. Dağdan aşmış, denizden geçmiş. Hiç arkasına bakmadan günlerce gecelerce gidip, en sonunda ülkesine ulaşmış.

O kardeşleriyle birlikte kurtulduğuna şükredip sevinedursun, biz gelelim Keloğlan'a. Akşam olup herkes evine, karga kuş dağına çekildikten sonra; ana oğul oturmuşlar diz dize. Padişahın verdiği altınları saymışlar. Kimini sandığı, kimini sepete, kimini de küpe, küleğe koymuşlar. O kadar çokmuş ki, yüz Keloğlanla yüz anası olsaymış, ömürleri boyunca hepsine de yetermiş. Keloğlan düşünmüş.

_ Ana be demiş. Biz bu kadar altını ne yapacağız?

_ Bilmem demiş anası. Ekmek gibi yesek, su gibi içsek gene de bitmez herhalde.

Keloğlan biraz tembel olmasına tembelmiş arna hem akıllıymış, hem de iyi yürekliymiş. Bir yol daha düşünmüş. Kel başını kaşıyıp,

_ Ana be demiş. Ölümü var, zulumu var. Bakalım bu kadar altını harcayacak kadar ömrümüz olacak mı? En iyisi biz bunun kendimize yetecek kadarını ayırıp, gerisini fakire fukaraya dağıtalım. Köyümüze cami, okul, köprü, bir de misafirhane yaptıralım. Ha, bu arada çeşmeleri de unutmayalım. At ölür, meydan kalır. Yiğit ölür, şanı kalır. Biz de ölürsek, bunlar arkamızda yadigâr olur. Yeyip içinler, konup göçenler dua ederler. Belki ruhumuza bir Fatiha okunur. He ana, ne dersin buna?

Bu fikir anasının da aklına yatmış.

_ Neden olmasın Kel oğlum, demiş. Baba oğula bir bağ bağışlar, oğul babaya bir salkım üzüm bağışlamaz mı? Allah bize bunca nimeti vermiş de, bizim onun bir kısmını Allah rızası için harcamamız olmaz mı?..

Bunu deyip, kolları sıvamışlar. Ana oğul el ele verip, köyü baştan sona onarmışlar. Aça yedir miş, açığa giydirmiş, herkese bir miktar altın vermişler. Kendilerine de saray yavrusu gibi bir ev yaptırıp, gönül huzuru ile içine girmişler.

Derler ki, o gün bu gündür Keloğlanla anası mutlu ve rahat bir hayat yaşarlarmış. ister kendi köylerinde olsun, ister civar köylerden; derdi olan, borcu olan, "Elimiz boş dönmeyiz herhalde" diyip onlara koşarlarmış.

18. PERİ PADİŞAHI

Var varanın, sür sürenin, baykuşu çoktur viranın, destursuz bağa girenin hali budur hey! Güzelleri seçerek, çirkinleri çirkefe iterek... Sevdiğim, sen sandığa gir, ben sepete... Vara vara vardım bir fırının önüne, iki elimle bir ekmek kavradım, sıcacık, ayrana doğradım... İlle samur samur diye sandıcağım, hayal ile yandıcağım, bu da para ile olur behey sevdiceğim... Atı pekmeze verdim dorudur diye, bir merkep aldım karıdır diye, bir tekme vurdu geri dur diye, Tophane güllerini cebime doldurdum darıdır diye. Galata kulesini belime soktum borudur diye. Kız kulesini arkama yükledim ayıdır diye, denizin ortasına bastım kıyıdır diye, beni tumarhaneye götürdüler delidir diye... Olmaz, masaldır bunun adı, söylemek ile çıkar tadı, derelerden gelir sel gibi, tepelerden gelir yel gibi, konup göçerek, lâle sümbül biçerek, vara vara vardım bir kahvenin peykesine, kırk kişi ile ahbab oldum; ak sakal, kara sakal, çengelli sakal, hey oğlan, bunlarda bir fıslıtlı var... iç merdiven, dış merdiven, ağaç merdiven... Ağaç merdivenden çıktım yukarı, kırk kız oturmuş, o nazeninin kızlar, andıkça yürekler sızlar... Perdeyi kaldırdım, bir kız oturmuş dedi ki bana: behey oğlan, derlek toplak, baldırı çıplak, ne gezersin bu vefasız dünyada? Gel sana bir kız vereyim; has olsun, makbul olsun, has kaşının rastığı, has gözünün sürmesi, anın anası, sağlıkla doğurmayası... Nalbant olsam nallayamam katın, kasap olsam sallayamam satın, bizim hamamın tembel nalı... Aktar olsam oturmadan kalk derler, kaptan olsam der yalarda gez derler.» Dolana dolana gelir Bumelinin yalanı, nasıl uydurdum ben bu icatlar yalanı...

Evvel zamanda bir padişahın bir kızı varmış. Bu kız on dört on beş yaşına girmiş. Günlerden bir gün has bahçede, havuz başında oturup gergef işlerken, parmağındaki yüzüğünü çıkarıp gergefin üzerine koyunca, öteden bir güvercin gelir, yüzüğü kapar gider. Kız da güvercine bin can ile âşık olur. Ertesi gün gene bahçede gergef işlerken kolundan bileziğini çıkarır, gene gergefin üstüne koyunca, güvercin gelip, kapar gider. Kız artık güvercinin derdinden, yemeden içmeden kesilir. Aşkının çokluğundan, acep şu güvercin gene gelir de, bir daha yüzünü görebilir miyim diye, sabah olunca gergefini atarak havuz başına gider. O gün işlediği çevreyi gergeften sökerek yanbaşına kor. Güvercin acep gelmeyecek mi diye düşünüp dalarmış. Tam o sırada güvercin gene gelerek çevreyi kapıp kaçar. Kız da ağlayarak köşküne gider, sarhoş gibi düşer, yafar. Bir de dadısı gelir, kızın yattığını görünce, "aman sultanım,

size ne oldu? Halinizi pek fena görüyorum," der. Kız da, "Aman dadıcığım, ben de bilmem ne oldum. Birkaç gündür fenalığım var; pek hastayım," diyince, kız da padişahın bir tek çocuğu olduğundan, dadısı, "aman kızım, şimdi şah baban duyarsa çok meraklanacak, ne yapalım?" falan diye dövünüp oğunmağa başlarsa da, bakar ki, kız pek fena hasta. "Bunu ben padişaha haber vermezsem, sonra bir şey olunca benim yakamı tutar; iyisi, gidip söyleyeyim de kızının derdine çare bulsun," diye kalkıp padişaha gider, işi anlatır.

Padişah şaşırarak kızının yanına gelir. "Aman kızım, sana ne oldu" diye çabuk hekimler, hocalar bakarsa da, bir türlü derdini anlayamazlar. Padişah gece uykularından geçip, kızının derdine çare bulmak için ne kadar hekim, haca varsa hepsine baktırır, artık çaresiz kalırlar. Derken, padişahın veziri, "Ey padişahım, bu senin kızının hastalığına çare, hekim, hoca ile bulunmaz. Sen bir hamam yaptırmalısın. Herkes parasız gelip orada yıkanmalı. Her gelen başına geleni söyleyip gitmeli; belki bu yolda kızının çaresi bulunur," diyince, padişah hemen emredip bir hamam yaptıır. Herkese de bildirir ki, bu hamama her kim gelirse, gözleri kör ise açılır, kel ise iyi olur, her ne hastalığı varsa, bu hamamda yıkanan iyi olup gider. Ne kadar halk varsa gelsin, parasız yıkansın gitsin diye her bir yere bildirir. İşiten gelir; hamamda yıkanıp, bir hastalığı varsa iyi olup çıkar, her gelen, başına ne geldiyse anlatıp gidermiş. Keloğlan da bunu işitir. Onun bir de kötürüm anası varmış. Gelip, anasına, "Ana, padişah bir hamam yaptırmış, her kim gidip yıkanırsa iyi oluyormuş. Haydi, seni de götürüyem," der.

Anası, "Haydi oradan, ben oturduğum yerden kalkamıyorum, oraya nasıl gidebilirim?" diyince, Keloğlan, "ben seni arkama alıp götürürüm," diyerek, anasını arkasına alıp yola çıkar. Giderken Keloğlan'ın aklına eser, "Anne, sen biraz şurada otur, ben varıp bir su içeyim," diyerek anasını bir konağın kapısı önüne oturtur. Öteye gider, beriye gider, içecek su bulamayıp biraz daha gider bakar ki, bir horoz, arkasında bir kırba, çeşmeden su iç şıyor. Keloğlan bunu görünce, "acaba bu horoz suyu nereye götürüyor" diye horozun arkasına düşer, gider bakar ki, bir büyük kale duvarı dibinde bir ufak delik. Horoz oradan girer. Keloğlan da çabalayarak her nasılsa delikten içeri girer. Bakar ki, bir büyük saray, içinde hiç kimse yok» Demeye kalmaz, büyük bir odaya girer. "Bunların elbet bir adamı vardır; şurada saklanıp oturayım" der, odanın dolabına girip saklanır. Biraz durduktan sonra üç iane

güvercin gelir; silkinip üç kız olurlar. "Aman geç kalmışız. Şimdi şahımız gelir. Haydi, yemeklerini hazırlayalım," derler. Kimi ortalık süpürür, kimi de tabla ile odaya yemekler getirir. Bunlar giderler. Demeye kalmaz. Keloğlanın karnı acıkır. Yemekleri görünce. "Kim görecektir, haydi, şu yemeklerden biraz yiyeyim," diye dolaptan çıkar, elini uzatıp yemek alayım derken elinin üzerine bir kere vururlar. Birden Keloğlanın eli şişer. Öbür elini uzatır; ona da bir tokat gelince, o da şişer. Keloğlan korkarak yemekten vazgeçer, gene dolaba girer. Bir de, akşam olur bakar ki, bir güvercin gelir, silkinince bir delikanlı olup çıkar.

Keloğlan bunu seyrededursun, oğlan, o tabladaki yemekleri yer. Sonra kalkıp bir çekmece açar. Bir yüzük, bir bilezik, bir de mendil çıkarıp, "Ah Nigâr'ım, bu yüzüğü taktığın eller, bu bileziği taktığın kollar sağ mı?" diye ağlayıp, mendil ile gözlerini silip, öyle yaparak bir vakit geçer. Sonra gene onları çekmeceye kor, kilitler, yatar. Keloğlan da, aman sabah ne vakit olup da şuradan gideceğim, diye beklerken uyuyakalır.

Sabah olur, oğlan gene bir güvercin olup gider. Keloğlan sarayda kimse kalmadığını anlayınca, gene o girdiği delikten çıkarak doğru annesinin yanına gelir. Anası da, o gece sabaha kadar onu bırakıp gitti diye ağlamış, ağlamış, oturmuş. Keloğlan'ı görünce, "Ayol beni bırakıp nerelere gitti?" filân diye bağıırıp ağlamağa başlar. Uzatmayalım. Keloğlan gene anasını arkasına alarak doğru hamama götürür. Bunlar hamama girip yıkanır. Çıktıklarında anası kötürümlükten kurtulur. Keloğlan'ın da keli iyi olur.

Onlar giderken, "Gelin, başımıza geleni anlatın da öyle gidin," dediklerinde, Keloğlan'ı kızın yattığı yere götürürler. Oğlan oturup, bu gördüğü şeyi anlatınca, kız, "Aman, siz gidin. Ben şu Keloğlan'dan söylediği şeyleri iyice anlayacağım," diyerek yanındaki adamları dışarı çıkarır. Keloğlan'a, "Aman kardeşim, o gördüğün yeri bilir misin?" diye sorar. Keloğlan da, "Evet bilirim, dün akşam oradaydım," deyince, kız, "Aman, şu hamamı sana veririm beni o saraya götür," der. Hamamı Keloğlan'a bağışlar. Keloğlan kızını alıp, o girdiği delikten, saraya sokar, oğlanın odasına götürür; kendi girdiği dolaba kızını kor, gider. Bir de akşam olur, üç güvercin gelip silkinirler, üç kız olurlar, gene, "şehzademiz şimdi gelir," diye ortalığı temizleyerek yemek hazırlarlar. Biraz sonra, kız bakar ki, o şeylerini kapan güvercin gelir: silkinince ayın on dördü gibi bir delikanlı oluverir. Kız bütün bütün kendini kaybeder, onu seyredip

durur. Oğlan yemeğini yer, sonra gene o çekmeceyi acar; yüzüğü, bileziği, mendili çıkarıp, "Ah Nigâr'ım, bu yüzüğü, o bileziği takan eller, kollar sağ mı. acep bir daha yüzünü görebilecek miyim?" diye ağlayıp, mendil ile göz yağını siler. Demeye kalmaz, kız, dolabın kapısını iter. Oğlan, kapının açıldığını görerek dolabın önüne gidince bakar ki, sevdiği kız oturuyor, "Aman Nigâr'ım, sen buraya nasıl geldin?" diye sarılıp kızı kucaklar.

Sabah olunca oğlan, kıza, "Ey sevdiğim, anam beni doğurduğunun üçüncü günü periler beni çalıp buraya getirdiler, beni kendilerine padişah yaptılar. şimdi onlar benim yanımdan hiç ayrılmazlar. Yalnız, günde iki saat giderler, ben o vakit tek başıma kalırım. Sen bu sarayda gez, yr; hiç korkma, ama akşam olunca kendini gizle. Sonra seni görürlerse, ikimizi de öldürürler. Ben yarın iki saat boş kaldığım vakit gelip seni anamın konağına götürürüm" der.

Aradan epeyce vakit geçer. Bir gün oğlan bakar ki, kız gebe. "Sultanım, senin doğurma vaktin gelince, sen bağırıp haykıracaksın. O zaman bunlar seni duyarlar. Bunun iyisi» haydi seni anamın evine götüreyim," diye kızı alıp götürür. "İşte şu karşıda gördüğün konak benim anamındır," der, "ama anam bir parça merhametsizdir. Lâkin bir dadım vardır; o herkese acır. Sen git, 'Bahtiyar beyin başı için, sokakta kaldım, beni içeri alın de."

Kız gider, kapıyı alar. Oğlanın dadısı kızı görünce, oğlanın anasına haber verir. O da kızı içeri almaya razı olmaz. "Kim. bilir nasıl kadındır," der. Lâkin dadı bu kıza pek acıdığından, yalvarmasına dayanamayarak, hanımdan gizli içeri alır, bir odaya saklar. Bir zaman kız orada oturur. Vakti gelip doğurur. Dadı onun gizlice her bir işini görür, hanıma duyurmaz. Bir sabah oğlan pencerenin önüne gelip, kıza, "Nigâr'ım" diye seslenir. Kız da ona, "Emret Bahtiyarım," diye cevap verince, oğlan 'da, "Ne yapıyor benim bebeğim? Ah, anam seni bilse, benim lohusalık odama kordu," diyerek uçar gider.

Dadı bunu işitince, bu kızın, oğlanın karısı olduğuna iyice inanır. Ağlaya ağlaya hanıma gidip, eline ayağına kapanarak, kızı içeri aldığım, kızın bir ocuk doğurduğunu, oğlanın da gelip kıza söylediklerini anlatırsa da, hanım inanmayarak dadıyı adamakıllı döver, kovar.

Dadı, "Hanımcığım, eğer inanmazsan yarın sen de gel dinle," der.

Hanım da sabah olunca, kızın bulunduğu oda kapısının önüne gelip bekler. Kuş gene pencere önüne gelip kıza seslenir, gene aynı şeyleri konuşurlar. Sonra da uçar gider. Anası da bunu kendi kulağıyla işitince hemen oda kapısını açarak, kıza, "Vay, sen benim oğlumun karısıymışsın, ben bilemedim." der, onu alıp, oğlunun doğduğu vakit yattığı odadaki yatağa götürür.

Kız yatadursun, ertesi gün oğlan gene kızın odasına gelip bakar ki, kız yok. Oradan kendi odasına varınca, gene, "Nigâr'ım," diye kızı çağırır. Kız da, "Haydi oradan, yalnız pencereden bakıp gidiyorsun, bir kere içeri girip de çocuğunu sevmiyorsun," der. Oğlan, "Aç pencereyi," deyince, kız pencereyi açar. Oğlan silkinerek adam kılığına girer. Çocuğunu sevip okşarken karniyle hoşbeş ederken vaktin geçtiğini unuttur. Meğerse kız onu mahsustan oyalıyormuş; bahçedeki selvi ağacını yukardan aşağıya kadar zehirli iğnelere donanıyormuş. Demeye kalmaz, ne kadar peri varsa oğlanı aramak için hepsi toplanırlar; bahçedeki o selvi ağacına konarlar. Periler, zehirli iğnelere değdikçe ağacın dibine dökülürler.

Oğlanın akli başına gelip, "Aman sultanım, ben ne yaptım, vakit geçti; şimdi gelecek olurlarsa bizi öldürürler," diyerek bir de saate bakar ki, üç saat olmuş. Gitmek için telâş ederken, kız, "Efendim, şu selvinin altına bakınız," diyince, oğlan bakar ki, ne kadar peri varsa hepsi ölmüş. Hemen kızın ayağına kapanarak, "Aman sultanım, beni kurtardın," der. Böylece birbirlerini yeni bulmuş gibi sarmaş dolaş olarak sevinirler. Anası ile dadısı gelip oğlanı görünce, kimi ağlar kimi güler, uzun uzun görüşüp konuşurlar, ondan sonra da kırk gün kırk gece düğün yapıp, ölünceye kadar hep bir arada otururlar.

19. CEYLÂN YÜREĞİ

Evvel bir varmış, bir yoğmuş, var olası var şeytan, kör olası kör şeytan iadinlar hamam içinde, kızlar saman içinde, neyse tosbağa berber iken bir padişah varmış, padişahın da üç gizi varmış. Neyse bu Üç giz dura dursun şorda, padişah bir bahçivan dutmuş bahçaya. Ordan bir adam Keloğlan vaziyetinde heç bir şeye benzetmezsın, padişah buna der ki:

"Buyur bakalım Keloğlan."

"Padişahım benim Allah'ın izniylen kerametiyle, hürmetiyle gapıya gelişim, bahçana bahçivan olmak isterim."

"Aaa! Keloğlan gusura bakma, oğlum kel oğlum, gusura bakma ya bahçivani iutduk, daha evvelden geleydin bahçaya durabilirdin."

"Hayır padişahım ben boğazı dolusuna duracağım, yani ben para filân istemem."

"Oğlum get bahçivana söyle dur."

"Pekey."

"Selâmünaleyküm bahçivan dayı."

"Aleykümüsselâm Keloğlan."

"Efendim ben senin yanına boğazı dolusuna hizmet etmeye geldim, ben başka memleketdenim."

"Ulan Keloğlan sonra adımızı kötüye çıkarırsın, zaten aldığımız para bizi lorutmuyor, ne biçim adamsın sen?"

"Hayır bahçivan dayı ben boğazı dolusuna durmak istiyorum, sen neden böyle etmek istiyorsun?"

"Pekey boğazı dolusuna dur bakalım."

"Ben bir yere gittiğimde sen bahçaya tanıyabilir misin, eğer tanıyabiliceksen balım üstünde yerin var."

"Pekey tanırım."

Neyse duraraktan murarakdan bir düğün olur, padişahın güccük gizinin haricinde herkes düğüne gider. Bahçivan düğüne giderken Keloğlan'a der ki:

"E Keloğlan bu bahçeye bakabilceksen, düğüne ben de gideceğim."

Bahçivan ata bindiği gibi Allah'a ısmarladık der gider, o da düğün evine varır.

Padişah, bahçivana der ki:

"Ulan Keloğlan bahçaya bakmayı verir."

"Padişahım bakarım dedi."

"Öyleyse sen ona bir şey bellik et, para filân belli et."

"Padişahım ona bir şey yaparız merak etmeyin, ben de veririm ona birkaç guruş, almam dedi ya"

Neyse padişah, bahçıvan, padişahın iki gizi, garısı ve gendisi getdikden sonra, o Keloğlan vaziyetini açiverince bahçıvan çırağı resmi bir elbise ile albay gıyafetinde, her tarafı altun, bahçayı bir garışdmr, tozu dumana gatar, bahçanın içinde hiçbir şey galmaz. Bu bahçada Üç ceğiz gül galır. Evvelki yeşillik, bahçanın içinde hiçbir şey yok. Hemen güccük giz bakar ki, çok güzel bir oğlan.

"Bu oğlan beni alsa alırım, alayım ben bunu, ıkbala Allah azarsa ben alayım."

Neyse düğünden gelirler, padişah bahçivana der ki: "Geç garşıya bak, o Keloğlan bakmaz bohçaya." Gele gele gelse ki, bahçada üçceğiz gül galmış, bu sefer bahçıvan biz padişaha ne diyeceğiz diye düşünmeye baylar. Bahçıvan der ki:

"Keloğlan bura gel bakalım, gel bura bakayım, bu bohçaya ne ettin?"

Bunun üzerine giz diyor ki:

"Hadi vurma Keloğlana, gül yolla bana"

"Seni abılaya bağışladım seni, götür de bu gülleri ver bakayım."

Eletir abılaya padişahın güccük gızma teslim eder ve der ki:

"Buyur ablam."

Gül geldikten sonra güccük giz bir gaz gızartır, tabağın bir yanna onu bir yarına da alün gor ve der ki:

"Al bunu parayı gendin alacaksın, gazı bahçivana vereceksin, yersen içinden bir lokma da sen ye."

"Pekey ablam."

Fakat ikisini de bahçivana teslim ediverir, Keloğlan gıyafetindeki Keloğlan. Bahçivana teslim ederkene beraber gene herkes düğüne gider. Onlar getdikten sonra, atılan beraber hemen elbise gaybolur, bahçıvan bundan sonra ben sana güvenmem der. Aksi olacak ya bahçıvan gene düğüne gider. Giz filân hep gene gider. Neyse bahçıvan tekrar gider, bu sefer tekrar bir toza duman garışdırır, bu sefer bahçayı

yemyeşil durdura gor. Daha sonra ada beraber, bu da albay şeklinde, doğru düğüne gider.

"Gakın bakalım ayağa." Bütün millet hep ayağa galkar. Derhal bir tavik gızardırlar bu albayın önüne gorlar. Daha sonra bilumum herkesin önüne rakı, gahve filân gorlar.

Padişah gakmış bir dönmüş hep üstü başı altın bir albay garşısmda oturur, ona del ki:

"Albayım gusura bakma, hata dilerik, özür dilerim ânıma senden, hato yapıysak bi de sen dönüver yar

"Pekey padişahım biz de bir dönelim."

Bir döner, fırlanır, lekin bu dönerke beş altı gutu altun teker ortaya, Keloğlan altını toplamaz.

"Beyim sen nerdensin?"

"Ben Altınbaş yaylasındanım beyefendi, haydi Allah'a ısmarladık, yolumuz uzak, gusura bakmazsan yolumuza guracaklar demirden duzak, acaba bir mektup yazsam o da bize gerek, haydi Allah'a ısmarladık."

Keloğlan çeker gider gayrı, varır tekrar eski gıyafetine bürünür. Düğün bitdikten sonra tamam paydos, Üç gül gopanr, buna teslim eder o da ortaya gor. Getirirler hakimi müddeymi, albay, yarbay hepsi toplanır. Herkes toplandıktan keyri Keloğlan masanın iizdüne gülleri goyveriyor.

Sol vezir, sağ vezir derler ki:

"Padişahım bu güller ne olacak bilir misin, ne olacak bu gadar padişahlık haydi bilin bakalım. Efendim gızlarınız goca isdiyor senden. Üç gızım goca kıyor, bak domurcak şey güccük gizin, ha öyle açılmış, ortanca gızım, en esaslı açılmış höyük gızım."

"Haydin bakalım, gülsen bohçasında toplansın millet." Toplandıktan keyri büyük gıza bir alma verirler.

"Sol vezirin oğlu, sağ vezirin oğlu haydi seyidin bakalım." Ordan bahçıvan da geder Keloğlan bahçanın başında galır. Böyük giz bir atar sol vezirin oğluna almayı vurur ve o nasibini alır. Bir de sağ vezirin oğluna atar, onu da alır. Hindi gelelim güccük gıza: Güccük giz gatdiyen atmaz. Bunun üzerine sağ vezir der ki:

"Belki bir yer de meraklısı vardır, bahçede filân adam varsa çağıralım gelelim, bu da onun nasibidir belki."

Gederler Keloğlan'ı çağırırlar:

"Haydi padişah seni çağırıyor. Varsa kin, baksa kin, ne bakacaksın?"

"Haydi bir geç bakalım." Keloğlan bir gaçar güccük giz da onu vurur alır. Bunun üzerine padişah der ki:

"Benim güccük giz diye benim bir evlâdım yok."

Haydi bakalım ötekilere padişahın sevgisi fazla, güccük gıza yok...

Neyse bir gün sol vezirin oğlu, sağ vezirin oğlu, bunların yanında çok gıymatlı, bir ıdışahın gözü kör olmuş, demiş ki:

"Kim bir ceylan vurup gelirse, ciğeriyle yüreğini yerse padişahın gözü eyi olacak, ejer vurup gelmezse heç eyi olmayacak."

Gederler sol ve sağ vezirin oğlannarı gırmaları, mevzerleri, eyi eyi adarı alırlar, "Allah ısmarladık!" derler ve yola çıkarlar. Gideli dört beş gün olur bir türlü ceylanı vuramazlar, bir şey iras getiremezler. Bu defa Keloğlan garısına der ki:

"Get babandan bir at, bir mevzer iste de, ben de gedeyim."

Padişah bu defa der ki:

"Amaan canım sen de, ötekinner getdi de, bayıttı mı?"

"Get bakayım bir söyle madem beni sen cidaya aldın sen, mademki Allah verdi almayı bana vurdun, get bakayım." Giz geder babasına söyler:

"Baba Keloğlan enişden, bir at, bir mevzer, bana versin deyör." "Geç gizim, atı yolda mı goşturtduracaksın, Keloğlan'a, zaten benim başımın pamuğu yanık, Allah sana onu yazdı, gene de yazı bozmasın, neyse geç bakalım, o yürümez atlan, o goval al da get." der.

Keloğlan yürümez-atı önüne gatar, tüfeği de omuzuna dakar, ondan keyri yola düşer. Çocuklar Keloğlan'ı zevklenmeye başlarlar: "Keloğlan ava gediyo, tumbakı da tumbakı." Keloğlan heç seslenmez. Keloğlan'm bir tel örgü içerisinde, yeşil çadırları olan giz gardaşları varmış. Padişahın en güccük enişdesinin masalar altında bir tel örgünün etrafında Üç dört tene ceylan geçer. Yeşil çadırın önünde gırmızı, gök öncekli, üç tane giz gardaş gezerler. Neyse bu üç giz gardaş, oğlan gardaşlarına hoş geldin derler. Btlk-salar ki altın sandelyenin üstüne oturmuş, cigara

ve gahvesini altın fincandan içer, içerde otururken, sağ ve sol vezirin oğlannarı ceylânı vuracak vakit bir baksalar ki bir albay oturur.

"Dolanın bakalım." "Selâmünaleyküm." "Aleykümüsselâm, oturun bakalım, altından sandelyenin filân üsdünde oturun. Keloğlan gardaşlarına diyor ki:

"Haydi bakalım, henderden gayfe yapın amcalar içsin bakalım." Hemen iki fincan gayfe yapıp gelir ve derler ki: "Misafirlere ziyade olsun albayım" "Sağ olun, eksik olmayın." "Sen de sağ ol." Vezirlerin oğlannarı der ki: 'Müsaden olursa hu ceylânın birisi kaç gurussa bunun birini bize sen ver olur mu?

"Haa... ayıp ediyorsunuz amcalar, hindi kesilecek o ceylan, ciğerini ve yüreğim vermeyiz. Size gövdesini vereyim."

"Olsun bacanak biz gövdesini götürelim."

Albay ceylanı kesmeye gider, neyse ciğerini, yüreğini çıkardı, gövdeyi bunlara vermeye razı oldu. Hayvanın ard ayağının nalını ocakda gızdırdı. Daha sonra onlara demiş ki:

"Şimdi sizin ikinizin de götüne birer damga vuracağım, ondan sonra size eti vereceğim." "Pekey bacanak vursun, bizi nerde bulacak, arasa dahi bulamaz, biz buraya geldik ceylanı vuracağımız, Allah etinden nasip etdi."

Padişahın yanna varırlar, ceylanın etinden gavırtınrlar, yerler. Fakat paışahın gözü bit türlü açılmaz. Keloğlan ciğerle yüreği gızartdırır, altın poçunun içine gatar, sonra gabal tüfeği omuzuna dakar, yörümez atı önüne gatar, gardaşlarına Allah'a ısmarladık der, Keloğlan vaziyetini alır, gelirken çocuklar yine zevklenmeye başlar:

"Keloğlan avdan gelir, tumbakı da tumbakı."

Keloğlan hiç seslenmeden garısının yanna gelir ve der ki:

"Get giz, su ciğer ile yüreği babana yedir." .

"Amma babama gövdesini getirdiler, babamın gözü heç açılmadı."

Neyse Keloğlan'm garısı dutar babasının yanna gider. Babasına der ki:

"Baba Keloğlan enisden sana ceylânın ciğeri ile yüreğini getirdi. Sana lazımmış. Üryanda bunu yeyceğini söylemişler."

Bir lokma alır padişahın gözü açılmaya başlar, ciğer ile yüreği bitirir, adamakıllı gözü açılır.

"Çığırın gelsin Keloğlan bakayım."

Keloğlan'ı getirirler ve masanın kenarına oturturlar.

"Keloğlan dile benden ne dilersen?"

"Senin sağlığını dierim."

"Sağlığımdan sana vefa yok. Dile benden ne dilersen}"

"Sağlığını dilerim."

"Oğlum, sağlığımda vefa yok."

"Öyleyse senin padişahlığını dilerim."

Öyleyse benim padişahlığım senin olsun, bu kızlar buna gullukcu olacak.
Dile benden ne dilen daa."

"Senden iki kölen var onu dilerim." "Köleleri çığırın bakalım gelsin, sen köleleri bilir misin?"

"Açın arkasını bakın bakalım" Arkalarını açtıklarında ikisinin arkasında hayvanın ard ayağının nalı basılı.

"Haydi bakalım bana beş dakga müsaade verin." "Sana beş değil, on dakga müsaade."

Keloğlan şeklini değiştiriverir, bir albay olur.

"Aha hata yapmışız, padişahlık senin, ben padişah oldum emme, artık ben senim aksağı oldum."

Yerler içerler, muradına hoş geçerler.

20. SİHİRLİ GÖMLEK

Eski zamanlarda,
uzak diyarlarda
bir masalcı dede yaşarmış.
Dili öyle tatlı,
eli öyfe cömertmiş ki;
herkes onun,
sofrasına sohbetine koşarmış.
Dedenin bir heybesi varmış.
Gezip gördüklerinden,
duyup bildiklerinden
iyileri heybenin ön gözüne,
kötüleri arka gözüne atarmış.

Sonra da,
iyisini dosta ahababa verir,
kötüsünü taştan taşa çalarmış.
Günlerden bir gün,
çocuklar dedenin yanına gitmişler.
"Masalcı dede, masalcı dede!

Bize ne var bu heybede?" demişler. Dede gülümsemiş. "Ne çıkarsa bahtınıza"
demiş. Elini heybesinin ön gözüne atıp bir çekmiş, iki çekmiş.

Üçüncüde,
bir "SİHİRLİ GÖMLEK" çıkmış.
Açmış bal ağzını,
bakalım neler saymış.
Sihirli gömlek neymiş,
onu kimler giymiş?

Gelin güzel çocuklarım, besmeleyle başlayalım. Hem söz sohbet eyleyelim,
hem bir sevap işleyelim.

Hani o, Allah'tan başka kimsenin olmadığı, hiçbir şeyin bulunmadığı günler
var ya. O günlerden biraz sonra, Allah dünyayı yaratmış. Gökleri yıldızlarla,

bulutlarla süslemiş. Yerleri dağlarla taşlarla, kurtlarla kuşlarla donatmış. Arkasından, ikisi arasında insanoğlunu yaratıp çoğaltmış. Yerlerin de, göklerin de beyi, efendisi yapmış. Sonra ülkeler bulunmuş, kıtalar keşfedilmiş. Oralarda köyler, şehirler, kasabalar kurulmuş.

İşte o devirlerde, adı şanı unutulmuş ülkelerden birinde, bir padişah yaşarmış. Padişahın ceylan bakışlı, keklık sekişli, güzel mi güzel, nazlı mı nazlı bir kızı varmış. Kız büyüyüp gelmiş gelinlik çağına. Namı yayılıp gitmiş yiğitlerin yuvasına, kralların otağına. E oğlu olan evlendirir, kızı olan satar. Bir elmaya kırk kişi taş atar da, nasibi olan tutar. Padişahın kızına da dünürçülerin biri gidip biri gelmeye başlamış. Beyler istemiş, olmamış. Paşalar istemiş, olmamış. Hanlar, hakanlar dünürçü gelmiş, onlara da vermemiş. Kız babası urgana un seriyormuş. Damat adaylarına hiçbir kusur bulamasa bile, kaşınızın altında gözünüz var deyip geri gönderiyormuş. Kız evi naz evidir ondan mı, padişahın yersiz gururundan mı kimse bilemiyormuş.

Bu işin içyüzünü bilenler varmış tabii. Bir Allah, bir kızı, bir de padişahın kendisi. Bir iki tane de padişahın has adamı, sarayın ileri gelenleri. Onların da ağızları bağlı, gözleri perdeliymiş sanki. Bu konuda hiç kimseden, bir tek söz çıkmıyormuş.

Aslında padişah da istiyormuş, bir an önce kızının başını sarmayı. Ölmeden mürüvvetini görüp, torun tosun sahibi olmayı. Lakin bir derdi varmış. Hatırladığında bazen mum gibi erir, bazen de buz gibi donarmış. Sözün kısası, padişahın kızına ayakkabı dayanmazmış. Demirden çarık giydirdeseler, akşamdan sabaha varmazmış. Daha o gün yeni alınan gıcır gıcır pabuçlar, ertesi güne altı delinmiş, üstü yolunmuş olarak çıkarmış. Üstelik dağda, bayırda, tarlada, çayırdaki değil; sarayda olurmuş bu. Boydan boya halı döşeli salonlar, taş toprak gibi ayakkabı yermiş sanki.

Padişah, kara kara düşünüyormuş. Kendi kendine, "Bu az hiç dışarı çıkmıyor. Durduğu yerde pabuçlar neden eskisin?" diyormuş. Öyle ise bu işte bir bit yeniği varmış. Ama acaba ne? Bir ara kızını sorguya çekmiş, fakat bir şey öğrenememiş. Kızın ilk sözü de, son sözü de aynıymış:

_ Babacığım, vallahi ben de bilmiyorum. Nasıl oluyorsa oluyor işte. Akşam sağlam bırakıyorum, sabaha eski çıkıyor, demiş.

Kızın kapısına, bacasına nöbetçiler dikmişler. Kuş uçurmamış, sinek geçirmemişler. Cinler, periler girmesin diye tütsüler yakıp, etrafa okunmuş sular serpmişler. Fakat hepsi boşuna. Kapılar kırılmıyor, bacalar delinmiyormuş ama kızın pabuçları akşamdan sabaha gene eski çıkıyormuş.

Diyeceksiniz ki, koskoca padişahın parası pulu mu yok? Biricik kızına her gün bir çift ayakkabı alsa ne çıkar sanki? Öyle ama sinek mundar değil mide bulandırıyor. Parada pabuçta kimin gözü var. Asıl üzücü olan, bir genç kızın böyle garip hallere girmesi. Her gece gizlice gezip tozsun, pabuçları eski-yinceye kadar yol tepsin. Ama hiç kimse görmesin, duymasın, akıl sır erdiremesin. Hiç olacak iş mi bu?

Padişah, vezirlerini saraya çağırıp, olağanüstü toplantı yapmış. Hırsından esmiş, yağmış, onlara çatmış.

_ Çabuk diyorum size, demiş. Ne yapıp yapın, bu işe bir çare bulun!..

Vezirler düşünmüşler, taşınmışlar, başlarını taştan taşa, duvardan duvara vurmuşlar. Fakat olmamış. İşe yarar, akli sarar bir çare bulunamamış.

En sonunda padişah sokaklarda tellâl bağirtmiş:

_ Eeey ahali! Duyduk duymadık demeyin. Padişahımız efendimiz, bir gecede eskiyen pabuçların sırrını çözene, güzeller güzeli kızını verecek. Onu geleceğin padişahı yapıp, başına altın taç giydirecek. Akli eren, gözü gören çare bulsun. Kendine güvenen saraya gelsin. Mühimdir, âcildir, buyruktur ha!..

Bir yandan tellâllar günlerce davul dövüp köy köy, kasaba kasaba bağıradersun; öte yandan yiğitler akın akın saraya dolmuş. Gelen bir gece kızın kapısında nöbet tutuyor, sonra da hiçbir işe yaramadığı için temiz bir dayak yeyip geri gidiyormuş. Ha gel, de git; günlerce, gecelerce devam etmiş. Fakat gene boşuna. Bütün emekler boşa gitmiş.

Derken, günlerden bir gün, Keloğlan derler bir oğlancık da tellâlların sesini duymuş. Duymasıyla, koşup saraya gitmesi bir olmuş. Çıkmış padişahın huzuruna.

_ Padişahım, bu iş tam bana göre bir iş. Bu sırrı çözersem çözersem ben çözerim, başkası imkânsız, demiş.

Padişah pek inanmamış. İçinden, "Senin gibi nice keller, körler geldi buraya. Ama hepsi de boş çıktı" diye düşünmüş. Düşünmüş ya, gene de denemekten kendini alamamış. Eee, dünya ümit dünyası. Ummadığın taş baş yarar. Bunca zahmetten

sonra bir şans da buna tanışa ne çıkar. Bu düşünceyle, Keloğlan'ın nabzını yoklamak istemiş.

_ Bak delikanlı. Bir gecede çözdün çözdün. Yoksa kel başını kesip atarım ha, bunu böyle bil, demiş.

Keloğlan yılmamış.

_ Kabul padişahım, diye cevap vermiş. Arkasından,

_ Ama benim de küçük bir şartım var, diye eklemiş.

_ Nedir o şart?

_ Bir küheylan at ile üç aylık süre.

_ Ne yapacaksın bunları?

_ Benim bir hocam var. Uzak diyarlardan birinde oturuyor. Ona gidip bir fikir alacağım. Hocamı görmeden bu işe girişemem.

Denize düşen yılanı sardırmış. Padişah ne yapsın. Çaresiz kabul etmiş.

_ Verin şuna bir at da gitsin, demiş. Keloğlan'a bir at vermişler. Heybesine azık koymuşlar, cebine de harçlık. Tam takım çıkmış yola. Binmiş ata, vurmuş kamçıyı, sürüp gitmiş.

O köy senin, bu kasaba benim, şu dere alçacak, bu tepe yüksecik rastgele yol almış. Almasına almış ya, az sonra yüreğini korkulu bir düşünce sarmış. Çünkü Keloğlan'ın hocası filan yokmuş. Bir gecede eskiyen pabuçların sırrından hiç anlamazmış. İşsiz güçsüzmüş. Tellâli duyunca, "Gidip ben de şansımı deneyeyim" demiş. "Üç ay süre isterim, o zamana kadar da Allah kerim" diye düşünmüş. Şimdi kötü ihtimalden korkuyormuş. "Üç ay biter de, ben bir çare bulamazsam o zaman ne yaparım, ne ederim?" diyormuş.

Gel zaman, git zaman, günler azalmaya başlamış. Keloğlan'ın heybesindeki azık bitmiş, cebindeki harçlık suyunu çekmiş. Hatta padişahın verdiği atı bile satıp, parasını yemek zorunda kalmış.

Günlerden bir gün, çaresizlik içinde kıvranıp dururken, üç adamın birbiriyle kavga ettiklerini görmüş. Yanlarına varmış:

_ Bre ağalar, şu yalan dünyanın neyini paylaşamıyorsunuz? demiş.

Adamlar kavgayı bırakıp Keloğlan'a bakmışlar. Kendi aralarında anlaşamadıkları için, tarafsız birine danışmak niyetiyle durumu anlatmışlar. Meğer bunlar soyguncuymuş.

_ Bir yerden elimize bir deynek, bir kedi, bir gömlek geçti. Onları paylaşamıyoruz, demişler.

Keloğlan gülmüş:

_ Ben de at, deve sandım, demiş. Bunlarda ne var. Her biriniz birini biriniz alın, olsun bitsin. Hatta hiç almayıp sokağa atsanız ne çıkar?

Bu sefer gülme sırası ötekilerdeymiş.

_ Sen ne diyorsun arkadaş? demişler. Bunlar senin bildiğin deyneklerden, kedilerden, köpeklerden değil. Her birinde bir sihir var. Bunları çuvallar dolusu altına bile değişmeyiz.

Keloğlan merakla sormuş:

Sahi mi? Neymiş bakalım marifetleri?

Şu beğenmediğin deynek var ya. Onun ucunu kime dokundursan, derhal köpek yapar. Bu kediyi sal, sen oturup istirahatine bak. Akşama kadar sana ekmek, öğün toplar. Gömleğe gelince, o daha da başka. Bulunmaz Bursa kumaşındandır. Her kim giyse, görünmez adam yapar.

Bir anda Keloğlan'ın beyninde şimşekler çakmış. Bu gömlek tam aradığı şeymiş. Onun sayesinde padişahın kızının bir gecede eskiyen pabuçlarını takip eder, sırrını çözebilirmiş. Ama bu adamların elinden nasıl alacaktı. Düşünmüş, taşınmış, esnemiş, kaşınmış; en sonunda bir çare bulmuş. İçinden, "Nasıl olsa bunlar soyguncu. Bu gömleği kim bilir nereden çaldılar. Haydan gelen huya gidermiş. Ben bunu bunların elinden alıp işimi görürüm. Sonra da arar sorar, gerçek sahibini bulup veririm" diye düşünmüş. Merakla kendisine bakan adamlara dönüp:

_ Kolayı var ağalar, demiş. Verin bana, ben bunları aranızda adil bir şekilde pay edeyim. Soyguncular inanmışlar.

_ Mademki aramızda anlaşamıyoruz, bu adamın hükmüne razı olalım, deyip deyneği, kediyi ve gömleği Keloğlan'a uzatmışlar.

Uzatmalarıyla Keloğlan'ın ani bir hamle yapması bir olmuş. Kaşla göz arasında, sihirli değneğin ucunu o üç soyguncuya dokundurup köpek yapmış. Hemen arkasından, kediyi de köpeklerin ortasına atmış. Köpekler kediyi saldırmış. Kedi kaçmış, köpekler kovalamışlar; kedi kaçmış, köpekler kovalamışlar... En sonunda onlar dağlar, denizler aşır kayıplara karışmış; Keloğlan da sihirli gömlekle başbaşa kalmış.

Hemen düşmüş yollara. Az gitmiş, uz gitmiş, dere tepe düz gitmiş. Dağlardan aşarak, denizlerden geçerek, üç ayın bitmesine bir gün kala ülkesine ulaşmış. Varmış saraya, çıkmış padişahın huzuruna.

_ Ben hazırım, demiş. Padişah gene inanamamış.

Bir gecede çözemersen pabuçların sırrını, kel başını cellada vereceğim ha! diye tekrarlamış. O da:

_ Ölümden korksam buraya gelmezdim. Ben yapacağım dediysem yaparım padişahım, diye hava atmış.

O akşam Keloğlan'ı padişah kızının kapısına gözcü dikmişler. El ayak çekilip de herkes evine, karga kuş dağına gidince; heybesinden sihirli gömleği çıkarmış. Oracıkta giyinip görünmez adam olmuş. Arkasından kızın yattığı odanın kapısını çalmış. Kız kalkmış, esneye esneye kapıyı açmış. Açmasıyla, Keloğlanın sessizce içeri sızması bir olmuş. Tabî kız O'nu görememiş. "Herhalde yanlış duydum" diye düşünüp, kapıyı geri kapatmış. Varmış tekrar yatağına yatmış.

O yatıp mışıl mışıl uyuyadursun, Keloğlan sihirli gömlekle görünmez adam olup başucunda otursun. Derken, gecenin ileri saatlerinden birinde, garip bir şey olmuş. Odanın duvarlarından biri yarılmış. İçinden uzun boylu, kara sakallı, güçlü kuvvetli bir adam çıkmış. Doğru gelmiş kızın yatağına. Burnuna bir şey tutmuş. Sonra da hiç uyandırmadan, kucağına alıp götürmüş. Girdiği duvardan dışarı çıkmış. Keloğlan durur mu? Düşmüş arkasına. Adam kızı nereye götürdüyse, o da oraya gitmiş. Nereye olsa beğenirsiniz? Padişah sarayının biraz uzağında, bir küçük saray daha varmış. Adam gide gide oraya varmış. Girmiş içeri. Kızı içinde çalgıcılar bulunan bir salona götürüp uzatmış oraya. Çalgıcılar başlamışlar kıvrak havalar çalmaya. Onların çalmasıyla kızın yavaş yavaş uyanmaya başlaması bir olmuş. Gerinmiş, esnemiş, ayağa kalkmış. Çalınan havaya ayak uydurup oynamaya başlamış. Şingir da mıngır, şingir da mıngır. Çalgıcılar çalmış, kız oynamış, iri yarı adam seyretmiş. Bu âlem sabaha kadar böylece sürüp gitmiş. Tabî bir köşede sessizce bekleyen Keloğlan da olanları bir bir görmüş. Kızın her gece sessizce nereye gittiğini, pabuçlarını kiminle ve nasıl eskittiğini tesbit etmiş. Sabaha karşı horozlar ötmeye, bacalar tütmeye başlarken çalgılar susmuş. Yorgun, bitkin düşen kız, olduğu yere yığılıp kalmış. Adam da kızı kucağına alıp, getirdiği gibi geri götürmüş. Duvardan girip yatağına yatırmış. Sonra gene duvardan çıkıp kaybolmuş.

Sabahın erken saatlerinde, Keloğlan padişahın huzuruna çıkmış.

_ Padişahım, padişahım! Pabuçların esrarını bildim, derdinizin çaresini buldum, demiş. Padişah şaşırılmış.

_ Geveleme be adam, çabuk söyle, çabuk, diye sıkıştırmış.

Keloğlan, durumu şöyle anlatmış:

_ Karşıda bir saray var. Pabuçların sırrı da, derdinizin çaresi de ordadır. Lakin acele etmek yok. Şimdi sana bir sihirli gömlek vereceğim. Onu giyinince görünmez adam olacaksın. Sonra, gecenin ileri saatlerinde o saraya git. Kimse seni farkedemez, hiç korkma. Ama sen, orada her şeyi göreceksin.

Bunu deyip, Keloğlan gecenin yorgunluğunu çıkarmaya gitmiş. Padişah da, zamanı iple çekerek akşam etmiş. Gece yarı olup da herkes tam uykuya dalınca, Keloğlan'ın verdiği gömleği giymiş. Görünmez adam olup, sessizce karşıdaki saraya gitmiş. Varmış ki, bir de ne görsün? En çok güvendiği baş veziri, kızını kucağında getirip oynatmaya durmaz mı! Meğer vezir o diyarların en büyük büyücüsü imiş.

Padişah, sessizce geri dönmüş. Askerlerine emir verip başveziri derhal yakalattırmış. Boynunu vurdurmuş, cesedini kurtlara, kuşlara attırmış. Onun yerine Keloğlan'ı başvezir yapmış. Kırk gün kırk gece düğün yapıp, kızını da Keloğlan'a nikâhlanmış. Başına altından taç giydirmiş. Ülkede yeniden tellâllar bağırttırıp, halkına, "Benden sonra padişahınız Kel-oğlan'dır" diye bildirmiş.

Bu şans, bu şöhrete kavuştuktan sonra; Keloğlan etrafa adamlar salıp, sihirli gömleğin gerçek sahibini aratmış. Bula bula ne bulsa iyi? Meğer o hırsızlar, sihirli gömleği öldürülen başvezirden çalmışmış. Böylece, başvezirlik makamı ile birlikte, sihirli gömlek de Keloğlan'a kalmış.

Derler ki; o gün bu gündür, her başı sıkışan Keloğlan'a gidermiş. Keloğlan, sihirli gömlek sayesinde gizli işleri bilir, müşkülleri halleder; kimsenin kötülük yapmasına aman vermezmiş...

21. KELOĞLAN İLE KIRK TAVŞAN

Bir vanmış, bir yoğumuş, çok söylemesi gühanımış. Bir padişah varımış, bu padişahın bir de gizi varımış. Bu gizi, herkes isderimış. Padişah demiş ki:

"Kim, bana kırk tene davşan getiririse, gizimi ona veririm," demiş.

Orada, bir de Keloğlan varımış. Keloğlan, şimdi getmiş dağa, davşan topluyorumuş. Bu kırk tene davşan toplamış. Amma, vezirler bunu çekemezmiş. Bu vezirler, bir tene gene davşan bulamamışlar. Demişler ki:

"Niyedek?"

Gayrı, kırk gün de mühlet vermişmiş padişah. Vezirler bakmış ki, mühlet bitiyor. Demişler ki:

"Gedek, bu Keloğlan'dan bir tene davşan satın alak da, davşanın sayısı eksilsin. Gelip, padişahın gizini alamasın," demişler.

Vezir varmış, demiş ki Keloğlan'a:

"Bana, bir davşan satan mı?" demiş.

"Satarım demiş, Keloğlan amma, pariyenen satmam," Vezir:

"Eee, nasıl verin ya?"

"Beninen yatar kalkarsan, davşanı veririm," demiş.

Bu Keloğlan, bir davşan da ikinci vezire vermiş. Biraz şöye getdikden sonra, gene Keloğlan, gavalını çalanâdara, davşan hopladığıyınan geri dönmüş.

Vezirler toplanmışlar:

"Niyedek, gün geldi çatdı, padişahın gizim Keloğlan alacak," demişler.

O sırada, üçüncü vezir demiş ki:

"Durun, bir de ben gedim," demiş.

Üçüncü vezir varmış demiş ki:

"Keloğlan, bir davşan satan mı?"

Keloğlan, buna da diğerlerine yaptıklarım söylemiş. Ona da bir davşan vermiş, ireli varmış, gene gavalını çalanâdara, davşan hoplamış, gene varmış.

Gün gelmiş, çatmış, vezirler demiş ki:

"Sokakda nâdara çocuk varışa, yolun grağma dizilsin, ne geçirabilirlerse, o gadar davşan geçirsinler," demişler.

Yani Keloğlan, gırk davşanı tamamlamasın da, gizi alamasın diye. Keloğlan'm da bir gavalı varımış. O gavalın sesini duydu mu, davşanlar nerede olursa olsun gelirlerimiş.

Gün gelmiş, çatmış. Şimdi Keloğlan, gavalını eline almış amma; "gılılı, gılılı, gılılı.....," çalarak, davşannarın hepiciğini arkasından getirmiş. Nâdara sokakda çocuk varışa, aliye düzülmüş, bir tane gene davşan dutamamışlar. Keloğlan, davşannarı eletmiş, padişaha teslim etmiş. Padişah demiş ki:

"Tamam, gırk davşanı Keloğlan getirdi, giz Keloğlan'ın," demiş.

Keloğlan, söylenen şartı yaptı, gizi alacak! Amma, giz Keloğlan'ı almak isdemiyor, vezire varmak isdiyor. Demişler ki:

"Bir odaya, Keloğlan'ın da yatanı serecâk, vezirin de yatanı serecâk. Giz, kimin yanına varır da gucâna sokulursa, giz onun," demişler.

"Tamam."

Bir böyükce odanın, bir köşesine Keloğlan'm yatanı sermişler, bir köşesine de vezirin yatâni sermişler. Tabii, garannıkda yatmışlar. Anca, Keloğlan yatarkana, bir gapmış goyurmuş amma....., vezir demiş ki:

"Niyediyon?"

"S....., gurutdum, yiyom," demiş.

"Benim de geldi, niyedîm?"

"Çabuk, yap da gurtul," demiş.

Vezir, eline almış, üfürürken, gurudurkan, eline yüzüne hep bulaşdırmış, yatâ bulaşdırmış. Derken, anca "tık tık" gapı döğülmüş.

"Niyedîm?" demiş vezir. Keloğlan:

"Çabık, yorganını, başına çek," demiş.

Vezir, yorganını başına çekmiş. Keloğlan da, bir şişe koku yağını dökmüş yatâna ki, her taraf burcu burcu kokmuş. Gıza da vezirin yatâni tarif etmişlerimiş:

"Filan yerda yatak, vezirin yatâ," demişler.

Giz, yorganı galdıranâ gadara:

"Uyyy, Keloğlan kokuyor," demiş.

Bu varmış amma Keloğlan yatanı temizlemişimiş. Giz, yatan bir ucunu; galdırmışımış, yatak burcu burcu kokuyor! Giz, Keloğlan'ın gucâna sokulmuş. Keloğlan, gayrı gızınan yatmış. Vezir de başını alıp kaçmış.

Padişahın gızıyinen Keloğlan'ın, davulunan, ddğnen dğnneri olmuş.
Yemişler, içmişler, muradlarına geçmişler.

22. KÜL KEDİSİ

Zaman zaman içinde, kalbur saman içinde, devler top oynarken eski hamam içinde... Biz hayladık, hoyladık; cümle âlemi topladık. Allah'ın kışı, tandırın başı olur da kim gelmez? Haylanan da geldi, huylanan da geldi; ahlanan da geldi, ohlanan da geldi. Hele büyük baş, büyük ayak kara kadı, kuru kadı geldi. Kadıyı, dadıyı duyunca; yazının, yabanın ördeği, kazı geldi. Ördeği, kazı görünce, bir de çulsuz tazı geldi. Tazının peşinden de görmemişin oğlu, kör Memiş'in kızı geldi. Ne etti, etti, arkası sökün etti: Kambur Ese, Sarı Köse geldi; biri saltanata, biri süse geldi. Bunları duyar da durur mu yal Hımhımınan, burunsuz, birbirinden uğursuz geldi. Bu iki uğursuzun ardından da ekmediğin yerde biten bir arsız, yüzsüz geldi. Daha daha, sarı çizmeli Mehmet ağa geldi, geldi de dertlere deva, gönüllere safa geldi. Derken efendim, seyrek basandan sık dokuyana, bir taşla iki kuş vurandan her yumurtaya bir kulp takana kadar kim var, kim yok; kimi aç, kimi tok; geldi toplandı. Toplandı ya, hepsi de başını kaldırıp kaşım yıktı, derken her kafadan bir ses çıktı; başladı her biri bir maval okumaya; kimi ince eğirip, sık dokudu... Kimi yukarıdan atıp, aşağıdan tuttu. Kimi tavşana kaç, tazıya tut dedi... Kimi ağzını yum, dilini yut dedi. Kimi kâh nalına, kâh çivisine vurdu. Kimi süt dökmüş kedi gibi oturdu. Kimi kâhya karı gibi her işe karıştı... Kimi gemi azıya alıp birbiriyle yarıştı... Kimi akıntıya kürek çekti... Kiminin kırdığı ceviz, kırkı geçti... Kimi kırkıdan sonra kaval çaldı... Kimi de benim gibi ellisinden sonra masala daldı... Bir var ki, hangisine ne denir? Allah her kuluna bir çene, her çeneye bir tane daha vermiş, oynatıp duruyor. Lafla peynir gemisi yürümez ama, sade durup dinlenmekle de olmaz; laf ebeleri adamı aptal yerine korlar; bari ben de birini çekip, çekiştireyim dedim ya, ne haddime! Yetmiş iki millet burada, sade bir Keloğlan yok ortada... Eh yüz yüzden utanır, ötekileri dilime doğrayacak kıyacak değilim ya, ben de tuttum, Keloğlanın yakasından; bakın ne deyip durdum arkasından :

Bir varmış bir yokmuş; Allah'ın kulu çokmuş, çok söylemesi günahmış. Develer tellal iken, keçiler berber iken. bir memleketin birinde bir kocakarı, kocakarının da bir Keloğlu varmış!

Bu kocakarı kara yazılının biriymiş, ne anadan görmüş ne babadan! Ne hocadan gülmüş, ne kocadan! Eh önü gelmeyeninin sonu gelir mi? İşte oğlunun hali de

meydanda! Keloğlan, Keloğlan değil, bir külkedisi: 0 sabah, bu akşam ocak başından ayrıldığı yok ki. Ellerini sıcaktan soğuğa vurmuyor, kel başını kaşıyıp duruyor.

Anası ne yapsın, kime avuç açsın. Saçlarını süpürge ediyor, ellerini de saçak! Kış, kıyamet demiyor, el işine geliyor ama el kapısı hem geç açılıyor, hem güç. Yıllar yılı böyle geçiyor, geçiyor ya, günlerden bir gün kocakarının da sabrı bitip takati tükeniyor. Keloğlan'ı yamacına dikip boyunu, boşunu şöyle bir süzdükten geri:

«Ay oğlum, a keleş oğlum, bu tembellik sana kimden bulaştı böyle? Baban rahmetli ekmeğini taştan çıkarırdı. Anan olacak kara yazılıyı da görüyorsun işte, başını taştan taşa vuruyor, ya sen! Bir oturduğun yerde kırk yıl oturuyorsun, ya da «ver yiyeyim, ört yatayım, gözle canım çıkmasın!» diyorsun, ama ben bugün varım, yarın yokum! Kim kime bir tas su verir.

Başın kel olmuş, ne çıkar, Allah başka türlü kellik vermesin, elin kolun var; gücün kuvvetin yerinde, taşı sıksan suyunu çıkarırsın, daha olmazsa ne eder eder, iki elle bir başını geçindirirsin. Sen ne et, et, geçinip git de, tek beni kayırma! İşte benden görüp göreceğin, elimden alıp yiyeceğin son kismet bu!» der, kara, kuru bir ekmeğe verir eline, ne ağzına bakar, ne diline. Açar kapıyı, vurur yola:

«Haydi Keloğlan uğurlar ola!»

Keloğlan bir elinde ekmeğe, bir elinde değnek, az gider, uz gider, altı ay, bir güz gider. Günlerden bir gün bir köye gelir. Bir de bakar ki bir kocakarı! Bir duvar dibine oturmuş, yün eğirip yumak yapıyor.

Keloğlan:

— Eh kadın dediğin de böyle olur, kadıncık dediğin de... Ne kızı çorapsız kalır, ne de oğlu çariksız! Benim anam gibi yalınayak, başı kabak salıvermez ya adamı diye düşünür içinden, adım adım da yanaşır ona:

«Ana ana, canım ana; canım kurban sana! Ne olur şu ekmeğimi tut, kurda kuşa yedirme de, ben gidip kendime bir kazanç yolu arayım, keşiş keten yerde, bir yol bulursam, anamın ekmeği, anamın sütü gibi helâl olsun, ye yiyebildiğin kadar! Güvendiğim dağlara kar yağar da yollar, beller bana kapanırsa, döner gelir, kara ekmeğimi alırım» der.

Kocakarı da:

«Vah oğul, emanetin bağı yufkadır, ne veririm, ne yediririm, ben de yemem, cebime koyarım» diye başlar, Keloğlan da inanıp gider, gider ama işe yarar bir iş

bulamaz. Kaşla göz arasında döner gelir, ekmeğini ister, ister ama kocakarı ne dese, ne söylese beğenirsiniz?

«A Keloğlan, keleş oğlan, varım yoğum yoluna kurban, hani dilim varmıyor ama ekmeğin başına gelen, pişmiş aşın başına gelmedi; oğlan yedi oyuna gitti; kız yedi suyuna gitti; ne sana kaldı, ne bana» şeklinde, bir yalanın üstüne bir de maval okur; de sen Keloğlan ol da, inan bu mavala, inanı» mısın?

Keloğlan da inanmaz, aşağıdan atıp yukarıdan tutmaya başlar:

«A kara karı, a kuru karı! önüme dökme bir avuç darı, dökeceksen bunu tavuklarının önüne dök ki, yumurtlasın sana beyazı beyaz; sarısı, sarı... Yok yoksa acıkan azıcık yesin, sarmısak bulursa cacık yesin, daha da doymazsa uyuz atın etini, kuduz dananın otunu yesin! Ben ekmeğimi isterim, başka maval istemem! Verirsen ver, vermezsen ne oğlan tanırım, ne kız! Ne yıl derim, ne yıldız! Sağına geçerim, soluna geçerim, estek eder, köstek ederim, eğirdiğini de, eğireceğini de, yününü de, yumağını da kapar, kaçırım» der.

Hani dediğini de eder Keloğlan! İki taş arasında o yana geçer, bu yana geçer, kocakarının eğirdiği, eğireceği yün ile yumağı kapmasıyla kaçması bir olur. Kocakarı durduğu yerde duradursun, ne yapacağını kuradursun Keloğlan bir taş üstüne oturur ve sazının bir celine dokunur:

Hey özeni özeni
Bana ettin düzeni
Yerin katran kazanı ,
Pişesin kocakarı

Ekmeği verdim, yumağı aldım,
Din din dini Din din din...
Ekmeği verdim, yumağı aldım.
Din din din! Din din din...

Keloğlan böylece, bir nice çalıp çağırdıktan taşlayıp haşladıktan sonra, yine yola düşer. Bir elinde yün, bir elinde yumak, az gider, uz gider, dere tepe düz gider. Günlerden bir gün bir ovaya iner, bir de görür ki, ne görsün; kilimcinin biri çayırın üstüne uzanmış, kilim dokuyor, üstünde de gül bitmiş, bülbül okuyor! Keloğlan:

«Eh kilim dediğin de böyle olur, kilimci dediğin de, ne konağı kilimsiz kalır, ne de bağı bülbülsüz. Kocakarı gibi, maval eğirip martaval yumaklamıyor ya!» diye geçirir içinden, ayak ayak da yaklaşır ona:

«Emmi, emmi, usta emmi; alırsan çıraklığa al beni! Almazsan Şu yünümü, yumağımı tut, yele sele verme de varıp bir baltaya sap olayım; bir verdiğim karşı gelir de bir han, külhan bulursam; yünüm, yumağım benden yana helâl olsun, doku dokuyabildiğin kadar ama güvendiğim dallar kırılır da, döner gelirim, yünümü, yumağımı, isterim» der.

Kilimci kör Hacı da:

_ Ey oğul, emanete hıyanetlik olur mu? Ne dokurum, ne dokunurum, elime bile almam, tezgâhın üstüne koy diye karşılar. Keloğlan da yanılıp gider, gider ama bütün kapılar yüzüne kapanır, o da yüzü bir karış, dudakları iki karış, döner gelir, yününü, yumağımı ister, ister ama, kilimci kör Hacı netse, neylese beğenirsiniz?

«Vah Keloğlan, keleş oğlan, malım mülküm yoluna kurban! Hani ağzım varmıyor ya; yünün, yumağın başına gelen, çil tavuğun başına gelmedi. Yününü yel aldı, Yemen'e gitti. Yumağımı da sel aldı, Sivas'a gitti. Ne kilime yaradı, ne keçeye!» diye bir mavalın üstüne bir de martaval katar.

Eh Keloğlan, Keloğlan olur da kanar mı, martavala! Kanmaz! Yukarıdan atıp aşığdan tutmaya başlar:

«Ey Hacı Hacı, kilimci kör Hacı! İpime ilmik atıp karşımda mekik dokuma; dokuyacaksan kendi tezgâhında doku ki, bezin bez olsun; sözün söz olsun; yok, yoksa yünüm yaprak değil ki yel alsın; yumağım toprak değil ki, sel alsın. Kız, kısrak da değil ki el alsın. Ben yünümü, yumağımı isterim; martaval istemem; verirsen ver, vermezsen ne yel tanırım, ne sel! Ne yaban derim, ne el! Sağına geçerim, soluna geçerim, allem eder, kallem ederim; dokuduğunu da, dokuyacağını da; kilimi de, keçeyi de alır, kaçarım» der.

Hani söylediğini de yapar, Keloğlan... Bir göz yumup açıncaya kadar o yana geçer, bu yana geçer; kilimci kör Hacı'nın dokuyup dokuyacağı kilimi, keçeyi almasıyla kaçması bir olur. Kilimci kör Hacı durduğu yerde duradursun, neye uğradığını yoradursun. Keloğlan bir taş üstüne oturur ve sazının iki teline dokunur:

Sözünü saymam sayıya
Seni benzettim ayıya
Kendi eştiğin kukuya
Düşesin a kör Hacı

Ekmeği verdim, yumağı aldım
Din din dini Din din dini

Yumağı verdim kilimi aldım
Din din din! Din din din!

Keloğlan şöylece, bir haylıca çalıp, çağırdıktan, kilimci kör Hacıyı taşıyıp haşladıktan sonra, yine yolu tutar; Keloğlan, bir elinde kilim, bir elinde sicim az gider, uz gider, kâh kilim olup serilerek, kâh keçe olup gerilerek yürür de yürür; sürür de sürür; derken bir dere boyunda bir dernek görür. Bir yana oğlan evi konmuş, bayrak kaldırıyor; bir yana kız evi kurulmuş davul çaldırıyor. Keloğlan:

«Eh, düğün dediğin de böyle olur, dernek dediğin de... Bayrak dediğin de böyle olur, ahenk dediğin de... Oğlanın da yüzü güler, kızın da yüzünde güller açar! Kocakarı gibi maval okuyup, kilimci kör Hacı gibi martaval okumuyorlar ya!» diye içinden düşünür; aklından geçirir. Adım adım, ayak ayak da varır düğün başının başına dikilir:

«Ağa ağa, düğün başı ağa! Baştan düşürüp ayağa baktırmasın Allah. Şu kilimime, keçeme bak, göz-kulak ol da, tutabilirsem gidip bir işin kulpundan tutayım; bir eşref saate gelir de, tuttuğumu koparırsam, kilimim, keçem düğün evine hediyem olsun; ser sereceğin yere ama güvendiğim dağlara kar yağar da döner gelirim kilimimi, keçemi isterim» der. Düğün başı da:

«Ah oğul, emanete baha biçilmez, ne sererim, ne gererim. Dür, bük yanı başıma koy!» der durur. Keloğlan da gider, gider ama bir türlü bir işe koşulamaz. Boynu bükük, başı yerde döner gelir. Kilimini, keçesini ister, ister ama düğün başı ne yapsa, yakıştırsa beğenirsiniz:

«Vah Keloğlan, keleş oğlan, gelin, güveği yoluna kurban! Kilimini oğlan evinin altına serdim, keçeni de kız evinin ayağına... Yine de ne güveği oturacak yer kaldı, ne de geline ayak basacak yer...» diye bir mavalla, bir martavalın üstüne, bir de masal dizip koşar. Eh, Keloğlan kaçın kurdu, böyle bir kurt masalına akli yatar mı! Yatmaz. Ne aşağıdan atar, ne yukarıdan... Doğrunun doğrusunu söyler:

_ Hey düğün başı, düğün başı! Başıma vurma böyle bir koca taşı; vuracaksan kendine vur ki, kilimin dört ucunu koyuverip, keçeni sudan çıkarasın. Benim kilimim ne o kilim, ne de keçem, o keçe! Benimkiler serilmeye görsün... Serilirse yok mu? Güveği de sığar, gelin de... Ben kilimimi, keçemi isterim, masal istemem... Verirsen ver, vermezsen ne düğün derim, ne dernek! Ne davul derim, ne dümbelek! Sağına geçerim, soluna geçerim, destan eder, mestan ederim. Güveği oğlan otursun oturduğu

yerde ama gelin kızı aldım mı kaçarım» der. Hani bir dediğini de iki etmez Keloğlan... Bir göz yumup açincaya dek o yana geçer, bu yana geçer, ne toy der, ne düğün... Ne güveği der, ne görüm. Gelin kızı teliyle, duvağıyla alıp kaçması bir olur. Düğün, başı, başını saçını yoladursun; düğün halkı bunu bin mânaya yoradursun, Keloğlan bir taş üstüne oturur ve sazının üç teline birden dokunur:

Sana bir şey diyemem
Yaşasın düğün başı inkisara kıyamam
Şişesin düğün başı!
Ekmeği verdim, yumağı aldım
Din din din! Din din dini

Yumağı verdim, kilimi aldım
Din dîn dini Din din din!
Kilimi verdim, gelini aldım.
Din din din! Din din dini

Keloğlan böylece, çalıp çağırıldıktan, düğün başını da taşılayıp haşladıktan sonra, gayrı ne şu yana bükülür, ne de başka bir yola dökülür; gelin kız kolunda, muradı koynunda, evinin yolunu tutar.

Keloğlan çat şurada, çat burada, çat kapı ardında... Bir de anası dönüp bakar ki, ne baksın! Keloğlan, kayışı kopmuş tüfek gibi duvara yaslanmış duruyor. Onu böyle cebi boş, yüzü bir hoş görünce aklı başından fırlar, gözünü yumar, ağzını açar:

«A bayırın keli, ben sana ya bir işin kulpundan yapış, ya da bir baltaya sap ol demedim mi?» diye verip veriştirir, memesinden emdiğini burnundan getirir.

Hani Allah var, yalan söyleyecek değilim ya. Keloğlan elin sütsüzleri gibi anasının bir sözüne karşı gelmez; süt dökmüş kedi gibi durduğu yerde durur dinler. Lâfin sonunu aldıktan geri:

«Bre ak bürçekli ana, saçını, başını değirmende ağartmadın ama, dünyayı, Konya'yı bildiğin yok! Hani boş gezenin boş kalfası gibi, pek öyle gezip tozmadım; her kapıya başvurdum ama bütün kapılar yüzüme kapandı. Üstelik ekmeğimi oğlan yedi, oyuna gitti; kız yedi, koyuna gitti... Yünümü yel aldı; yumağımı sel aldı... Kilimimi, keçemi de oğlan evinin ayağına, kız evinin altına serdiler. Onlar bana allem, kallem edince, ben de onlara estek, köstek ettim» der, der ama Keloğlan'ın anası bu kapalı söze anahtar uyduramaz; başını sallar, kaşlarını çatar:

«Bre Keloğlan, estek, köstek ettin de, ne ettin sanki? Doğrunun doğrusunu söylesen, danalar dağa mı kaçar, ne yutkunup duruyorsun?» deyince, Keloğlan:

«Ah ana, vah ana! Kelimem yok, dilim yok; ne ben söyleyebilirim, ne sen anlayabilirsin; yine anlarsan dilden değil, telden anlarsın» der, süpürgeyi saz yapar, dokunur tellerine; bakalım Keloğlan ne söyler, anası ne anlar:

Ekmeği verdim, yumağı aldım...
Din din de din din, din din de din dini
Yumağı verdim, kilimi aldım...
Din din de din din, din din de din din!
Kilimi verdim, gelini aldım...
Din din de din din, din din de din din!

Keloğlan'ın anası yine bir şey anlamayıp da:

«Hey Allah'ın ayrıksı kulu! Güya bir dizip, bir koşuyorsun ama ne dizdiğin söze benziyor, ne koştuğun saza benziyor...» deyince; Keloğlan kapı arkasına dayadığı gelin kızı kolundan tutup çekerek:

«A gözü yaşlı, bağı taşı ana, sözüm söze, sazım saza benzemiyorsa ya şu kız da gelin kıza benzemiyor mu?» diye sorar. Anası başını kaldırıp bakar ki, allı güllü bir gelin, yüzünde de telli, pullu bir duvak... Bir de duvağı açar bakar ki, ne baksın, adıyla, sanıyla bir kabak! Kara kömürü kalem edip çizen iyi çizmiş, kaş-göz yerinde ama ne el var, ne ayak; iki çatal bir değnek üstünde, süzülükçe süzülüyor...

Keloğlan, bunu görmez mi; kanı, iliği kurur, neye uğradığını bilmez ama anası oğlunun yanlış kapı çaldığını anlar ve başlar gülmeye... De gel sen ol da gülme bakayım! Meğer Keloğlan'ın düğün, dernek sandığı, «kabak yazısı» ndaki kabak şenlikleri değil miymiş?..

Anası güleceği kadar güldükten sonra, Keloğlan'a dönüp:

«Bre balkabağı, kabakların gelin, güveği olması bostancıların bostan bozumu eğlentisidir. O kadar mı gözlerin karardı ki, kazı koz anladın; dur, şimdi ben senin gözlerini açarım!» der Ocak başına geçer; bu telli, pullu kabağı dilim dilim kesip biçer; bal gibi bir kabak aşı pişirip, getirir, kor önüne...

Keloğlan'ın çal - kaşık edip bu cennet yemeğini cennetlik gövdeye attıktan geri, gözleri fal taşı gibi açılır, o gün Keloğlan bir başka Keloğlan olur. Gayri ne tuz, ekmeğini yedirir ele; ne elin yününü, yumağını verir yele; hele kilimi, keçeyi suya vermek şöyle dursun, bir daha yanılıp, şaşıp da her oyuna, ayine gelmez öyle. Ana oğul yer, içer; muradına göçer, gökten bir, bir daha iki elma düşer Keloğlan'ın kabak başına!

23. KELOĞLAN YEMEN'DE

Evvel zamanda bir kadıncağızın bir Keloğlan varmış. Keloğlan, bir gün dağa ava çıkmış ve bir ceylân vurmuş. Ceylânı omzuna vurarak eve gelirken vezire rast gelmiş. Vezir, ceylânı görünce, satılık zannederek:

_ Ceylânı satıyor musun Keloğlan, diye sormuş. O da:

_ Hayır, satmıyorum. Padişaha hediye götüreceğim, demiş.

Vezir uzaklaştıktan sonra, Keloğlan, doğru padişahın huzuruna çıkarak ceylânı hediye etmiş. Padişah bundan çok memnun olmuş ve Keloğlan'a hediye olarak birkaç torba altın vermiş.

Keloğlan paraları alınca zengin olmuş, konaklar yaptırmış, atlar, arabalar, cariyeler almış. Fakat bunlara vezirin fena halde canı sıkılmış. Padişaha, "şu Keloğlan'ı çağırırım da fildişinden bir köşk yapmasını emrederim, eğer yapamazsa, kendisini cellâtlara vereceğimiz" söyleyelim" demiş. Padişah da, "peki" diyerek Keloğlan'ı çağırılmış, emrini söylemiş.

Keloğlan düşünmüş, taşınmış, kırk gün izin isteyerek Padişahın varandan ayrılmış. Oğlan eve gelmiş, annesine hali keyfiyet böyle böyle diye anlatmış. "Ben bunu nasıl yaparım", diye ağlamağa başlamış. Annesi:

Sarı sarı altınları görünce, ne yapacağını bilememiş. Altınları dolaba kilitledikten sonra, gidip çarşıdan ona benzer bir tavuk almış. Giderken, "buyurunuz tavuğunuzu" diyerek Keloğlan'a vermiş.

Keloğlan, hamamdan çıktıktan sonra kimsenin bulunmadığı bir yerde bir taş üzerine oturarak:

Yumurtla tavuğum, yumurtla! demiş. Fakat tavuk ne altın yumurtlamış, ne de yumurta... Keloğlan ne kadar uğraşırsa, tavuğa altın yumurtlatamamış. Kızmış. Gidip evde tavuğu kesmiş. Anası, Keloğlan'ın altın yumurtlayan tavuğu kestiğini görünce, telâşlanmış. Onu neden kestiğini sormuş. Keloğlan da hamamdan çıktıktan sonra tavuğun altın değil, yumurta bile yumurtlamadığını söylemiş.

Kadıncağız, tavuğun başına geleni anlamış. Oğluna:

Değirmeni elinden kaçırdın, demiş. Sonra kabağını çaldılar. Bu kere de tavuğu kaybettin... Bunda bir iş var oğlum. Yoksa yine ihtiyarın sözünü tutmadın mı?

Anasının bu sözleri üzerine akli başına gelen Keloğlan, en son görüştükləri zaman ihtiyarın kendisine söylediği sözleri bir bir hatırlamış. Anasına:

Evet, demiş, kabahat bende... İhtiyara, kendisini dinleyeceğime dair söz verdiğim halde, sözümde durmadım.

Anası ağır ağır başını sallayarak:

Büyük sözü tutmayanın hâli budur işte, oğlum, demiş. Haydi bakalım kazmayı eline alıp tekrar amelelik yapmağa başla! Kendi düşen ağlamaz.

Keloğlan, padişaha giderek istediğinden âlâ bir vapur almış, yola çıkmış. Yemen'e yaklaşırlarken denizde büyük bir balığın, küçük bir balığı yutmak üzere olduğunu görmüş. Hemen küçük balığı kurtarmış. Küçük balık dile gelerek:

Şu iki tüyü al! Sıkıldığın vakit birbirine vur, ben sana yetişirim, demiş, tekrar denize atlayarak kaybolmuş.

Vapur, gide gide Yemen'e varmış, Kralın sarayının önünde demirlemiş. Kral dışarıda gezerken bu güzel vapuru görünce birden şaşırılmış. Keloğlan'ı çağırarak:

Sen nereden geldin, demiş, bu ne güzel vapur?

Keloğlan hiç bozmamış, "ben tüccarım. İstanbul'dan geldim" diye cevap vermiş.

Kral, kim olduğunu bilmediği bu tüccarı sarayına davet ederek mükemmel bir ziyafet vermiş. Yemekten sonra da altın sahanlar içinde elmaslar ve inciler hediye etmiş.

Keloğlan, ertesi gün Kralı vapura davet ederek gezdirmiş. Eğlenceler tertip etmiş. Kral vapurdan çıkarken, Keloğlan'a:

Benim bir kızım var, o da vapuru görmek istiyor, acaba yarın gezebilir mi? diye sormuş.

Keloğlan da hiç düşünmedin:

_ Hay hay Kral hazretleri, tabii gezebilirler, yarın buyursunlar diye cevap vermiş.

Ertesi gün olmuş, kız vapura gelmiş, her tarafı iyice gezmeğe başlamış. Keloğlan tam fırsattır diyerek, kız aşağı katlarda dolaşırken vapura hareket emrini vermiş. Üzülme, demiş. Bir tabur asker, kırk batman şarap getir. Bunları kırk deveye yükle. Filân yerde fillerin dağı var. O dağdaki havuza bu şarapları dök. Filler bu şarapları gelip içerler, sarhoş olurlar, hemen dişlerini dökerler. Sen de alır gelirsin.

Keloğlan bunları öğrenince, sevinmiş. Padişah'a giderek, bir tabur asker, kırk deveye yüklü, kırk batman şarap istemiş, Padişah da vermiş.

Keloğlan, bunları alarak fillerin bulunduğu dağın yolunu tutmuş... Bir hayli zaman yürüdükten sonra dağa gelmiş, filleri görmüş. şarapları havuza dökmüş. Filler gelerek içmişler, sarhoş olarak dişlerini dökmüşler. Keloğlan da dişleri develere yüklediği gibi şehre götürmüş, doğru Padişah'ın huzuruna çıkmış:

_ İşte padişahım, fildişlerini getirdim, köşkü yapacağım, demiş.

Padişah buna çok memnun olmuş, fakat vezirin fena halde canı sıkılmış:

Padişahım, bu sefer de Yemen Kralı'nın kızını isteyelim, bakalım getirebilecek mi, demiş.

Padişah, hemen Keloğlan'ı çağırarak Yemen Kralı'nın kızını getirmesini emretmiş. Keloğlan gene kırk gün izin isteyerek ayrılmış, doğruca annesinin yanına gitmiş. Annesine padişahın isteğini anlatmış, o da:

Padişaha gidersen, demiş, her tarafı görülmemiş elmastan işlenmiş bir vapur istersin. İçindeki tayfaların da en güzel kızlardan seçilmiş olacağını da söylersin. Kızcağız, akşam olduğunu anlayarak yukarı çıkmış, vapurun kalktığını görünce, "eyvah beni kaçııyorlar" diye ağlamağa başlamış.

Diğer taraftan Kral da kızını kaçırdıklarını işitince arkalarından gemiler göndermiş. Bu gemiler Keloğlan'ın vapuruna yaklaşacakları sırada, kız parmağından bir yüzük çıkararak denize atmış, vapur olduğu yerde durmuş. Keloğlan Kralın vapurlarının yaklaştığını anlayınca hemen cebinden iki tüyü çıkararak birbirine çarpmış, balık da denizden çıkarak, yüzüğu getirmiş ve Keloğlan'a vermiş.

Vapur bundan sonra yeniden hızla hareket etmiş, diğer gemiler de geride kalmışlar. Bir kaç gün sonra, vapur İstanbul'a gelmiş. Padişaha haber vermişler. Toplar atılmış, adamlar gelerek kızı karşılamışlar, doğruca saraya götürmüşler. Padişah, Yemen Kralı'nın bu çok güzel kızını görünce âşık olmuş. Kırk gün, kırk gece düğün yaparak kızı almış. Vezirini atmış. Keloğlan'a da birçok para vererek gönlünü almış, onu kendisine vezir yapmış.

Onlar ermişler muratlarına, biz çıkalım kerevetine....

24. KELOĞLANIN ALLI GELİNİ

Bir varmış, bir yokmuş. Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, devler top oynarken eski hamam içinde. Var varanın, sür sürenin denmiş, ocak başında bu masal dile gelmiş. Şimdi oturalım ocak başına, kuralım masalı taşına. Bakalım neler gelmiş Keloğlan'ın başına.

Vaktiyle yaşlı başlı, saçlarına ak düşmüş, güngörmüş bir kadıncağz yaşarmış. Akh yerinde, iyilik gönlünde olan bir kadınmış bu. Ömrünü var olan tek oğluyla sürermiş. «Evimin direği, gönlümün erkeği» dediği oğluna sevgiyle bakar, geleceğe güven beslermiş.

Oğlu, iyi yürekli bir çocukmuş. Tozun toprağın içinde, yoksulluğun pençesinde itile kakıla büyüyormuş. Varlıklı arkadaşları, ona baktıkça dudak büküyor, «Keloğlan değil mi» eleyip geçiyormuş. Gene de hiç birine kızmıyormuş, gülüo geçiyormuş Keloğlan, karıncayı bile incitmemeye çabalıyormuş.

Bu çaba içinde, Keloğlan, gelmiş evlenecek yaşa. Evlilik yaşlarından birinde, en güzel günlerinde bir düş görmüş: «Yücelerden yüce bir dağ, adı Uludağ. Doruğunda kar, eteğinde bağ. Bağda bir saray, kenarında Akçay. Akçay'da bir kız var, güzellerden güzeli, gözleri Keloğlan'ı süzer. Keloğlan dalmış düşünceye, uzar gider güzeline. İyice gelirler gözgöze, gönül verirler birbirlerine, otururlar dizdize. Parmaklarında gümüş yüzük, Keloğlan'm elinde al gelinlik, giydirir güzeline, yeşili bağlar al yüzüne. Tutuşurlar elele, Allı Geliniyle Keloğlan gönül gönüle, koyulurlar güvercinin ak kanadında yola. Dağlardan yel, ovalardan sel gibi akarlar, yorulan güvercinle birlikte bir düzlüğe konarlar. Güvercin uçar gider, Keloğlan ile Allı Gelini kalır başbaşa. Derken bir uçurum, Allı Gelini alır içine, eli Keloğlan'ın elinde. Keloğlan çeker, güzelin canı gider. Tam kurtulacakları sırada düş biter.»

Keloğlan, bu düşle yattığı yerde bir sağa bir sola yekinmiş, uyanmış içindeki heyecanla koşmuş anasına. Anlatmış olanı biteni bir bir. Soran dağlan aşmış, sormayan düz ovada yolu şaşırılmış demişte düşünün yorumunu yapmasını anasından istemiş. Ana, ana olsun da yorum yapmasın olur mu? Oda yapmış. «Evimin direği, gönlümün erkeği» demiş. «Dünyanın en güzel kızı sarayda, yıkanır Akçay'da. Babasını sorarsan Padişah Uludağ'da. Kişi kendi yazar yazgısını, mutlu kılar

yaşantısını. Kız senin, ama önünde engel var. Kızı çukurdan çıkarman, engeli aşmana bağlı. Karar senin.»

Keloğlan da :

«Karar benimse, sen de anamsan varacaksın saraya, isteyeceksin kızı bana» demiş. «Allı gelinimi ya alırım, ya da başkasıyla evlenmem, buralardan da giderim» diye diretmiş.

Yaşlı ana oğlunu kıramamış. Düşmüş yollara, varmış saraya.

Sarayki kocamanmış, her yanı som altınmış. Orta yerinde bir salon, salonda taht varmış. Keloğlan'ın anasını burada karşılaşmış Padişah, kadıncağızı görünce haline acımış. Bir çuval un, bir çuval bulgur, bir kese de altın verdimiş ona, dünürlüğün sözünü ettirmeden göndermiş evine.

Keloğlan kızmış:

«Ana ana» demiş, «yazgımı yazmak benim elimde, boyun eğmem padişahın sözüne. Padişah dediğin benim gibi bir adam. Benden ne bi fazlalığı ne de bi eksiği var. Ben padişahın ununu, bulgurunu, üç beş altınını değil; düşümdeki allı gelinimi istiyorum. Allı gelinimin Padişahın kızı olduğunu biliyorum. Ayıplanacak, utanılacak, sıkılacak yanı yok bunun. Sen benim anam, bende senin evinin direği isem bu iş olacak...»

Ne yapsın anası? Düşünmüş taşınmış, oğlunun hatırı... Yine düşmüş yollara, varmış padişahın görkemli sarayına. Yüzünü kızartmış, oğlunun düşünüyü anlatmış. Sonra «böyleyken böyle padişahım» demiş.

Padişah gülmüş, Keloğlan'ın anasına dönmüş:

«Olur» demiş, «Neden olmasın.. Ne var ki, bir koşulum var benim de.» «Oğlum» demiş, «bir kabak bulacak, adı balkabağı olacak. Sapı gümüşten, yüzü beyaz simden, içinde bir güzel, bu güzel benim kızıma benzer. Gerçekte bu bir peri, süzülür gözleri. Öpünce yüzüğü uçar gider gökyüzüne, dönmez bir daha yeryüzüne. Bunu bulsun, alıp getirsin, kızımı alsın. Bunu getiremezse buralarda durmasın.»

Kadıncağız üzülmüş, boynu bükük eve dönmüş:

«A Keloğlum, Keleşoğlum, gördüğün düş yanlış oğlum. Yorumumda yanılmışım, ben aldanmışım. Koskoca köyde kız mı yoktu da tutturdun padişahın kızı olsun diye» demiş. Olan biteni bir bir anlatmış. Burkulan yüreğinde Keloğlan'ın sevgisi yankılanmış. Gözlerinden boşanmış kanlı yaşlar.

Bir hoş olmuş Keloğlan. «Anam» demiş, «bilirim çileni, gönülden severim seni.»

«Sus» demiş, anası. «Ana yüreği başkadır, içimde bir yara vardır. Ben ağlamayayım da kim ağlasın. Saçımı süpürge ettim, seni güçlkle büyüttüm. Gün yüzü görmek istedim, yaşantımı zehir ettin.»

«Ama ana» demeye kalmamış, Keloğlan'ın sözü ağzında kalmış. Yalvaran bakışlarla gözlerini anası, dikmiş Keloğlan'ın gözlerine:

«Bak oğul» demiş. «O varlıklı, biz yoksul. O kentli, biz köylü. Yel eser o saçını tarar, yel eser köylü eteğini kapar. Sarayla samanlık bir olmaz, bu sevgi de onulmaz. Gel dinle anacığını, köy kızıyla bağlasın başçağızını.»

Anasının omuzuna elini atmış Keloğlan. «Anam» demiş, «sen tasalanma, yeter artık ağlama, karalar bağlama. Köylülüğünden yerinme, oğlundan yakınma. Köylüye kentlinin yakışmadığını sanma. Yasa değil bu dediklerin, evrenin düzenine aykırıdır söylediklerin.»

«Eh» demiş, anası : «Boynum kıldan ince, dileğini yap bildiğince.»

Keloğlan'ın yüzü gülmüş. «Bak anam» demiş, «dünyada insanoğlunun yenemeyeceği güçlük yoktur. Padişah bir kabak mı istedi? Peki... Ben ona bir kabak değil bin kabak getiririm. Sen o işi bana bırak. Hele sen azık torbamı hazırla, gönlündeki bin güzel dilekle... Dilinden benim canım oğlum, seni çok seviyorum. Sana tüm kalbimle gönlümü veriyorum sözlerini eksik etme. Bende bir çıkıp dolanayım, köyün bilgesine varayım. El elden, akıl akıldan üstündür, biraz yolu yordamı kavrayayım.»

Keloğlan bilgeye varmış, gerekli öğüdü almış.

Ertesi gün anasının elini öpmüş, hayır duasını almış, yola çıkmış, varmış bir obaya. Obada görmüş ki, çocuklar, çadırlar arasında kanadı kırık bir güvercinle oynaşırlar. Bağırılmış çağırılmış, çekmiş çekiştirmiş, güvercini çocukların ellerinden alıvermiş. Bir güzelce, içinden geldiğince bakmış ona. Sevip okşamış, yaralı kanadını sarmış, suyunu verip karnını doyurmuş. Sonra azık torbasına koymuş. Yol gidenindir diyerek yürümeye koyulmuş.

Yorgun düşmüş, oturup, dinlenmek islemiş. Bu yol, şu dere, o ova derken varmış ulu bir tepeye. Tepede bir ağaç, dibinde bir pınar, pınarın başında bir taş varmış. Oturmuş taşa, gözleri takılmış ağaçta bir yazıya. Yazıda: «Adı Ağacık,

anlamı çokçacak. Sıralarsak tepe büyüktür, emelin yakındır» sözleri yazılıymış. Bir şey anlamamış Keloğlan, kara kara düşünmüş. Derken bir su içmek istemiş, eğilmiş pınara. Bir avuç su alayım derken, gözleri şaşkına dönmüş birden. Pınarın içinde bir güvercin, konuşur güzellik için: «A Keloğlan, Keleşoğlan, düşünme kara kara, iç su kana kana, kendini bahtsız sanma. Yarın padişah, hani benim balkabak, nerede derse ne yanıt verebilirim diye yerinme. Yeter ki sözümü iyi dinle. Padişah sarayda, sihirli yüzük dilinin altında. Elde ettin mi onu her isteğin yerine gelir.»

Keloğlan'ı bu kez iyice düşünce almış. Padişah'tan çok uzaklarda olduğuna mı yansın, dilinin altından sihirli yüzüğü nasıl alsın? Anasına hak verir gibi olmuş. «İyi ama» demiş, «ağaçta yazı, pınarda güvercin... Neden bana güven versin?..» Yerinden doğrulmuş, azık otrbasındaki güvercini salmış. Güvercin uçmuş, karşısında bulunan bir taşa konmuş, dile gelmiş:

«Keloğlan Keloğlan, beni yaşama kavuşturan oğlan! Gördüğün düş değil, gerçek oğlan. Şimdi ben uçar giderim, tüm güvercinleri toplar gelirim. Gereriz kanatlarımızı, alırız aramıza seni. Varırız saraya, seni bırakırız pencerenin altına. Ben pencereye konar, cama tik tik derim, diğer güvercinlere bir güzel türkü söyletirim. Padişah kalkar yatağından, yararlanırsın sabahın yumuşaklığından. Padişah bir bana bakar, bir de diğer güvercinlere. Çokluğuna şaşar, türküleri gönlüne akar. Beğeni içinde açar ağzını, tıkayamaz boğazını. Ben uzatırım gagamı, alırım yüzüğü.»

«Tamam» demiş, Keloğlan. Güvercin uçmuş, tüm güvercinleri alıp gelmiş. Açmışlar kanatlarını, almışlar Keloğlanı. Hemen yola koyulmuşlar. An gelmiş sel gibi akmışlar, an gelmiş kasırga gibi ortalığı yarmışlar. Sonunda, bir sabahın alacakaranlığında sarayın önüne varmışlar. Güvercin konmuş pencereye, cama vurmuş tik tik diye. Padişah kalkmış, gerine gerine pencereden sarkmış. Karşısında görünce binlerce güvercini aklı başından gitmiş, türküleri gönlüne akmış. Açmış ağzını beğeni içinde, esnemeye çalışmış gönlünce. Uzatmış güvercin gagasını, almış dilinin altından sihirli yüzüğü. «Padişahlığınla övünme, gücüne güvenme» deyip uçmuş, getirip vermiş pencere altında duran Keloğlan'a. Keloğlan teşekkür ederken, güvercin «yolun açık olsun» diyerek uçup gitmiş.

Ertesi gün Keloğlan, gün doğmadan kalkmış. «Üzerine gün doğmayanın günü aydın olur» demiş, yunmuş yıkanmış, sihirli yüzüğü üç kez öpmüş. Üçüncü öpüşte balkabağı önüne düşmüş. Almış eline, gerçekten balkabağı mıdır diye bakmış her

yerine. Gerçekten balkabağı imiş. Sapı gümüşten, yüzü beyaz simden işliymiş balkabağınm. Alıp getirmiş saraya.

Padişah, Keloğlan'ın yaman bir delikanlı olduğunu anlamış. Kabağı yarmış, içindeki güzele bakmış. Güzelde güzelmiş, kızına benzermiş. Öpmüş Keloğlan yüzüğü gizlice, güzel peri olmuş, uçmuş gökyüzüne. Padişahın kuşkusu kalmamış, Keloğlan'ın yamanlığını böylece saptamış.

«Aşkolsun sana. Ermişsin, bileği güçlü, usu erinç bir yi-gitmişsin» demiş, düğün dernek kurdurmuş. Kırk gün kırk gece sürmüş düğünleri. Kırk davul ile kırk zurna çalmış, Keloğlan Allı Gelini'ni almış. Başta güvercinler olmak üzere tüm canlılarca kutlanmış.

Padişah kızıyla Keloğlan, birde Keloğlan'ın anası birlik olmuşlar. Sihirli yüzüğün yardımı ile birde güzel saray yaptırmışlar. O güzel sarayda mutluluk içinde yaşamışlar. Onlar ermiş muradına.

25. KELOĞLAN İLE KÖTÜ HASAN

Bir varmış, bir yokmuş. Tanrının kulu çokmuş. Çok yemesi de, çok demesi de günahmış. Vaktin birinde fakir, kimsesiz, dul bir kadıncağızın bir Keloğlan'ı varmış. Bu Keloğlan, dağda, bayırda, sığır davarg üder, köylüye çobanlık eder, yağlı yavan, kıt kanaat, anacığıyla birlikte, bir kap aşları, ağrısız başları ile geçinir giderlermiş. Günlerden bir gün, anası, bu Keloğlan'ı çağırmış, dizinin dibine oturtmuş, sırtını okşamış da:

_ A kel oğlum, keleş oğlum. Yaşın geldi yirmiye erdi. Köydeki yaşlıların hep evlendi. Ben gibiler torun sahibi oldular da, geçip köşeye kuruldular. Ne zamandır düşünür, tasarlar, ölçer biçer dururum. Bir gün getirsen derim. Ama düğünü neyle eder, yüz görümlüğü ne takarız, nasıl pişirir kotarırız? İşte geldim gidiyorum. Seni babasız büyüttüm. Kukumav gibi karşılıklı oturuyoruz, demiş de bir of çekmiş derinden, hem de ciğerinin içinden. Gözlerinden yaşlar dökülmeye başlamış. Bu sözler ve de bu hâller üzerine Keloğlan bir düşünmüş, iki durmuş, davranmış:

_ Aman anam, hanım anam, saçları kırçıl, belceğizi bükük, canım anam. Of çekme, dert etme kendine. Yarından tezi yok davranayım, azık torbamı sırtlayayım, gurbet yollarına düşüp şehre varayım. Duruşayım, kazanayım. Dileğin yerine gelsin, gelin torun sahibi olursun, köşeye geçip kurulursun. Nasibim, kısmetim hangi kıyıda, köşede, bucakta ise, gidip alayım, bulup geleyim. Gönlünü geniş, içini ferah tut, demiş de, fakir anacığını okşamış, elini yüzünü öpmüş.

Ertesi sabah erkenden, anacığı davranmış, bu Keloğlan'ın azığına torbasına doldurmuş, partallarını giyinmiş, çarığını bağlamış. Torbasını sırtına, değneğini eline almış. Anasıyla helâllaşmış, yürümüş. Keloğlan'ın bir çocukluk arkadaşı varmış. Birlikte çobanlık ederlermiş. Evine de uğramış da, düşüncesini önada açmış.

_ Bu yaşa birlikte eriştik, dağda taşa koyun güttük, kazancımızı üleştik. Yaşımız geldi yetti. Evlenmek zamanı geldi. Ne elde var, ne köşede. Kalk, gurbete gidelim. Duruşalım, kazanalım. Dönelim, ocaklarımızı şenlendirelim, analarımızın yüzlerini güldürelim, demiş de, Keloğlan'ın arkadaşı da, "doğrudur, uygundur" diye cevap vermiş. Anası bunun da torbasını hazırlamış. Birlikte yolların tozuna düşüp yürümüşler. Gün dikilip, öğle oluncaya kadar hızlıca yürüyüp, hayli yol almışlar,

yorulmuşlar, acıkmışlar da, dere kenarında bir ağaç altında oturmuşlar. Hasan bu Keloğlan'a dönmüş:

_ Hele Keloğlan, keleş oğlan, şehre varasıya çok yolumuz var. İkimizin azığı da, ekmeği de yeter. Aramızda ayrı gayrılık yok. İkimizin torbasını birden açmayalım. Önce senin torbandaki azığa başlayalım. Tükenince de, benimkini açarız. Ortak üleş ederiz, varacağımız yere gideriz, deyince, bu Keloğlan, kelini kaşımış, bir durmuş, iki düşünmüş de razı olmuş. Aslında Hasan bu Keloğlan'la arkadaşlık edermiş, ama içinden onu çekemez, ne iş olsa ters ucundan tutar, yarışır, sinsin sinsi çekişirmiş. Keloğlan azık torbasını açmış, yiyip karınlarını doyurmuşlar. Ondan sonra dibi görünüp, ters çevrilip kırıntısını silkelenene kadar hep Keloğlan'ın torbasından öğün etmişler, yürümüşler. Geceleri bir köşeye kıvrılıp yatmışlar, sabahın erinden gün devrilene kadar gitmişler. Gün günden öteye bir hafta yol gitmişler. Sonunda bu Keloğlan'ın azığı tükenmiş, torbasını silkelemiş, katlayıp kuşağının arasına sokmuş. Bir öğle vakti yürüyüp, hem de acıkıp bir serince köşeye oturunca, Keloğlan, davranıp Hasan'a:

_ Haydi, Hasan kardeş, sabahtan beri yürüdük. Elden ayaktan düşüp iyice acıktık. Benim torbanın dibi göründü, katlayıp kaldırdık. Sıra senin torbada.

Hasan önce duymazdan gelmiş. Ama bu Keloğlan üsteleyince:

_ Dur hele, seninle böyle sözleşmedik. Azığımı sana verip dağlar başında iki elim böğrümde kalamam ben. Kurda kuşa yem olamam Keloğlan. Haydi bana Allahısmarladık, kal sağlıcakla, demiş de torbasını sırtlayıp yürüyüvermiş. Keloğlan şaşmış da, oturakalmış. Sonra olup biteni anlayınca:

_ Aman Hasan kardeş, gel etme, eyleme, yoldaş. Beni dağ başında yolun ortasında çaresiz koyma. Sana güvendim, azığımı paylaştım. Bu ettiğin kötü bir iş, hem de hainliğe gidiş, demiş. Daha ne diller döktüyse de dinletememiş, Hasan'ı önleyememiş. Başını çevirmeden yürümüş gitmiş. Keloğlan da dağ başında düşünkalmiş. Doluya koymuş olmamış, boşa koymuş dolmamış. Sonunda dolanmış. Yakın bir köy aramaya koyulmuş. Tepeleri dolanmış, derelerden geçmiş, dönmüş dolaşmış. Bir harap yıkıntı yere ulaşmış. Burası eskiden kaplıca hamamı imiş. Suyu kaçmış da bırakmışlar. Zamanla harap olmuş. Karanlık çöküp akşam olduğundan, buraya sığınıp gecelemeği düşünmüş. "Hele şurada geceyi geçireyim. Hamama yakın

bir köy olsa gerek. Sabahleyin arar bulurum" demiş. Hamamın kuytu bir köşesine büzülmüş. Açlıktan barsakları guruldar, içi kazınırken karnını bastırıp yatmış.

Açlığın ezginliği, yorgunluğun bezginliğini bastırmış, bir süre dalmış gitmiş. Ama gecenin bir vaktinde kulağına sesler gelmiş, uyanmış. Harabenin bir yerinden sanki gök gürlüyor, yerler tepreniyormuş gibi sesler geliyormuş:

Gümbe de güm, gümbe de güm,
Dümbe de düm, dümbe de düm,
Hay hay da, hay hay
Vay vay da, vay vay!

Davullar vuruluyor, dümbelekler tımbırdıyor, arada bir de zurnalar cıyak cıyak cırlıyor. Seslerin yankısı duvarlara vuruyor ortalık sanki hop oturup hop kalkıyor. Keloğlan uykusundan aymış da, bir zaman benilemiş kalmış. Saklandığı köşeden yavaş yavaş ortalığı seçmeye başlamış. Hamamın orta yerine sofralar serilmiş. Kenarda koca kazanlar kurulmuş, kaynıyor. Bir sürü uzun külahlı, kuşağı silahlı cüce ortalıkta fır dönüyor, dolaşiyor. Kimisi kazanların başında uğraşiyor, kimisi de çanak çanak yemek, bakraç bakraç su taşıyor. Kebap çevirenleri ayrı, ayran dolaştıranları ayrı. Kimisi öteye beriye koşuşup sofraları donanmakta, kimisi çalgıya dümbeleğe koşulup şıkır mıkır oynamakta. Sonunda hepsi hazır sofraların çevresine oturmuş, yemeklere saldırmış, kaşıklamaya başlamışlar. Bir süre kaşık takırtısı, ağız-şapırtısından başka ses duyulmamış. Bir ara duraklamışlar, yeniden çalgıya, türküye girişmişler. Yiyip içmekten, çalıp çağırmaktan yorgun düşenler de, bir kenara çekilip kahvelerini içmişler, çubuklarını yakmışlar, can sohbetine girişmişler, içlerinden yaşlıca, kara kaşlıca, koca başlıca bir tanesi sözü almış:

_ Hele beni dinleyin arkadaşlar. Hepiniz gördüğünden, duyduğundan, okuduğundan birşeyler anlattı. Benim de merakım gizli defineler üzerine. Bu memleketteki bütün gizli ve de tılsımlı definelerin yerlerini, izlerini aramış, bulmuş ve de öğrenmişim. Buraya en yakın define de, arkamızdaki dağın üstündeki koca çınarın altındadır. Koca çınarın altında dört köşeli kocaman bir taş vardır. Bu taşın altındaki küpün içi altın, elmas, zümrüt doludur. Yalnız tılsımı şudur ki, bu taşı kaldırmak, altınları almak için çınarın gölgesinin ikinci zamanı bu taşı kaplamasını beklemek lazımdır, diye bildiklerini anlatmış. Dağın, ağacın, taşın yerini bir güzel tarif etmiş. Onun ardından söz hep define üzerine açılmış. Ötekiler de bildikleri

defineleri anlatmışlar. Kimisi değirmen yıkıntılarında, kimisi kuru çeşmelerin kuru çeşmelerin, kimisihangi caminin merdiveninin altında, kaçır küp define, altın küpü olduğunu anlatmışlar. Birbiriyle yarışircasına ballandıra ballandıra bildiklerini ortaya dökmüşler.

Keloğlan da büzüldüğü karanlık ve de kuydu köşede gözlerini belertmiş, kepçe kulaklarını da iyice sivriltilmiş, külâhlı cüceleri hem gözetler, hem dinler, korkusundan da tir tir titirmiş. Bir yandan bu saklı ve de tılsımlı definelerin yerlerini bellerken, o yandan da, in midir, cin midir, neyin nesidir iyice anlayamadığı bu sivri külâhlı, yemeni pabuçlu cücelerin şerrine uğramamak için okur üflermiş.

Şafak söküp ortalık ağarmadan, bu cüceler, birer ikişer ortalıktan silinip yok olmuşlar. Az daha bekledikten, uzağı yakını seçer olduktan sonra, Keloğlan saklandığı kuytudan çıkmış. Cücelerin ötede beride bıraktıkları ekmek ve et parçalarını, yemek artıklarını toplamış. Bir yandan yiyip doymuş da, bir yandan azık torbasını doldurmuş. Sırtına vurmuş. Güneşle birlikte yola koyulmuş. Dönüp harabenin ardındaki dağa tırmanmış. Tepedeki tek çınarı, dibindeki dört köşe taşı bulmuş. İkinci vaktini beklemiş. Ağacın gölgesi taşın yüzünü örtünce, uzun bir sıriğin ucuyla kanırtarak, dört köşe taşı kaldırmış. Çukurun içindeki altın ve mücevherler dolu küpü bulmuş çıkarmış. Hepsini ceplerine, göğsüne, torbasına doldurmuş da, öteki gizli definelerin yerlerini de birer birer yoklamış, yerlerinde durduklarını anlayınca, zamanında çıkarırım diyerek, dönmüş, evinin, köyünün yolunu tutmuş.

Bu Keloğlan varsın köyünün yolunu tutsun, biz gelelim şu hain kötü Hasan'a. Şehre varmış. Çalışmış, kapı kapı dolaşmış. Azından çoğundan kazandığını şurada burada harcamış. Kendini içkiye, kumara kaptırmış. Sonunda adı çıkmış, uğursuzluğu anlaşılmış da, kimse buna iş vermez olmuş. Bir zaman şurada burada sürünmüş, osnunda köyüne dönmek zorunda kalmış. Yorgun argın, elde avuçta bir şeyler yok, sefil ve hem de zebun, gelmiş bakmış ki, davullar dövülüyor, zurnalar direk direk öttürülüyor, ilk rastladığı köylüye kimin derneği olduğunu sormuş. Köylü de ona:

_ Ağamızın kızıyla yeni yetme Ahmet Ağa'nın düğünü var. Davulul zurnalı derneği sebebi budur, diye cevap verince, bu kötü Hasan, yeni yetme Ahmet Ağa'nın kim olduğunu ilkten bulup çıkaramamış. Hele bir sorayım, soruşturayım demiş de,

delikanlı iken çobanlık ettiğini, adını bir yana koyup "Keloğlan" dediklerini anlatmışlar. Davul zurna sesine yürümüş. Düğün evine girmiş. Avludaki aş kazanlarını, oraya buraya koşuşan, sofraya kurup konuk ağırlayan uşakları, yanaşmaları görmüş. Düğün evidir, giren çıkan, yiyip kalkan, el çırpıp oynayan, halay çekip, çubuk içenler, ortalık kaynaşmış. Kötü Hasan avluyu, odaları dönüp dolaşmış, yeni yetme Ahmet Ağa'yı bulmuş. Tanınmayacak kadar bitkin, saç sakal karışmış, üstü başı dökülmüş olduğundan, kendisini tanıtmış. Lâf arasında bu Keloğlan'dan özür dilemiş, iki eski yoldaş, tenhaca bir köşeye oturmuşlar da, yeni yetme Ahmet Ağa yemek getirtmiş, sofraya açtırmış. Başından geçenleri Hasan'a bir bir, gizli salı bırakmadan döküp saçmış, sadıkane anlatmış. Üstelik hamamın yerini de bir güzel tarif etmiş.

Kötü Hasan, karnını doyurup, yeni yetme Ahmet ağayı bir güzel konuşturup dinledikten sonra, anasının evine varıp yatmış. Ertesi sabah erkenden azık torbasını sırtlamış, yola koyulmuş. Bir hafta yürümüşü. Keloğlanla bozuşup ayrıldığı yerden dağa doğru sapmış, tarif edilen tepeyi ve de hamam yıkıntısını bulmuş. Keloğlan'ın anlattığı kuytu köşeye sinmiş de, saatlerce beklemiş. Gecenin bir yarısı geçmiş, birden ortalıkta bir gürültü, bir çalgı gümbürtüsü kopmuş:

Gümbe de güm, gümbe de güm,
 Dümbe de düm, dümbe de düm,
 Hay hay da, hay hay
 Vay vay da, vay vay!

Davullar vuruluyor, dümbelekler tımbırdıyor, arada bir de zurnalar cıvık cıvık cıvık cıvık. Seslerin yankısı duvarlara vuruyor, ortalık sanki hop oturup hop kalkıyor. Bu kötü Hasan uykusundan ayılmış da, bir zaman benilemiş kalmış. Saklandığı köşeden yavaş yavaş ortalığı seçmeye başlamış. Hamamın orta yerine sofralar serilmiş. Kenarda koca kazanlar kurulmuş, kaynıyor. Bir sürü uzun külahlı, kuşağı silahlı cüce ortalıkta fir dönüyor, dolaşiyor. Kimisi kazanların başında uğraşiyor, kimisi de çanak çanak yemek, bakraç bakraç su taşıyor. Kebap çevirenleri ayrı, ayran dolaştıranları ayrı. Kimisi öteye beriye koşuşup sofraları donanmakta, kimisi çalgıya dümbeleğe koşulup şıkır mıkır oynamakta. Sonunda hepsi hazır sofraların çevresine oturmuş, yemeklere saldırmış, kaşıklamaya başlamışlar. Bir süre kaşık takırtısı, ağız şapırtısından başka ses duyulmamış. Bir ara duraklamışlar,

yeniden çalgıya, türküye girişmişler. Yiyip içmekten, çalıp çağırmaktan yorgun düşenler de, bir kenara çekilip kahvelerini içmişler, çubuklarını yakmışlar, can sohbetine girişmişler, içlerinden yaşlıca, kara kaşlıca, koca başlıca bir tanesi sözü almış:

_ Hele beni dinleyin, kulaklarını açın arkadaşlar. Uzun zamandır benim bildiğim, sizlere de anlattığım defineleri sanki elleriyle koymuşçasına yoklayanlar, açanlar, kaldırıp götürenler var. Hepsini dolaştım, yokladım gördüm ki, bizim tılsımlı hazinelerimize açık gözün birisi dadanmış. Şu belli ki, adem oğlunun biri bizi dinlemiş, her şeyi öğrenmiş olmalı. Altınlarımızın, mücevherlerimizin hepsi çalınmadan davransak gerek, deyinince, bir başkası da:

_ Aman arkadaşlar, durun, telaş etmeyin, ben burada insan kokusu duyuyorum. Hele bir koklayın, koklaya koklaya ortalığı yoklayın. Kenarı köşeyi, kuytuları birer birer elden geçirin, deyinince, cüceler ocaklardan çıraları yakmışlar da, sıçraya zıplaya ortalığı dönüp dolanmaya başlamışlar. Yoklamadıkları, koklamadıkları yer kalmamış. Kötü Hasan da kuytu köşesinde korkusundan bayılacak hâllere gelmiş. Kaçmak istemiş. Dizlerinin bağları çözüldüğünden ayağa kalkamamış. Cüceler de yıkık hamamda cirit oynuyorlar, cırlak sesleri duvarlarda çın çın ötüyormuş:

Hazım, Kâzım neler lâzım?
Asmak lâzım, kesmek lâzım.

Diye bağırsıp çağırarak köşeye yaklaştıkça, bu kötü Hasan büsbütün olduğu yerde büzülüymüş. Cüceler yoklaya yoklaya gelmişler. Sonunda kötü Hasan'ı, sindiği kuytu köşesinde, tortop olmuş bir hâlde yakalamışlar. Üstüne kümelenmiş, döve döve öldürmüşler, hırslarını alamamış da paralamışlar. Her parçasını bir dağa fırlatmışlar, dağıtmışlar.

Keloğlan da köyünde yan gelmiş yatmış, karı anasını köşeye oturtmuş, muratlarına ermişler, hoş geçmişler, haberlerini ve de hediyelerini ben aldım, sizlere de selâm yollamışlar.

26. PADİŞAHIN KÜÇÜK KIZI

Vaktiyle uzak ülkelerin birinde tebası tarafından sevilen, iyi huylu bir padişah varmış. Bu padişahın birbirinden güzel üç de kızı varmış. Bu kızlar o kadar güzel, o kadar güzelmiş ki, güzellikleri ülkelerinin dışında bile dillere destan imiş. Bu güzel kızları ile öğünen padişah kimselere vermeğe kıyamamazmış. Fakat bir taraftan kızlarının evlenme çağına geldiğini düşünen padişah, en sonunda iyi düşünerek evlendirmeğe karar vermiş. Onları karşısına alarak:

_ Yavrularım, güzellikleriniz artık bütün dünyada ün aldı. Bununla beraber evlenme yaşına da girdiniz. Sizleri evlendirmek, bu suretle saadetlerinizi de görmek istiyorum. Kimi isterseniz sizi onunla evlendireceğim. Söz hakkı sizindir, demiş. Önce büyük kız düşüncesini açıklamış:

_ Babacığım ben, büyük vezirin oğlunu istiyorum, demiş.

Ortanca kız:

_ Ben de küçük vezirin oğlunu beğeniyorum. Müsaade ederseniz onunla evleneyim, demiş.

Sıra küçük kıza gelince, o da düşüncesini açıklamış:

_ Babacığım, ben de size fikrimi söyleyeceğim ama reddederseniz diye açıklayamıyorum. Eğer reddetmeyeceğinizi söylerseniz ben de kiminle evlenmek istediğimi söyleyeceğim. Babasının muvafakat cevabını alan küçük kız fikrini açıklamış:

_ Ben, ahırda atlara bakan tavla yamağı Keloğlan ile evleneceğim, demiş. Bunu duyan ablalar:

_ Bu senin şanına yakışır mı? Hiç Keloğlan ile evlenilir mi, demişler ise de o:

_ Benim gönlüm böyle istiyor, siz ne isterseniz deyin, diye direktmiş. Kardeşleri onunla bir hayli alay etmişler ama o dediğinden vazgeçmemiş.

Düğünleri yapılmış, ablaları vezirlerin oğulları ile gerdeğe girmişler. Küçük kız, evlenmeye daha vakit var diye işi savsaklamış fakat her gün de tavlaya Keloğlan'a gider, ona güzel muamele ederek sarayın en güzel yemeklerini yedirir, tavlada artık ona iş gördürmez, her gün onu mükemmel besler, hep istirahate kormuş.

Bir kız, hem bir padişah kızı, tavla uşağı Keloğlan'a nasıl âşık olur, dersiniz... Masal bu ya, niye olmasın!... O zamanlar bu gibi şeyler hep olurmuş.

Amââ Keloğlan deyip de geçmeyelim. Keloğlan o kadar akıllı, vücutça o kadar sağlam, gösterişli bir delikanlı imiş ki; onun bu güzelliğini giydiği partal elbiseler örttüğü için, görmek, anlamak kabil olmazmış. Küçük kızın onu özel olarak beslemesi, giydirip kuşatması, Keloğlanın hemen göze çarpar hâle gelmesinde etkisi olmuş.

Keloğlan çok akıllı bir genç imiş dedik ya!.. Zekâsı da günden güne gelişmiş, konuşmaları ile de padişahın kızını kendisine bağlamakta gecikmemiş. Aslında Keloğlan iyi ve soylu aileden iken, büyücü ve sihirbaz olan anasının bedduası sonucu böyle oluvermiş.

Büyücü olan anası ona bir gün kızdığında:

_ Âsi oğul, yedi yıl tavla uşağı ol, el kapılarında sana Keloğlan, desinler, demiş. Bu duası da kabul olmuş ve gel zaman, git zaman yolu padişahın ahırına düşmüş. Meğer kızın "ben Keloğlan'ı isterim," dediği, zaman yedi yılın son günleri imiş. Ama kızın ablaları hep küçük kız ile alay ederler, onu görünce gülerler, hakaret etmekten çekinmezlermiş. O, bunlara hiç aldırmaz, her gün tavlada Keloğlan ile başbaşa oturmaktan zevk almış. Tavlayı temizlemekte bazen Keloğlan'a yardım bile edermiş.

Gene bir gün tavlaya Keloğlan'ı görmeye gitmiş. Gitmiş ama Keloğlan'ı tavlada bulamamış. Acaba nereye gitti?... Ne zaman gelir? diye beklemiş, beklemiş, beklemekten takati kalmamış bir müddet sonra ahırın bir köşesinde uyuya kalmış... Aradan ne kadar zaman geçti bilinmez?... Bir elin yüzünü okşadığını hissederek uyanmış. Gözlerini açtığı zaman karşısında her zaman gördüğünden daha güzel bir delikanlı görünce şaşırılmış. Çünkü iyi giysiler ve temiz yüzü ile Keloğlan her zamankinden daha başka, bir prens gibi olunca, hayret ve sevgi ile dolu olarak Keloğlan'a bakmış. Kızın hayretini gören Keloğlan:

_ Nihayet hayret ettin güzelim! Bugün benim özgürlüğe kavuştuğum gündür... Yedi yılı tamamladım. Anamın bana olan bedduası artık bitmiştir. Şimdi seninle buradan her yere gidebiliriz, değil mi, demiş. Sözüne devamla:

_ Bir zamanlar iyi ve soylu bir adam evlâdı idim. Anamın bir sözünü tutmamam üzerine bu kötü duruma düştüm. Anam çok gaddar, çok zalim bir kadındır. Üstelikte yaptığı büyü ile her istediğini, istediği şekle sokar... Onun için ondan hep korkarım. Sen beni bu dünyada seven ilk insansın. Benim Keloğlan olarak

tavлада yaşama rağmen beni sevdin, istedin... Şimdi de ben senin kulun, kölen olacağım... Sen beni diledin, ben de seni aldım kabul ettim. Bugünden tezi yok buradan gideceğiz. Seni ananın diyarına götüreceğim, demiş. Kız bu tatlı sözler karşısında sevincinden gözyaşları dökmüş. Hemen yol hazırlığına başlamışlar.

Sabah olunca tavladan çıkardıkları yel gibi bir ata binmişler. Ertesi gün Keloğlan'ın anasının diyarına varmışlar, iki sevgili kol kola girip Keloğlan'ın anasının konağına girmişler. Kız, babasının sarayı kadar güzel bu konağı görünce, kardeşlerinden geri kalmadığı için çok sevinmiş.

Delikanlı ile kızı beraber gören saray halkı sevinmişler. Oğlan doğru anasının yanına koşmuş. Anasını bir sedirde bağdaş kurmuş oturur bulmuşlar. Ana, oğlunu yanında, bir kızla görünce öfkesinden kan beynine fırlamış. Gözleri çanaklarından çıkmış bağırmağa başlamış:

_ Seni kerata seni! Seni katır seni? Bu elin ne olduğu belirsiz kızını neye getirdin?...

Keloğlan korkudan ne yapacağını şaşırmış... Bir ara:

_ Anacağım, anacağım... Ben onu sana hizmet etsin diye getirdim, diyecek olmuş ama kötü huylu ana söz dinler mi? Basmış küfürü... Söylenerek:

Bana hizmet etsin diye bula bula, bu kızı mı buldun?... Çabuk def et onu. Nereden aldın isen oraya götür, diye bağırıp, çağırmağa başlamış... Öfkesinden kabına sığamaz olurmuş. Bağıra çağıra dursun. Keloğlan'ın biraz da anasından dem vuralım:

Keloğlan'ın anası o kadar sinirli, o kadar sert ve zâlim tabiatlı imiş ki. Onun bu tabiatından bütün yakınları korktuğu gibi, kasaba halkı bile, büyücülükte mahareti sebebiyle ondan çekinirlermiş. Hiç kimse onun dediğini iki etmezmiş. Keloğlan da bu yüzden anasından çok korkar, onun her deyişine sonsuz boyun eğmiş. Sevgilisinin, kendisi için koskoca padişah babasını terk edip peşinden gelmesine karşılık, onu kendi evinde "Ana, sana hizmet etsin diye getirdim." demeye mecbur kalması hep anasının korkusundan ileri gelmekteydi.

O memlekette köle hizmetçi çok imiş ama böyle güzel hizmetçi her zaman mümkün olmazmış.

Keloğlan anasına yalvarmış, yakarmış, "Aman etme anacığım. Onu ben nereye götürürüm, müsaade et senin yanında kalsın bu biçâre kızcağız." Bir çok

yalvarmalardan sonra anası kızın yanında kalmasına müsaade eder olmuş. Kızı yanana hizmetçi almış.

Bu olacak şey mi?.. Ama olmuş... Kız da başa gelen çekilir, deyip sevgilisi uğruna, gördüğü hareketlere rağmen katlanmaya başlamış. Bir gün anası Keloğlan'ı çağırması:

_ Yeter artık bu yaptığın. Sana söz kestiğim buradaki nişanlıyı tam yedi yıl beklettin... Şimdi cezan bitti. Bu kadar bekletmek olmaz. Yazık değil mi kıza?... Düğünü yapalım artık!...

Keloğlan ses çıkarmamış. Ama anası "sükût ikrardan sayılır." demiş ve bir kaç gün sonra da düğün hazırlıklarına başlamış.

Kız, Keloğlan'ın evlendirileceği haberini alınca, ne yapacağını şaşırması... Meğer şimdiye kadar Keloğlan, memlekette bir nişanlısı olduğunu hiç söylememiş imiş kıza. Ama Keloğlan daha o zaman anasının zorla nişanlattığı o kızla evlenmemekte ısrar ettiği için, anası tarafından lanetlenmiş ve o yedi yıllık cezaya katlanmıştı.

Düğün hazırlıkları başlamış... Onların âdetlerine göre, düğün ya bir hafta sürermiş veya üç gün... Sihirbaz kadın, ne olur, ne olmaz işi çabuk tutayım diye düğünü üç gün yapayım diye kararlı imiş. Yoksa işe şeytan karışır, diye acele edermiş.

Düğün bütün ihtişamı ile başlamış... Halk hoş vakit geçirmeye, neşeli yaşamaya başlamış... Derken, son gün gelip çatmış... Alay düzülmüş. Kız almağa yola çıkmışlar. Sihirbaz karı, hizmetçisi olan padişah kızını çağırması:

_ Kız, biz gelini almaya gidiyoruz. Sen, biz gelene kadar şu küpü gözyaşı ile dolduracaksın... Doldurmazsan, vay başına geleceklere, demiş. Kız, bir küpün gözyaşı ile nasıl doldurulacağını bir türlü anlayamamış, aklı almamış. Ama ne yapsın emir bu!... Boynunu bükmüş "hayır" diyememiş... O memleketin âdetlerinden biri de, düğün dönüşünde tuzlu su için, misafirlere çok büyük bir ikram olacaktır diye düşünmüz sihirbaz karı. Bu hareket özellik taşıyacağından dillerek destan olacaktır, demiş içinden.

Düğün alayı, oğlanın anasının katılması ile hareket etmiş. Az gitmişler dere tepe düz gitmişler, bir zaman sonra oğjaxı-aaasına:

_ Anacığım unuttum. Döneyim alayım. Anası kızmış.

_ Seni kerata seni, getirdiğin hizmetçi kıza zenaat öğreteceksin değil mi?... demiş. Fakat Keloğlan fazla ısrar edince:

_ Allah belânı versin, dön git!.diye müsaade etmiş. Keloğlan hemen dönmüş... Kızın yanına vardığında kızı iki gözü iki çeşme ağlar bulmuş:

_ Ne ağlarsın... Al şuradan biraz tuz, erit suda, bir güzelce söz, doldur. Küpe, onlar gelince içsinler. Keloğlan, bunu söyledikten sonra, tekrar anasının yanına koşmuş. Kız oğlanın dediklerini birer birer yapmış... Gelenler bir güzel bu suyu içmiş, gözyaşı diye... Gelgelelim ki, sihirbaz karı durumu anlamış. Bu sefer kızı tekrar yanına çağırmış:

_ Kız şimdi de biz gelene kadar şu şiltelere kuş tüyü dolduracaksın!.. Doldurmazsan sonunu kendin düşün. Kız bu emre de bir şey diyememiş... Boynunu bükmüş. Onlar gide dursun, kızı gene bir düşünce almış. Gözleri iki çeşme tekrar ağlamağa başlamış. Gelin alayı daha epeyce yol aldıktan sonra, oğlan tekrar anasına yalvarmış:

_ Anacığım para kesemi unuttum. Döneyim alayım bari.

Anası köpürmüştü:

_ Seni kerata seni... Gidip hizmetçi kıza hüner mi öğreteceksin.

_ Ne hüneri anacığım!... Ne hüneri? "Ben onu sana hizmet etsin diye getirdim."

_ Hadi, hadi çabuk git gel, demiş.

Keloğlan anasından izni koparınca, soluğu hemen kızın yanında almış... Bakmış ki kız gene iki gözü iki çeşme ağlamaktadır. Kıza:

_ İki gözüm ne ağlarsın?.. Al şu tüyü, onu yakınca bütün kuşlar gurup gurup, gelip soyunacaklardır... Sen de şilteleri bir taraftan doldurur, bir taraftan dikersin... Olur biter, demiş ve sonra tekrar düğün alayına yetişmek için yola çıkmış. Kokuyu alan bütün kuşlar saf saf, gelip tüylerini bırakmışlar. Kız tüyleri şiltelere doldurmuş, bir taraftan da doldurduklarını dikmiş. Öyle ki bu iş bir an meselesi olmuş. Göz açıp kapatıncaya kadar bütün yataklar tamamlanmış.

Gelin alayı gelini alıp dönmüş gelmiş. Gelin indirilmiş. Akşam olunca hizmetçi kızın on parmağının ucuna on mum yakıp gelin odasının kapısına dikmişler, oğlanı da gerdeğe koymuşlar. Fakat oğlan içeri girer girmez geçmiş odanın köşesine, eline bir de kitap alıp okumağa başlamış. Gelinle hiç mi hiç il-gilenmezmiş.

Hizmetçi on parmağında on mum ile kapıda ayakta dururmuş... Gelin ise, güvey yanına gelecek diye beklermiş. Fakat güvey bir türlü kitaptan başını kaldırmamış. Gece yarısı geçmiş. Gene güvey kitap okumaya devam edermiş... Gelin uykusuzluğa dayanamamış teli duvağı ile yatmış yatağa, mışıl mışıl uykuya dalmış. Bu zamanı bekleyen oğlan kitabı elinden bırakmış, koşmuş kızın yanına.

Mumları kızın parmaklarından aldığı gibi fırlatmış, atmış yatağın üstüne. Sonra da kıza:

Hadi gel benimle beraber, demiş, ikisi de dışarı çıkıp rüzgâr gibi giden küheylâna bindikleri gibi basmışlar kırbacı, basmışlar kırbacı. Bir yel olup uzaklaşmışlar evden. Onlar gitmekte olsun, biz gelelim geline. Gelin dalgın uyumakta iken bütün odayı kırmızı alevler sarmış... Her tarafı kapkara dumanlar bürümüş... Bütün konağın hizmetçileri gelini kurtarmaya koşmuşlar fakat ne mümkün! Odaya girmenin imkânı kalmamıştır artık. Öteye koşmuşlar, beriye koşmuşlar bir türlü gelini kurtaramamışlar. Koskoca konak kısa zaman içinde yanıp kül oluvermiş... Sihirbaz karı öfkesinden küplere binmiş, yerinde duramamış... Koşmuş ablasına:

Hemen bin şu küpe uç git... O keratayı tut getir. Sakın acıma ona, diye emir vermiş. Büyük abla binmiş küpe bir kara duman olup uçuşa başlamış...

Sihirbaz karının ablası uça dursun. Diğer taraftan bizim âşıklar çala kamçı gider dururlarmış. Bir aralık oğlan kıza dönmüş:

_ Sevgilim bir takım sesler geliyor kulağıma... Bir dön de bak! Ben bakarsam bana yakın gelir her şey. Kız dönmüş, bakmış... Birden ne görsün!.. Her taraf siyah bir duman tabakası içinde. Oğlana seslenmiş:

_ Kara bir duman arkamızdan geliyor...

Keloğlan:

_ Korkma! O gelen duman büyük teyzemdir. Atlatırız. Demesi ile oğlan da anasından öğrendiği bir sihiri kullanarak, hemen orada bir çiftçi olmuş, kızını da saban yapmış. Başlamış oğlan çift sürmeğe...

Teyzesi gelince bakmış ki bir çiftçi tarlayı sürüyor. Seslenmiş:

_ Hey çiftçi dayı, çiftçi dayı!.. Buradan bir oğlanla bir kız geçti, gördün mü? Çiftçi duymamazlıktan gelirmiş. O habire işini görmeye çalışır, hayvanını deriler dururmuş. Fakat kadın anlamış onlar olduğunu. İçinden, bırak kalsın bu gençler

deyip onları kendi hâline bırakıp oradan uzaklaşmış. Teyzelerini bu suretle atlatan oğlan ve kız, tekrar yola düzölmüşler. Sihirbaz kadın büyük ablasının boş döndüğünü görünce, tekrar küplere binmiş hırsından... Ablası:

_ Yolda kimseleri bulamadım. Yalnız, yolda bir çiftçi tarlasını sürüyordu. Ona sordumsa da bir türlü cevap alamadım deyince, sihirbaz karı çıkışmış:

_ İşte ta kendisi idi o kerata... Onlara acıdın değil mi?

Sonra dönmüş küçük kız kardeşine emir vermiş:

_ Haydi sen koş şimdi... Nerede tutarsan tut onu, acıma, getir bana onları!..

Küçük kız kardeşi de binmiş koca küpe vurmuş kırbacı, yükselmiş havaya. Kara bulut olup uçmuş gitmiş. Çala kamçı, uzaklaşan kız ile oğlan son gayretlerini harcarlarmış. Bir ara oğlan kıza:

_ Gene bir takım sesler geliyor kulağıma! Ben bakarsam tez gelir, yetişir bize? Gene sen bak!., demiş.

Kız şöyle bir bakmış, kara bir bulut geliyor" diye seslenmiş. Oğlan:

_ Korkma öyle ise, gelen küçük teyzemdir. Hemen bur duvar yapmış kıızı. Kendisi de bir usta olmuş. Başlamış duvarı örmeğe... Küçük teyze duvar yapan ustayı görünce durmuş seslenmiş:

_ Duvarcı dayı, duvarcı dayı, bu yoldan bir oğlan ile bir kız geçti, gördün mü?

Duvarcı söyleneni duymamazlığa gelir, habire duvar örmeğe çalışmış. Kadın bakmış ki sorularına cevap bile verilmiyor, atlamış tekrar küp'üne dönmüş gitmiş... Fakat ustanın kim olduğunu da anlamamış değil, içinde bir acıma duygusu bulunduğu için bil-memezlikten gelmiş.

Sihirbaz karı küçük kız kardeşinin de eliboş döndüğünü görünce, öfkesinden kudurmuş. Deli gibi her tarafa saldırır olmuş. Hırslı hırslı ve öfkeli bir tavırla seslenmiş etrafındakilere:

_ Getirin benim büyük küp'ümü... Bu alçakları bari ben alıp geleyim, cezalarını vereyim.

Hemen büyük küp'ü getirmişler... Koca karı bir kırbaç vurarak küp'ü havalandırmış; hızla oradan uzaklaşmış.

Bizim gençler kaçmaktan yorgun düşmüş, bir ara, şurada biraz dinlenelim bari demişler. Yorgunlukla oturdukları yerde biraz sonra da uyuya kalmışlar, ne

kadar zaman geçmiş bilinmez... Bir ara kız uyanmış etrafa bakmış bir de ne görsün... Uzaktan şimşekler çakarak yıldırımlar düşerek koca bir bulut kendilerine doğru gelmektedir. Kız hemen durumu anlamış. Oğlanı uyandırmış... Oğlan manzarayı görünce:

_ Eyvah! bu sefer gelen anamdır... Biz ne yapsak o bizi tanıyacaktır... Artık işimiz Allaha kaldı, bakalım ne gelecek başımıza!... demiş.

Bulutlar, yıldırımlar, yavaş yavaş yaklaşmakta imiş. O esnada bulutların arasından bir koca kara kartalın fırladığını gören oğlan, bunun anası olduğunu daha hızlı gelmek için bu hâle geldiğini anlamış. Kız, başına gelecekte korktuğu için ağlar durur, bir taraftan da Allah'a kendilerini bu belâdan kurtarması için yalvarır dururmuş.

O esnada uzaklardan üç kişi peydah olmuş. Meğer bunlar günlük nafakalarını avcılıktan çıkararak insanlarmış. O gün de ellerinde okları ile avlanmağa çıkmışlar, dolaşmışlar... Uzaklardan iri bir kartalın kendilerine doğru geldiğini görünce, iyi bir av ile karşılaştıkları için çok sevinmişler. Hemen harekete geçmişler. Avcılardan biri; "ilk oku ben atacağım." demiş. İkincisi de; "sen düşüremezsen ben atarım demiş!" Üçüncüsü ise, "eh benim de nasibime düşerse, ben de üçüncü oku atarım." demiş... Kartal yakınlaştıkça ilk avcı okunu savurmuş. Atılan ok kartalın sağ kanadına isabet ederek onu kırmış. Kartaldan bir "ah" sesi çıkmış. Kartal yere düşmediği için, kartalın iyice vurulmadığını gören ikinci avcı nişan almış. O da atmış okunu ama tam isabet ettirememiş... Kartalın sol kanadını kırmış. Kartalın uçuşu yavaşlamış ama kartal gene de uçuşuna, bağıra bağıra devam edermiş.

Üçüncü avcı sıranın kendisine geldiğini görünce, o da "Ya Allah" deyip okunu savurduğu gibi, ok tam kartalın can yerine saplanmış. Kartal büyük bir gürültü ile cansız yere düşmüş. Avcılar koşarak kartalı yükledikleri gibi oradan uzaklaşırlar. Bu işler o kadar kısa zamanda olmuş ki, oğlan ve kız avcılara dur bile diyememişler. Daha önce kız ve oğlan avcılarını görmedikleri için bu olup bitenleri anlayamamışlar. Sonra da işi fark etmişler ama avcılar çoktan uzaklaşıp gitmişler. İşin aslını öğrenemeyen gençler, dönen olaya Allah'ın bir yardımı olarak bakmışlar. Üç avcının sırtlarında koca bir kartal ile geçtiklerini gören oğlan bir şey diyememiş. Ne de olsa anası olduğu için içi cız etmiş ama artık elinden bir şey gelemeyeceği için kara

bulutun ve oradan fırlayan kartalın birden yok olduğunu görünce, olan mucizeten ötürü Allah'ına dua eder dururmuş.

Olayların ortadan kalkması ile beraber tekrar yola çıkan bizim âşıklar bir kaç gün daha yol aldıktan sonra kızın babasının memleketine gelmişler. Padişah kızını sağ salim yanında görünce ve yanında bir güzel, yakışıklı, akıllı delikanlı bulunca çok sevinmiş. Kız başından geçenleri bir bir, anlatmış. Şimdi yanındaki delikanlının ahırdaki Keloğlan olduğunu da söyleyince, kız kardeşleri bu sefer kıskanmışlar ama belli de etmemişler. Artık alay da edemez olmuşlar.

Padişah kızına kavuşmanın sevinci ile ülkesinde bir hafta şenlikler yapılmasını emretmiş. Bu bayramdan sonra da gençlerin evlenmelerine müsaade etmiş ve bundan sonra da damadı Keloğlan'ı başvezir yaparak sarayına almış. Artık mutluluğa kavuşan gençler her şeyi unutup saadet içinde yaşamalarına bakmışlar.

27. KELOĞLAN'LA İKİ PADİŞAH

Bir varmış, bir yokmuş, Tanrı'nın kulu çokmuş, çok yemesi, çok demesi günahmış. Vaktin birinde bir öksüz kimsesiz Keloğlan varmış. Nerede akşam orada sabah, katıksız yavan, bulunca yer, bulmayınca da sırt üstü yatar, yıldızları seyredermiş. Gökyüzünde ne var, ne yok. Demirkazık hangisi, Ülker terazi hangisi, akrep ne yanda, kürsü ne yönde, hepsini arar bulurmuş. Ana yok, baba yok, sırtına bir yama vuran, eline bir dilim ekmek veren de yokmuş. Bu Keloğlan, ekmeğini taştan, aşım da işten çıkarmayı küçük yaşından öğrenmiş. Yaşıtları, akranları sokak aralarında birdirbir oynayıp zıpzip yuvarlarken, sırtına ağır yükleri yüklenip alnından ter sızdırarak çalışmasını da, düşünüp taşınmasını da adım adım öğrenmiş de, karanlık gecede kara taşın altındaki kara karıncayı bilir, arayınca da bulur olmuş.

Bu Keloğlan günün birinde padişahın sarayı önünden geçiyormuş. Bakmış ki, pencerede bir kız oturur. Kız değil ay parçası, doğan aya sen dur da yerine ben doğayım diyor. Keloğlan'dır dura kalmış. Bir hoş olmuş. üç yüz altmış damarından ateş yürümüş. Kanı kaynamış coşmuş, ayaklan da duvarın dibine saplanıp kalmış. Keloğlan sağa gidecek olur, ayaklan döner, pencerenin dibine gelirmiş. Sola yürüyecek olur, ayakları başının hükmünü dinlemezmiş. Akşama kadar ne yana gitmişse, dönüp dolaşıp pencerenin önüne gelmiş. Bir başka şey edemez, düşünemez olmuş. Ateşi gizliymiş, yüreğinin derinindeymiş. Ama ah ettikçe tepesinden dumanlar çıkarmış.

Akşamüzeri padişah avdan dönerken, bu Keloğlan'ı hayran şaşkın, pencerenin dibinde dikilir bulmuş.

_ Ne ararsın, a Keloğlan, penceremin dibinde? Diye sıkılayıp sorunca, Keloğlan'dır bu, dünyada bir garip başı ile bir yırtık peşi var, başında poşusu, kimseden de korkusu yok. Dosdoğru cevap vermiş:

Padişahım, Allah ömürler versin, devletini artırsın, ömrünü uzun etsin, ben senin kızını pencerede gördüm, âşık oldum, ona tutuldum da buralarda dolanıyorum, demiş, açıkça içindekileri dökmüş. Pâdişâh, bu Keloğlan'ın böylesine korkusuz pervasız, hem de saygısız olup haddini hududunu bilmeyişine sıkılmış, sonra içerlemiş, sonra da gide gide gazaba gelip hırsından saçlarının her bir teli mızrak gibi dikilmiş. Hemen buyruk vermiş Keloğlan'ı sarayının zindanına attırmış. O devirler ne

devirler! Kanun yok, mahkeme yok. Tanrı'nın az, padişahların çokluk olduğu bir devirler. Pâdişâhın astığı astık, kestiği kestik. Dilerse buyurur âbâd eder, dilerse kayırır berbat eder. Kimse çıkıp da ağzını açamaz, sorgu sual edemez, iki satır yazı yazamazmış. Üstelik bu Keloğlan ortalıkta dımdızlak, sivri külâh, arayanı yok, soranı yok, kimi kimsesi yok. Padişahın dersin işi çok, Keloğlan'ı zindanda unutmuşlar. Tam yedi yıl karanlık zindanda tek başına düşünmüş, bunalıp kalmış.

Günün birinde, Hint Pâdişâhı'ndan, bu ülkenin şahına bir mektup gelir. İçinde yazmış ki: «Sana bir değnek gönderiyorum. Bunun hangi başı kaim? Bildinse bildin. Bilemedinse vaktine hazır ol. Yer götürmez asker ile üzerine seferim var.» Padişah mektubu okumuş, gönderilen değneği gözden geçirmiş. Çevresinde vezir vüzerâsı peşpeşine muayene etmişler, bakmışlar ki, tornadan çıkmış gibi iki başı denk, düpedüz bir değnek. Marangozlara ölçtürmüş, kuyumculara tarttırmış, akıldânelere göstermiş. Ak sakal, kara sakal çağırtmışlar. İçlerinden hiç biri bu değneğin hangi başının kaim olduğunu bilememişler. Padişah'tır, bunalmış, en sonunda kızına akıl danışmış. O da hemen:

_ Aman padişah babacığım, zindanda bir Keloğlan olacak, bir de ona danışalım, demiş. Kız hemen zindana inmiş, kapıları açtırmış, bu Keloğlan'ı bulmuş da, olanları bir bir anlatmış. Keloğlan'dır bu vaktiyle nice değnekler yontmuş, nicelerini kırmış ve nicelerinden de atlamış. Bu Keloğlan dinlemiş, hem de gülmüş, sonra da demiş ki:

_ Bundan kolay ne var, a padişah kızı! Git babana selâm söyle, o değneği suya atın. Hangi yanı daha kalınsa, o yanı suya batır. Hem de şunu unutmayın: elde olan, beyde ve de padişah da bulunmaz, sorup sual edilmeden her önüne gelen de hapislere atılmaz.

Bu kız sevinmiş, koşmuş da babasına, Keloğlan'ın söylediklerini anlatmış. Değneği suya atmışlar, batan yanına işaret koyup «bu başı kalındır» diyerek Hint Padişahı'na yollamışlar. Hint Padişahı bakmış ki, doğru yanına işaret koymuşlar.

_ Bunu bildiler. Ama er oyunu üçtür. İki meselem daha var, onları da bilse gerek, demiş. Padişaha üç tane at göndermiş. Üçü de aynı soydan, aynı boydan, aynı dondan imiş. Birini birinden ayırmanın mümkünü yok. Bu atlardan hangisi ana, hangisi tay, hangisi de tayın tayı? İşte padişahın bileceği mesele bu, padişah'tır, atlara bir bakmış, iki düşünmüş, elini sakalına atmış, taraklaya taraklaya öylece kalmış.

Baytarları, at cambazlarını, seyisbaşılıarı çağırılmışlar. Hiç biri bilememiş, işin içinden çıkamamış. Padişah, hanım kızma haber salmış, hâli keyfiyet böyle böyle. Bu kız, hemen koşa koşa aşağı inmiş, zindanın kapılarını açtırmış. Keloğlan'a olanları anlatmış:

_ Aman Keloğlan böyleyken böyle. Üç at geldi, üçünü birbirinden ayıramıyoruz. Hangisi ana, hangisi tay, hangisi tayın tayı? Aman bunun çaresi... demiş de boynunu bükmüş. Bu Keloğlan düşünmüş de:

_ Pek iyi, pek has. Siz sorun, biz söyleyelim. Siz şaşakalın, biz arayıp bulalım. Ama siz yine pufla döşeklerde yatın, biz zindan köşelerinde ömür çürütelim. Siz yağlıdan ballıdan, biz de kuru ekmekli acı suludan. Hem size yol yordam gösterelim, hem de zindandan kurtulmayalım. Padişaha benden selâm söyle, hanım sultan. O beni bu zindandan çıkarsın, ben de onu bu dar yerden demiş. Kız koşup babasına anlatmış, o da emir salmış, Keloğlan'ı zindandan çıkarmışlar. Giydirip kuşatıp huzura almışlar:

_ Padişahım, bu iş ötekinden kolay. Şimdi buyur, bu atları bir ahıra kapatsınlar. Kapısının önüne bir de hendek kazsınlar, içini suyla doldursunlar, anasını, tayını, tayının tayını ayırmak işten değil, demiş.

Padişah, Keloğlan'ın dediklerini hemen buyruk salıp yaptırmış. Herkes avluya birikmiş. Keloğlandır, almış eline bir kamçı, ahıra girmiş, kapıları açmış, başlamış atları kamçılama. Atların üçü de gelip kapıya yığılmış. Önce biri kapıda durmuş, başım sağa sola yatırmış, ön ayaklarını kırdığı gibi hendeği atlayıp geçmiş. Keloğlan seslenmiş:

_ Bu geçen anaç attır, demiş.

Yine kamçılama, bu sefer de biri kapıdan fırlamış, hendeği geçmiş. Keloğlan yine seslenmiş:

_ Bu geçen de onun tayıdır.

Yine kamçılama, bu sefer de en geride kalan sıçrayıp geçmiş hendeği. Keloğlan da yine seslenmiş:

_ Bu gelen de tayın tayıdır.

Avluda dikilip olup bitenleri seyredenler, bu Keloğlan'ın marifetine parmak ısırılmışlar. Seyisler davranıp hemen bu atlara işaretler koymuşlar, Hint Padişahı'na göndermişler. Hint Padişahı bakmış ki, bu da doğru, tutmuş bir mektup yazdırmış:

«Memleketinin büyüğü, akıllısı, hem de sakallısını gönder. Sorguya çeksem gerek» diye haber yollamış. Padişah, memleketin büyüklerini, akıllılarını, sakallılarını, tellal bağırıp toplamış. Hiç biri bu işe yanaşmamış. Padişah, en sonunda Keloğlan'ı çağırılmış, olup biteni anlatmış. Keloğlan da:

_ Ben giderim padişahım, yüzünü ak edecek cevaplar da veririm. Üstüne üstelik Hint Padişahı'nı esir alır gelirim. Ama bu işlerime karşılık kızını bana vereceksin, bu şartla demiş.

Padişah da uzun düşünmüş, kısa düşünmüş, ölçmüş biçmiş. «Hele bu Keloğlan gitsin bir kere. Sorğu suale cevap verir, ama koca padişahı esir edip getirmek ne mümkün? Elbet sözünü yerine getiremez. Şimdi kızımı verdim derim, sonunda işler yoluna girer» diye Keloğlan'ın şartını kabul etmiş.

Keloğlan, padişahın bir deve, bir keçi, yol harçlığı para almış, çıkmış yola. «Memleketin büyüğü, akıllısı, hem de sakallısı geliyor!» diye ulak çıkarmış. Aylardan sonra Hint Padişahı'nın ülkesine ulaşmış. Bunu yollardan karşılamışlar, halılara basarak yürümüş, iki yanında padişahın karşılayıcı askerleri, önünde davul zurna çalınarak saraya ulaşmış. Bir elinde devenin yuları, öteki elinde keçinin ipi, kurula kurula iki yanına selâm dağıta dağıta saraya varmış. Hint Padişah'ı büyük bir heyet beklerken, devenin yularını, keçinin ipini çekerek bir Keloğlan'ın çıka gelişine şaşır kalmış:

_ Oğlum, padişahınız, ülkesinin büyüğünü, akıllısını, hem de sakallısını gönderecekti, onlar yollarda mı kaldı diye sormuş. Oğlan deveyi göstermiş:

_ İşte en büyüğümüz budur, efendim demiş. Sonra da keçiyi göstermiş:

_ İşte bu da sakallımız, efendim, demiş. Sonra da kendini işaret etmiş:

_ Ülkemizin en akıllısı da işte benim. Buyur sor padişahım demiş de başını dikmiş durmuş. Padişah da:

_ Ya öyle mi? Söyle bakalım, gökte yıldız kaç? Deyince bu da:

_ Tam da benim keçimin kılları kadardır, padişahım, demiş. Padişah da:

_ Neden malum? Deyince, Keloğlan da:

_ Saymak size düşer padişahım, demiş. Divânda bulunanlar birbirlerine bakışmışlar, başbaşa vermişler, Keloğlan'ın cevabını kabul ettiklerini bildirmişler. Bunun üzerine, padişah bir soru daha sormuş:

_ Dünyanın ortası neresidir?

_ Şu bizim devenin sağ art ayağının bastığı yerdir, padişahım.

_ Neden malûm?

_ Ölçmek size düşer, padişahım deyince, divânda bulunanlar birbirleriyle bakışmışlar, başbaşa vermişler, Keloğlan'ın cevabını kabul ettiklerini bildirmişler. Bunun üzerine padişah:

_ Pek âlâ oğlum, bunu da bildin, gel senin bahşişini vereyim demiş, elini cübbesinin cebine sokmuş da:

_ Aç oğlum mendilini, demiş. Keloğlan mendilini açmış, padişah «şıkır şıkır, şıkır şıkır» diye saymaya başlamış. Sonra öbür elini de öteki cebine sokmuş, bu sefer de «kıtır kıtır, kıtır kıtır» diye saymış. Keloğlan da mendilini dört ucundan cemreleyip tutmuş, gözlerini de dört açmış bekliyor. Ne elde, ne de mendilde para filân yok. Lâkin padişahın oyununu anlamış da:

_ Sağ ol, eksik olma padişahım, ne verirsen elinle, o gitsin seninle, keremin kadar şanın şerefın artsın, hazinen çoğalsın eksilmesin, demiş. Mendilin dört ucunu içinden para taşıyormuş gibi katlayıp bohçalamış, almış göğsüne sokmuş. Padişah da kendi kendine: «Çok iyi, bu sefer oğlanı alt edeceğiz. Yutturduk hele» demiş.

Keloğlan etek öpmüş, dışarı çıkmış. Çarşıya yollanmış. En büyük dükkâna girmiş. Başlamış ayıklayıp seçmeğe. Yükte hafif, bahada ağır ne varsa, tezgâhın üstüne yığırmış, top top kumaşlar indirtmiş, denkler yaptırmış. Yattığı hana göndermiş. Sıra hesap vermeye gelmiş. Bir kaç saat uğraşmışlar, kalem kalem saymış, yekûn etmişler. Çok büyük bir para tutmuş. Keloğlan hesaba başını çevirip bakmamış bile. Göğsünden mendili çıkarmış. Düğümünü çözmüş, kat kat açmış. İçinden alıp alıp tezgâha «şıkır şıkır, şıkır şıkır» diye saymaya girişmiş. Durmuş, bu sefer de «kıtır kıtır, kıtır kıtır» diye saymaya çevirmiş. Sonunda iyice yorulmuş, ama ödemeyi de bitirmiş:

_ Yekûndan biraz fazlaca verdim, ama artık üstünü hamama kahveye verirsiniz, harçlık edersiniz, haydi kalın sağlıcakla, Tanrı'ya emanet olunuz demiş, yürümüş çıkmış. Mağazadakiler bakmışlar ki, bütün o şıkırtı ve de tıkırtılardan, Keloğlan'ın kurulup kurulup afur tafur etmesinden sonra ortada para falan yok. Hemen bu Keloğlan'ın peşinden seğırtip yakaladıkları gibi bağıra çağıra kadının önüne çıkarmışlar. Olup bitenlerin hepsini döküp anlatmışlar, hem de şıkırtısı tıkırtısıyla. Sonunda kadı, Keloğlan'a dönüp sorunca, o da:

_ Vallâhî kadı efendi, şaştım kaldım, sizin bu ülkenizin halkı ne kadar da âsi imiş. Padişahınızın verdiği çil çil paraları bunlar kabul etmiyorlar. Dükkânda ödediğim paraları, padişahınız, vezirlerinin huzurunda, «şıkır şıkır, hem de tıklar tıklar» şu mendilin içine bir bir eliyle saydı: ben de aynen çıkarıp «şıkır şıkır ve de tıklar tıklar» bunlara ödedim. Nedir dâvaları anlamadım? .Hem padişahın parasını kabul etmiyorlar, hem de bize iftira ediyorlar. «Şıkın mıkırı, tıkırı mıkırı» alsınlar, kabul etsinler. Deyince, kadı, sakalını bir avuçlamış, kara kaplı kitabını kapatmış:

_ Bu dava ancak huzurda görülür, demiş de hepsini önüne katıp padişahın huzuruna götürmüş. Keloğlan, hemen davranmış, söze girişmiş:

_ Aman padişahım, başıma neler geldi, şu adamların mağazasından Öteberi aldım. Sonra sizin bana kendi elinizle «şıkır şıkır, kıtır kıtır» verdiğiniz paralarla da bir güzel ödedim, helâlinden bahşiş de verdim. Bu adamlar «şıkın mıkırı, hem de tıkırı mıkırı» kabul etmediler, iftira döşeyip beni dava ettiler deyince, padişah, vezirlerine bir bakmış, hepsinin başları önlerinde, sakal altından sırtıyorlar. Bu sefer de Keloğlan'ın üstün geldiğini anlamış.

_ Hele bırakın bu oğlanı, hakkı var, borcunu ben öderim, demiş. Hepsi huzurdan çıkmışlar. Keloğlan da ertesi gün sarayın karşısında bir hallaç dükkânı açmış. Gecenin bir vakti, bir sandıkla dükkâna gelmiş, soyunmuş bedenini bir güzel zamklayıp pamuk yığınları üzerinde yuvarlanmış. Her yanı pamukla kaplanmış ve çıkıp doğruca saraya gitmiş. Nöbetçiler bunu görünce korkmuşlar, büzülüp yerlere eğilmişler, el kadar kalmışlar. Keloğlan doğruca padişahın odasına çıkmış. Yatağındaymış. Korkudan ödü patlamış, dili tutulmuş. İçinden «Eyvah, can alıcı geldi, vay başıma!» demiş. Yorganın içine büzülmüş. Keloğlan, demiş ki:

_ Ben can alıcıyım. Seni yukarıdan istiyorlar. Benimle birlikte geleceksin. Sesini çıkarırsan ümüğünü sıkar, canını alırım.

Padişah korkusundan sapır sapır titremeğe başlamış. Keloğlan, bunun koluna girmiş, sürükleye sürükleye götürmüş. Merdivenlerden iner, yollardan geçerlerken, nöbetçiler iki yanlı selâma dururların iş. Keloğlan, bu padişahı getirip dükkândaki sandığa koymuş, kapağın da bir güzel kilitlemiş. Doğru hana varmış, eşyalarını katırlara yüklemiş, dükkândan da sandığı almış. Daha gecedden yola çıkmış. Aylar geçmiş, yollar aşmış, kendi ülkesine günün birinde ulaşmış. Padişahın sarayına gelip denkleri yıkmış, eşyaları, kumaşları, kat kat, sıra sıra tahtının önüne döküp sermiş.

_ Buyurun padişahım, demiş, bunlar sana hediyem, bunlar da vezirlerine bergüzârım, bunlar da kızma, çeyiz, ağırlık. Son kalan sandığı açmış da:

_ İşte bu da Hint Padişahı'dır, celalli, kibirli, sorgulu suâlli bir şahırdır deyince, sandıktan iki kat, el ayak tutmaz, inliye sızlıya birisi çıkmış, padişahın tahtının basamaklarına kapanmış. Kendini öteki dünyada, Azrail'in huzurunda sanı-yormuş. Padişahıdır, bunun hâline acımış. Keloğlan olup bitenleri baştan sona anlatmış. Padişah emir salmış, davullar doğdurmuş, tellâllar çıkarmış, düğün kurdurmuş. Ülkenin dört bir yanından, komşu ülkelerden konuklar çağrılmış, kırk gün kırk gece dernek olmuş, yenilmiş içilmiş. Padişahın kızını Keloğlan'a vermişler. Düğünden sonra da Hint Padişahı'nı kendi memleketine yolcu etmişler. Padişah, bu Keloğlan'ı başvezir etmiş, kaygısız kasavetsiz bir köşeye çekilmiş. Onlar muratlarına ermiş; dansı bizim başımıza denmiş.

28. KELOĞLAN DELİLER ÜLKESİNDE

Bir varmış bir yokmuş. İnsanoğlunun başından geçenler dağdan taştan daha çokmuş. Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde bir Keloğlan varmış. Akıllı mı akıllı... Cin mi cin... Gene de öyleyken dünya başına darmış. Ev halkından hoşnut değilmiş çünkü. Keloğlan «Bayram haftası» derse, kızkardeşiyle karısı «Ambar tahtası» diyen cinstenmiş. Her gün deliliklerin budalalıkların bini bir para. Yani anlayacağınız, akıldan yana fukara mı fukara imiş zavallılar.

İsterseniz önce Keloğlan'ın kızkardeşini tanıyalım:

Adı Havvana, çeşmeye gidiyor sallana sallana. İki kolunda iki bakraç. Bakraçlardan birisi yarısına kadar su dolu. Öbürü boş. Ne yapması gerek? Suyu ya başka bir kaba boşaltacak.. Ya da yere dökcek. Hayır hiç birine yanaşmıyor. Yarı dolu bakraçla boş bakracı koluna takmış gidiyor. Anlayacağınız gibi yarı dolu bakraç ağır çekiyor. Havana'nın bir tarafını iyice tartıyor. Ama kızcağız o kadar akılsız mı? Yerden birkaç tane alarak boş bakraca koyuyor. İşte oldu maşallah. İki tarafı denkleşti. Artık bir tarafı yamulmuyor.

Ya Keloğlan'ın karısına ne buyrulur? Adı Hatçe. Azdan az, bir eşi bulunmaz. Saçlarını örmüş, belinden aşağı salmış, Eline de bir kalaylı kap almış. Keçileri sağacak. Şu Keloğlan alakeçinin yaptığına bakın. İki metre yükseklikteki avlu duvarının üstüne çıkmış. Çıksın... Hatçe ondan aşağı mı kalacak... Siz onu ne sanıyorsunuz? Bakın, hoop... Hatçe de çıktı duvara. Alakeçiyi yakaladı. Sağıyor.. Fışş.. fışş.. Alakeçi durmuyor ki.. Zıplıyor. O da ne? Hatçecik pattadak yere düştü. Ay!.. Aman!.. Of!..

Şimdi siz kendinizi Keloğlan'ın yerine koyun. Katlanabilir misiniz bunlara? Keloğlan da katlanamamış. Bir gün, gene Hatçe'nin bir budalalığı yüzünden küplere binmiş :

_ Yetti be!., demiş. Yetti artık!.. Şurama kadar geldi. Ömrümde sizin kadar üşütük insan görmedim. Alıp gideceğim başımı bu köyden. Hani yalnız siz olsanız, gene bir şey değil. Tüm köy halkı sizden farksız. Herkes aklını peynir ekmekle yemiş bu köyde. Köy köy dolaşacağım ülkeyi. Eğer sizden ve bu köy halkından daha deli kişilerle karşılaşsam ne âlâ.. O zaman, demek ki yeryüzünde yalnız bizimkiler değilmiş der, dönerim. Ama göreceklerimin içinde en budalası sizler çıkarsanız, o

zaman görürsünüz gününüzü. Döner gelir, sizi denize atarım. Yüzme de bilmiyorsunuz, boğulup gidersiniz.

Böyle atıp tutmuş Keloğlan. Atıp tutmakla da kalmamış. Gerçekten düşmüş yola. Selâm vererek sağa sola az gitmiş, uz gitmiş, Dağlar beller aşmış. Bir köye ulaşmış.

Öyle bir köy ki, davullar çalınıyor, oyunlar oynanıyor Atlar yarışa salınıyor. Bir düğün varmış meğer. Gelini bir küheylân ata bindirmişler. Bir avlu kapısından sokmaya çalışıyorlarmış. At boylu boslu, ejderha gibi. Üstünde de al duvaklı bir gelin. Kapıdan bir türlü geçiremiyorlar. Kalabalık ikiye bölünmüş. Bir bölüğü:

_ Atın ayaklarını kesmeden biz bu gelini içeriye sokamayız, diyor. Balta getirin de atın ayaklarını keselim!

Öbürleri ise:

_ Ya hu, diyorlar, kazma getirin kazma!.. Kapının üstünü yıkalım. Duvarı yıkarsak kolay geçiririz gelini avluya. Keloğlan önce uzaktan bakmış. Sonra yakınlarına sokulmuş. Durmuş durmuş, duramamış. Atılmış ortaya. Gelinin başını eğdirmiş. Güzel küheylan at girivermiş içeri. Köylüler apışıp kalmışlar. Sonra sevinçlerinden halaya durmuşlar. Bir güzel oynayıp kurtlarını döktükten sonra, Keloğlan'a:

_ İlle bizim köyde kal, aramızda bir akıllı kişi bulunsun, istediğin kızı al. Sana tarla da verelim, tapan da.. Çift de verelim, çubuk da.. Dedilerse de durmamış. Düşmüş gene yola, selâm vererek sağa sola, az gitmiş, uz gitmiş. Dağlar beller aşmış. Yolu gene bir köye ulaşmış.

Köyün ortasından geçip giderken ohlayıp pohlamaları işitmiş. Bir evden geliyormuş bu sesler. Kapıdan başını uzatıp bakmış ki ne baksın. İki kadınla bir erkek., şişman mı şişman besili bir inek... İneği omuzlamışlar.. Kaldırmışlar havaya.. Tavanda asılı bir demet otu yedirmeye uğraşıyorlar. Ahlayıp oflamanın bini bir para.. Ne zorluklarla, ne sıkıntılarla..

Keloğlan, onlara da bakmış, bakmış.. Duramamış :

_ İneği indirin yere, demiş. İndirmişler. Bir sopa getirin demiş. Bir sopa getirmişler. Keloğlan sopa ile tavandaki otu düşürmüş. Almış ineğin önüne komuş. Başlamış inek kıyır kıyır yemeye.

Ev halkı sevinçten dört köşe... Keloğlan'a alakeçenin yaptığına bakın. İki metre yükseklikteki avlu duvarının üstüne çıkmış. Çıksın.. Hatçe ondan aşağı mı kalacak?.. Siz onu ne sanıyorsunuz? Bakın, hoop... Hatçe de çıktı duvara. Alakeçiyi yakaladı. Sağıyor.. Fıış.. fıış.. Alakeçi durmuyor ki.. Zıplıyor. O da ne? Hatçecik pattadak yere düştü. Ay!.. Aman!.. Of!..

Şimdi siz kendinizi Keloğlan'ın yerine koyun. Katlanabilir misiniz bunlara? Keloğlan da katlanamamış. Bir gün, gene Hatçe'nin bir budalalığı yüzünden küplere binmiş:

_ Yetti be!, demiş. Yetti artık!.. Şurama kadar geldi. Ömrümde sizin kadar üşütük insan görmedim. Alıp gideceğim başımı bu köyden. Hani yalnız siz olsanız, gene bir şey değil. Tüm köy halkı sizden farksız. Herkes aklını peynir ekmekle yemiş bu köyde. Köy köy dolaşacağım ülkeyi. Eğer sizden ve bu köy halkından daha deli kişilerle karşılaşsam ne âlâ.. O zaman, demek ki yeryüzünde yalnız bizimkiler değilmiş der, dönerim. Ama göreceklerimin içinde en budalası sizler çıkarsanız, o zaman görürsünüz gününüzü. Döner gelir, sizi denize atarım. Yüzme de bilmiyorsunuz, boğulup gidersiniz..

Böyle atıp tutmuş Keloğlan. Atıp tutmakla da kalmamış. Gerçekten düşmüş yola. Selâm vererek sağa sola az gitmiş, uz gitmiş, Dağlar beller aşmış. Bir köye ulaşmış.

Öyle bir köy ki, davullar çalınıyor, oyunlar oynanıyor Atlar yarışa salınıyor. Bir düğün varmış meğer. Gelini bir küheylân ata bindirmişler. Bir avlu kapısından sokmaya çalışıyorlarmış. At boylu boslu, ejderha gibi. Üstünde de al duvaklı bir gelin. Kapıdan bir türlü geçiremiyorlar. Kalabalık ikiye bölünmüş. Bir bölümü :

_ Atın ayaklarını kesmeden biz bu gelini içeriye sokamayız, diyor. Balta getirin de atın ayaklarını keselim!

Öbürleri ise:

_ Ya hu, diyorlar, kazma getirin kazma!.. Kapının üstünü yıkalım. Duvarı yıkarsak kolay geçiririz gelini avluya.

Keloğlan önce uzaktan bakmış. Sonra yakınlarına sokulmuş. Durmuş durmuş, duramamış. Atılmış ortaya. Gelinin başını eğdirmiş. Güzel küheylan at girivermiş içeri. Köylüler apışıp kalmışlar. Sonra sevinçlerinden halaya durmuşlar. Bir güzel oynayıp kurtlarını döktükten sonra, Keloğlan'a:

_ İlle bizim köyde kal, aramızda bir akıllı kişi bulunsun, istediğin kızı al. Sana tarla da verelim, tapan da.. Çift de verelim, çubuk da.. Dedilerse de durmamış. Düşmüş gene yola, selâm vererek sağa sola, az gitmiş, uz gitmiş. Dağlar beller aşmış. Yolu gene bir köye ulaşmış.

Köyün ortasından geçip giderken ohlayıp pohlamaları işitmiş. Bir evden geliyormuş bu sesler. Kapıdan başını uzatıp bakmış ki ne baksın. İki kadınla bir erkek., şişman mı şişman besili bir inek... İneği omuzlamışlar.. Kaldırmışlar havaya.. Tavanda asılı bir demet otu yedirmeye uğraşıyorlar. Ahlayıp oflamanın bini bir para... Ne zorluklarla, ne sıkıntılarla...

Keloğlan, onlara da bakmış, bakmış.. Duramamış:

_ İneği indirin yere, demiş. İndirmişler. Bir sopa getirin demiş. Bir sopa getirmişler. Keloğlan sopa ile tavandaki otu düşürmüş. Almış ineğin önüne komuş. Başlamış inek kıyır kıyır yemeye. Ev halkı sevinçten dört köşe... Keloğlan'a:

_ İlle burada kal, aramızda bir akıllı kişi bulunsun. Beğendiğin kızı al. Sana tarla da verelim, tapan da.. Çift de verelim, çubuk da.. Dedilerse de Keloğlan durmamış. Gene düşmüş yola. Selâm vererek sağa sola, az gitmiş, uz gitmiş. Dağlar tepeler aşmış. Gene bir köye ulaşmış.

Geçip gidiyormuş köyün içinden. En son evin önünden geçerken bir kadınla bir erkek görmüş. Ellerinde harara benzer bir çuval... Durmadan açıp açıp kapıyorlar. Sonra da sanki içine bir şey doldurmuş gibi taşıyorlar. Keloğlan bakmış bakmış. Duramamış:

_ Siz böyle ne yapıyorsunuz ki? diye sormuş.

Ne yapacağız, demişler.. Evimizin içi çok karanlık da çuvala gümüşüğü taşıyoruz. Siz bu akli bırakın da bana bir kazma getirin!..

Getirmişler bir kazma. Delikanlı almış eline kazmayı, vurmuş duvara. Güzel, ışıklı bir pencere açmış. Güneş de hiç nazlanmamış. Şakır şakır aydınlatmış içerisini. Şaşırıp kalmışlar evsahipleri. Keloğlan'a:

_ İlle bizim köyde kal. Aramızda bir akıllı kişi bulunsun. Beğendiğin kızı al. Sana tarla da verelim, tapan da. Çift de verelim, çubuk da, dedilerse de Keloğlan durmamış. Düşmüş yola, selâm vererek sağa sola, az gitmiş, uz gitmiş. Dağlar dereler aşmış. Sonunda gene bir köye ulaşmış.

Bir de bakmış ki, ne baksın.. Köyün bütün kadını erkeği bir alanda toplanmışlar. Orta yerde ayaklan birbirine dolanmış bir sürü çocuk. Her kafadan bir ses çıkıyor. Sanki büyük bir sorun karşısında kalmışlar da çözümüne olanak: bulamamışlar gibi çırpınıp duruyorlar.

Keloğlan yavaş yavaş sokulmuş yanlarına. Durup bakmış ya bir şey anlayamamış olup bitenlerden. Dayanamamış, birisine sormuş:

_ Ne oluyor? Ortaoyunu mu oynuyorsunuz?

_ Ne oyunu, diye öfkelenmiş adam. Görmüyor musun? Çocuklarımızın ayakları birbirine karıştı. Ayırt edemiyoruz şimdi. Hangi ayak hangi çocuğun? Sabahtan beri uğraşıp duruyoruz. Korkarım, çocukları bu dolaşıklıktan kurtaramıyacağız.

Keloğlan bir çubuk almış eline.

_ Siz şöyle aralanın bakalım, demiş. Herkes bir kıyıya çekilmiş. Çubukla tabanlarına şıp şıp vurmaya başlayınca çocuklar yekini kalkmışlar. Birbirlerinden ayrılmışlar. Köylüler bir sevinmişler bu işe, bir sevinmişler ki, sormayın.. Keloğlan'a:

_ İlle bizim köyde kal. Aramızda bir akıllı bulunsun. Beğendiğin kızı al. Sana tarla da verelim tapan da.. Çift deverelim, çabuk da.. Dedilerse de Keloğlan durmamış. Düşmüş yola. Selâm vererek sağa sola, az gitmiş uz gitmiş. Dağlar çöller aşmış. Gene bir köye ulaşmış.

Bir evin önünden geçerken bir inek çıkmış karşısına. Öyle bir inek ki gelin gibi telli duvaklı. Görenlerin karışır aklı. Boynunda dizi dizi altınlar asılı. Boynuzlarında renk renk şallar, ipek mendiller bağlı. Bu da neyin nesi, kimin fesi diye düşünüp dururken bir kocakarı çıkmış evden. Geçmiş ineğin karşısına, başlamış yalvar yakar olmaya :

_ Sen bilirsin güzel inek, sen bilirsin! Bir hatadır oldu. Bak seni gelin gibi donattık. Altınımızı incimizi hep sana taktık. Aman ne olur sırrımızı başkalarına söyleme!.. Güzel inek, yiğit inek!..

Keloğlan durmuş, dinlemiş. Bir anlam çıkaramamış ineğin süslerinden, kocakarının sözlerinden.

_ Nineciğim, dsmiş, bu ne hal? İneğiniz sanki bir masal. Onu neden böyle süsleyip püslediniz?

Önce hık mık demiş kadıncağz ama sonra çenesinin bağı çözülmüş.

_ Oğul, demiş, başımızda bir iştir geldi. Anlatayım sana. Eğer anlatırsan sen de başkasına, yiğitliğinin hayrını görmeyesin.. Muradına ermeyesin.. Bizim yeni gelinimiz ilk kez ineği sağmak istedi. Bakraç elinde.. Eğilince hız ile, bir kabahat yaptı fis ile.. Aman nasıl nasıl utandık, nasıl utandık.. Bilemezsin.. Yer yarılıydı da yerin dibine geçseydik bundan daha iyi idi. Yeni gelin süt sağmaya eğilmiş hız ile, bir kabahat yapmış fis ile diye, il gün içinde, boğaya söyleyecek.. Boğa gidecek öbür ineklere söyleyecek.. Öbür inekler gidecekler, sahiplerine söylecekler.. Köyde duymayan kalmayacak.. İşte bunu önlemek için gelinin bütün takılarını, süslerini ineğe taktık. Ağzını tutsun, sırrımızı kimselere söylemesin diye.

Keloğlan gülmüş. Sonra eğilmiş ineğin kulağına. Fısıll fısıll bir şeyler konuşmuş. Yüksek sesle de antlar içirmiş ineğe.

_ Teyzeciğim, demiş, ineğe yemin ettirdim. Sırrınızı kimselere demeyecek. Altınları .incileri üzerinden alın. Bana söz verdi. Artık gelininizin ayıbını kimse duymayacak.

Kocakarı Keloğlan'ın boynuna sarılmış:

İlle bizim köyde kal, aramızda bir akıllı kişi bulunsun. Beğendiğin kızı al. Sana tarla verelim. Koşum verelim, dediye de Keloğlan durmamış. Düşmüş yola, selâm vermeden sağa sola dağlar ovalar aşmış. Kendi köyüne ulaşmış. Evlerinin kapısını açmış bakmış ki, ne baksın.. Bacısı ile karısı evin bodrumunu su ile doldurmuşlar. Ekmek teknesini de kavık edip binmişler. Ha bire kürek çekiyorlar.

Bire bu ne hal? demeye kalmadan bacısıyla karısı tekneden çıkıp açıklamışlar:

Ne yapalım, geri döner, bizi denize atarsın diye korktuk. Bari yüzme öğrenelim dedik.

Eh, demiş Keloğlan, bu da bir akıldır. Ben daha nelerini gördüm. Yeryüzü tahtası eksik kişilerle dolu. Gene en iyisi bizim köy ve de bizim ev. Herkes bir türlü deli. Bunu böyle bilmeli, böyle idare etmeli.

Böyle demiş, köy köy dolaşarak, dağlar tepeler aşarak akıllı aramaktan vazgeçmiş. O böyle yapmış da evdekiler, köydekiier deliliklerinden vaz mı geçmişler? Ne gezer? Gene budalalığın bini bir para.. Gün geçmezmiş ki yeni yeni

beceriler göstermesinler. Yeni yeni kaçıklıklar sergilemesinler. Ne yapsın Keloğlan.
Delilerle toy dđđn derken geçip gitmiş gđnler.

29. ZORLU BİLMECE

Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, develer tellâlken eski hamam içinde, ben çocuktum, oynuyordum kocaman bir alan içinde. Acıktım, eve vardım, «Baban doğdu» dediler, kucağıma bir ak yumurta verdiler. Yumurta elimden düştü, kırıldı, içinden kocaman bir al horoz çıktı, hemen sokağa kaçtı. Kovalamaya başladım horozu, taşlar attım, değmedi, deynekler attım ilmedi, cebimdeki cevizlerden bir ceviz attım, bir cevizden anlı şanlı bir ağaç bitti. Üstündeki taze cevizleri düşüreyim diye cevizler attım, değmedi; toprak atayım derken ağacın başı bir uzun tarla oluverdi, kimi «Karpuz ek» dedi, kimi «Buğday ek» dedi. Karpuz ektim. Ne karpuzlar oldu, ne karpuzlar!.. Develer taşıyamadı, atlar götüremedi, eşekler bitiremedi. Karşıma bir adam çıktı, karpuz istedi, verdim bir karpuz, bir yığın insan yedi, yarısı arttı. Ben de bir karpuz keseyim dedim, keserken çakım karpuzun içine kaçırverdi, girdim içine, aradım, bulamadım. Bula bula bir ak sakal buldum, ondan şu masalı dinledim:

Bir varmış, bir yokmuş. Bir ülkenin birinde, bu ülkenin bir evinde, bu evin içinde bir Keloğlan varmış. Dağdan odun keser, anasına bakar, küçük evin ışığını yakar, ömürleri tatlı tatlı bir su gibi akarmış

Günlerden bir gün Keloğlan, dağda, taşta eskiyen üstü basma bakıp çıkmış çarşıya, bir giyinmek, bir donanmak istemiş. Kumaş satan tüccarların hepsini birer birer dolaştıktan sonra bir güzel kumaşta karar kılmış, arşın arşın almış. Aldığı gibi kumaşı koltuğuna, düşmüş evin yoluna, vermiş anasının eline. Vermiş ama söyledikleri de anasının aklını başına getirmiş:

_ Ana, ana, canım ana, sana söylerim sana, eğer Keloğlan'ını sevindirmek istersen var git Padişah'ın sarayına, bu kumaşı diktir Padişah'ın kızına. Padişah sözünü duyar da ananın akli başından uçup gitmez mi? Ondan sonra durup durup merak etmez mi? Ondan sonra Keloğlan'a şöyle demez mi:

_ A kel oğlum, keleş oğlum, biz fakir insanlarız, hiç Padişah'ın kızı senin elbiseni diker mi? Dikerse diker, dikmezse kumaşı alır, gelirsin, ne var bunda?..

Kadın, zorla Keloğlan'm aklına uymuş, kumaşı bohçalamış, koltuğuna almış, varmış sarayın kapısına dayanmış. Ne etmiş etmiş, yardım günü, yardım işi derken Keloğlan'ın elbisesini diktirmiş, almış, gelmiş vermiş Keloğlan'a..

Keloğlan bu, sevinmez mi hiç?.. Övünmez, böbürlenmez mi hiç?.. Giymiş elbiseyi, tutturmuş bir türkü, konu komşu toplanmış çevresine. Ne sevinç, ne sevinç!. Aynanın karşısına geçivermiş, bir bakıvermiş bir bakıvermiş kendi gözüne, yüzüne. Beğenmiş Keloğlan kendini, hem o kadar çok beğenmiş ki!.. Dönmüş anasına:

_ Ana, ana, canım, ciğerim ana, bir küçük sözüm var sana, var git Padişah'm sarayına, bu eibiseyi diken kızı iste bana. Kadın, bu sözü duyunca, akli başından gidivermiş bir daha. Şaşkınlığını yenemeyince:

_ A benim kel oğlum, keleş oğlum, hiç biz padişahın kızını istiyebilir miyiz? Sana verirler mi o güzeli hiç?.. Ne derler bize?..

_ Canım sen iste de verirlerse alırız, vermezlerse ortalarda kalırız. Padişah'ın kızını zorla alacak değiliz ya!..

Anası Keloğlan'ı ne etsin, nerelere gitsin... Çaresiz kalınca, Keloğlan'm isteğine uyunca, duramamış, dayanamamış, bir giyinmiş, bir giyinmiş, değişmiş adamakıllı varmış sarayın kapısına.

_ Beni Padişah'ın önüne çıkarın, bir dileğim var, dileklerden güzel, bir isteğim var isteklerden alımlı.

Kapıcılar, bakıcılar Keloğlan'm anasını almışlar aralarına, salonlardan, büyük odalardan geçirdikten sonra, Padişah'm önüne salıvermişler kadını.

Keloğlan'ın anası, bir durmuş, iki durmuş, üçüncüsünde sıkılğanlığı atarak dilini çözmüş:

_ Ey ulular ulusu Padişah!.. Dünya bu, olanlar olur, olmazlar da olur, bir gün bu can seni karşında bulur. Senin güllerden gül, sümbüllerden sümbül kızını oğluma istemeye geldim. Padişah, içinden gülmüş yavaş yavaş:

_ Bu işi ben bilmem, kızım bilir. Adamlarına haykırmış:

_ Kızımı isteyen bu kadını prensesin yanına götürün.

Adamlar, kadını aralarına alıvermişler, getirmişler, ak mermer, ak sedef işlemeli bir odaya. Kız, oturuyormuş bir divanda. Pencereden bakıyormuş. Oda, bir süslü, bir süslüymüş ki... Keloğlan'm anası Padişah'tan aldığı kuvvetle:

_ Kızım, kızım, ak kızım; kızım, kızım, tek kızım; seni oğluma istemiye geldim; vardım hakan babana, kızım bilir dedi, şimdi sana geldim.

Kız, bir kadına bakmış, bir dediklerini hesaplamış, ne desin?:

_ Anam, anam iyi anam, söylediklerin güzel, hoş ama benim bir yasam var, yasalardan ileri. Bir tasam var, tasalardan ileri. Yaşamın var üç dalı. Eğer bu üç daim çiçeklerinin ne çiçeği olduğunu bilirse oğlun, muradımız tez olur. Bilmezse eğer, yargıların yargısını Padişah babam söyler.

Ana, yüz geri edip oradan, vakit geçirmeden aradan, dönmüş eve, sabırsızlıkla bekleyen Keloğlan'a:

_ Vardım oğul, göreceğimi gördüm oğul, vereceğimi verdim oğul, sonra da alacağımı aldım. Padişah kızı bu, gönlü kolay kolay eğilir mi? Yasası varmış yasaşının içinde, kara kara tasası varmış tasaların içinde, üç ayrı sorusu varmış, eğer bilersen dilek gerçekleştirmiş; ya bilemezsen!..

Keloğlan, bir sallamış başını, düşünmüş, bir daha sallamış, kaşınmış, bir daha sallayınca anasını saraya yollamış yeniden:

_ Kabul ediyorum, düğün davulları vurulsun, yüce sınav günü kurulsun.

Anadır, varmaz, söylemez mi?.. Varmış bildirmiş. Padişah, ülkenin dört bir bucağına haberler salmış, sınav gününü sağır sultanlara bile duyurmuş. Gün gelmiş. Halk koskocaman, geniş bir alana toplanmış. Bir yana saraylılar, bir yana alaylılar birikmiş. Bir yöne saray kızmm gönül arkadaşları, bir yana da Keloğlan'ın iş yoldaşları dizilmiş. Ortaya iki sandalye konmuş. Vurmuş davullar, Keloğlan'la Ak Prenses yavaş yavaş çıkıp alana oturmuşlar.

Herkes susup tüm gözler Ak Prensesle Keloğlan'ın üstünde toplandıktan sonra yarışmaya başlanacağı bildirilen davul vurmuş. Kız, başlamış söylemeye:

Evimizin önünde bir kuyu
Kuyunun içinde suyu
Suyun içinde bir yılan
Yılanın ağzında bir mercan
Sen bunu bil Keloğlan
Sen bunu bil Keloğlan

Keloğlan, tüm sözcükleri aklından şöyle bir geçirdikten sonra, yüksek sesle cevabını vermiş:

Evinizin önündeki kuyu
Lâmba değil mi?
İçindeki suyu
Gazı değil mi?
Suyun içinde bir yılan

Fitili değil mi?
 Yılanın ağzında mercan
 Işığın değil mi? Gülüm, gülüm gül çiçek
 Seni severim gerçek
 Daha varsa söyleyecek
 Keloğlan'm bilecek

Birinci sorunun tam cevapla çözülmesi Keloğlan'ın anasını hem sevindirmiş,
 hem güvendirmiş. Ak Prenses, yeniden başlamış söze:

Evimizin önünde burmak kadın
 Üstündeki kadından kadın
 Kızı kendisinden pek güzel
 Adı gezer her zaman el, el
 Sen bunu bil Keloğlan,
 Sen bunu bil Keloğlan

Bu sefer Keloğlan, sessiz alanın kaim sessizliğini hemen bozmuş,
 dağıtıvermiş:

Evinizin önündeki burmalı kadın
 Asma değil mi?
 Üstündeki kadından kadın
 Yaprığı değil mi?
 Kendinden güzel kızı
 Üzüm değil mi?
 Her zaman el el gezen tadı
 Şarabı değil mi?
 Gülüm gülüm gül çiçek
 Seni severim gerçek
 Varsa daha söylenecek
 Keloğlandım bilecek

Keloğlana bilenlerle, Padişah kızının dostları ikinci sorunun da herkesin
 dilediği yolda, çözülmesine pek sevinmişler. Ak Prenses, yan gözle Keloğlan'ı bir bir
 baştan tırnağa dek süzdükten sonra:

Evimizin önünde üzüm bağı
 Karşısında Kara Bulgar Dağı
 Dağın etekleri inci, mercan
 İnci mercanın içi hep kan
 Sen bunu bil Keloğlan,
 Sen bunu bil Keloğlan.

Keloğlan, birdenbire söze başlayamamış ama nefesini de kesmemiş. Bir iki dakika içini yoklayıp sözünü kolladıktan sonra, «İşte Keloğlan, kaldı yayan» diyenlere karşı gürleyivermiş:

Evinizin önündeki bağ
 Baban değil mi?
 Karşısındaki dağ
 Düşman değil mi?
 Etekleri inci, mercan
 Asker değil mi?
 İnci, mercanın kanı
 Kurşun değil mi?
 Gülüm gülüm gül çiçek
 Seni severim gerçek
 Varsa daha söylenecek
 Keloğlan'ın bilecek

Son sözden sonra herkes ayağa kalkmış, Padişah, al otağından yürümüş gelmiş, Keloğlan'ı alnından öpmüş. Herkes «Yaşa, var ol Keloğlan!» diye bağırıp dururken anası koşup gelmiş Keloğlan'ın. Ak Prensesle, Keloğlan'ın yanaklarından öpmüş. Bundan sonra alan bir karışmış. Artık Keloğlan'ı öven övene.. Ak Prensesi sırdaşları, arkadaşları alıp götürmüşler, mahalle delikanlıları da Keloğlan'ı aralarına almışlar. Keloğlan, herkese candan sarılmış, büyük başarısının armağanını alacağı için hep, hep gülmüş. Halk dağılmış, Keloğlan'la anası evlerinin yolunu tutmuşlarmış. Arkalarından yetişen atlılar, Keloğlan'ın önünde saygılarını belirttikten sonra:

_ Padişahımız efendimiz sizi istiyorlar, demişler. Atlıların ardındaki ak arabaya kurulmuş Keloğlan'la anası. Atlar dört nala kalkmış. Ortalık bir toz duman!.. Keloğlan'ın keyfine diyecek yok artık.

Sarayın kapıları açılmış. Saray adamları yarı bellerine kadar eğilerek Keloğlan'la anasını karşılamışlar. Varmışlar Padişah'ın önüne. Kız bir yanda, Padişah tahtında oturuyor.

Keloğlan, Keloğlan işte kızım, işte sen
 Eksilmesin bu başarı büyük ülkemden
 Mutlu olun her gün acı çekmeden.

Keloğlan, önce Padişah'ın eteklerini, sonra anasının ellerini öpmüş. Sonra Ak Prensese almış koluna, çıkmış murat veren bahar dalma, düşmüş düğün yoluna. Ertesi gün düğün hazırlıklarına başlanmış. Padişah, adamlarına:

_ Tez elden vurulsun davul; toplansın alanlara kız, oğlan, oğul; şenlik, düğün, dernek tam olsun. Kızım la Keloğlan gerçek mutluluğu bulsun.

Kırk gün, kırk gece düğün etmişler. Keloğlan, arkadaşlarıyla at koşturup cirit oynamış, durmamış, herkese sevincinden sevinçler vermiş. Ak Prens, kırk kızla, kırk sazla düğünün tadını çıkarmış; böylece yaşayıp gitmişler.

Dün, bahçelerinden geçiyordum. Ak Prensese, bana üç kırmızı elma verdi, birini kendime ayırdım, birini okuyana veriyorum, birini de dinleyenler paylaşacak.

30. KELOĞLAN BALIKÇI

Keloğlan'ın evi bir gölün yakınındaydı. Keloğlan balık tutuyor, ana oğul geçinip gidiyorlardı.

Oltasını, torbasını aldı, bir sabah, her zamanki gibi yine göl kıyısına gitti.

_ Ne çıkarsa bahtıma, dedi, ister büyük, ister küçük balık gelsin. Gelsin de... Hepsi balık değil mi? Suya fırlattı oltasını, bekledi, durdu.

Bir saat geçti, iki saat geçti... Balıkların ne büyüğünden, ne küçüğünden, bir gelen olmadı. Keloğlan'ın canı sıkılmaya başladı. Esnedi, kalktı, yerini değiştirdi. Gölün durgun suyunda zavallılığın oltasına o tadına doyum olmayan çıtır çıtır balıklardan bir tanesi bile gelmedi.

Akşam oldu, gök kırmızılaştı derken hava karardı. Keloğlan'ın da yüreciği karardı. Elleri bomboş eve gideceğini düşündükçe ağılıyası geliyordu. Ne yapsın? «Artık kalkıp gitmeli.» diye düşündü. Ama birdenbire oltasında bir ağırlık duydu. Keloğlan sevinçle çekti:

_ Şansım yeni açıldı. Geç olsun, temiz olsun. Torbam bol bol balık dolsun... Ne görse iyi! Oltasına takılan balık değil, bir kocaman kurbağa...

Ama nasıl oldu, nasıl gücüne gitti, bilseniz? Kurbağa ayaklarının dibinde sırıyordu. Keloğlan hırsıyla bir tekme attı. Hayvancağız cup diye göle daldı. Keloğlan artık gidecekti. Gidecekti ama, birden fikrini değiştirdi. «Biraz daha bekleyeyim dedi. Belki bu kez balık gelir...» Oltasını suya attı. Oturdu, bekledi. Az sonra sevinçle sıçradı:

_ İşte tuttum bir balık. Şansım yeni açıldı. Geç olsun, temiz olsun. Torbam bol bol balık dolsun... Zavallılığım sevinci yine uzun sürmedi. Gele gele, o deminki kurbağa değil miydi, oltasında gelen... Şaşkın şaşkın başını salladı:

_ Beni aldatıp durma. Sonra karışmam. Defol git, dedi. Oturdu. «İki sefer bir kurbağa eğlendi benimle. Üçüncüde balık gelse...» dedi. Oltasını suya attı.

Çok geçmedi. Keloğlancık sevinçle hopladı. Hopladı ama bugün balıktan şansı yoktu. Üçüncü kez oltasına takılan kurbağayı torbasına attı. «Geç kaldım. Anamın gözü yoldadır. Şaşıp kalacak ama ne yapayım, kismetimiz bu. Bir hayır vardır herhal...» diyerek evin yolunu tuttu.

Anası ne diyeceğini bilemedi. Keloğlan kurbağayı bir tencerenin içine koydu. Kapağını örttü:

Onu atmağa kıyamadım. Dursun burada... dedi.

A şaşkın oğlan ! Saklayıp da ne yapacağız? İlle gelmek istedi. Dursun işte tencerede...

Ana-oğul, o akşam, dünden kalma kuru ekmeklerini yediler. Uyku vakti girdiler yataklarına, uyudular.

Horozlar ötünce Keloğlan oltasını, torbasını aldı. Çıktı, gitti, göl kıyısına. Bir saat içinde on balık tuttu. «Bugün şansım iyi!» diye sevindi. Beşini çarşıda sattı. Beşini de eve getirdi. Annesi evde yoktu. Balıkları tel dolaba koydu. Yine göl başına gitti.

Akşama kadar beş balık daha tuttu. «Beş de evde var, eder on balık...» diye türkü çağıra çağıra eve geldi. Anası gezmeden dönünceye kadar sofrayı hazırladı. Ana oğul oturdular. Çeşit çeşit yemeklerden yediler.

_ Ana, eline sağlık, dedi Keloğlan, ne güzel yemekler yapmışsın. Kadın şaşırıldı:

_ Bunları sen çarşıdan getirmedin mi oğlum? Kendi elceğizinle hazırlamadın mı?

Keloğlan yanaklarını, şişirerek, gözlerini büyültüp küçülterek güldü:

_ Ben ne bilirim senin gibi yemek yapmasını?

_ Eğlenme oğlum?

_ Benim yaptığım yemeklerin ya tuzu çok olur ya da tuzsuz. Ya yağı bol olur, ya da hiç olmaz. Ya suyunu fazla katarım; ya hiç koymam, yakarım, tencerenin dibine yapışır kalır...

_ A benim Keloğlan'ım, Bu yaştan sonra benimle mi eğleniyorsun? Bugün akşama kadar gezmedeydim. Ocak başına geçmedim. Geçsem bile bu kadar çeşitli yemek bizim evde ne gezer? Zengin sofralarında bile böylesi az bulunur.

Keloğlan kel kafasına vurdu:

_ Bulunmaz ya, dedi. Bir an düşündükten sonra ekledi:

Ama ne güzel yemekler yedik. Zengin sofralarında bile yok. Yok yaa! Nasıl oldu acaba?

Keloğlan da, «Nasıl oldu acaba?» diye düşündü. Ama bunu annesine belli etmedi. Dedi ki:

_ Burası bizim ev. Balıkçı Keloğlanla anasının evi. Her akşam balık ekmek yerken, bir de bakmışsın, bizim evde ağızlara layık yemekler de bulunur...

_ A benim Keloğlan'ım! Aklınla bin yaşa sen.. Vakit gecikti. Keloğlan yatağına girerken, «Nasıl olsa evde bir haftalık yiyecek var. Yarın daha iyi balık tutarım. Hiç tutmasam da olur» dedi. Horozlar öttü. Keloğlan:

_ Anam, hoşça kal, deyip evden çıktı.

Çıktı ama göl başma gitmedi. Arka kapıdan girdi eve. Ocağın içine saklandı. Anası evde bir başına ne yapsın? Canı, sıkıldı. Az sonra kalkıp komşuya gitti. Keloğlan, «Bakalım güzel yemekleri kim yapacak?» diye bekledi. Az sonra ne görsün? Saçları samur, kaşları kalem, gözleri mercan, dişleri inci, ay parçası bir güzel kız evin içini pırıl pırıl temizliyor. Keloğlan ocaktan çıktı. Güzel kızın eline yapıştı.

“İn misin, cin misin, sen nesen?” diye sordu.

Ben ne inim, ne cinim, senin gibi bir insanoğluyum. Periler padişahının kızıyım. Hayatımı kurtardın. İstersen seninle evlenirim. Dünyalar Keloğlan'ın oldu.

Çok geçmeden anası eve geldi. Periler padişahının kızını görünce o da Keloğlan kadar sevindi. O günden sonra da peri kızı evin içini pırıl pırıl etti. Görülmemiş yemekler pişirdi. Ortalıkta ay parçası gibi dolaştı. Keloğlan'ın ağzı kulaklarına varıyordu. Gelgelelim, zavallıcığın sevinci uzun sürmezdi. Güzel kız işini bitirdikten sonra kurbağa kabuğuna girer, Keloğlan'ın ilk gün getirip koyduğu tencereye sıçardı. Bir gün Keloğlan:

Kurbağa kabuğuna hiç girmesen olmaz mı? dedi. Hep aramızda bulunsan... Hep peri kızı olsan...

Olamaz bu !

Keloğlan kurbağa kabuğunu tencereden aldı. Ocağın başına gitti:

_ Ateşe attık mı tamam!

Peri kızı çığlık atarak Keloğlan'a koştu:

_ Yapma Keloğlan! diye yalvardı. Keloğlan kurbağa kabuğunu ona vermiyordu.

_ Ateşe atacağım. Seni kurtaracağım.

_ O zaman kırk gün, kırk gece beni ararsınız. Belki hiç bulamazsınız

_ Periler padişahının peri kızı! Seni kurtacağım.

Keloğlan kurbağa kabuğunu ateşe attı. Atmasıyla peri kızı uçtu, gitti. Ama nereye gitti? Tencere bomboştu artık. Pencere boş, evin içi karardı. Keloğlan'la anası yapayalnız kaldı. Keloğlan kel başını ellerinin içine aldı. Ağladı, dövündü. Kadıncağыз dizlerini dövdü:

_ A benim Keloğlanım ! Keloğlanım ! Ne yaptın? Sen yaptın?

Zavallıcık, neylesin, anacığıyla helallaştı, yola çıktı. Yüreciğini tutuşturan periler padişahının kızını, belki bir gün, bir yerde bulurum diye... Az gitti, uz gitti, dere tepe düz gitti. Kırk gün kırk gece durmadan gitti. Kırk birinci gün bir evin önünde yorgun argın kalakaldı. Kel başını kaşdı. Gözlerini ovuşturdu. Düş değildi. Elini uzatsa eli degecekti. Periler padişahının peri kızıydı bu.

_ Çok susadım, dedi Keloğlan.

Peri kızı bir bardak suyu onun yüzüne çarptı. Çarpmasıyla Keloğlan iğne oldu. Peri kızı ince parmaklarıyla onu yakasına taktı. Eve girdi.

Peri kızının eniştesi bir devdi. Oturduğu yerden ayağa kalktı:

_ Burnuma insan eti kokuyor, dedi. Nerde? Çıkar onu, yiyeceğim...

Peri kızı :

Yok, insanoğlu yok, dedi.

_ Dedi, ama, dev dişlerini bilemeye gitti. O zaman peri kız, yakasındaki iğneye bir bardak su döktü Keloğlan karsısında şaşkın şaşkın kel başın, kaşdı.

_ Hadi kaçalım, dedi kız, yoksa eniştem ikimizi de yer. Enişten insan eti mi yiyor?

_ Sen yakamda bir iğneydin. Onu görmedin ama o senin kokunu aldı.

_ Nasıl enişte bu?

_ Bir dev.

Keloğlan'ın gözleri korkuyla büyüdü:

_ Bir dev mi?-.

_ Hadi kaçalım. Yoksa ikimizi de çitir çitir yer.

Öyle mi? Hadi kaçalım... dedi. Keloğlan. Evden çıktılar. El ele koşmaya başladılar. Dev peşlerinden geliyordu. Keloğlan arada bir arkasına bakıyor, peri kızına:

_ Ne biçim enişten varmış senin ! Ablanı da yedi mi? diyerek can korkusuyla koşuyordu.

Devden kurtuluş yoktu. Peri kızı birdenbire durdu. Keloğlan'a bir tokat attı. Keloğlan su oldu, peri kız da ördek...

Dev suyun kıyısına geldi, baktı, ne Keloğlan, ne peri kızı, hiçbir insanoğlu yok. Kimi yiyecek? Ördeği mi? Zavallı dev, ne yapsın, geri döndü. Su aktı, ördek gitti. Gide gide gitti. Keloğlan'ın evlerinin önüne vardı. Orda ördek kanatlarını çırdı, peri kızı oldu, akan su da Keloğlan... Keloğlan'ın anacığı sevincinden ağladı. Peri kızı onun elini öptü:

_ Keloğlan'ın anası benim de anam, dedi.

O günden sonra ay parçası bir güzel ortalıkta dolaştıkça evin içi ışıdı. Keloğlan'ın kel başında saçlar büyüdü. Kırk gün, kırk gece düğün ettiler. Çok geçmedi, Keloğlan'ı köye muhtar seçtiler.

31. ÇİL HOROZ

Bir varmış, bir yokmuş. İnsanoğlunun başından geçenler dağdan taştan daha çokmuş.

Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, develer top oynarken eski hamam içinde, karıncalar topal mandayı nallar iken, ben babamın beşiğini tungır mungır salları iken, şu dağlar o dağlar iken, şu dereler o dereler iken, bir köy varmış bir dik yokuşta. Yolunu kimse bilmez, halinden kimse anlamazmış. Bir Keloğlan yaşarmış bu köyde. Dünya başına darmış. Beriki itelemiş öte git diye. Öteki çekiştirirmiş beri gel diye.

Ne kimi varmış Keloğlan'ın, ne kimsesi. Ne babası varmış, ne de annesi. Yalnız bir çil horozu varmış ki ona da horoz demek için bin tanık istermiş. Boy desen boyu yokmuş Çil Horoz'un tüy desen tüyü. Bücür mü bücürmüş. Daha dağ başlarına ala kar yağmadan titreyip üşürmüş.

Ama gelin Çit Horoz'u bir de Keloğlan'a sorun. Onun gözünde Çil Horoz dünyada tekmiş. Varsa Çil Horoz, yoksa Çil Horoz. Bütün günleri onunla geçermiş. Anlayacağınız Keloğlan, Çil Horoz'suz ne yer, ne de içermiş.

Bir gün Keloğlan mahallenin çocuklarıyla çelik çomak oynuyormuş. Çil Horoz da yan taraftaki çöplükte eşinip deşiniyormuş. Ara sıra bir arpa tanesi, ya da bir mısır kırıntısı bulunca kukuriko diye yaygara kopararak midesine indiriyormuş.

Çil Horoz çöplükte eşinip dururken çöpler arasında kocaman bir inci bulmuş. Bulduğu şeyin sert, yenilmez bir şey olduğunu anlayınca almış gagasına, biraz ötede çelik çomak oynayan Keloğlan'a uzatmış. Oyuna dalan Keloğlan'ın gözü dünyayı görmüyor ki, Çil Horoz'u görsün. Arkadaşlarıyla bağrıış çağrıış içinde koşturup duruyor. Horoz küçük aklıyla şöyle düşünmüş: "Bulduğum şeyi koşup Keloğlan'a götürürsem, öbür çocuklar çekip elimizden alırlar. En iyisi kimseye çaktırmadan, bu tarafa baktırmadan onu yanıma çağırayım."

Ötüyor gibi yaparak:

_ Ke ke kel!.. O o oğlan! Buraya gel! Buraya gel!

Keloğlan anlamış horozun gizli bir şey söyleyeceğini, koşup gelmiş. Çil Horoz yavaşça:

_ Baak! demiş, çöplükte ne buldum!

Keloğlan almış horozun gagasından inciyi, ne olduğunu pek anlayamamış ama sağ cebine atıvermiş. inci pat diye yere düşmüş. Almış yerden, sol cebine koymuş, inci orada da barınamamış. Gene düşüvermiş yere. Çünkü cepleri de-likmiş Keloğlan'ın.

İnci ceplerinden düşünce, almış mı Keloğlan'ı bir düşünce. Nereme koyayım, neremde saklayayım diye kel başını kaşımaya başlamış. Tam o sırada bir atlı çıkıvermiş karşıdan. Sürüp gelmiş atını tıkıdak tıkıdak.. süslü püslü bir adam. Karşısında selama durup çalımına bak.. Atlı gelmiş gelmiş, Keloğlan'ın tam önünde rap diye duruvermiş. Sonra da kırk yıllık ahbap gibi:

_ Kel oğlum, keleş oğlum, demiş, görüyorum ki pek düşünceye dalmışsın. Sanki dünya yıkılmış da altında kalmışsın. Derdin nedir söyle bana, elimden gelen yardımı yapayım sana.

Keloğlan:

_ Amca var git işine. Benim ne derdim olacak. Kırılmış balta, körelmiş nacak... Horozum çöplükten, ben komşuluktan geçinip gidiyoruz işte.

Diyecek olmuş ama adam ayrık kökü gibi sırnaşmış.

_ Beni kandıramazsın delikanlı, demiş, gözümünden hiçbir şey kaçmaz. Şu sıkı sıkı kapattığın elinin içinde ne var? Söyle de bilelim.

"Ha o mu?" diye biraz kem küm ettikten sonra Keloğlan baklayı ağzından çıkartmak zorunda kalmış:

_ Amca, şu inci mi, taş mı, her neyse, başıma bela oldu. Sağlam bir cebim yok ki orada saklayayım. Düşünceye dalmamın sebebi bu.

Atlı keh keh diye uzun uzun gülmüş. Sonra sesine biraz babacanlık, biraz sevgi, biraz ikiyüzlülük karıştırarak:

_ Düşündüğün şey de bu mu sırma saçlı çocuğum, demiş. Ver onu bana. Koyayım cüzdanıma. Saklayım hayırına.

Her zaman uyanık olan, her zaman cin gibi tetikte duran Keloğlan'ın nasıl olduysa üzerine bir uyuşukluk çökmüş:

_ Olur amca, demiş, bu inci beni çok bunalttı. Al sen sakla.

_ Ver... Saklarım gül perçemli çocuğum. Hiç saklamaz olur muyum? Sen orasını hiç düşünme. İstedğin zaman gel. İncini benden al.

Adam almış alacağını, şaha kaldırmış küheylan atını. Arkasında bir toz bulutu bırakarak uzaklaşıp gitmiş.

Çil Horoz:

_ Ke ke kel... oğ oğ oğlan... diye uzun uzun ötmüş. Ben çöplükten inci bulayım. Sen elin açığızüne kaptır. Bu sana da, bana da yazıktır!

_ Niçin kaptırmış olayım canım, demiş Keloğlan. Ben ona incimizi bağışlamadım ya.. Gerektiğinde gider isteriz incimizi. Atlı itli, giyimli kuşamlı koskoca adam aldatacak değil ya bizi.

Horoz büsbütün öfkelenmiş:

_ Zor zor zor istersin sen adamdan o emaneti. O elimizden uçtu gitti. Nasıl bulacağız yerini? Adamın ne adını sordun, ne adresini.

Keloğlan horozu daha fazla üzmemek için sesini çıkarmamış. Günler geçmiş aradan. Esirgesin yaradan, köye bir "gölge vergisi" toplayıcısı gelmiş. Çünkü o ülkenin tahta yeni çıkan padişahı "Her insandan bir kat, gölgesinden iki kat vergi alınacak" diye bir yasa çıkartmış. Vergici kurulmuş köy odasına, vergisini vermeyeni çekmeye başlamış falakaya.

Keloğlan bakmış ki dayak sırası kendisine gelecek.

_ Haydi horoz kardeş, demiş, gidip o amcadan incimizi alalım.

Birlikte düşmüşler yola. Selam vermeden sağa sola, yel gibi gitmişler. Dereleri tepeleri düz etmişler. Ormanda bir tilki çıkmış karşılarına. Tilki:

_ Sormak ayıp olmasın ama böyle yayan yapıldak nereden gelip nereye gidiyorsunuz? diye sormuş.

_ Nereye gideceğiz, demiş Keloğlan, atlı amcadan incimizi istemeye gidiyoruz.

_ Çok iyi.. Çok iyi., demiş tilki, ne olur ben de geleyim sizinle. Çoktan beri bu ormandan dışarı adım attığım yok. Biraz gezip dolaşayım da gözüm gönlüm açılsın.

"Olur" demiş Keloğlan. Horoz da "O., o., olur" diye ötmüş.

Birlikte düşmüşler yola. Az gitmişler, uz gitmişler, dere tepe düz gitmişler. Derken tilki yorulup kalmış. Surdan şuraya adım atamaz olmuş.

_ Ne olur, beni bırakmayın burada, diye yalvarmaya başlamış.

Keloğlan Çil Horoz'a bakmış. O da başını kaldırmış, kukurikoo diye ötmüş. Sonra yutuvermiş tilkiyi. Gene düşmüşler yola. Az gitmişler, uz gitmişler, sarp bir derenin içinden geçerlerken karşılarna bir kurt dikilmiş. Keloğlan'la Çil Horoz'un uzaklara gittiğini öğrenince:

"Ne olur, ben de sizinle geleyim" diye yalvarmaya başlamış kurt. Onu da almışlar yanlarına. Dere tepe aştıktan, kır bayır dolaştıktan sonra kurt da serilip kalmış yere. Adım atamaz olmuş.

Horoz kurdu da yutmuş, kursağına yerleştirmiş. Bir ovaya vardıklarında bir ırmak kesmiş önlerini. İrmak:

_ Ne olur, ben de sizinle geleyim, demiş.

_ Olur, demişler.

İrmak peşlerinden çağlayıp gelmiş. Gelmiş ya, dere tepe derken hızı kesilmiş, dizlerinde derman kalmamış. Serilmiş yere. Ama yarım çil horoz ne güne duruyor? Kukurikoo diye öttükten sonra ırmağı da yutuvermiş.

Ondan bundan sorup soruşturarak, yoruldukça mola verip durarak atlının köyüne ulaşmışlar. Adamın geniş bir avlu içinde bir konağı varmış, görenler saray sanırmış. Güçlkle girebilmişler içeri. Biraz zor da olsa atlı beyin karşısına dikilmeyi başarmışlar:

_ Amca, demiş Keloğlan, seni rahatsız etmek istemezdim ama başımız çok bunaldı. Köye gölgeden vergi toplayan bir adam geldi. Anlayacağın incim gerekti bana. Zahmet olacak ya sana, onu ver de gidelim. Çok uzak yoldan geldik zira. Aşmadığımız ne dağ kaldı, ne dere.

Keloğlan'ın incisini alırken ağzından inci saçan, yüzünde güller açan atlı bey, önce katran gibi kararmış, sonra ayva gibi sararmış. Bir bağırıp çağırılmış ki sormayın, işitenler kaçacak delik aramışlar. Ama Keloğlan'la Çil Horoz kaya gibi

dimdik kalmışlar. Adam bakmış ki bunlar inciye almadan bir yere gitmek niyetinde değiller. Adamlarına buyurmuş:

_ Atın şu tüysüz oğlanla yoluk horozu kazların ahırına!

Adamlar durur mu? Bizimkileri kaz ahırına yallah etmişler, kapıyı da dışarıdan kilitleyip gitmişler. İçeride yüzlerce kaz. Başlarını kaldırıp, boyunlarını uzatıp tıs tıs diyerek üzerlerine saldırıvermişler. Çil Horoz bakmış ki başka kurtuluş yolu yok. Açmış gagasını, kursağında uyuyan tilkiyi dışarıya çıkartmış. Tilkidir bir gayrete gelmiş. Silkinip atılıvermiş kazların üstüne. Hepsini boğup boğup öldürmüş.

Sabah olmuş. Keloğlan'la Çil Horoz'un ölüsünü çıkarmak için ahıra gelen uşaklar, ikisini de sapasağlam bulunca, koşup beye haber vermişler. Bey öfkeden küplere binmiş.

_ Öyleyse, demiş, o hınzırları boğaların ahırına atın. Bakalım sağ çıkabilecekler mi oradan?

Birçok boğanın bulunduğu ahıra atmışlar bizimkileri. Boğalar başlarını süserek fırlamışlar ileri. Çil Horoz kaşla göz arasında kurdu salmış dışarıya. Kurt acımamış hayvanlara. Parçalayıp öldürmüş hepsini.

Sabah olmuş. Gelip bakmışlar ki Keloğlan'la Çil Horoz sağ. Boğalar yere serilmiş.

Bey öfkesinden çılgına dönmüş. Fırını tutuşturup içine tepe gibi odun attırmış. Tutuşup yanınca Keloğlan'la Çil Horoz'u fırına fırlatmışlar. Ağzını da sımsıkı kapatmışlar. Çil Horoz hemen açmış gagasını, taşıdığı ırmağı caşş diye ateşlerin üstüne boşaltıvermiş. Tısss... Fırın sönuvermiş. Böyle adamları, ölüp ölmediklerini anlamak için fırın kapağını açtıklarında bizimkileri karşılarında sapasağlam bulmuşlar.

Bey çok korkmuş Keloğlan'la Çil Horoz'dan.

_ Kusura bakma sırma saçlı oğlum, demiş. Senden aldığım inciye kızım evlenirken boynuna takmıştım. Onun yerine sana iki altın vereyim. Güle güle harca.

Keloğlan:

_ Olmaz, demiş. Benim incim en azdan yüz altın ederdi.

Adam pazarlık ede ede, on altına çıkmış, yirmi altına, derken elli altına dayanmış ama Keloğlan Nuh demiş, peygamber dememiş. Bey de kesenin ağzını açıp yüz altını vermek zorunda kalmış.

Altınları aldıktan sonra düşmüşler yola. Biraz gidince Keloğlan:

_ Horoz kardeş, demiş, biz nereye gidiyoruz? İnsanın gölgesinden bile vergi alınan o ülkede ne işimiz var? Başımızı alalım, adı sanı bilinmedik ülkelere gidelim.

Öyle yapmışlar. Az gitmişler, uz gitmişler, dere tepe düz gitmişler. Günün birinde adı sanı bilinmeyen bir ülkeye yetmişler. Meğer orada da saçı olandan bir kat, olmayandan iki kat vergi almıyormuş. Neyse Keloğlan elindeki paranın yarısını kellik vergisine yatırmış. Yarısıyla da tarla tapan edinmiş, çiftçi olmuş.

Onlar yaşayıp ermiş muratlarına. Biz çikalım kerevetine. Gökten üç elma düştü. Defterini kalemmini, kitaplarını kaybetmeyen, cebinden parasını düşürmeyen dikkatli çocukların başına.

32. KELOĞLAN VE SİHİRLİ SAÇLAR

Çok uzak ülkelerin birinde dağların ve denizlerin ötesinde iyi kalpli ama kel ve iri kafalı bir oğlan yaşarmış. Bu delikanlının adı Keloğlan'mış.

Evin en küçüğü olan Keloğlan'ın üç ağabeyi varmış. Ağabeyleri, Keloğlan'a sürekli emirler verirlermiş. Bu durum Keloğlan m canını sıkıyormuş.

Günlerden bir gün, saraydan gelen tellâl, bütün halka prensesin evleneceğini ve damat adayını seçmek için bir yarışma yapılacağını söylemiş. Prens, yarışmada birinci olan biniciyle evlenecekmiş.

Keloğlan ve kardeşleri evlerine gelmişler. Kardeşleri Keloğlan'a emirler vererek atlarını hazırlamasını söylemişler. Keloğlan, ağabeylerine yarışa kendisinin de gitmek istediğini söylemiş. Ağabeyleri ise bu isteğe gülmüşler ve onunla alay etmişler.

Keloğlan ağabeylerinin atlarını hazırlamış. Kendi kendine bu yarış kazanacağına inanıyormuş. Çünkü Keloğlan'ın bir sırrı varmış. Ağabeylerinin gitmesini beklemiş. Sonra cebinden bir kutu çıkarmış. Bu kutuda bir beyaz, bir siyah bir de kahverengi saç varmış. Bu saçları Keloğlan'a yaşlı ve bilge bir adam vermiş.

Keloğlan kutuyu açınca yaşlı adamın uyarısını hatırlamış. Yaşlı adam: "Bir gün bu saçlar, sana imkânsızı yapmanı sağlayacaktır." demiş. Keloğlan artık bu saçları kullanma zamanının geldiğini düşünmüş. Heyecanlanarak kutudan beyaz kılı alıp ovmuş. Beyaz saç birden bir ata dönüşmüş. Atın üzerinde beyaz bir sarık ve pelerin de varmış. Keloğlan pelerin ve sarığı takıp ata binmiş.

Sarayın arkasında geniş ve derin bir nehir varmış. Prens bu nehri çok seviyormuş. Her gün balkonundan nehri seyrediyormuş. Nehir yılın dört mevsimi de çok güzelmiş. Dört mevsimde dört ayrı güzelliğe bürünüyormuş. Her mevsimdeki güzellikten prenses çok hoşlanıyormuş. Prens sarayında çok mutlu yaşıyormuş. Ancak bir gün babası kızına evlenme vaktinin geldiğini söylemiş ve kendisiyle evlenmek isteyen bir sürü prensin olduğunu söylemiş. Prens'in en uygun damadı seçmesi gerekiyormuş.

Prens kısa bir süre düşündükten sonra kararını açıklamış. Atıyla nehrin üzerinden atlayan kişi ile evleneceğini söylemiş. Prens atıyla hiç kimsenin nehri

geçemeyeceğini düşünüyormuş. Böylece hiç kimseyle evlenmeyecekmiş ve eski mutlu hayatına devam edecekmiş.

Yarışın yapılacağı gün prenses balkona çıkmış ve yarışmayı seyretmeye başlamış. Halk toplanmış. Herkes nehrin üzerinden atlamaya çalışan yiğitleri seyrediyormuş. İlk binici atını dört nala koşturmuş ama başaramamış ve nehre düşmüş. Diğer atlılar da sırayla denemeler yapmışlar. Ama onlar da başarılı olamamışlar.

Uzaktan beyaz sarıklı, beyaz pelerinli, beyaz bir atın üzerinde bir binici hızla geliyormuş. Koşarak nehirden atlamış ve halkın hayretleri içinde kaybolmuş. Prens bu ilginç duruma çok şaşırılmış. Beyaz atlı binicinin yarışı kazandığı ilân edilmiş. Ancak beyaz atlı biniciyi hiçbir yerde bulamıyorlarmış.

Sultan Salı günü yeni bir yarışın yapılacağını ve kızının bu yarışı kazananla evleneceğini ilân ettirmiş. Keloğlan'ın ağabeyleri yarışı kazanamadıklarını ancak salı günü yapılacak olan yarışı mutlaka kazanacaklarını söylemişler. Salı günü Keloğlan ağabeylerinin atlarını tımar etmiş ve semerlerini temizlemiş. Ağabeyleri yarışmaya Keloğlan'ın da gelmesini istemişler. Keloğlan, zayıf, çelimsiz atına binerek ağabeyleriyle beraber gitmiş. Keloğlan'ın atı zayıf ve güçsüz olduğu için çok geride kalmış. Atını durdurup bir ağaca bağlamış.

Keloğlan sihirli kutusunu çıkarıp içinden siyah saç çıkarmış ve ovmuş. Siyah saç bir ata dönüşmüş. Atın üzerinde bu defa siyah bir sarık ve pelerin varmış. Keloğlan, pelerin ve sarığı takıp atına binmiş. Rüzgâr gibi, atyla saraya doğru dört nala koşmaya başlamış. İkinci yarışta daha çok binici varmış. Bu yüzden nehrin daha geniş bir yerinden atlamaları gerekiyormuş. Biniciler, teker teker deneyerek suya düşmüşler. Prens neşe içinde yarışmacıların suya düşüşlerini seyrediyormuş. Yine uzaktan rüzgâr gibi gelen siyah pelerinli, siyah sarıklı, siyah atlı genç ortaya çıkmış. Dört nala geçip nehrin üzerinden atlamış ve yine hızla oradan uzaklaşmış. Prens hayretler içerisinde kalmış. Bu atının kim olduğunu çok merak ediyormuş. Bu gizemli adamla tanışmak istiyormuş.

Yarışı siyah pelerinli adamın kazandığı açıklanmış. Ancak siyah atlı adamı bulamamışlar. Sultan bu duruma çok sinirlenmiş. Bir yarış daha yapmaya karar vermiş. Çarşamba günü yapılacak yarışmayı kazanan kişi ile prensesin evleneceğini duyurmuş.

Büyük kardeşleri eve dönerlerken Keloğlan az ileride onları bekliyormuş. Kardeşlerden biri:

"Seni aptal! Yarışı kaçırdın. Bugün gelmedin bari yarın gel." demiş. Ağabeyleri, Çarşamba günü yapılacak yarışmayı mutlaka kazanacaklarını söylemişler.

Çarşamba günü Keloğlan ve ağabeyleri yarışa katılmak üzere evden ayrılmışlar. Keloğlan çelimsiz atıyla ağabeylerini takip ediyormuş. Fakat atı güçsüz olduğu için yine geride kalmış. Keloğlan, ağabeyleri gidince atından inmiş ve atını bir ağaca bağlamış. Sonra kutusunu çıkarmış, kahverengi saçı almış ve saçı ovmuş. Saç birden kahverengi bir ata dönüşmüş. Atın üzerinde kahverengi bir pelerin ve sarık varmış. Keloğlan sarık ve pelerini takip atma binmiş. Yine rüzgârla yarış eder gibi atını koşturmuş.

Nehrin kenarında büyük bir kalabalık varmış. Ancak çok fazla binici görünmüyormuş.

Prenses bu sefer yarışı kazanan kişiyi kaçırmak istemiyormuş. İki hizmetkârına, nehrin öbür yakasına geçip atlarıyla beklemelerini söylemiş. Prenses, hizmetkârlarından, nehri geçen binicinin elini ve alnını kraliyet mührü ile işaretlemelerini istemiş. Hizmetkârlar nehrin diğer yakasına geçmişler ve beklemeye " başlamışlar.

Kahverengi atlı yine nehrin en geniş yerinden atlamış ve hızla uzaklaşmaya başlamış. Ancak prensesin hizmetkârları onu takip edip eline ve alnına kraliyet mührünü vurmuşlar. Hizmetkârlar, prensese gelerek verdiği emri yerine getirdiklerini söylemişler. Prenses çok mutlu olmuş. "Artık elimizden kaçamaz" diye seviniyormuş.

Sultanın tellâlları ülkede dolaşmaya başlamışlar. Tellâllar, sultanın, ülkedeki bütün erkekleri sarayda beklediğini duyuruyorlarmış.

Keloğlan, yarıştan dönen ağabeylerini evde bekliyormuş. Ağabeyleri, heyecanlı bir şekilde Keloğlana olayları anlatmışlar. Yarın diğer erkekler gibi saraya gideceklermiş. Keloğlan bunun sebebini sormuş. Ağabeyleri bunun sebebini bilmediklerini söylemişler.

Ertesi gün Keloğlan ve ağabeyleri saraya ulaştıklarında büyük bir kalabalıkla karşılaşmışlar. Kalabalıkta yaşlı, genç, güçlü, zayıf, akıllı, akılsız, çalışkan, tembel herkes varmış. Hepsi sıraya geçmişler prensesin gelmesini bekliyorlarmış.

Keloğlan ve ağabeyleri geç kaldıkları için sıranın en arkasında duruyorlarmış. Prens ve hizmetkârları erkekleri tek tek kontrol ederek el ve alınlarına bakıyorlarmış. Prens sıranın en sonunda Keloğlanı görmüş. Keloğlan başını ve elini sarmış. Prens gizemli adamın Keloğlan olduğunu düşünmüş. Hizmetkârlarından Keloğlanı yanına getirmelerini istemiş.

Prens'in hizmetkârları aradıkları adamın Keloğlan olduğunu prensesin kulağına söylemişler. Prens heyecan içinde Keloğlan'a: "Lütfen elinizdeki ve alınızdaki sargıyı çıkarın" demiş. Keloğlanın kalbi heyecanla atıyor ve bayılacak gibi oluyormuş.

Prens yarışı kazanan kişinin Keloğlan olduğunu ilân etmiş. Keloğlan ile evleneceğini bütün halka duyurmuş. Diğer adamlar Keloğlan ı görünce çok gülmüşler. Yarışı kazanan kişinin Keloğlan olduğuna inanamıyorlarmış. Bir hata olduğunu söylemişler.

Prens bir hata olmadığını biliyormuş. Cesaretine hayran olmuş. Keloğlan, prensesle evlenemeyeceğini, çünkü kendisinin ne bir prens ne de bir zengin olduğunu söylemiş. Prens ise kendisi için zenginliğin ve şöhretin önemli olmadığını, cesaretine hayran kaldığını belirtmiş. Bu sebeple Keloğlan'ı sevdiğini söylemiş. Kendisine evlenme teklifi yapıp yapmayacağını sormuş. Keloğlan birkaç dakika düşündükten sonra prensesin gözlerine bakarak, "Benimle evlenir misin?" diye sormuş. Prens Keloğlana "Evet" demiş. Birbirlerinin ellerine tutmuşlar.

Keloğlan ve prensesin düğünleri kırk gün kırk gece sürmüş. Hayatlarının sonuna kadar mutlu bir şekilde yaşamışlar.

33. HIZIR'I BULAN KELOĞLAN

Bir varmış, bir yokmuş... Memleketin birinde bir padişah varmış. Bu padişah bir gün demiş ki:

"Hızır'ı bana kim bulup getirirse dünyalığını verip ahretliğine karışmayacağım. Getirmezse cellât edeceğim." Tellâllar çıkarmış, fakat kimse oralı olmuyor. O memlekette bir de yoksul bir Keloğlan varmış. Bu düşünmüş, taşınmış, padişaha gitmeye karar vermiş:

"Ne olursa olsun. Ben gidip karnımı doyuracağım, isterse assın." Kalkıp padişahın huzuruna çıkmış:

"Padişahım, Hızır'ı ben bulacağım." demiş. Bu Keloğlan'ın da bazı şartları varmış, onları da padişaha söylemiş:

"Beni kırk gün beslersiniz, ben kırk gün ibadet edeceğim. Bu kırk günün üzerine ben Hızır'ı sana tutup getireceğim."

Padişah kırk gün bu adamın evine yemek gönderilmesini emreder.

Kırk gün bunun evine saraydan yemek gider, yer, içer, keyfine bakar. Son gün başlar düşünmeye. Karısı ne düşündüğünü sorunca:

"Hanım, otuz dokuz gün oldu, yarın beni asmaya götürecekler. Ben ne Hızır'ı buldum, ne de gördüm, ne de ibadet ettim."

Hanımı ile helâllaşır. Sabah olur, muhafızlar kapıya dayanır:

"Haydi, Hızır'ı götüreceğiz. Haydi."

Bunu tutup götürdüler, ne Hızır var, ne de bir şey. Elini ayağını bağlayıp doğru padişahın huzuruna götürdüler. Padişahın kapısından içeri girerken bir de baktı ki taze bir delikanlı peşine takıldı. Keloğlan onun kim olduğunu bir türlü anlayamaz. Beraberce doğru padişahın huzuruna çıkarlar:

"Keloğlan, hani sen bize Hızır'ı bulacaktın, niye bulamadın?"

"Padişahım, ben aç idim, beni kırk gün yedirdin. Allah senden razı olsun. Beni affet, ben karnımı doyurmak için mahsustan öyle dedim."

"Sen koskoca padişahla oynuyorsun ha!" Padişah vezirlerini toplar:

"Buna ne çeşit bir ceza verelim?" Başvezir der ki: "Padişahım, müsaade edersen evvel keselim, sonra derisini yüzelim. Bu böyle ölsün, bir padişah oynatmak nedir, anlasın."

İkinci vezir de: "Bunu asalım." diye cevap verir.

Üçüncü vezir: "Bunu zindana atalım, aç susuz zindanda ölsün." cevabını verir.

Padişah aynı şeyi dördüncü vezirine de sorar ve şu cevabı alır: "Padişahım, bu bir Keloğlan'dır, padişahların işi aftır. Bunu affedin. Bunu öldürüp de ne olacak, kanma dokunacaksınız da elinize ne geçecek?" Dördüncü vezir böyle der demez, kenarda oturan delikanlı ayağa kalkıp padişaha der ki:

Padişahım, müsaade ederseniz size bir şeyler söyleyeceğim. Senin birinci vezirinin aslı kasaptır, anasından öğrendi; o, vezir çocuğu değildir, kasap çocuğudur. İkinci vezirin de çingen çocuğudur; üçüncü vezirin ise zindancıdır. Senin esas vezirin dördüncü vezirindir. Bunu başvezir yap, ötekileri at dışarıya. Ben de Hızır'ım." der demez, o delikanlı kaybolur.

Padişah toplantıyı dağıttıktan sonra hemen vezirlerin analarını bulup solur. Önce başvezirin anasına der ki:

"Sen bu çocuğu nerden aldın?"

"Hık mık..."

"Doğru söyle, yoksa seni öldüreceğim."

"Ben doğruyu söyleyeyim de sen ne yaparsan yap. Ben bu çocuğu sarayın kasapbaşısından aldım, vezir oğlu değildir."

İkinci vezirin anasına sorar, o da der ki:

"Buraya bir çingen gelmişti, ondan almıştım."

Üçüncü vezirin anası da zindancıbaşından aldığını söyler. Sıra dördüncü vezirin anasına gelir. Padişah sorar:

"Ya sen nerden aldın bu çocuğu?"

"Esas babasından aldım, kimseden aldığım yoktur."

Padişah, dördüncü veziri başvezir yapar, diğerlerini çıkarır, yerlerine hastalarını alır.

34. KELOĞLAN İLE KARGA

Bir varmış bir yokmuş bir keloğlanla eşegi varmış. Eşek bir gün otlarıırken kurt yemiş. Kemiğinin üzerine de kargalar konmuş. Keloğlan eşegini almak için gelince, üzerinde birçok karga görmüş ve onları kovalamış, iskeletin içine girip beklemeye başlamış. Birazdan kargalar geri gelmiş. Kargaların biri gagasıyla keloğlanın başına vurmuş. Keloğlan kargayı yakalamış. Karga "kırık kırık" diye bağırmaya başlamış. Keloğlan eşeginin kargalar tarafından yendiğini zannederek, "Kırık lira az" demiş ve kargayı bırakmamış.

Bir gün kargayı elinde gezdirirken adamın biri "Bu kargayı neye besliyorsun" demiş. Keloğlan da "Onun çok marifetleri vardır" demiş. Adam karga ile keloğlanı evine davet etmiş. Adamın karısının gözü dışarıdaymış. Sevgililerinden gelen börek, baklava, tavuk kızartması sinilerini keloğlan içeri girerken görmesin diye rafa dizmiş. Ama keloğlan görmüş. Adam "Hadi karganın hünerini göster" demiş. Keloğlan karga dilinden anlar gibi yaparak "Kargam sizin evde şu kadar baklava, börek, tavuk saklı diyor" demiş.

Adam "Bizim evde bunlar ne gezer" deyince, keloğlan "Dur yerini sorayım" demiş ve kargadan işitmiş gibi "Bunlar raftaymış" demiş. Hakikaten rafta olduğunu gören adam, kargayı eşekle değişmiş. Keloğlan başka bir köye gelmiş. O köyün halkı göçe hazırlanıyormuş. Keloğlan sebebini sormuş, onlar da kırık ifrit her sene bir ay buraya gelirler, onun için hazırlıklı duruyoruz demişler. Keloğlan "Eşegimi ve beni kırık gün fındık üzümle beslerseniz, sizi kırık ifritten kurtarırım" demiş. Köylüler keloğlanın sözünü yerine getirmişler ve ifritlerin yoluna onun dediği gibi bir çukur kazıp, içini çamurla doldurmuşlar. Keloğlan eşegini o yoldaki çeşmeden su içmeye alıştırmış. İfritlerin gelmesine iki gün kalmış. Bu müddet zarfında keloğlan eşegine su içirmemiş. İfritlerin geleceği gün eşegi çamurlu çukura atmış. Eşek çamurla sıvalı bir halde, oradan suya doğru koşmaya başlamış. Tam bu sırada ifritler yolda görünmüşler. Eşegi görünce korkmuşlar ve bir daha bu memlekete gelmemişler. Keloğlan da köylülerden birçok hediyeler alarak, eşegiyle o köye yerleşmiş.

35. KELOĞLAN'IN ETTİKLERİ

Evvel zaman içinde Kalbur saman içinde Kediler cirit oynarken eski hamam içinde. Develer tellal iken pireler berber iken ben dedemin beşiğini tıngır mıngır salları iken.

Bir varmış bir yokmuş, Allah'ın fakir kulu çokmuş. Bunlardan üçü de Keloğlan anası ve ağabeyi imiş. Babaları öldükten sonra büyük oğlan anasına ve kardeşi Keloğlan'a çok iyi bakıyormuş.

Bir gün büyük oğlan merkebinin ve baltasını alıp oduna gitmiş. İhtiyar anası Keloğlan'a demiş ki: "Keloğul, Keloğul !Ben iyice ihtiyarladım gayri.Beni bir güzel yıka, temizle, kirlerimden arındır."

"Olur ana" demiş Keloğlan. Hemen ocağı iyice yakmış, koca kazanı üstüne oturtmuş, içini suyla doldurmuş. Kazan fokur fokur etmeye başladığında da anasını kucaklayıp kaynar kazanın içine atıvermiş. Kadıncağız anında ölmüş. Keloğlan bir müddet sonra anasını kazandan çıkarmış, bir köşeye dayamış, önüne yemek koymuş, eline kirmen vermiş. Anasının dişlerinin sırtmasını gülüyor sanıyormuş. Akşama doğru ağabey gelmiş. Bakmış ki anası çoktan ölmüş.

Keloğlan'a sormuş, o da; "Anamı kazanda yıkadım, eline kirmeni almış da gülüyor baksana" demiş. Ağabeyi demiş ki; "Keloğlan anamız ölmüş, sakın kimse duymasın, görmesin, ben mezar kazmaya gidiyorum, soma gider beraberce gömeriz" Kazmayı küreği almış mezarlığın yolunu tutmuş.

Tam o sırada komşulardan bir kadın girmiş içeri, ölü kadını görünce bağırılmaya başlamış. Keloğlan ağabeyinin tembihini hatırlamış, kadının kafasına bir odun vurmuş onu da öldürmüş. Ağabeyi gelince ölünün iki olduğunu görmüş, iyice şaşırılmış. Ortalığı telaşa vermeden karanlıkta mezarlığa götürüp gömmüşler. Ağabeyi yine tembih etmiş; "sakın kimseye bir şey söyleme, sonra ikimizi de hapse atarlar" demiş.

Ertesi günü tellallar; "Bir kadın kayboldu bulana veya yerini bildirene bin altın var" diye bağırılmaya başlamışlar. Ağabeyinin tembihlerine rağmen Keloğlan;

"Ben gördüm, mezara gömdük" demiş. Hemen Keloğlan'ın ağabeyini hapse almışlar. Keloğlan'ı da mezarlığa götürüp kazmayı küreği eline vermişler. Başlamış kazmaya.

Keloğlan mezarı epey kazdıktan sonra sormaya başlamış:

- _ Sizin kadının tüyleri siyah mıydı?
- _ Sizin kadının boynuzları uzun muydu?
- _ Sizin kadının kuyruğu uzun muydu?

Mezarın başındakiler eğilip bakmışlar. Bir de ne görsünler:"Bir keçi ölüsü", her biri "Yalancı Keloğlan" diyerek birer tokat vurup gitmişler.

Keloğlan'ın söz dinlemeyeceğini bilen ağabeyi; gece onu uyuttuktan sonra ölülerini başka mezara koymuş, o mezara da bir keçi ölüsü atarak üzerini iyice örtmüşmüş. Bu suretle ikisi de hapis yatmaktan kurtulmuşlar.

36. KELOĞLAN

Evvel zamanda fukara ve çok kurnaz bir keloğlan varmış. Her gün sarrafın önünden geçerken "Ah bir mecediyem olsa neler alır, neler yapardım" demiş. Bir gün sarraf Keloğlan'ın bu sözlerini merak edip "Adam şuna bir mecediye vereyim de ne alıp ne yapacak göreyim" demiş ve ertesi gün tutmuş Keloğlan'a bir mecediye vermiş. Mecidiyeyi alan Keloğlan, doğru aşçı dükkânına gitmiş. Aşçı dükkânının karşısında hamam varmış. Aşçıya tembih ederek "Öğlen olduktan sonra bu yemeği hamama getir" ve hamamcıya da "Mısır Padişahı'nın yemeğini getirdim de" demiş. Parasını vermiş, hamama gitmiş.

Hamamcılar, kel olduğu için onu karanlık bir kurnaya oturtmuşlar. Öğlen olunca, bir sini yemekle gelen aşçı "Mısır Padişahı'na yemek getirdim" demiş. Hamamcı şaşırılmış ve "Buraya böyle bir adam gelmedi" demiş. Aşçı da "Aman efendim şimdi hamama girdi" demiş. Derhal içeri giren hamamcı Mısır Padişahı'nın oğlunu aramış. Fakat buna benzer kimse göremediğini dışarı çıkarak aşçıya söylemiş. Aşçı "iyi arayın içerdedir" deyince de keloğlandan başka hamamda kimse kalmadığından ona sormuşlar. Keloğlan "Mısır Padişahı'nın oğlu benim" demiş. Bunu duyan hamamcı hemen altın nalınlar, sırmalı peştamallar getirmiş. Tellaklar merasimle Keloğlan'ı yıkamışlar. Koltuklarına girip çıkarmışlar, yemeğini getirip önüne koymuşlar. Keloğlan'ın karnı çok açmış ama o kibarlık edeyim diye az yemiş. Tabaklardan yalnızca ikişer lokma almış.

Yemekten sonra hamamcı gelmiş ve "Oğlum neden bu sefilliğe düştün" diye Keloğlan'a sormuş. O da "Ben buraya seyahate gelmiştim, yollar kapandı, elimdeki avucumdaki de bitti, yollar kapalı olduğu için pederim para yollayamadı" demiş. Bu derdini dinleyen hamamcı, "Bu akşam bize misafir olur musun oğlum" deyince, Keloğlan "Eğer rahatsız olmazsanız kalırım" demiş. Hamamcı derhal hazırlık yapılması için eve haber göndermiş. Akşam bu çocuğa çok ikram etmişler. Ertesi gece tekrar kalmış. Hamamcının da bir tek kızı varmış, Hamamcı sıkıla sıkıla tek kızını oğlana vermeyi teklif edince, o da kabul etmiş ama sonunda yalanı çıkacak diye üzülüyormuş. Hamamcı Keloğlan'a, "Ben düğün masraflarını öderim, babandan para gelince verirsin" demiş. Çok güzel bir düğün yapmışlar. Aradan birkaç ay geçip de hamamcı surat asmaya başlayınca oğlan da başının çaresini aramaya başlamış.

Tam o sırada, gerçekten de Mısır Padişahı'nın oğlu kaybolmuş. Hemen Mısır'a bir telgraf çekmişler. Telgrafın cevabı geç kalınca, kız da surat asmaya başlamış. Keloğlan bari kendimi asayım da kurtulayım demiş ve bir gün odada yalnız kalınca kendini tavana asmış. Meğer tavanda bir kapak varmış, oğlanın ağırlığıyla açılıp, altınlar dökülmeye başlamış. Bir fes altınla, bir tek mecediyeyi alıp sarrafa götürmüş ve hemen eve dönmüş. Altınları toplayıp babamdan para geldi diye kaynatasına koşmuş. Bu sırada telgraf da gelmiş. Telgrafta "Sihhat haline pek sevindim gelmeni bekliyorum" diye yazılıymış. Hamamcıyla karısını da alarak yola revan olmuş ve "geliyoruz" diye de Mısır'a telgraf çekmişler. Padişah oğlunu kaybedeli ağlaya ağlaya gözleri kör olmuş. Onlar Mısır'a inince yüz bir pare top atılmış, kurbanlar kesilmiş. Oğlan babasına "Ah babacığım" diye sarılmış. Gözleri görmeyen padişah oğluna kavuştuğunu sanınca, yüreğine inerek birden oluvermiş. Keloğlan tahta çıkmış ve kaynatasını da sağ vezir yapmış. Bahtiyar olup rahat yaşamışlar.

37. YEDİ KARDEŞİN BİR BACISI

Bir varımış, bir yoğumuş, yedikârdaşın bir bacısı varımış. Garının biri de bir donuz cıbası beslenmiş. Bu garının bir de deli oğlu varımış. Buna, Keloğlan derlerimiş.

Bu yedi gardasın yedisi de evlenmemiş. Her gün ava giderlerimiş, avladıklarını bacılarına getirirler, bacıları bişirir, onnar da yerlerimiş. Devligisi gün, gene giderlerimiş. Bir gün, gardaşlarmdan birisi demiş ki:

"Aman, zahar bu bacımız da gişiye gedecek. O zaman, biz yalnız galırık. Haydin gardaşlarım, en iyisi biz evlenek," demiş.

Yedikârdaşın yedisi de evlenmiş. Yedisi de bir gelin getirmişler. Amma, bundan sonra gene gardaşlan, getirdikleri avı, bacılarına verirlerimiş. Heç biri, götürüp de:

"Alın, şunnarı da size getirdik," diyerek, gelinnerin eline vermezimiş.

Giz, kakarımış yemek bişiririmiş, niyederimiş. Yani, yedi oğlan da, yedi gelin de, gizin bişirdiğini yerimiş, ondan garınnarını doyururlarımış. Ama oğlanlar:

"Bacımız, bacımız bir tek bacımız," diye niyedeceklerini şaşırırlarımış. Avratlar, bu gizi gısganmışlar. Bir gün, herifleri gene ava gedince, bir yere toplanmışlar:

"Niyedek, niyedek, bu gizi öldürmenin yolunu bulak?" demişler.

Simdik gelinler, bu gizin eline çökellikden bir sokum etmişler, içine de bir yünsük goymuşlar, gıza demişler ki:

"Bacım kele, al da şu çökeliği ye."

Gıza, çökeliği yedirmişler, ardından da güçcük gelin:

"Yediârdaşm başı uçun, al şu suyu da iç," demiş.

"Olur demiş giz yedikârdaşıma canım gurban," diyor.

Giz, hemen o tasdaki suyu içiyor. Amma, içine bakmadan, gözünü yumup içiyor. Yünsük, gizin boğazına duruyor, giz ölüyor. Gelinner:

"Amanın, vallahi bu giz öldü, bunu niyedek?"

"Gelin, çökeliği sokum edip azma vererek, sonra da şuraya bağılyak. Garannıkda gardaşları ne bilecek," diyorlar.

Ağşam oluyor, gardaşları geliyor. Bakıyorlar ki, bacıları gelip, ellerindekileri almıyor. Oğlanlar şaşırıyor, gelinnere çağırıyorlar:

"Giz buraya gelin, bacımız nerelerde galdı?"

"Vallâ ne bilek, aşşâda gonakdayıdı. Zaar, aşşâ indi," diyorlar.

Ağşam olmuş gayrı. Oğlanlar, oraya bakıyorlar, buraya bakıyorlar, bacıları gelmiyor. Derken, içeriye bakıveriyorlar ki, bacıları gapının arkasına dayanmış, âzında da bir çökellik, öyle duruyor! Oğlanlar, başlıyor bağırmaya:

"Aman, madem ki bacımız çökellikden ölmüş, bu bacımızı çökeliğinen kömek bari," demişler.

Bunnar, bacılarını çökeliğinen kömmüşler. Yedikârdaş, bütün milleti başlarına toplamışlar:

"Bacımız öldü," demişler.

Millet gelmiş, gabir deşmiş. Bunnarın evlerinde de çökellik çoğumuş. Gizi, çökeliğinen kömmüşler mezara. Gelinnerden heç biri de:

"Bunu biz etdik, ölü dâl bu," dememişler.

Mezarın olduğu yere de bir garı varımış. Bu garı, bir de "adı kötü" beslenmiş. Bunun bir de Keloğlan adında deli oğlu varımış. Bu oğlan, tarlada çalışır, gazanır, getirir yerimış. Bir gün, "adı kötü" mezere getmiş, orada çökellik bulmuş, yemiş yemiş ağzında da açık eve getirmiş. Garı bakmış ki; "adı kötü" ağzında çökeliğinen gelmiş, orada çökellik yiyep oturuyor. Garı, buna demiş ki:

"Allah'ım bu "adı kötü", çökeliği nereden getiriyor uşak? Bu donuz cıbası, bu çökelikleri nereden buluyor? Künde, ağzında bana bir çökellik getiriyor," demiş. Sonra da:

"Şu donuzu takip edim bakım, nereden getiriyor," demiş.

Donuz getmiş gendi getmiş, donuz getmiş gendi getmiş, varmış bakmış ki garı, mezerlikde çökeliğinen bir giz kömülü! Orada da, bir çuvalınan ip varımış. Garı, hemen varıyor, çuvalınan ipi alıyor, çökeliği daşırkan daşırkan, bakıyor ki, mezerin içinde bir giz yatıyor! Altından ağçalı, ölmüş gimi yatıyor. Ama garı, daşıya daşıya çökeliği bitiriyor, sabaha gadar daşıyor. Arkasından da, gizi ipinen sırtına yüklüyor, alıp getiriyor evine. îçeri, bir köşeye gizi dayıyor, belinden de ipinen bağlıyor. Az sonra garının deli oğlu geliyor, diyor kine:

"Ana, ana, ana, gapıyı aç."

"Ulan deli oğlan, sana bir giz getirdim kine, içerde dünya güzeli bir giz."

Amma annası, gizi duvara dayamış, ipinen de bağlamış. Gendi de arkasına yatmış, giz içerde. Keloğlan içeri girişin, gizi yanma arıyor. Gıza:

"Gel giz, yatak," diyor.

Garı da, oğlu ordan gizi ardıkca, ipi sallayıveriyormuş. Ortalık da garannıkya, gizin omuzları sallanıveririmiş. Oğlan, oradan bağırırımış amma:

"Giz, buraya, yanıma gel!"

Garı, gene gizin omuzunu sallayıveririmiş. Oğlan:

"Demek, sen benim yanıma gelmiyon mu?" diyerek, varıp da gıza bir tokat vuruşun, garı da ipi goyuruvermiş! Garı, ipi goyurunca, giz ağzı aşşâ yere düşmüş. aaat, demiş amma gızın ağzından bir yünsük çıkmış. Ynsk çıkışın, giz gendi-ne gelmiş, ayâ galkmış ki, ne görsün? Ne babasının sarayı var, ne de gardaşları! He bişet yok. Yalnız, kötü bir evin içinde duruyor. Giz:

"Of of -diyor- ne çok uyumuşum yâ Rabbim," diyor. Keloğlan:

"Ne çok uyumuşum dâl. Seni, anam bana getirdi. Seni, ökeliğinen mezere kömmüşler, benim anamın da bi donuzu varidi, anam, onun arkasısına düşmüş, çökeliği daşımış daşımış, altından da sen ıkmışsın. Seni de bana gelin getirdi. Yüzüne tokadınan bir vurdum, sen de ayıkydın. Ben, seni alacam," diyor.

Giz, ağlıyor, niyediyo yok. Yolu bilmiyor ki, babasının evine getsin. Bakıyor, garı çok fakir, ökelikden başga yedikleri yok. Giz, ne dutsun, niyetsin? Oğlanı-nan evleniyor amma, çok fakirler. Bunnar, gendi çocuklarına bakamaz oluyorlar. Keloğlanın alışdığı yok, dışarı ıkıdığı yok. Bir gün, keloğlana, giz diyor ki:

"şu altınlarımı götür sat da, çocuklara pılı pırtı al," diyor.

Keloğlan, gedip avradın altınlarını satıp, çocuklarına pılı pırtı alıyor. Amma, zaman geçince, pırtılar esgiyor, pelik pelik oluyor. Giz, niyetsin şimdi, oğlan alışmıyor ki, yenisini alsın? Giz da, babasının evini bilmiyor ki, oriye getsin.

"Allahım niyedim ben, ne dutim," diyor, gara gara dşnyo. Sonra, oğlanın yanına varıp:

"Keloğlan, benim babamın, filan yerde bir gonağı var. O gonağa var, filan yerde de bir gapısı var. O gapıdan ık, benim on-onbeş kilo ynm varidi. Ne var, bir

çuval alıp get de, onu getir diyor. Ben, kalan babamın evine gedemem, gardaşlarımın yüzüne bakamam," diyor.

Keloğlan;

"Tamam avrat, gedim," diyor.

Oğlan gediyo, varıyo avradın dediği gapıdan yokarı çıkıyo. Herifler de çok zenginimiş. Keloğlan bakıyo ki, bir de hırsız gelmiş, o da beygir hırsızlayıcı. Heriflerin beygirini hırsızlayacak, bu da yün hırsızlayacak. Keloğlan, tavana çıkmış, torbayı eline almış, varmış, bakıyo:

"Şu anamın, şu avradın; şu anamın şu avradın," diye diye, hepiciğini dartmış. Amma olmamış, yün bir kilo fazla gelmiş. Keloğlan, niyetsin onu?

"Ben niyedim şimdi, anama versem, avradım küser; avrada versem anam küser. Gene de ben, şu bir kiloyu da anama verim de avradım küsünce, ona da bir tokat vurim amma," derken, "al ha" diyep gendi gendine bir tokat atmış amma, o tokad da varıp hırsıza dâmesin mi? Hırsız, tangır tungur, tangır tungur, atdan düşmüş. Amma, hırsız da bunun lafını dinnerimiş. Hırsız, yerinden kalkiyim derken, o sırada herifler uyanmış, hırsızın yanına gelmişler:

"Ulan gadaş, sen nediye geldin?"

"Gardaş, ben beygir hırsızlamiye geldim. Bu adam da tavana çıkdı. Yün dartıyo, bir yandan da gonusuyordu; 'Avradıma versem, anam küser; anama versem avradım küser, diyo. Ben de bunu diniyordum dedi. Bu, bir tokad atdı, bu tokat da geldi beni buldu. Ben de onun uçun atdan düşdüm.'" "Ulan, sen nesin de yün hırsızlıyon çocuk?" demişler, Keloğlan'a. Keloğlan:

"Valla demiş benim anam, bir donuz cıbası beslerdi. Bir gizi da mezere, çökeliğinen kömmüşler. Donuz da gedip gelip onu yerken, anam arkasına düşdü. Varmış, çökeliği bulmuş. Çökeliğin hepiciğini daşırkan daşırkan, daşırkan, altından bir giz çıkmış. Anam onu ipinen sırtına bağlamış, alıp getirmiş. Bana da; 'Deli oğlan, al sana bir giz getirdim, dedi. Gendi de gıza bir ip bağlamış, gapmın arkasına saklanmış. Ben, gizi çığırdım çığırdım, giz ığralanıveriyor, başga bişet etmiyor. Gızın gardaşları da öyle, dinerimiş. Bakdım ki, giz gelmiyor, gene ığralanınca, varıp da buna bir tokat vuruşun, giz ağzı aşşâ düşdü. Bâzından bir yünsük çıkdı. Gizin da elinde bir çökelik sokumu var; 'bacımız çökelikden öldü' diye gardaşları, öyle kömmüşler. Gizi da ben aldım. Çolumuz çocuğumuz oldu, fâkirik, bişeyimiz yok.

Avradın altınını akçasını satdık; yedik, içtik sonra avrat bana dedi ki; 'Babamgılın tavanında, benim şu gadara yünüm varidi. Şu çuvalı al, get de getir, dedi. Avrat öyle dedi, ben de geldim gardaş. Tavana çıkdım, yünneri dartdıydım; bir anama, bir gendine darterikan, bir kilo fazla geldi. Ben de, anama verince, avrat küser diye bir tokat atdımıdı gararbazara atdımıdı, o da geldi bu hırsıza dâdi," demiş.

Oğlanlar, hırsıza, bir biyegir vemişler, Keloğlan'a da:

"O, bizim bacımız olur, bizi ona götür," demişler.

Gayrı herifler, buydaları, yünneri gatırlara, her çeşit yiyecekleri yükletmişler, bacılarının yanına gelmişler. Bacıları, bunnarı görüşün, ne edecânı şaşırmiş, sarmaş dolaş olmuşlar.

Onnar, öyle muratlarına ermişler, bu da böyle bitiyor....

38. KELOĞLAN

Bir varımış, bir yoğumuş, vakd-ı zamanında bir padişahın üç oğlu varımış. Büyük oğlu demiş ki:

"Baba, filan memleketde, bir güzelden bahsediyorlar. Ben, onu görmeye gedicim, bana para ver," diyor.

Vermiş babası, biraz para. Oğlan, parayı almış getmiş. Yemiş, içmiş, boş boş gezmiş. Heç, güzel de görmemiş, bişe de etmemiş, yanına varmamış bile. Geri dönmüş gelmiş. Babası:

"Niyetdin oğlum? demiş.

"Bulamadım baba."

Ortancıl oğlan demiş ki:

"Bana para ver de bir de ben gideyim baba," demiş.

Babası, ona da para vermiş. O da, aynısını yapmış. Fazla fazla, yemiş içmiş, gezmiş tozmuş geri eve gelmiş. En güccük oğlan demiş ki:

"Baba, oriye ben gederim, o güzeli anca ben bulurum. Sen, pariye bana ver," demiş.

"Oğlum, yalnız sana bir nasihatim var. Bir Keloğlan var. O Keloğlan'ı bulmadan getme ha, getme," demiş.

Oğlan, pariye almış, getmiş getmiş, bu Keloğlan'ı bulmuş. Keloğlan demiş ki:

"Bana bir halbır findık al, bir halbır da fisdık al. Sabaha gadar ben onu yersem, sana güzeli gösderirim," demiş.

Oradan, güccük oğlan demiş ki:

"Bundan golay ne var Keloğlan. Yiyecân findığıman fisdık olsun senin," demiş. Getmiş bu oğlan, güzelce isdenenleri almış, gelmiş. Keloğlan bunnarı yemiş: "Hadi bakim, bir tane davar al, önüme düş," demiş. Bunnar getmişler, varmışlar bu güzelin apartmanının altına: "Şimdi, sen benim oyunlarımı tamaş et - demiş Keloğlan- ben yapım, sen dinle. Bana, eveli davarı getir," demiş.

Oğlan, davarı getirmiş. Keloğlan, bunun buynuzundan kesmiye başlamış. Giz, bakmış kine, buynuzundan davar kesiyorlar, hemen çıkıvermiş demiş kine:

"Heey gardaş, davar buynuzundan kesilmez, burdan kesilir," demiş, giz boğazını görsetmiş. Keloğlan, oğlana:

"Bak, giz sana boğazının altını görseldi. Birinci marifet bu," demiş.

Keloğlan, davarı yüzmeye başlarken, gene aynı buynuzundan yüzmeye başlamış. Giz:

"Gardaş, o davar buynuzundan yüzülmez, burdan böyle yüzülür," demiş. Giz, bacanı da göstermiş.

Keloğlan, padişahın oğluna:

"Bak, bacağını da gördün ha," demiş.

Az sonra, başlamış Keloğlan gavırmalık et doğramaya. Başlamış, büyük büyük doğramaya. Giz:

"Gardaş, siz ömrünüzde heç bişe görmediniz mi, şöyle ufak ufak gıyarlar," demiş. Keloğlan:

"Aha, golunu da gösterdi sana demiş. Şimdi, gavurmiye gavuracâk. Sen, benim ağzıma sokacân, ben senin. Sen benim, ben senin. O zaman, yanındaki hizmetçisiyen iner. Hizmetçi bana yedirir, giz da sana yedirir," demiş.

Bunnar, gavurmayı gavırmışlar, aynen dediği gibi ortaya dökmüşler. O, ona, o ona yedirmeye başlamış. Giz demiş ki anca, yanında hizmetçisi varımış:

"Abla abla, bunnar heç ömürlerinde bişe görmemişler. Bunnar yemek yemesini de bilmiyorlar. Aşşâ inek de yemesini öğretmek," demiş.

İnmişler, aynen Keloğlan'ın dediği gimi, giz kendine yedirmiş, hizmetçisi de Keloğlan'a yedirmiş. Keloğlan:

"Bacı, biz bu gün burada yatıcığık. Bizi yatıracak yeriniz var mı?" demiş. Hizmetçi demiş ki:

"Misafir, Tanrı misafiridir, buyurun," demiş.

Bunnara, birer gat yatak vermişler. Keloğlan, padişahın oğluna:

"Yatağa yatdık mıydı, sen ayanı şu tarafa uzat, Ben de ayamı bu tarafa uzatırım. Onun biri gelir, senin yanına yatar, biri de gelir benim yanıma yatar."

Bunnar, yatağa yatmışlar, biri ayanı bir duvara, biri de bir duvara vermiş. Hizmetçi demiş ki:

"Abla abla, gel hele, bunnar yatmasını da bilmiyorlar. Birinin ayâ bu tarafda, birinin ayâ da öte tarafda," demiş.

Anca, giz içeri girivermiş! Giz varmış, padişahın oğlunun gucâna yatmış. Oğlan gizi almış, babasının melmeketine götürmüş. Keloğlan'ın gucâna da hizmetçi giz yatmışımış. O da hizmetçiyi kendi melmeketine götürmüş.

Yemiş, içmiş muradlarına geçmişler.

39. HAMUR BEBEK

Zaman zaman içinde, kalbur saman içinde, cinler cirit oynarken eski hamam içinde; biz ne sağa baktık, ne sola; demir çarık, demir asa düştük yola. Var varanın, sür sürenin, baykuşu çoktur viranenin derken efendimin ağası, bir ayağımı baldıranlara basmayım mı kıyıdır diye... Kuru idim, ıslandım; sel beni neyler! ıslandım, kumdum yel beni neyler! Mangırım yok, pulum yok; el beni neyler! Dostu, düşmanı araladım, bedavadan bir kayık kiraladım. Fış fış kayıkçı; kış kış kayıkçı, kayıkçının küreği, akşama fincan böreği, sabaha bayram çöreği, yesem yesem doymasam, Kabe'ye gitsem gelmesem, zezem ile yusalar, kına ile gömseler. Yok yok kayıkçı, aman çabuk kayıkçı; evde benim etim var; bir yaramaz kedim var; kedim eti yerse, anam beni döverse, vay başıma, hay başıma, neler geldi, neler geçti şu talihsiz başıma...

Bir varmış, bir yokmuş; Allah'ın kulu çokmuş; develer tellal iken, pireler berber iken, ben anamın beşiğini tıngır mıngır sallarken bir memleketin birinde Hılı ile Dili derler bir karı, koca varmış; ikisinin de ağzı var, dili yokmuş, kimseye gözünün üstünde kaşın var demez; yerdeki karıncayı bile incitmekten sakınırlarmış. Bundandır, yedi mahalle onların üstüne titrer, bir dediklerini iki etmezlermiş ya, başkalarına yük olmaktan korktukları için midir, nedir «kaygısız aşım, ağrısız başım!» der, tavada pişirip kulpunda yer, kendi yağlarıyla kavrulup giderlermiş. Malda, masatta gözleri yokmuş ama âhir ömürlerinde olsun, ellerine su dökecek bir evlat verseymiş Allah, dünyalar onların olacakmış. Hani, ne demişlerse yapmış, adaklar adamış, oruçlar tutmuşlar ya, veren Allah, vermemiş iştel

Günlerden bir gün, Hılı çalı çırpı toplar; Dılı da tandır yakıp, ekme yapar. Önü Ramazan ya, ekmeğin ardını aldıktan sonra tekne tekne çörek yapar, çörekliğe dizer; tepsi tepsi börek yapa», börekliğe dizer. Kala kala çuvalın dibinde bir avuç un kalır; yoğurt yok ki, tarhana yoğursun; yumurta yok ki, erişte kessin; kaldırıp atacak değil ya; «neylesem, ne etsem; ne pişirip yesem bu unla?» diye düşünüp dururken aklına bir şey esmez mi! Hemen kocasına seslenir:

_ Hılı der.

Kocası da başını çevirir:

_ Yine ne var, dertli Dılı, der.

_ Ne olacak bre efendi, gayri yaşımız yetmiş, işimiz bitmiş, belimizden aşığı toprak! Kurban olduğum Allah, bize bugüne kadar bir evlat vermedi, vermedi ama yine de ululuğundan umut kesilmez; kuru ağaca yeşil kan süren, neye kadir değil ki... Şimdi, Bismillah deyip şu bir avuç unu da yoğursam, yoğurduğum hamurdan bir bebek yapsam ne dersin? Yapması bizden, yaşatması Allah'tan... Ne yapalım, bugüne dek her çareye başvurduk; bir de bu çareye el atalım da, güvendiğimiz dallar kırılır gelirse, gayri bahtımıza küseriz, der.

Bu söz, kocasının ekmeğine yağ sürer:

_ İlâhi, aklınla yaşayasın, der. Ben seni akıllı bilirdim ya, doğrusu bu kadar bilmezdim. Eloğlu göle yoğurt çalıyor, yoğurt tutuyor da, ne diye bizim tekнемizin hamuru tutmasın; öyle vermeyen Allah, böyle verir inşallah. Şu var ki, bir emek çekeceksin bari yağı, yüzü yerinde olsa da eli, ayağı düz olsa!

Bu ceviz kabuğu doldurmayan lafa karısının kaşları çatılır:

_ Bre Hılı sen de! İnsan evladından emeğini esir eder mi, ben hamurunu istediğinden âlâ yoğururum ama öyle kaşı, gözü yerinde olsun dersen, harcından, borcundan kaçmayacaksın. Haydi şimdi, ben bir bir diyeyim, sen aklını defter et; iki, bir demeden pazara git; elma yanak, elma ister, kiraz dudak kiraz ister! Daha deyim mi, kalem al gel; kaşları kalem olsun, çekilsin! Üzüm al gel; gözleri süzüm süzüm süzülün! Şu bizim huyumuz suyumuz ona yeter ama oğlan olsun dersen, iki tutam olmazsa, bir tutam akıl ister, yok kız olsun dersen, o da çok ister, az ister, herhalde naz ister velâkin bunlar çarşıda satılmaz, mendile konulmaz! Akıl dediğin bulunsa bulunsa, Keloğlan'da bulunur. Naz dediğin de bulunsa bulunsa padişahın kızında bulunur. Bunlardan da alacağını al getir, çalacağını çal gelir, danasına karışma, der.

Karıcığının, bir dediğini iki eder mi? Hılı gider pazara: «Ver komşuna yaz duvara!» der; vereceğini verir, alacağını alır.

Dılı da, geçer teknenin başına, yoğuracağını yoğurur, yapacağını yapar ve götürüp dayar ocağın taşına! Bebek de bebek olur doğrusu. Acep bakmayla doyulur mu ki. Varıp insanın yüzünü, gözünü öpesi, elini, kolunu ktır ktır yiyesi gelir; bizimkilerin ağızları kulaklarına varmış çok mu, evvelallah, bir kana, cana gelse, sevinçten yürekleri yarılmazsa iyidir. Gayri işi, gücü bir yana bırakır, bebeğin başını beklerler. Bir ara karısı:

_ Hıllı der, sana bir şey diyeyim mi? Bebeğimizin gözleri gözüme bakıyor gibi...

Kocası da:

_ Ben de sana diyeyim mi? Dudakları da benim yüzüme gülüyor gibi...

Bu kemküm üstüne, «vakit saat yakın!» deyip, sözüm ona, yavrularına bir ad düşünürler ya, bir türlü bir şey bulup yakıştıramazlar.

Masal bu ya! Onlar bu hay huyda iken bebek dile gelip:

«Benim adım Çıtçıtı! Bey olsun» demez mi! İkisi de neye uğradığını bilemez. Hıllı bir koluna yapışır; Dılı bir koluna... Biri der ben kucağıma alacağım, öbürü der ben kucağıma alacağım; o çeker, bu çeker; derken ne olur, nasıl olur, ne bileyim... Çıtçıtı Bey'in bir kolu Hıllı'nın elinde kalır, bir kolu Dılı'nın. Kendisi de kolsuz, kanatsız düşer, ocaktaki süt tenceresine! Süt köpürür, yere taşar; anası, babası saçını, başını yolar. Olur ya, bunu da bir garip bülbül duyar, vara vara varıp bir gül dalına konar:

_ A Hıllı Hıllı, a dertli Dılı; dünya yıkıldı da, kırk öksüzler bir mağarada mı kaldılar? Ne diye saçınızı, başınızı yoluyorsunuz? Diye sorar. Onlar da bir yumup, iki dökerek:

_ Sorma bülbül, sorma! Çıtçıtı! Bey süte düştü; süt köpürüp yere taşı; biz saçımızı, başımızı yolmayalım da kimler yolsun, deyince bülbül de öyle bir ah ü vah eder, öyle bir ah ü vah eder ki, dağı, taş» yandırır. Bunu da Gülfidan duyar; her yanı diken diken olur.

_ A bülbül, a garip bülbül; gül senin, gülsen senin; ya ne diye inim inim inliyorsun böyle? Diye soracak olur. Bülbül de:

_ Sorma gülüm, sorma; Çıtçıtı Bey süte düşmüş; süt köpürüp yere taşmış; anası, babası saçını yoluyor, ben de ah ü vah etmeyeyim de, ne yapayım, der. Bunu duymaz mı, gülün de beti, benzi solar; rengi, kokusu dağılır. Bunu da bir servi kavak görür; dal dal Gülfidan'ın üstüne eğilir:

_ Ah Gülfidan Gülfidan, dünyada al senin, yeşil senin! Ya ne diye betin, benzin kül kesildi böyle? Diye sorup, soruşturur. Gülfidan da:

Sorma servi kavak sorma; Çıtçıtı Bey süte düşmüş; süt köpürüp yere taşmış; anası, babası saçını başını yolmuş; bülbülün feryadı dağı, taşı yandırıyor, gül, bülbülünden ayrılır mı; ben de elvan elvan rengimi, burcu burcu kokularımı

dağıtıyorum işte deyince, servi kavak da dal dal kırılıp gelir; yaprak yaprak dökülmeye başlar. Bunu da bir çoban çeşmesi duyup, işitir:

_ A servi, a gümüş servi! Dal senin, yaprak senin, şu mübarek toprak senin! Ya ne diye yaz geçip güz demeden kırılıp geliyor; dökülüp gidiyorsun? diye sorar.

Servi kavak da, boynunu büker:

_ Sorma pınar, sorma; Çıtçıtıl Bey süte düşmüş; süt köpürüp yere taşmış; anası, babası saçını, başını yolmuş; bülbülün feryadı dağı, taşı yandırmış; Gülfidan dersin rengini, kokusunu kaybetmiş, ne yapayım, ben de yeşil yeşil yapraklarımı yoluyorum demez mi, çoban çeşmesi de kan ağlamaya başlar. Derken Keloğlan, testisi elinde suya gelir görür ki, ne görsün, pınardan ılgıt ılgıt kan akıyor! Onun da kanı, iliği kurur:

_ Pınar, pınar, dertli pınar; yine hangi Kerem'in ateşi yaktı seni, neden böyle kan akıyorsun? Diye sorar. Çoban çeşmesi de:

_ Sorma Keloğlan, sorma; Çıtçıtı! Bey süte düşmüş; süt köpürüp yere taşmış; anası, babası saçını, başını yolmuş; bülbülün feryadı dağı, taşı yandırmış; Gül-fidan rengini, kokusunu dağıtmış; servi kavak bile dalını yaprağını dökmüş; ben de için için kan ağlıyorum böyle! Deyince, Keloğlan da vurur taşa, kırar testisini ve iki gözü iki pınar ağlamaya başlar.

Bunu da çoban baba görür:

_ A Keloğlan, keleşoğlan; eloğlu baltayı bile taşa vurmuyor; sen vuracak şey bulamadın da testi mi taşa vurdun, ne diye böyle gözyaşı döküyorsun? Deyince Keloğlan yumar gözünü, açar ağzını:

_ Sorma çoban baba, sorma; Çıtçıtı Bey süte düşmüş; beysiz, efendisiz kalırsam diye ağlarım. Süt köpürüp yere taşmış; yağsız, kaymaksız kalırsam diye ağlarım. Hılı ve Dılı saçını, başını yolmuş; başları benim başıma dönerse diye ağlarım. Bülbülün feryadı dağı, taşı yandırmış; bizim tarlalar da tutuşursa diye ağlarım. Gülfidan rengini, kokularını dağıtmış; bayrama gülyağı sürünemezsem diye ağlarım. Servi kavak dalını, yaprağını dökmüş; gölgesinde güvem bitmezse diye ağlarım. Çoban çeşmesi de kan akmaya başlamış; karlı, buzlu sular içemezsem diye ağlarım. Gördün ya şu başıma gelenleri; gayrı ben ağlamayım da kimler ağlasın demiş. Keloğlan'ın böyle iki dizip bir koşması üstüne, çoban:

_ Bre Keloğlan der, seninki de ağlamak mı! Düşün bir, sen, ne gidenlere ağlıyorsun; ne kalanlara... Sen kendine ağlıyorsun kendine! Yok, yağsız, kaymak-sız kalırsam; yok, elsiz, ayaksız kalırsam diye...

Keloğlan, bu söz üstüne kel başını kaşır:

_ İlâhi çoban baba, ya ne diye ağlayacak mışım? Eloğlu gibi, benim de arımdan ağlasınlar diye ağlayacak halim yok ya! Ben gözyaşımı ödünç veremem doğrusu... İnsanın tırnağı varsa, oturup kendi başını kaşımalı; iki gözü varsa, biri ile kendi derdine ağlamalı; bitip, tükenmiyor ki dünyanın derdi, mihneti...

Çoban başını sallar:

_ Keloğlan, der; sen başından büyük laf ediyorsun ama kazın ayağı öyle değil... Öyle olsaydı cümle âlem Çıtçıtı Bey için ah ü zar eder miydi? Şimdi, sen de adam olayım dersen, ne nefsini kayır; ne de elâlemden kendini ayır; ağlayanla ağla; gülenle gül! Daha da yiğitsen, herkesin yorulduğu yere bir han yap. Dünya dönerse, ancak böylelerinin yüzü suyu hürmetine döner, der, bir de Keloğlan döner, bakar ki, ne görsün! Görünürde., ne çoban var, ne sûru var.

O zaman elini başına vurur ve pınarın taşına oturur, bir, çobanın sözünü düşünür; bir de, kendi gözünü... Derken efendim, gaflet uykusundan uyanır; sonra varır Hılı ile Dılı'nın kapısına dayanır.

Çındılıpıt, der, açılır kapı ve hemen ikisinin de eline, eteğine varır:

Ver elini öpeyim baba, der; öper Hılı'nın elini...

_ Ver elini öpeyim ana, der; öper Dılı'nın eteğini ve oturur dizlerinin dibine:

_ Tanımadınız mı beni der; Keloğlan derler bana, her evin oğluyum ben! İlle velâkin bundan geri bir sizin oğlunuz olacağım; dediğiniz yerde ölüp, kal dediğiniz yerde kalacağım!

Keloğlan, bu söz üstüne kel başını kaşır:

_ İlâhi çoban baba! Ya ne diye ağlayacak mışım? Eloğlu gibi, benim de arımdan ağlasınlar diye ağlayacak halim yok ya! Ben gözyaşımı ödünç veremem doğrusu... İnsanın tırnağı varsa, oturup kendi başını kaşımalı; iki gözü varsa, biri ile kendi derdine ağlamalı; bitip, tükenmiyor ki dünyanın derdi, mihneti...

Çoban başını sallar:

_ Keloğlan, der; sen başından büyük laf ediyorsun ama kazın ayağı öyle değil... Öyle olsaydı cümle âlem Çıtçıtı Bey için ah ü zar eder miydi? Şimdi, sen de

adam olayım dersen, ne nefsini kayır; ne de elâlemden kendini ayır; ağlayanla ağla; gülenle gül! Daha da yiğitsen, herkesin yorulduğu yere bir han yap. Dünya dönerse, ancak böylelerinin yüzü suyu hürmetine döner, der, bir de Keloğlan döner, bakar ki, ne görsün! Görünürde., ne çoban var, ne sûru var.

O zaman elini başına vurur ve pınarın taşına oturur, bir, çobanın sözünü düşünür; bir de, kendi gözünü... Derken efendim, gaflet uykusundan uyanır; sonra varır Hılı ile Dılı'nın kapısına dayanır.

Çmdılpt, der, açılır kapı ve hemen ikisinin de eline, eteğine varır:

_ Ver elini öpeyim baba, der; öper Hılı'nın elini...

_ Ver elini öpeyim ana, der; öper Dılı'nın eteğini ve oturur dizlerinin dibine:

_ Tanımadınız mı beni der; Keloğlan derler bana, her evin oğluyum ben! İlle velâkin bundan geri bir sizin oğlunuz olacağım; dediğiniz yerde ölüp, kal dediğiniz yerde kalacağım!

Hılı gözlerine inanamaz, Dılı kulaklarına:

_ Aman oğul; seni bize Allah gönderdi, derler, biri boynuna sarılır; biri bağrına basar ve sonra Hılı, Dılı'ya döner:

_ Gördün mü karıcığım, ben sana Allah'tan umut kesilmez dememiş miydim. Öyle vermeyen Allah böyle verdi, hem öyle bir evlat verdi ki her eve nasip olmaz, bunun gibisi... Yaşarsak, elimize bir tas su verir; ölürsek, arkamızdan mevlit okur; bizim de istediğimiz bu değil miydi, muradımız hâsıl oldu işte der, o günden sonra yer, içer; muratlarına geçerler; gökten üç elma düştü, biri bu masalı dizip koşana, biri okuyup dinleyene; birini de okudum, üfledim, insan çocuğumun ruhuna bağışladım.

40. KAYIKÇI KELOĞLAN

Bir varmış bir yokmuş, evvel zaman içinde bir padişahın iki çocuğu varmış. Bunların biri oğlan biri de dünyalar kadar güzel bir kızmış. Padişah çocuklarını her şeyden çok sever, onların her istediğini yerine getirirmiş. Bir gün padişah şöyle düşünmüş. "Ben oğlum üzülmeyin, sıkılmasın diye bugüne kadar onun hiçbir şeyine karışmadım. Hâlbuki bir gün öldüğüm zaman, memleketin idaresi ona kalacak. Onun bu ülkeyi idare edebilmesi için tecrübeli ve bilgili olması lazım. Şu halde hemen hocalar tutarak zamanın bilgilerini oğluma öğretmeliyim". Padişah bunu düşünür düşünmez hemen vezirini yanına çağırması ve olanı biteni anlatmış. Bu fikir veziri memnun etmiş. Ertesi gün derhal memleketin her tarafına haberler yollamış.

Memleketin en bilgili adamları saraya çağırılmış. Yalnız padişahın oğlu bundan hiç memnun olmamış, hatta üzülmüş. Çünkü o şöyle düşünüyormuş, "Niçin insan canını eziyete sokmalı. İşte babam da okuma yazma bilmiyor. Memleketi idare edemiyor mu, millet de onu pekâlâ seviyor. Meydanda at oynatmak dururken ne diye kafamı yorayım." Hakikaten şehzadenin dünyada en çok sevdiği şey, sarayın meydanlığında at koşturup cirit oynamakmış. Günler geçmiş ve şehzadeye hocalar tutulmuş. Ama o düşündüklerini kimseye söyleyemediğinden, hırslı hırslı sarayın bahçesinde dolaşıyormuş.

Birdenbire bir ağacın dibine uzanmış uyuyan üstü başı gayet perişan, kendi yaşlarında bir genç görmüş. Gencin yüzünden, iyi bir insan olduğu anlaşılıyormuş. Şehzade onu omuzlarından sarsarak uyandırmış ve "Burada kuru toprak üstünde uyuduğuna göre, hiç derdin yok galiba, kimsin sen" demiş. Genç fırlayıp ayağa kalkarak, "Ben keloğlan kulunuz şehzadem, sarayın kayıkçılarındayım, dünyada dertsiz kul olur mu efendim, ama her derdin bir dermanı bulunur elbet. Fakat derdini söylemeyenler bu dermanı bulamazlar" demiş. Bunu duyan şehzade derdini keloğlana anlatmış. Zavallı keloğlan İhımın bir dert olduğuna bir türlü inanmıyormuş. Bunun üzerine şehzadeye, "Aman efendim herkesin derdi bunun gibi olsa, dünyada okuyup öğrenmekten büyük nimet olur mu" demiş. Bunu duyan şehzade birdenbire keloğlanı omuzlarından yakalamış ve "Dur aklıma bir şey geldi. Mademki öyle, benim yerime sen geç.

Hocalar ne bilecekler senin ben olmadığını. Benim esvaplarımı giyersin, ders günleri ben de benim odalarım hiçbir hizmetçinin girmemesini emrederim. Seni gören olmaz siz ders yaparken, ben de istediğimi yaparım" demiş. Şehzade derdine çare bulduğu için çok seviniyormuş, ama bu çok tehlikeli bir iş olduğu için keloğlan itiraz ederek, "Nasıl olur efendim, babanız duyarsa benim başımı uçurtur" demiş. Fakat şehzade onu hiç dinlememiş ve "Hey keloğlan, sana emrediyorum eğer dediklerimi yapmazsan babamdan önce ben senin başını uçururum anladın mı" demiş. Keloğlan zavallı bir emir kuluymuş. Daha fazla itiraz edememiş, ayrıca okumak yazmak, öğrenmek dünyada en çok istediği şeylermiş. Bir de keloğlan padişahın kızını bir gün bahçede dolaşırken görmüş ve ona âşık ol-muşmuş. Onu bir daha göremediği için de üzülüyormuş. Kendi kendine, "Böylece belki onu bir daha görebilirim" diyerek için için sevinmiş.

Günler ve aylar geçmiş. Keloğlan ders günleri şehzadenin odasında giyinip, hazırlanıp hocaları bekliyormuş. Ders bitince de yine aşağı kayığının başına iniyormuş. Fakat şehzadeye her seferinde, yaptığı işin fenalığını anlatıyor, yol yakinken dönmesini söylüyormuş, ama şehzade söz dinlemiyor-muş. Bir gün keloğlan dersini bitirip dışarı çıktığında padişahın kızıyla karşılaşmış. Onu görünce az daha orada pat diye düşüp ölecekmış. Kızın güzelliği sanki onu büyülemiş. Yerlere kadar uzanan sarı saçlarından dolayı keloğlan ona "Sarı Kız" diyormuş. Sarı Kız da keloğlanı o güzel elbiseler içinde çok beğenmiş. Şimdiye kadar sarayda böyle güzel bir adam görmemişmiş. Bu herhalde ağabeyimin arkadaşlarından birisi diye düşünmüş ve "Kardeşimi görmeye gelmiştim" demiş. Keloğlan da kendini toplayarak, "Ağabeyiniz ders biter bitmez bahçeye indiler" diye cevap vermiş.

Keloğlan her sabah güneş doğarken evinden çıkar, kayığına biner ve saraya gelirmiş. Sonra bütün gün yolcu taşır, geç vakit de evine dönermiş. Fakat keloğlanın kayıkla geçtiği bu su bir deniz değil bir gölmüş. Şehir gölün bir kıyısında kuruluymuş. Öbür kıyısı ise saraya aitmiş. Bizim dertli keloğlanımız şimdi içinde ikileşen derdi kimseye söyleyemiyor, bu dert onu yiyip bitiriyormuş. Fakat Keloğlan'ın dert ortakları da yok değilmiş. Bunlar gölün kenarındaki sazlar, kuğular ve kayığın kürekleriymiş. Keloğlan her sabah ve akşam kayığına binince, gözlerini gölün titreşen sularına diker ve derdini sulara şöyle dökermiş: "Çek çek çekirdek

Çekirdeğin içi yok Keloğlanın suçu yok Padişahın nesi var Türlü türlü fesi var At
oynatan oğlu var inci dizen kızı var Padişahı bir görsem Sarı Kızı istesem

Ver o kızı, al o kızı
Ver o kızı, al o kızı

Keloğlan bunu o kadar çok söylemiş ki bütün sazlar, sular ve kuğular bu şarkıyı öğrenmişler. Bu sırada hocalar da padişaha her gün haberler yollayıp, talebeleri olan şehzadenin çok akıllı bir genç olduğundan bahsediyorlarmış. Padişah da bundan çok memnun oluyormuş.

Günlerden bir gün hocalar artık, şehzadeye öğretilecek hiçbir şey kalmadığını, bütün bilgilerini ona verdiklerini söyleyerek, padişahın izin istemişler. Giderlerken de eğer isterse yabancı ellerin bilginlerini davet edip, oğlunu imtihan ettirmesini, oğlunun her imtihanda muvaffak olabileceğini de belirtmişler. Bu haber şehzade ile keloğlanı çok korkutmuş. Her şey meydana çıkınca, haklı olarak kızan padişah keloğlanın kafasını uçurtacaktı.

Şehzade en doğrusunun gidip gerçekleri anlatmak olacağını düşünerek babasına gitmiş. Ondan önce de keloğlana artık saraya gelmemesini, onun kendisini aratacağını, eğer padişah keloğlanı ararsa sakın meydana çıkmamasını söylemiş. Zavallı keloğlan korkuyla evine kaçıp saklanmış. Padişah oğlunu dinledikten sonra o kadar kızmış ki, az daha oğlunu öldürecekmiş. Fakat buna Sarı Kız mani olmuş. Yabancı ellerin bilginleri yavaş yavaş memlekete geliyorlarmış. Şimdi onlar kimi imtihan edeceklermiş. Zavallı adam o gece hiç uyumamış. Ertesi sabah kayıkları hazırlatmış. Padişah şehir tarafına geçecekmiş. Göl, o sabah saatlerce keloğlanı beklemiş. Fakat gelen giden yokmuş. Onun yanık sesiyle söylediği şarkıya o kadar alışmışlar ki, bakmışlar keloğlan gelmiyor, sazlar sahana sallana, kuğular süzüle süzüle, sular titreye titreye bu şarkıyı söylemeye başlamışlar.

Çek çek çekirdek
Çekirdeğin içi yok

Padişah bu şarkıyı duyunca o kadar şaşırılmış ki, her derdini unutuvermiş. Sonra da birdenbire, "Bu şarkının bittiği yere kadar gidelim. Beni aldatan keloğlanı böylelikle bulabiliriz" demiş. Şarkının bittiği yerde kayıklarından inmişler, ilk gördükleri adam onlara keloğlanın evini göstermiş. Padişahın adamları zavallı

keloğlanı kapanıp ağladığı odasından alarak, padişahın huzuruna getirmişler. Dizlerine kapanan keloğlana padişah, "Cezan ölümdür. Senin kafanı uçuracağım. Bir padişahı aldatmanın ne demek olduğunu öğreneceksin" demiş. Fakat akıllı vezir, bu işin imtihan bittikten sonra yapılmasını, çünkü memlekette yabancı bilginlerin huzuruna çıkabilecek başka bir gencin belki bulunamayacağını söylemiş. Bunun üzerine keloğlanın öldürölmesi birkaç gün geri bırakılmış, imtihan günü geldiğinde, padişah bu imtihanı seyretmeye oğlunu tanıyanları çağırmamış.

Yalnız, Sarı Kız bir kapı arkasından içeriyi seyrediyormuş. Birdenbire Keloğlan'ı görünce çok şaşırmış çünkü onu bir gün ağabeyinin odasında görmüş ve o günden sonra da ona aşık olmuş. Keloğlan o gün fevkalade bir imtihan vermiş. Padişah kendisini mahcup etmediği için memnun oluyor ve böyle akıllı bir çocuğu öldürmediğine de seviniyormuş. Salon boşalıp ortada padişah, vezir ve keloğlan kalınca, içeri Sarı Kız girmiş ve babasına keloğlanın canını bağışlaması için yalvarmış. Vezir de aynı şeyi düşünüyormuş. Bunun üzerine padişah, "Ey Keloğlan, görüyorum ki sen memleket için lazım bir adamsın. Seni affediyorum. Benden ne dilerdin" demiş. Keloğlan duyduklarına inanamıyormuş. Dizlerine kapanarak "Sağ ol padişahım" demiş ama arkasını söyleyememiş fakat padişah anlamış. Bir kızına bir de Keloğlan'a bakmış ve gülümsemiş.

Onlar ermiş muradına, biz de erelim muradımıza...

41. KELOĞLAN'IN KAVALI

Ülkelerden bir ülkede uzun kulaklı bir padişah hüküm sürerdi. Kulakları yüzünü öylesine çirkin ederdi ki kimse görmesin diye kavuğunu şakağına kadar geçirdi. Saçının, sakalının uzamasını hiç istemezdi. İstemezdi ama ülke halkına buyruk verdiği gibi, kendi saçı-sakalına da buyruk veremiyordu ki... İki günde sakalı uzuyor, bir haftada saçı büyüyordu. Padişah olduğundan beri, kaç berberin canına kıyılmıştı; sayısını, hesabını kimse bilmiyordu...

Ülkenin uzak kentinde bir berber vardı. .Bir tek o vardı artık. Padişahın adamlarını evinde görünce, zavalıcık, beş çocuğuna sarıldı. Çocuklar ağlaşmağa başladılar. Karısı sesini çıkaramıyordu. Gözyaşlarını yüreğine akıtıyor, tir tir titriyordu. Gelgör ki çare yoktu. Gidecekti. Gidecek, padişahı traş ettikten sonra ölecekti.

Ülkenin en son berberi, üç gün üç geceden sonra, saraya geldi. Attan indi. Şaşkın şaşkın koca saraya baktı. Bu ne göz kamaştıran bir yerdi böyle. Padişahın adamları onu çektiler.

_ Hadi durma, yürü! dediler.

_ Traş odasında, padişahın uzun kulaklarını bir eliyle tutup yüzünü traş etti. Az sonra öleceğini unutmuştu. İşine vermişti kendini. Altın makasla şıkır şıkır, padişahın saçlarını kesti, taradı. Padişah aynaya baktı:

_ Şu uzun kulaklarım olmasa! diye söylendi.

_ Kulaklarınız uzun değil ki, çok yakışıyor size.

Padişah öfkeleni:

_ Konuşmak ne haddine! diye bağırıldı. Buyruk verdi:

_ Tez götürün. Öldürün! Berber ayaklarına kapandı:

_ Ne haddime, padişahım! Bağışlayın beni, beş çocuğum var...

Padişah bir kez daha aynaya baktı:

_ Neden yakışmasın bu-kulaklar bana? Kulaklarını çirkin görmüyordu artık.

Berbere döndü:

Beni traş edenlerin hiçbiri, dedi, senin gibi konuşmadı.

_ Bağışla padişahım! Beş çocuğum var...

_ Seni onlara bağışlıyorum. Akıllı adamsın. Ama sakın gördüğünü söyleme. Sana, bana güzel görünen yüzüm, bu kulaklarım, başkasına çirkin görünür...

Padişah kavuğunu başına geçirdi. Berberin canını bağışladı.

Adama bir at verdiler. Az gitti, uz gitti, üç gün üç gece sonra evine geldi. Karısı, çocukları şenlik yaptılar.

Bir gün, iki gün geçti. Üçüncü günün akşamı padişahın adamları geldiler:

_ Hadj, çoluk çocuğunu al, saraya gidiyoruz. Padişahın sakalı uzadı. Kimseye görünmüyor. Bundan sonra sarayda yaşıyacaksın. Onu birtek sen traş edeceksin. Gümüş kaplamalı bir arabanın içinde saraya geldiler. Çoluk çocuk çok sevinçliydi.

Berber, padişahı traş etti. Padişah pek keyifliydi. Boyuna aynaya bakıyordu:

_ Kulaklarım ne güzel, değil mi? Ne yakışıklı oldunuz padişahım! Çobanlar çirkin olsun. Padişahımızın eşi yoktur.

_ Sen akıllı bir adamsın. Seni gönderdim de ben sakallı kaldım. Kimselere görünemedim.

Padişah, berbere döndü:

_ Neden söylemedin, «Ben gidersem başka traş edecek var mı?» diye buyruk padişahımızdır. Akıllı adamsın

Berber, çoluk çocuğuyla sarayda pek mutluydu.

Padişah da kavuğunu yine şakaklarına kadar geçiriyor, kulakların, kimseye göstermiyordu ama aynaya baktığı zaman artık kendisini yakışıklı görüyordu Berberine güveniyor, onun sözleri aynadaki çirkinliğini götürüyordu.

Böyle böyle yıllar geçiyordu. Padişah bilmiyordu, berberin sıkıntısını karısı, çocukları da bilmiyordu.

Adamcağızın, «Padişahın kulakları iki karış!» diye bağırması geliyor, kendisini zor tutuyordu. Geceleri uyanıyor, avazı çıktığı kadar bağırarak istiyordu.

Karısı:

_ Neyin var? diye sorduğu zaman,

_ Hiç... Hiç... diyordu;

_ Neden bölüyorsun tatlı uykunu?

_ Hiç... Hiç...

_ Böyle, ben de uyuyamıyorum. Bir derdin var senin.

_ Ne derdim olacak? Sarayda yaşayan adamın ne derdi olur ki?

_ Saklıyorsun. Derdi olmayan kişi geceyarısı yataktan sıçrar mı? Ağzını elleriyle sımsıkı tutar mı?

_ Hiç... Hiçbir derdim yok benim...

Bir geceyarısı berber, dayanamadı. Karısının şaşkın bakışları arasında, herkes uyurken nöbetçiler bile uyuklarken, kimselere görünmeden, saraydan çıktı gitti.

Gide gide gitti. Geldi derin, karanlık bir kuyunun başına. Eğildi. Ağzını kuyunun içine uzattı. Avazı çıktığı kadar:

_ Padişahın kulakları iki karış! Padişahın kulakları iki karış! diye bağırdı. Oh! Rahatlamıştı.

Kimseler görmeden geldi saraya," usulcana yatağına girdi.

Günler geçti, hafta oldu. Haftalar, ay, aylar geçti, yıl oldular.

Padişahın ülkesine bir çoban konuk geldi. Elinde bir kaval vardı. Ama kavalını hiç çalmıyordu. Kaldığı handa bir köşede oturuyor, konuşanları dinliyordu.

Adamlardan biri:

_ Sen hiç konuşmuyorsun, dedi. Adımı da bilmiyoruz.

_ Adım Keloğlan, dedi Çoban.

_ Kaval çal da dinliyelim.

_ Koyunlara, kuzulara kaval çalarım.

Bize de çal, biz de dinliyoruz Keloğlan:

Siz koyun, kuzu değilsiniz ki, dedi.

Ha öyle, ha böyle, dedi bir adam. Başkası :

Sen kaval çal, dinliyelim, diye üsteledi. Keloğlan kaval çaldı. Bu nasıl kavaldı-böyle, bu nasıl sestti, hep şaşırdılar. Korkudan birbirinin yüzlerine baktılar. Kaval derin derin söylüyordu:

_ Padişahın kulakları iki karış! Padişahın kulakları iki karmış!

Handakiler başlarına bir iş geleceğinden korktular. Koştular, padişahın adamlarına haber verdiler:

_ Büyük hana Keloğlan geldi. Kavalını öttürüyor, «Padişahın kulakları iki karış, iki karış!» diye. Haberi padişaha götürdüler. Padişah öfkesinden kalktı kalktı, oturdu. Buyruk verdi:

_ Keloğlan'ı yakalayın, getirin!

Padişahın adamları büyük hanın kapısında kalakaldılar. Keloğlan'ın kavalı «Padişahın kulakları iki karış!» diye uzun uzun ötüyordu. Keloğlan'ın onlardan haberi yoktu. Gözlerini yummuş, üflüyordu kavalını. Yanaklarının içinde sanki iki ceviz vardı. Biri gitti:

_ Hadi padişaha gideceğiz! diye bağırdı. Keloğlan duymuyordu. Nasıl duysun? Kavalın sesi daha baskındı. Padişahın öbür adamı Keloğlan'ı tartakladı:

_ Hey, hadi kalk! Keloğlan mısın, nesin? Biri kulağından çekti, biri koluna yapıştı.

_ Ne oluyor? dedi Keloğlan. Kaval çalıyorsun.

_ Çalarsam ne olmuş?

_ Kulakların sağır mı? Duymuyor musun? Bütün ülke ayağa kalktı. Padişahı rezil ettin.

_ Rezil mi ettim? Neden?

_ Onu padişaha söylersin, dedi biri. Padişahın öbür adamı:

_ Eğer canını bağışlarsa, diye ekledi. Keloğlan'ı padişahın karşısına çıkardılar.

_ Keloğlan, Keloğlan dedi padişah. Keloğlan içinden, «Ne olacak bakalım!» diyordu.

Padişah konuşuyordu :

_ Konuklara saygıda kusur etmeyiz. Ülkemizde yer, içer, güler, eğlenir. Dilediği gibi yaşar. Ama konuk kısmı da bize saygılı olmalı. Keloğlan, Keloğlan nereden geldin sen? Kimselerin bilmediğini herkeslere duyurdun. Padişahlığımı iki paralık ettin; benimle eğlenmek ne haddine? .

_ O nasıl söz? dedi Keloğlan. Handa bana, «Kaval çal,» dediler, çalmak istemedim. «Siz koyun, kuzu değilsiniz ki» dedim. «Ha öyle, ha böyle,» dediler. Üstelediler. Ben de çaldım. Seni neden rezil edecek misim?

_ Bu kavalın böyle söylemeyi nereden öğrendi?

Keloğlan omuzlarını kaldırdı. Dudaklarını büzdü:

_ Ne bileyim, dedi. Padişah:

_ Benden korkmuyor musun? diye sordu.

_ Sen bir padişansan, ben de bir Keloğlan'ım. Bakmışsın bir yerde bir çobanım. Koyun, kuzu sürüsüne kaval çalarım. Bazan kendilerini koyun kuzu yerine

koyan insanlar da ister benden kaval çalmayı, onlara da çalarım... Bakmışsın, balıkçılık ederim. Bakmışsın ormanda odun keserim. Bakmışsın bir eşeğe binerim. Gide gide giderim. Adı Ese, kendi köse,boyu kısa bir değirmenciye. Ben bir Keloğlan'ım Kavalıma üflerim, üflerim. Ne bilirim ne söyler? Al, bir de sen üfle! Padişah elinde başka öter...

Padişah kavalı aldı. Ağzına götürdü, çaldı. Gel gör ki, başka ötmez. Söylediği aynıdır:

_ Padişahın kulakları iki karış!

Keloğlan kulaklarını tıkadı, duymak istemedi. Padişah kıpkırmızı kızardı.

Buyruk verdi:

_ Berberi getirin, diye. Berber geldi.

_ Bunu senden başka bilen yoktu, dedi padişah. Söyle bakalım, nasıl duydular bunu? Berber, böyle böyle, diye anlattı.

_ Sonunda dayanamadım. Gittim, karanlık, derin bir kuyuya bağırdım, diye sözünü bitirdi.

Keloğlan:

_ Benim kavalım da duymuş işte, ne bileyim, dedi.

Padişah içini çekti:

_ Kusur benim, dedi. Kulaklarım iki karış. Ne kadar gizlesem bir gün ortaya çıkacaktı. Çok berberin canına kıydım. Ama sen onların en akıllısı çıktın. Bana çirkinliğimi unutturdun. Kendini kurtardın. Gel, sen padişah ol. Keloğlan'ı da başvezir yap. Bu ülkede uzun kulaklı bir padişaktan kendisini kurtarsın. Keloğlan'ın kavalı benim olsun. Bir at verin bana. Alıp başımı gideyim. Gide gide gideyim. Uzak bir köyde kaval çalıp koyunları, kuzuları güdeyim... Padişah aldı başını, gitti. Berber, padişah oldu. Keloğlan da Başvezir...

SONUÇ

Bu çalışmada, Türk masal tipleri arasında ayrıcalıklı ve önemli bir yere sahip olan Keloğlan Masalları incelemeye alınmıştır. Ulaşılabilen pek çok yazılı kaynaktan yapmış olduğumuz geniş çaplı incelemeler sonucu ilk hedef, hemen hemen her yayınevi tarafından sıklıkla ve birbirinin tekrarı niteliğinde basılan ve Keloğlan'a atfedilen masalların orijinalliğini ispat etme yoluna gidilmesidir.

Çeşitli kaynaklardan elde edilen masal metinleri, bilimsel kataloglar kullanılarak değerlendirmeye alınmış ve bu sayede Keloğlan masal karakteristiği belirlenmeye çalışılmıştır. Ancak şunu önemle vurgulamak gerekir ki; çalışma, kaynakçamız dahilinde ulaşabildiğimiz, piyasada baskısı olan eserler dikkate alınarak yapıldığından ortaya çıkan ölçütler bu çalışmanın kapsamında dikkate alınmalıdır.

Bu çerçevede özellikle üçüncü bölümde, masallar “Başlangıç Durumu”ndan “Sonuç Durumu”na kadar ayrıntılarıyla ele alındığı ve sayısal değerlere taşındığı üzere, Keloğlan herhangi bir serüven yaşamak ya da engel aşmak için kendisini harekete geçiren bir unsur ya da olaya ihtiyaç duymaktadır. Serüvenleri yaşamadan ya da engelleri aşmadan önce daha çok pasif ve gelecek kaygısı olmayan bir tip olarak karşımıza çıkarken, bu kesitten sonra aktif, topluma kendini ispatlayarak belirli bir statü edinmiş bir tip olarak görülür. Genel olarak Keloğlan Masalları'nın özelliklerini şu şekilde sıralamak mümkündür:

1. Keloğlan birçok masalında adsızdır.
2. Keloğlan'ın gelir ve eğitim düzeyi düşüktür, muhtemelen ya hiç eğitim almamış ya da çok kısa bir eğitim almıştır.
3. Keloğlan soylu bir aileden gelmemiştir.
4. Keloğlan, bir kahramana göre oldukça tembeldir.
5. Çoğunlukla yaşlı anasından başka kimsesi yoktur.
6. Masallarda kimi zaman başka aile fertlerinden de söz edilir (baba, kız kardeş, erkek kardeş vb.).
7. Keloğlan, karşılaştığı engelleri çoğunlukla aklını kullanarak aşar, bununla birlikte kimi zaman olayların içine tamamen raslantısal bir biçimde dahil olur.

8. Keloğlan kurnaz ve zekidir.
9. Kendisine ve ailesine karşı yapılan kötü tutum ve davranışlara karşılık zalimce ve belki de haince davranmaktan kaçınmaz.
10. Masalın sonunda çoğu kez amacına ulaşan bir tip olarak karşımıza çıkar.
11. Asıl Keloğlan masalında olay örgüsü Keloğlan üzerinden düğümlenir.
12. Keloğlan'ın en önemli düşmanlarından biri Köse'dir. Köse tipi pek çok masalda karşımıza çıkmaktadır. Bazen bir değirmenci, bazen de Keloğlan'a işveren bir ağadır. Ama hangi statüyle karşımıza çıkarsa çıksın Keloğlan'ın düşmanıdır. Onu kandırmaya ve elindekileri almaya çalışırken kendi kazdığı kuyuya kendi düşer.
13. Keloğlan, diğer masallardaki soylu, güçlü, nitelikli ve adeta destansı bir özellik kazanan masal kahramanından çok uzak bir noktadadır.

Toplumlar, masalların sembolik dili vasıtasıyla ve Keloğlan gibi sembolik tipler aracılığıyla hayattan beklentilerini, geleceğe bakış açılarını, hayallerini ve belki de rüyalarını nesilden nesile aktarma olanağına sahip olurlar. Böylesine kendilerinin şekillendirdiği bir alanda tüm fiziksel (kellik) ve bireysel eksikliği (babasızlık vd.) ne rağmen Keloğlan gibi alay edilen, hor görülen ve beğenilmeyen bir tip*, kendisinden beklenmedik bir düzeyde başarılı ve mutlu olur. İnsanoğlunun doğasında var olan üstünlük sağlama güdüsünün adeta timsali haline gelir. İsmi hatırlanmayan bu türden masal kahramanlarının adı da “Keloğlan” olarak anılır.

Yukarıda anlatılanlar da dikkate alındığında Keloğlan masallarının farklı bir yapıya sahip olduğu açıkça görülmektedir. Bu masal tipi alışlagelmiş masal tipinden uzak olmasına rağmen halk tarafından benimsenmiş ve kuşaktan kuşağa aktarılmıştır. Keloğlan, halkın zekâsını, kendine olan güvenini, ona yansıttığı bir tiptir. Böylelikle Keloğlan, masal mekânında yaşayan olağanüstü bir kahraman değil, insanların evlerinde yaşayan, onlar gibi “tarhana çorbası içen” halka yakın, sevimli ve cana yakın bir tip olarak karşımıza çıkar.

* Osmanlı Devleti'nde Enderun'a öğrenci seçilirken çoban oğulları, keller ve köseler alınmaz (Yakuboğlu, 2006: 128).

KAYNAKÇA

AKALIN, Şükrü Halûk ve diğeri (2005a), **Türkçe Sözlük**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

_____, (2005b), **Yazım Kılavuzu**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

AKTAN, Bekir, (tarihsiz), **Keloğlan Masalları**, İskele Yayıncılık, İstanbul.

AKTAŞ, Şerif, (1986), **Edebiyatta Üslûp Ve Problemleri**, Akçağ Yayınları, Ankara.

ALANGU, Tahir, (1967), **Keloğlan Masalları**, Yaylacık Matbaası, İstanbul.

_____, (1968), “*Keloğlan Masalları-Mitostan Kurtuluş Geleceğe Dönüş-*”, **Türk Dili**, Sayı: 207, s. 458-469.

_____, (1990), **Billur Köşk**, Afa Yayınları, İstanbul.

ALPTEKİN, Ali Berat, (1991), **Hayvan Masalları**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

_____, (2002), **Taşeli Masalları**, Akçağ Yayınları, Ankara.

ALSAN, Nebil Fazıl, (1977), **Kel Oğlan -Büyük Çocuk Masalı-**, Gül Matbaası, İstanbul.

AARNE Antti ve Stith Thompson, (1964), **The Types of The Folktale**, Indiana University, Helsinki.

AKSU, Emin, **Keloğlan** [1972], Aksu Yayınevi, İstanbul.

AKSU, M. Cumhur, (1990), **Keloğlan (Serüvenden Serüvene Koşan Keloğlan'ın Eşsiz Masalları)**, Selahattin Yayın Dağıtım, İstanbul.

Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi, (1989), C. 15, Ana Yayıncılık A.Ş., İstanbul.

ARSLAN, Ahmet Ali, (1996), “ ‘*Keloğlan ve Anası*’ adlı Masalın Sibiryada’ daki ‘*Ostyak*’ Varyantı Üzerine”, **Türk Dünyası Tarih Dergisi**, s. 43-48.

_____, (1998), **Kuzey-Doğu Anadolu (Kars) Türk ve Kuzey Britanya Halk Edebiyatlarında Masallar**, Atatürk Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara.

ARTUN, Erman, (2004), **Türk Halk Edebiyatı Nesri**, Kitabevi Yayınları, İstanbul.

- AYDIN, Ergin, (1988), **Keloğlan Masalları**, Gaye Matbaacılık Sanayi ve Tic. A.Ş., Ankara.
- AZİM, Mehmet, (2000), **Keloğlan ve Sihirli Değnek**, Zambak Yayınları, İstanbul.
- BABACAN, Bahadır, (1982), **Keloğlan ile Köse**, Danışman Yayınları, İstanbul.
- _____, (1993a), **Keloğlan Masalları-Altın Heybe-**, Erdem Yayınları, İstanbul.
- _____, (1993b), **Ali Cengiz Oyunu**, Erdem Yayınları, İstanbul.
- _____, (1993c), **Keloğlan İle Kırk Haramiler**, Erdem Yayınları, İstanbul.
- BABACAN, Bahtiyar, (2007), **Keloğlan Masalları-Altın Heybe-**, Erdem Yayınları, İstanbul.
- BAKI, Ayşe, (1966), 1967, [1968], **Keloğlan'ın Meraklı Masalları**, Renk Yayınevi, İstanbul.
- BALİ, Muhan, (1982), **Halk Edebiyatı Nesri**, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum.
- BAŞARAN, Mehmet, (2004), **Keloğlan**, Papirüs Yayınları, İstanbul.
- BİLKAN, Ali Fuat, (2001), **Masal Estetiği**, Timaş Yayınları, İstanbul.
- BİRDOST, İsmail H., (Yayın tarihi yok), **Keloğlan- Masallar-**, Dost Kitaplar, İstanbul.
- BORATAV, P. Naili, (1984), **Köroğlu Destanı**, Adam Yayınları, İstanbul.
- _____, (1992a), **Az Gittik Uz Gittik**, Adam Yayınları, İstanbul.
- _____, (1992b), **Zaman Zaman İçinde**, Adam Yayınları, İstanbul.
- _____, (2000a), **100 Soruda Türk Halk Edebiyatı**, Gerçek Yayınevi, İstanbul.
- _____, (2000b), **Tekerleme**, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.
- _____, (2001), **Masallar 1-Uçar Leyli**, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.
- BOSTAN, Merve, (2002), **Keloğlan Masalları**, Hikmet Neşriyat San. ve Tic. Ltd., İstanbul.
- Bulgaristan Türk Halk Edebiyatı Metinleri I-II**, (1990), (Haz. Prof. Dr. Nimetullah Hafız), Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.
- Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedi**, (1986), C. 13, Gelişim Yayınları, İstanbul.
- BURDURLU, İbrahim Zeki, (1966), **Keloğlan Masalları**, Karınca Matbaacılık ve Ticaret Koll, Şti., İzmir.

- CIBIROĞLU, Yıldız, (2000), “*Keloğlan’ın ‘Saçsız’ Başı ve Tanrıçalar*”, **Evrensel Kültür**, S: 101, s. 58-61.
- COŞKUN, Bahaettin, (1986), **Keloğlan Oyuncu**, Yüksel Yayınevi, İstanbul.
- ÇAKIROĞLU, Atila, (1996), **Keloğlan: Şiir Diliyle Masallar**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- DANIŞMAN, Bedrettin, (1969), **Keloğlan Masalları**, Danışman Yayınları, İstanbul.
- _____, (1971), **Keloğlan Masalları**, Danışman Yayınları, İstanbul.
- DENİZ, Rasim, (1992), **Kayseri Masalları**, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yüksek Lisans Tezi), Kayseri.
- DEVELLİOĞLU, Ferit, (2000), **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat**, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara.
- DİLİBAL, Hilmi, [1970?], **Keloğlan Kuyumcu Çırağı**, Renk Yayınevi, İstanbul.
- DIRLİK, Ünal Şöhret, (2005), **Masallarımız**, Dirlik Yayınları, Denizli.
- DOĞRAMACIOĞLU, Hüseyin, (2001), **Kilis Masalları (Derleme ve Tahlil Çalışması)**, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Gaziantep.
- DÖKMEN, Üstün, (2006), **İletişim Çatışmaları ve Empati**, Sistem Yayıncılık, İstanbul.
- DURBİLMEZ, BAYRAM, (2006), “*Somut Olmayan Kültür Mirası: Halk Hikâyeciliği ve Kars Yöresi Âşıkları*”, **Mitten Meddaha Türk Halk Anlatıları Uluslar arası Sempozyum Bildirileri**, Gazi Üniversitesi THBMER Yayını, Ankara, s.341-364.
- DURMUŞ, Fatih M., (2004), **Türk Masalları**, Dünya Yayınları, İstanbul.
- DUYMAZ, Ali, (1996), **Nevruz Bey Hikâyesi (İnceleme-Metinler)**, Millî Folklor Yayınları, Aydın.
- EBERHARD, W ve P.N.Boratav, (1953), **Typen türkischer Volksmärchen**, Viesbaden.
- EGELİ, Münir Hayri, (1977), **Keloğlan Masalları**, Kitabevleri Koll. Şti. İnkılâp ve Aka, İstanbul.
- ELÇİN, Şükrü, (1986), **Halk Edebiyatına Giriş**, Ankara.
- ELMAS, Yılmaz, (1990), **Bizim Keloğlan**, Cem Yayınevi, İstanbul.

EMİROĞLU, Seyit, (1996), **Meram İlçesi (Konya) Masalları Üzerinde Bir İnceleme**, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Doktora Tezi), Konya.

ERDEM, Kerim Aydın, (1977), **Keloğlan İle Anası**, Kültür Bakanlığı Yayınları-Başbakanlık Basımevi, Ankara.

ERGUN, Melih, (1985), **Keloğlan İle Dev Anası**, Ergun Yayınları, Ankara.

FEYZOĞLU, Osman Güngör, **Keloğlan Kaf Dağı Yollarında**, Matbaa' 81 Tesisleri, (Yayın yeri yok).

FİKRİ, Hülya, (1984), **Keloğlan Koca Dev'in İnde**, İnkılâp ve Aka Yayınevi, İstanbul.

GÖÇMEN, Olcay, (1981), **Keloğlan Masalları- Keloğlan ve Anneler Günü-**, Mini Çocuk Dizisi Keloğlan Serisi, İstanbul.

_____, (1981), **Keloğlan Masalları- Keloğlan'ın Ödülü-**, Mini Çocuk Dizisi Keloğlan Serisi, İstanbul.

_____, (1981), **Keloğlan Masalları- Keloğlan'ın Fasulyesi-**, Mini Çocuk Dizisi Keloğlan Serisi, İstanbul.

_____, (1981), **Keloğlan Masalları- Keloğlan'ın Çomakları-**, Mini Çocuk Dizisi Keloğlan Serisi, İstanbul.

_____, (1981), **Keloğlan Masalları- Keloğlan'ın Dişçiden Korkmaz-**, Mini Çocuk Dizisi Keloğlan Serisi, İstanbul.

_____, (1981), **Keloğlan Masalları- Keloğlan'ın Bisikleti-**, Mini Çocuk Dizisi Keloğlan Serisi, İstanbul.

_____, (1981), **Keloğlan Masalları- Keloğlan Oduncu -**, Mini Çocuk Dizisi Keloğlan Serisi, İstanbul.

_____, (1981), **Keloğlan Masalları- Keloğlan Okula Gidiyor-**, Mini Çocuk Dizisi Keloğlan Serisi, İstanbul.

_____, (1981), **Keloğlan Masalları- Keloğlan'ın Ceketini-**, Mini Çocuk Dizisi Keloğlan Serisi, İstanbul.

_____, (1981), **Keloğlan Masalları- Aslan Keloğlan -**, Mini Çocuk Dizisi Keloğlan Serisi, İstanbul.

GÖDE, Halil Altay, (1997), **Yalvaç Masalları Üzerine Bir İnceleme**, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Isparta.

GÖKALP, Ziya, (1974), **Altın Işık (Halk Masalları)**, Baha Matbaası, İstanbul.

GÖKTULGA, F. Celâliddin, (1939), **Keloğlan Çanakkale Muharebelerinde**, Ülkü Basımevi, İstanbul.

GÖKŞEN, Esra, (1996), **Keloğlan Sihirli Gömlek**, Erdem Yayınları, İstanbul.

_____, (1996), **Keloğlan Devlere Karşı**, Erdem Yayınları, İstanbul.

_____, (1996), **Keloğlan Padişahın Emrinde**, Erdem Yayınları, İstanbul.

_____, (1996), **Keloğlan ile Hanım Sultan**, Erdem Yayınları, İstanbul.

_____, (1996), **Keloğlan ile Kırk Haramiler**, Erdem Yayınları, İstanbul.

_____, (1996), **Keloğlan İlim Peşinde**, Erdem Yayınları, İstanbul.

_____, (1996), **Keloğlan'ın Duası**, Erdem Yayınları, İstanbul.

_____, (1996), **Keloğlan Suskunlar Ülkesinde**, Erdem Yayınları, İstanbul.

_____, (1996), **Keloğlan ile Değirmenci**, Erdem Yayınları, İstanbul.

_____, (1996), **Keloğlan Kurda Karşı**, Erdem Yayınları, İstanbul.

_____, (2003), **Keloğlan Masalları**, Erdem Yayınları, İstanbul.

GÜLER, Mehmet, (1986), **Keloğlan Keleşoğlan**, Özyürek Yayınevi, İstanbul.

GÜLERYÜZ, Mümtaz, (2005), **Keloğlan Masalları**, Nehir Yayınları, İstanbul.

GÜLENSOY, Hatice, (Yayın tarihi yok), **Keloğlan Masalları-Hiç-**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.

GÜNAY, Umay, (1975), **Elâzığ Masalları**, Atatürk Üniversitesi Basımevi, Erzurum.

_____, (1998), **Türk Dünyası El Kitabı**, 3.cilt, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, s. 425-438.

GÜNEY, Eflâtun Cem, [1955?], **Keloğlan Masalları-Açıl Sofram Açıl ve Congoloz Baba**, Doğan Kardeş Yayınları, İstanbul.

_____, (1992), **Masallar**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

_____, (2006), **Evvel Zaman İçinde**, Kapadokya Yayıncılık, Ankara.

İleri Yavrutürk, (1976), Yayın yeri yok, S. 1-21.

İngilizce-Türkçe Sözlük, (1999), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

İPEK, Emel, (2004), **En Güzel Keloğlan Masalları**, Papatya Yayınları, İstanbul.

- _____, (2005), **Keloğlan Masalları**, Karanfil Yayınları, İstanbul.
- KAPAN, Mustafa, (1965), **Keloğlan-Masal ve Hikâyeler-**, Çevre Yayınları, Bursa.
- KAPLAN, Mevlüt, (1997), **Keloğlan Talih Peşinde**, Özgür Eğitim Yayınları, İzmir.
- _____, (1997), **Keloğlan Yedi Can Alan**, Özgür Eğitim Yayınları, İzmir.
- _____, (1997), **Keloğlan Açıl Sofram Açıl**, Özgür Eğitim Yayınları, İzmir.
- _____, (1997), **Keloğlan Bilicibaşı**, Özgür Eğitim Yayınları, İzmir.
- KARA, Ruhi, (1996), **Erzincan Masalları**, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Doktora Tezi), Erzurum.
- KARABIYIK, Erol Ünal, [1986], **Keloğlan'ın Kısmeti**, Üner Yayınları, Ankara.
- _____, [1986], **Keloğlan'ın İntikamı**, Üner Yayınları, Ankara.
- _____, [1986], **Keloğlan Tık Sopam**, Üner Yayınları, Ankara.
- _____, [1986], **Keloğlan Susuz Şehirde**, Üner Yayınları, Ankara.
- _____, [1986], **Keloğlan İle Köse**, Üner Yayınları, Ankara.
- _____, [1986], **Keloğlan İle Padişah**, Üner Yayınları, Ankara.
- _____, [1986], **Keloğlan İle Dev**, Üner Yayınları, Ankara.
- _____, [1986], **Keloğlan'ın Oduncu**, Üner Yayınları, Ankara.
- _____, [1986], **Keloğlan Yemen'de**, Üner Yayınları, Ankara.
- _____, [1986], **Keloğlan İle Dostları**, Üner Yayınları, Ankara.
- KARTAL, Numan, (1976), **Keloğlanın Allı Gelini**, Çeltüt Mat. Koll. Şti., İstanbul.
- _____, (1987), **Aslan Keloğlan**, Yuva Yayınları, İstanbul.
- _____, [1996?], **Keloğlan'ın Düşü**, İnkılâp Kitabevi, İstanbul.
- KAVAKLIGİL , Cemalettin E., (2004), **Keloğlan Korucubaşı**, Bu Yayınevi, İstanbul.
- _____, (2004), **Keloğlan'ın Kavalı**, Bu Yayınevi, İstanbul.
- KAYA, Doğan (2007), **Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü**, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Keloğlan Fairy Tales**, (Basım tarihi yok), (Edited by: Michael Wray / Translated by: Turgay Evren-Kezban Evren), Damla Yayınevi.
- Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü I**, (1991), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Keloğlan Masalları 1**, (1952), Emek Basım Yayınevi, Ankara.
- Keloğlan Masalları- Akıl kutusu-**, (1953; 2bs.[1955]), Doğan Kardeş, İstanbul.

- Keloğlan Masalları –Keloğlan ile Köse-**, [1958?], Emek Basım Yayınevi, Ankara.
- Keloğlan Masalları**, (1959), Emek Basım-Yayınevi, Ankara.
- Keloğlan**, (1963), Emek yayınları, Ankara.
- Keloğlan'ın Serüvenleri**, (1977), Deniz Yayınları, İstanbul.
- Keloğlan Masalları -Keloğlan ile Köse-**, (1982), Danışman Yayınları, İstanbul.
- Keloğlan Masalları -Keloğlan-**, (1982), Genel Yayıncılık, İstanbul.
- Keloğlan Masalları**, (1983), Serhat Kitap Yayın ve Dağıtım A.Ş., İstanbul.
- Keloğlan Masalları**, (1984), Cumhuriyet Matbaacılık ve Gazetecilik A.Ş., İstanbul.
- Keloğlan Masalları- Keloğlan Ezberi**, [1984?], Ögün Çocuk Yayınları, Ankara.
- Keloğlan Masalları**, [1984?], Ögün Çocuk Yayınları, Ankara.
- Keloğlan Masalları**, (1984), [1991], Ünlü Kitabevi, İstanbul.
- Keloğlan Masalları- Açıl Sofram Açıl-**, (1985), Başak Yayınevi, İstanbul.
- Keloğlan Masalları- Keloğlan'ın Tavuğu-**, (1985), Başak Yayınevi, İstanbul.
- Keloğlan Masalları- Keloğlan İle Hint Padişahı-**, (1985), Başak Yayınevi, İstanbul.
- Keloğlan Masalları- Keloğlan İle Delioğlan-**, (1985), Başak Yayınevi, İstanbul.
- Keloğlan Masalları- Keloğlan İle Devler-**, (1985), Başak Yayınevi, İstanbul.
- Keloğlan Masalları- Unutkanlığın Cezası-**, (1985), Başak Yayınevi, İstanbul.
- Keloğlan Masalları- Ali Cengiz Oyunu-**, (1985), Başak Yayınevi, İstanbul.
- Keloğlan Masalları- Keloğlan İle Değirmenci-**, (1985), Başak Yayınevi, İstanbul.
- Keloğlan Masalları**, (1986), Ünlü Kitabevi, İstanbul.
- Keloğlan Masalları- Keloğlan-**, (1990), Meram Yayıncılık, İstanbul.
- Keloğlan Masalları-Keloğlan Bilici Başı-**, (1990), Kurtuluş Yayınları, Ankara.
- Keloğlan Masalları -Keloğlan'ın Fendi Cambazı Yendi-**, (1990), Kurtuluş Yayınları, Ankara.
- Keloğlan Masalları -Keloğlan Padişah Kızı ile-**, (1990), Kurtuluş Yayınları, Ankara.
- Keloğlan Masalları -Keloğlan Dağlar Padişahı-**, (1990), Kurtuluş Yayınları, Ankara.
- Keloğlan Masalları -Kül Kedisi-**, (1993), Kurtuluş Yayınları, Ankara.
- Keloğlan Masalları -Tuz Ölçeği-**, [1990?], Kurtuluş Yayınları, Ankara.
- Keloğlan Masalları- Fildişinden Saray-**, (1992), Ünlü Kitabevi, İstanbul.

- Keloğlan Masalları- Ali Cengiz Oyunu-**, (1992), Ünlü Kitabevi, İstanbul.
- Keloğlan Masalları- Keloğlan İle İhtiyar-**, (1992), Ünlü Kitabevi, İstanbul.
- Keloğlan Masalları- Keloğlan'ın Kavalı-**, (1992), Ünlü Kitabevi, İstanbul.
- Keloğlan Masalları- Keloğlan İle Padişah Kızı-**, (1992), Ünlü Kitabevi, İstanbul.
- Keloğlan Masalları**, [1998], Doğuş Kültür Hizmetleri, İstanbul.
- Keloğlan Masalları- Keloğlan ve Kırk Haramiler-**, (2000), Altın Kitaplar, İstanbul.
- Keloğlan Masalları- Keloğlan ve Anka Kuşu-**, (2000), Altın Kitaplar, İstanbul.
- Keloğlan Masalları- Keloğlan Devler Ülkesinde-**, (2000), Altın Kitaplar, İstanbul.
- Keloğlan Masalları- Keloğlan ve Büyülü Kuş-**, (2000), Altın Kitaplar, İstanbul.
- Keloğlan**, (2004), Yuva Yayınları, İstanbul.
- Keloğlan Masalları, Padişahın Kayıp Kızları**, (2007), Timaş Yayınları, İstanbul.
- Keloğlan Masalları, Kuyudaki Dev**, (2007), Timaş Yayınları, İstanbul.
- Keloğlan Masalları, Keloğlan İle Canbazlar**, (2007), Timaş Yayınları, İstanbul.
- Keloğlan Masalları, Hazinele Sultanı**, (2007), Timaş Yayınları, İstanbul.
- Keloğlan Masalları, Keloğlan İle Talihsiz Şehzade**, (2007), Timaş Yayınları, İstanbul.
- Keloğlan Masalları, Ali Cengiz Oyunu**, (2007), Timaş Yayınları, İstanbul.
- Keloğlan Masalları, Keloğlan İle Dev**, (2007), Timaş Yayınları, İstanbul.
- Keloğlan Masalları, Dev Anası**, (2007), Timaş Yayınları, İstanbul.
- Keloğlan Masalları, İncili Yorgan**, (2007), Timaş Yayınları, İstanbul.
- Keloğlan Masalları, Değirmenin Cinleri**, (2007), Timaş Yayınları, İstanbul.
- KORGUNAL, Muharrem Zeki, (1942), **Keloğlan Masalları**, Sinan Matbaası, İstanbul.
- KÖKLÜGİLLER, Ahmet, (1983), **Keloğlan İle Topal Dev**, Milliyet Yayınları, İstanbul.
- KÖKSAL, Hasan, (1991), "*Halk Masalları ve Hikâyelerinin Değişmez İki Karakteri: 'Keloğlan' ve 'Köse'*", **Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi**, s. 241-254.
- KÖKSEL, Behiye, (1995), **Gaziantep Masalları Üzerine Bir İnceleme**, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Konya.
- KUNOS, Ignacz, (1973), **Keloğlan Masalları** (Derleyen: Gani YENER), İnkılâp ve Aka Kitabevleri Koll. Şti., İstanbul.

KURTULUŞ, Ahmet, (1984), **Keloğlan Keleş Oğlan-Keloğlan Masalları-**, Kandil Grafik-Yayıncılık- Matbaacılık LTD. ŞTİ., Ankara.

MAKAS, Zeynelâbidin, (2000), **Türk Dünyasından Masallar (Metin-İnceleme)**, Kitabevi Yayınları, İstanbul.

MEHMETOĞLU, Serdar, (2003), **Keloğlan Masalları**, Gizem Çocuk Yayınları, İstanbul.

Meydan Larousse, (1972), C. 8, Meydan Yayınevi, İstanbul.

OĞUZ, Berkay, (2005), **Unutulmayan Keloğlan Masalları**, Mavi Yelken Yayıncılık, İstanbul.

ORALOĞLU, Lale, (1992), **Keloğlan'ın Eşeği**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

ORUÇ, Şerif,(2000), "*Avrupa Masallarının Üslûp Özelliklerini İnceleyen Bir Masal Araştırmacısı: Max Lüthi*", **Türk Kültürü**, S. 444, s. 221-228.

OURAKOVA, Lazzat, (2001), **Anadolu'daki Keloğlan Masalları ile Kazakistan'daki Tazşa Bala Masallarının Mukayesesi**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

ÖGEL, Bahaeddin, (1976), "*Keloğlan Masal Motifinin Eski Türk Kökenleri*",**I. Uluslar arası Türk Folklor Kongresi Bildirileri**, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, s. 265-268.

_____, (1995), **Türk Mitolojisi I-II**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.

ÖNAL, M. Naci, (2006), "*Masallardaki Engeller Üzerine Bir Araştırma*" **Mitten Meddaha Türk Halk Anlatıları Uluslar arası Sempozyum Bildirileri**, Gazi Üniversitesi THBMER Yayını, Ankara, s.183-197.

_____, **Romanya Dobruca Folklor Arşivi**.

ÖNAY, Yılmaz, (1995), **Van Masalları Üzerine Bir Araştırma**, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Van.

ÖREN, Gül, (1984), **Keloğlan- Son Güreş-**, Deniz Yayınları, İstanbul.

ÖZCAN, Akgül, (1991), **Eine Vergleichende studie der ausgewaehlten original türkischen "Keloğlan Masalları" von T. Alangu mit den neuen deutschen Versionen "Keloğlan in der Bundesrepublik" und "Keloğlan ile Silvia" von Y. Feyzioğlu**, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

- ÖZÇELİK, Mehmet, (1993), **Afyonkarahisar Masalları Üzerine Bir Araştırma**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Konya.
- _____, (2004), **Afyonkarahisar Masalları**, Fakülte Yayınevi, Isparta.
- ÖZÇELİK, Mustafa, (2006), **Keloğlan Masalları**, Beyan Yayınları, İstanbul.
- ÖZDOĞAN, Emre, (2006), **Keloğlan ve Altın Ok**, Farklı Yayıncılık, İstanbul.
- _____, (2006), **Keloğlan ve Tütsülü Köşk**, Farklı Yayıncılık, İstanbul.
- _____, (2006), **Keloğlan ve Büyülü Kemer**, Farklı Yayıncılık, İstanbul.
- ÖZKAN, Hakkı, (1979), **Keloğlan Masalları**, Nil Yayınevi, İstanbul.
- _____, (1980), **Keloğlan'ın Talihi**, Nil Yayınevi, İstanbul.
- _____, (1981), **Keloğlan Masalları-Altın Kuş-**, May Yayınları, İstanbul.
- _____, (1989), **Keloğlan Masalları**, Nil Yayınevi, İstanbul.
- ÖZTÜRK, Tuncay vd., (2003), **Keloğlan ve Sihirli Saçlar**, Dilset Yayınları, İstanbul.
- PROPP, Vladimir, (2001), **Masalın Biçimbilimi- Olağanüstü Masalların Yapısı-** (Çev. Mehmet Rifat-Sema Rifat), Om Yayınları, İstanbul.
- RADLOFF, Wilhelm ve Ignaz Kúnos, (1998), **Proben VIII**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- SAKAOĞLU, Saim, (1983), **Kıbrıs Türk Masalları**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- _____, (1999), **Masal Araştırmaları**, Akçağ Yayınları, Ankara.
- _____, (2002), **Gümüşhane ve Bayburt Masalları**, Akçağ Yayınları, Ankara.
- SALMAN, Engin, (1973), **Keloğlan Masalları- Keloğlan İstanbul'da**, Coşkun Dağıtım, İstanbul.
- _____, (1976), **Keloğlan Masalları- Dev Anası-**, Coşkun Dağıtım, İstanbul.
- _____, (1976), **Keloğlan Masalları-Aksakallı Cüceler-**, Coşkun Dağıtım, İstanbul.
- _____, (1976), **Keloğlan Masalları-Peri Kızları-** Coşkun Dağıtım, İstanbul.
- SARIÇİÇEK, Fevzi, (1997), **Arapgir Masalları (İncelemeler ve Metinler)**, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Erzurum.
- SARIYÜCE, Hasan Lâtif, [1982?], **Keloğlan: Tabla Kavuk**, Anadolu Matbaacılık Yayıncılık Ltd. Şti., Ankara.

_____, (1987), **Keloğlan Deliler Ülkesinde**, Anadol Matbaacılık Yayıncılık Ltd. Şti., Ankara.

_____, (1987), **Keloğlan'ın Seçme Hikâyeleri**, Anadol Matbaacılık Yayıncılık Ltd. Şti., Ankara.

_____, (1993), **Anadolu Masalları**, 1.Cilt, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara.

_____, (2001), **Keloğlan Masalları-Büyülü Sofra-**, Bilgi Yayınevi, Ankara.

_____, (2001), **Keloğlan Masalları-Deliler Ülkesinde-**, Bilgi Yayınevi, Ankara.

SEVER, Mustafa, (1995), **Erciyes Yöresi Masallarında Tipler**, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.

SEYİDOĞLU, Bilge, (2006), **Erzurum Masalları**, Dergâh Yayınları, İstanbul.

_____, (1986), "*Masal*", Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, 6. Cilt, İstanbul, 149-153.

SEZER, Sennur ve Adnan ÖZYALÇINER, (2007), **Masal Evi**, Alfa Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti., İstanbul.

SINCLAIR, Meriam, (1999a), **Ali Jengiz and His Magic Tricks**, Selt Publishing, İstanbul.

_____, (1999b), **Keloğlan and The Magic Board**, Selt Publishing, İstanbul.

_____, (1999c), **Keloğlan and The Magic Hairs**, Selt Publishing, İstanbul.

SİVASLIOĞLU, Aziz, (Yayın tarihi yok), **Dünya Masalları- Kahraman Keloğlan**, Hobi Yayınları, İstanbul.

SOYIÇ, Seda, (2004), **Keloğlan**, Tramvay Yayıncılık, İstanbul.

SÖNMEZ, Tekin, (1981), **Keloğlan Bir Destan**, Yansıma Yayınları, [İstanbul].

Şemseddin Sâmî, **Kâmus-ı Türkî**, 1996s. 1288-1289, Çağrı Yayınları, Gündoğdu Matbaası, İstanbul.

ŞİMŞEK, Esmâ, (2001), **Yukarıçukurova Masallarında Motif ve Tip Araştırması**, 2 Cilt, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

_____, "*Masalların Sembolik Dili Bağlamında Keloğlan Tipi Üzerine Bir Değerlendirme*", **VII. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi 26-30 Haziran**, Gaziantep 2006.(ŞİMŞEK, Esmâ, "*Masalların Sembolik Dili Bağlamında Keloğlan*

Tipi Üzerine Bir Değerlendirme", İtaki, Yıl: 1, Sayı: 2, Şubat-Nisan, Ankara 2007, 61-73.)

TANER, Nuri, (1988), **Masal Araştırmaları – Folktale Studies I**, Art-San Yayın ve Ticaret, İstanbul.

_____, (1997), "*Türk Masallarında Anlatım Biçimlerine Göre Köse Tipi ve Keloğlan ile Köse Tipinin Karşılaştırılması*", **V. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Halk Edebiyatı Seksiyon Bildirileri II**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

TELCİ, Mefra, (1973), **Keloğlan'la Padişahın Kızı**, Arkın Kitabevi, İstanbul.

TEMEL, Halil İbrahim, (2007), **En Güzel Keloğlan Masalları**, Uğurböceği Yayınları, İstanbul.

TERZİ, Fikret (2006), **Keloğlan**, Mitos Boyut Yayınları, İstanbul.

TEZEL, Naki, (1936), "*Keloğlan Masalları*", Halk Bilgisi Haberleri, Bürhaneddin Matbaası, S. 58-59, s. 153-159; 169-178, İstanbul.

_____, (1971), **Türk Masalları 2**, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul.

TODOROV, Tzvetan, (2004), **Fantastik- Edebi Türe Yapısal Bir Yaklaşım-**, Metis Yayınları, İstanbul.

TOKMAKÇIOĞLU, Erdoğan, (1982), **Keloğlan Masalları-Ali Cengiz Oyunu-**, Cem Yayınevi, İstanbul.

TÜRKMEN, Fikret, (1995), **Âşık Garip Hikâyesi (İnceleme-Metin)**, Akçağ Yayınları, Ankara.

_____, (1998), **Tahir ile Zühre (İnceleme-Metin)**, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara.

_____, (2001), "*Romanya Tatarları Arasında Yaşayan Ortak Destan ve Hikâyelerimiz*", **Türk Dili**, S. 600, Ankara.

UYSAL, Ahmet, (1980), **Keloğlan'ın Düşü**, Güneş Yayıncılık, İstanbul.

_____, (1981), **Keloğlanın Diliyle**, Can Yayınları, İstanbul.

_____, (1988), **Kurnaz Keloğlan'ın Oyunları**, Bilgi-Başarı Çocuk Yayınları, İstanbul.

_____, (1988), **Kurnaz Keloğlan İle Padişah Kızı**, Bilgi-Başarı Çocuk Yayınları, İstanbul.

_____, (1988), **Kurnaz Keloğlan İle Değirmenci Köse**, Bilgi-Başarı Çocuk Yayınları, İstanbul.

_____, (1988), **Kurnaz Keloğlan İle Harami Vezir**, Bilgi-Başarı Çocuk Yayınları, İstanbul.

_____, (1988), **Kurnaz Keloğlan ile Ali Cengiz**, Bilgi-Başarı Çocuk Yayınları, İstanbul.

_____, (1988), **Kurnaz Keloğlan'ın Kavalı**, Bilgi-Başarı Çocuk Yayınları, İstanbul.

_____, (1988), **Kurnaz Keloğlan'ın Küheylanı**, Bilgi-Başarı Çocuk Yayınları, İstanbul.

_____, (1988), **Kurnaz Keloğlan'ın Mavi Güvercini**, Bilgi-Başarı Çocuk Yayınları, İstanbul.

_____, (1988), **Kurnaz Keloğlan İle Kargası**, Bilgi-Başarı Çocuk Yayınları, İstanbul.

_____, (1988), **Kurnaz Keloğlan İle Karnı Keçeli Hayalet**, Bilgi-Başarı Çocuk Yayınları, İstanbul.

_____, (1992), **Bizim Keloğlan Geçimsiz Padişaha Karşı**, (3bs.), Bilgilik Yayıncılık, İstanbul.

_____, (1992), **Bizim Keloğlan İle Çöl Haydutları**, (3bs.), Bilgilik Yayıncılık, İstanbul.

_____, (1992), **Bizim Keloğlan İle Koca Dev**, (3bs.), Bilgilik Yayıncılık, İstanbul.

_____, (1992), **Bizim Keloğlan'ın Eşeği**, (3bs.), Bilgilik Yayıncılık, İstanbul.

_____, (1992), **Bizim Keloğlan'ın Koca Öküzü**, (3bs.), Bilgilik Yayıncılık, İstanbul.

_____, (1992), **Bizim Keloğlan İle Dev Anası**, (3bs.), Bilgilik Yayıncılık, İstanbul.

_____, (1992), **Bizim Keloğlan İle Haydutlar**, (3bs.), Bilgilik Yayıncılık, İstanbul.

_____, (1992), **Bizim Keloğlan Haramilere Karşı**, (3bs.), Bilgilik Yayıncılık, İstanbul.

_____, (1992), **Bizim Keloğlan İle Kelce Tosun**, (3bs.), Bilgilik Yayıncılık, İstanbul.

UYSAL, Hasan, (1992), **Bizim Keloğlan İle Lildirimlikli Karınca**, (3bs.), Bilgilik Yayıncılık, İstanbul.

UYSAL, Mürşide, (1998), **Resimli Keloğlan Masalları**, Uysal Kitabevi, Konya.

WALKER, Barbara K., (1993a), **Turkish Folk-tales**, Oxford University Press, UK.

_____, (1993b), **The Art of the Turkish Tale**, Texas Tech University Press, WA.

Webster's Encyclopedic Unabridged Dictionary Of The English Language, (1994), Gramercy Books, Random House Value Publishing Inc., New Jersey.

WELLEK, R. ve Austin Warren, (1983), **Edebiyat Biliminin Temelleri**, (Çev. Ahmet Edip Uysal), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.

YAKUBOĞLU, Kenan, (2006), **Osmanlı Medrese Eğitimi ve Felsefesi**, Bilimevi Basın Yayın, İstanbul.

YALÇIN, Ayhan, (1985), **Bizim Keloğlan**, Yavruma Hikâyeler Öğütler- Cep Kitapları, İstanbul.

YAVUZ, Muhsine Helimoğlu, (2002), **Masallar ve Eğitimsel İşlevleri**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

YETKİLİ, S., Metin, (1973), **Bütün En Güzel Masalları İle Keloğlan**, Şenyıldız Yayınevi, İstanbul.

YEŞİLDAĞ, Yılmaz, (1998), **Keloğlan İle Cinler Padişahı**, Engin Yayıncılık, İstanbul.

YILMAZ, Duran, (2004), **Keloğlan Ak Ülke**, Yuva Yayınları, İstanbul.

YURDATAP, Selâmi Münir, (1937), **Kel Oğlan İle Kara Çomak Hikâyesi**, Bozkurt Matbaası, İstanbul.

_____, (1968, 2bs. 1972), **Keloğlanın En Güzel ve En Meraklı Masalları**, Şenay Matbaası, İstanbul.

YURT, Zafer, (1998), **Keloğlan**, Nurdan Yayınları, İstanbul.

_____, (1994), **Keloğlan ve Kırk Haramiler**, Nurdan Yayınları, İstanbul.

_____, (1994), **Keloğlan İle Dev**, Nurdan Yayınları, İstanbul.

_____, (1994), **Keloğlan İle Padişah Kızı**, Nurdan Yayınları, İstanbul.

YÜCEL, Tahsin, (1999), **Yapısalcılık**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

YÜKSEL, Turan, [2000?], **Keloğlan Kaf Dağı'nın Tepesinde**, Cemre Yayıncılık, İstanbul.

_____, [2000?], **Keloğlan Billur Topta Neler Görmüş?**, Cemre Yayıncılık, İstanbul.

_____, [2000?], **Keloğlan Yalnız Dede'nin Kulübesinde**, Cemre Yayıncılık, İstanbul.

_____, [2000?], **Keloğlan Altın Sarayda**, Cemre Yayıncılık, İstanbul.

_____, [2000?], **Keloğlan Peri Kızını Kurtarıyor**, Cemre Yayıncılık, İstanbul.

_____, [2000?], **Keloğlan'ın Devlerle Başlı Dertte**, Cemre Yayıncılık, İstanbul.

_____, [2000?], **Keloğlan ve Su Perileri**, Cemre Yayıncılık, İstanbul.

_____, [2000?], **Keloğlan İle Konuşan Koyun**, Cemre Yayıncılık, İstanbul.

ZERREM, Öykü, (2004), **Keloğlan**, Polat Kitapçılık, İstanbul.

<http://66.102.9.104/search?q=cache:zo9u20imHGuj:www.alopesi.com/alopesi%2520areata.htm+%22alopesi%22+nedir%3F&hl=tr&ct=clnk&cd=3&gl=tr>

(e.t. 06.05.2008).

http://66.102.9.104/search?q=cache:GioY_MOD-BAJ:www.eogretmen.com/sac_ekimi.htm+%22alopesi%22+nedir%3F&hl=tr&ct=clnk&cd=4&gl=tr

<http://66.102.9.104/search?q=cache:a3OgkCG4pPMJ:www.sac-bakimi.com/%3Fsf%3Dicerik%26articleid%3D249%26ktg%3D370%26anaktg%3D+%22alopesi%22+nedir%3F&hl=tr&ct=clnk&cd=5&gl=tr>

(e.t. 06.05.2008).

http://66.102.9.104/search?q=cache:oTXSyXz-GmgJ:www.cilthastalıkları.com/yaygin_cilt_hastalıkları/erkek_tipi_sac_dokulmesi.asp+%22alopesi%22+nedir%3F&hl=tr&ct=clnk&cd=14&gl=tr

<http://66.102.9.104/search?q=cache:tEasbFF1KukJ:www.saglikterimleri.com/99-alopesi-nedir.html+%22alopesi%22+nedir%3F&hl=tr&ct=clnk&cd=2&gl=tr>

(e.t. 06.05.2008).

<http://66.102.9.104/search?q=cache:tEasbFF1KukJ:www.saglikterimleri.com/99-alopesi-nedir.html+%22alopesi%22+nedir%3F&hl=tr&ct=clnk&cd=2&gl=tr>

<http://66.102.9.104/search?q=cache:tEasbFF1KukJ:www.saglikterimleri.com/99-alopesi-nedir.html+%22alopesi%22+nedir%3F&hl=tr&ct=clnk&cd=2&gl=tr>

(e.t. 06.05.2008).

<http://66.102.9.104/search?q=cache:tEasbFF1KukJ:www.saglikterimleri.com/99-alopesi-nedir.html+%22alopesi%22+nedir%3F&hl=tr&ct=clnk&cd=2&gl=tr>

(e.t. 28.04.2008).

http://66.102.9.104/search?q=cache:K8nzT8U0_LIJ:more-tech.com/tip-dunyasindaki-son-gelismeler-haberler/3627-sackiran-alopesi-areata-nedir.html+%22alopesi%22+nedir%3F&hl=tr&ct=clnk&cd=11&gl=tr

(e.t. 21.04.2008)

<http://66.102.9.104/search?q=cache:ITcFX5X5QoIJ:en.wikipedia.org/wiki/Baldness+%22baldness%22&hl=tr&ct=clnk&cd=1&gl=tr>

(e.t. 29.04.2008)

http://216.239.59.104/search?q=cache:szK8UaDd47sJ:www.haber7.com/haber.php%3Fhaber_id%3D106342+%22+Kelo%C4%9Flan+filmleri%22,&hl=tr&ct=clnk&cd=2&gl=tr

(e.t. 29.04.2008)

<http://www.devtiyatro.gov.tr/web/cocuk/oynanmisoyunlar.htm>

(e.t. 06.05.2008)

http://www.healthsystem.virginia.edu/uvahealth/adult_derm/baldness.cfm

(e.t. 06.05.2008)

<http://menshealth.about.com/cs/hairhairloss/a/baldness.htm>

(e.t. 06.05.2008)

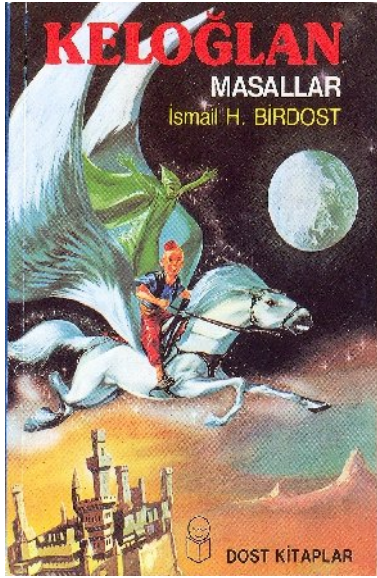
<http://www.sagliksayfam.com/deri-ve-derialti-dokulari/saclar-kellik-sac-dokulmesi-saclarin-yikanmasi-vucutta-asiri-killanma-elektroliz-sac-boyama.html>

(e.t. 06.05.2008)

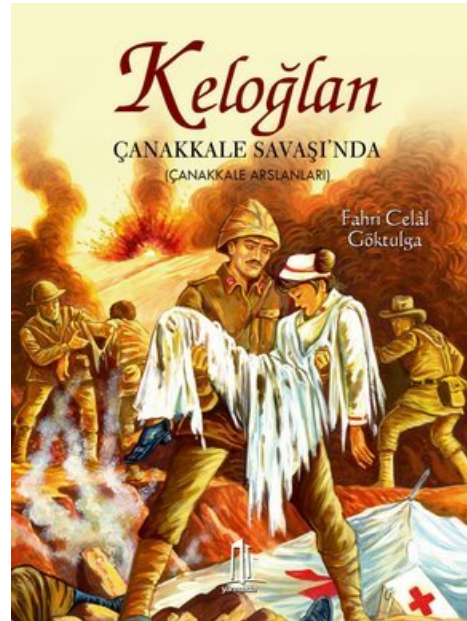
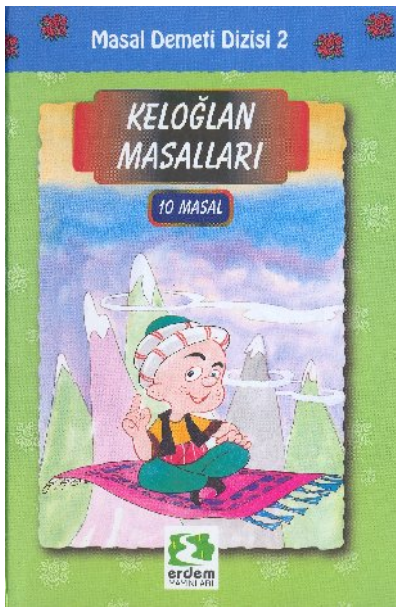
<http://www.tipterimleri.com/anlam.asp?id=528DACB5-4E43-47FD-93BF-ABA2531DC7A3>

(e.t. 06.05.2008)

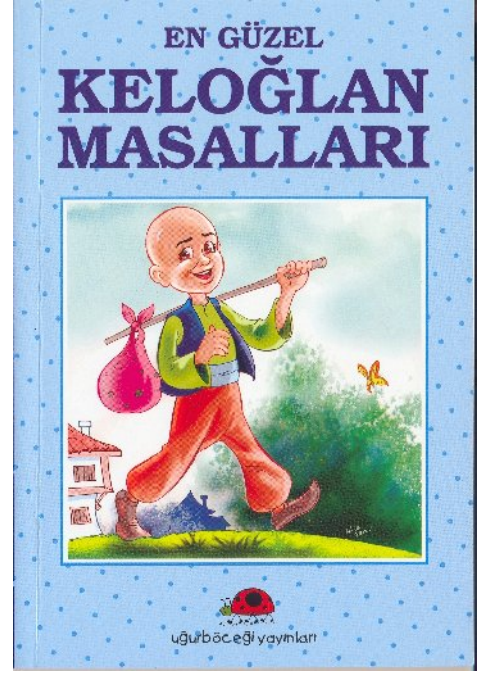
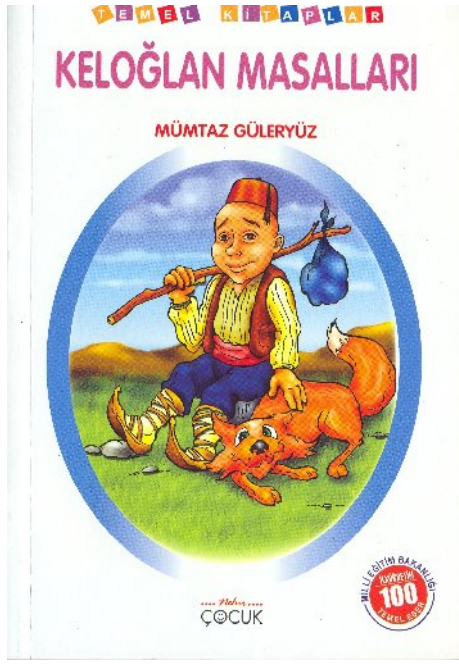
EKLER

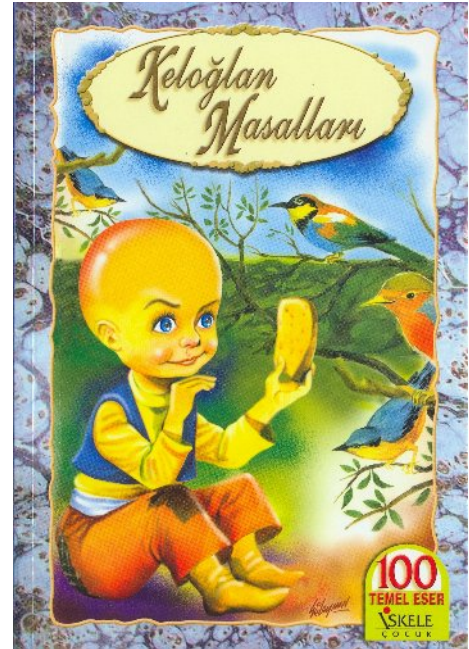
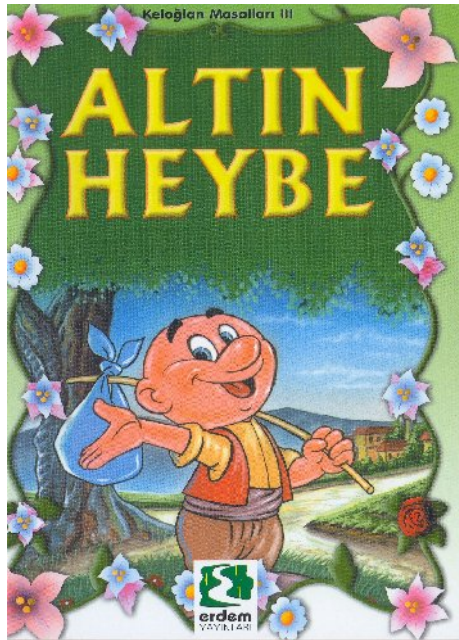
EK 1: İsmail H. BİRDOST'a ait **Keloğlan Masalları** ve Hikmet Neşriyat tarafından basılan **Keloğlan Masalları** adlı kitapların dış kapakları

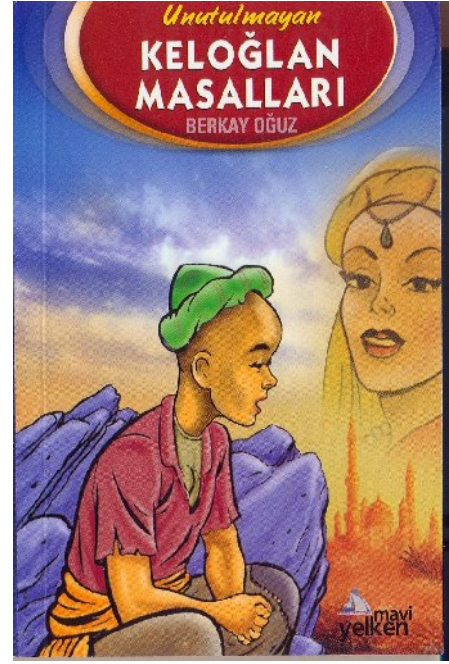
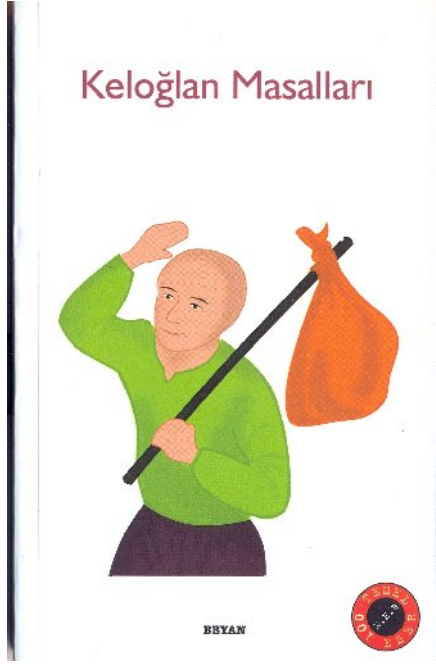
EK 2: Esra Gökşen tarafından yayına hazırlanan **Keloğlan Masalları** ve Fahri Celâl Gökтуlga tarafından yayınlanan **Keloğlan Çanakkale Savaşı'nda** adlı kitapların dış kapakları

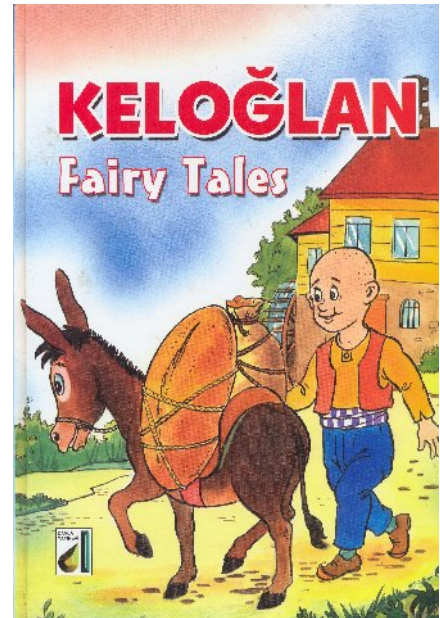
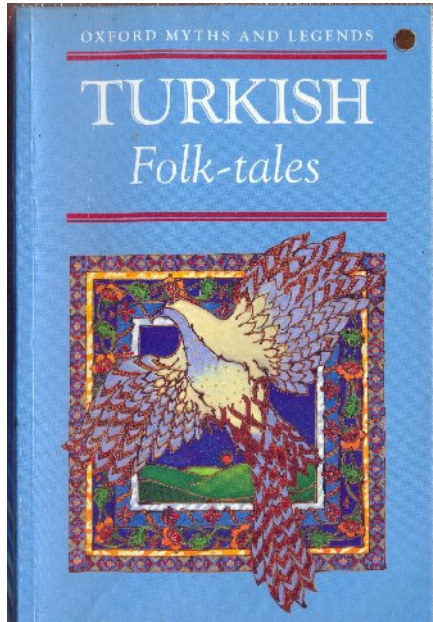
EK 3: 100 Temel Eser Projesi kapsamında Nehir Yayınları tarafından basılan Keloğlan Masalları ve Uğurböceği Yayınları tarafından basılan En Güzel Keloğlan Masalları adlı kitapların dış kapakları

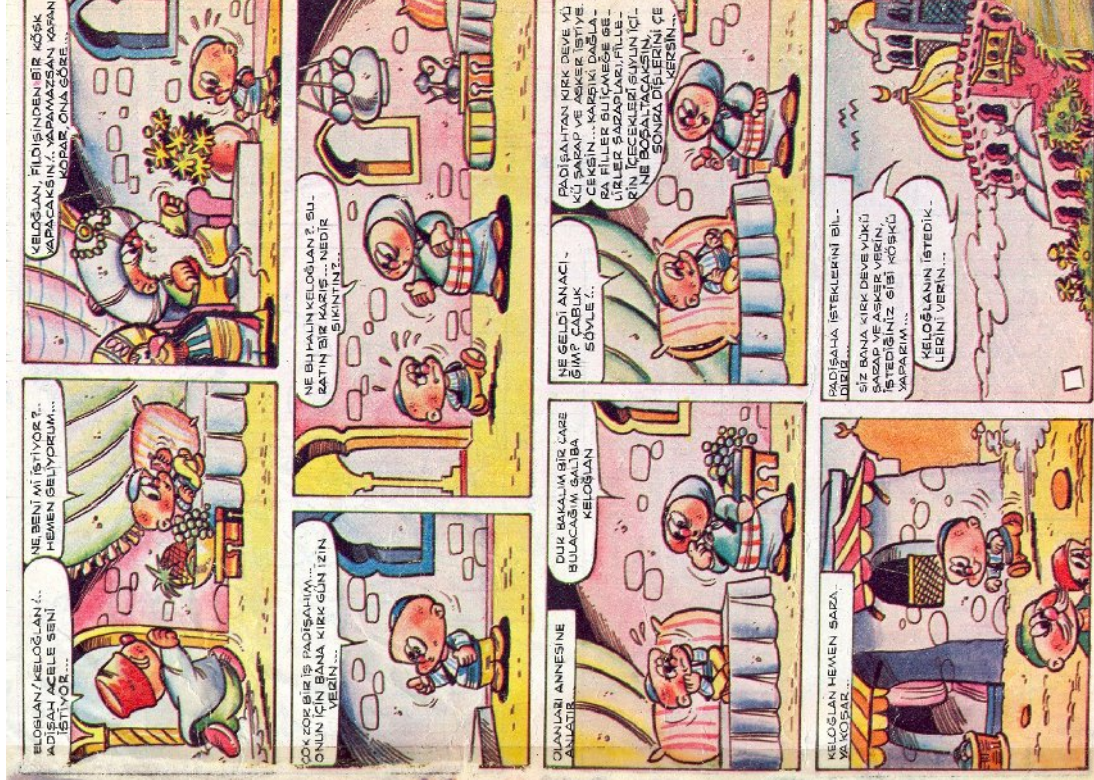
EK 4: Erdem Yayınları tarafından basılan **Keloğlan Masalları – Altın Heybe-** ve 100 Temel Eser Projesi kapsamında İskele Yayınları tarafından basılan **Keloğlan Masalları** adlı kitapların dış kapakları

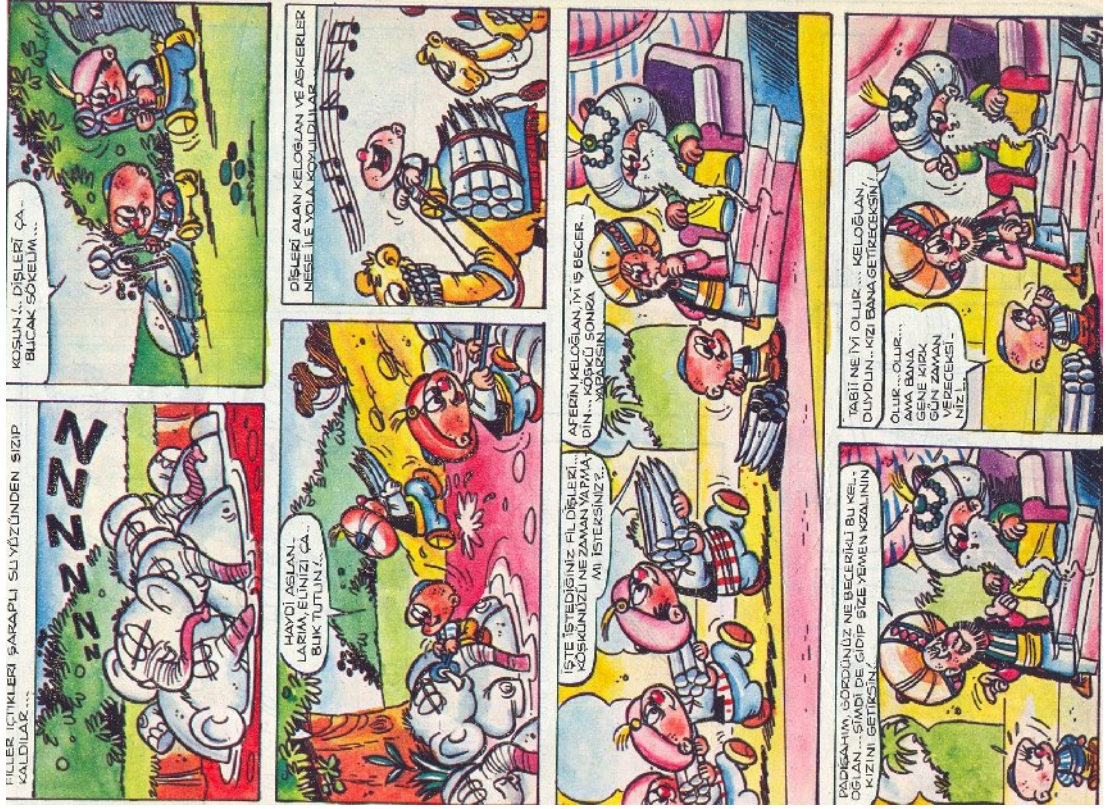
EK 5: 100 Temel Eser Projesi kapsamında Beyan Yayınları tarafından basılan Keloğlan Masalları ve Mavi Yelken Yayıncılık tarafından basılan Unutulmayan Keloğlan Masalları adlı kitapların dış kapakları

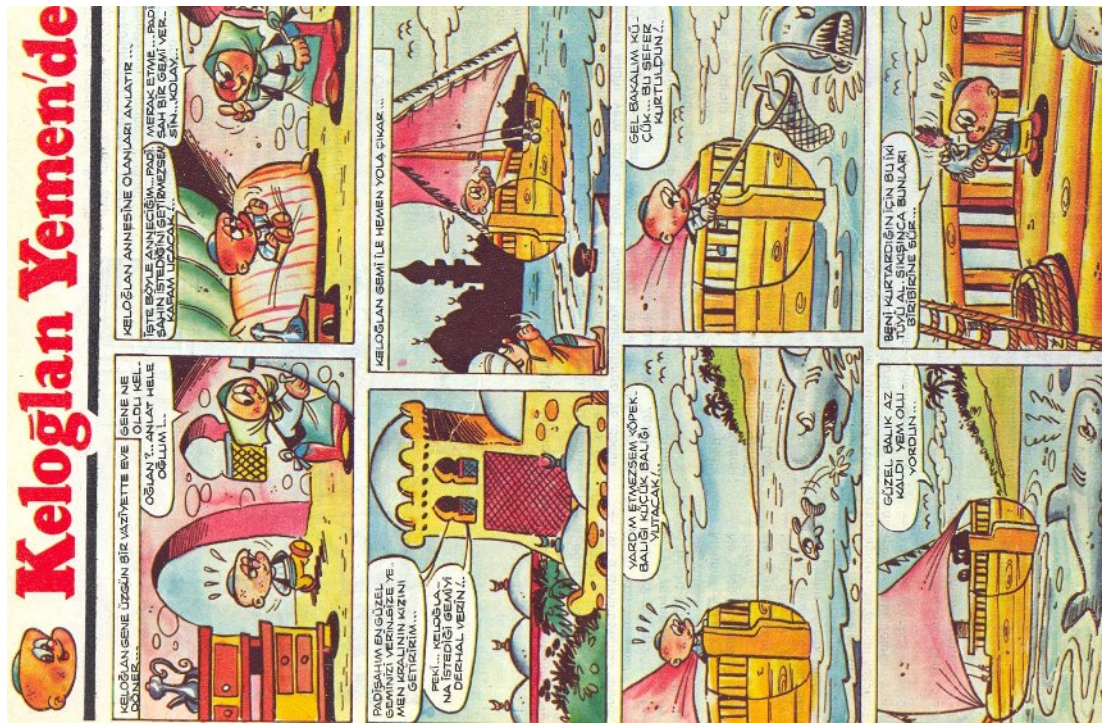
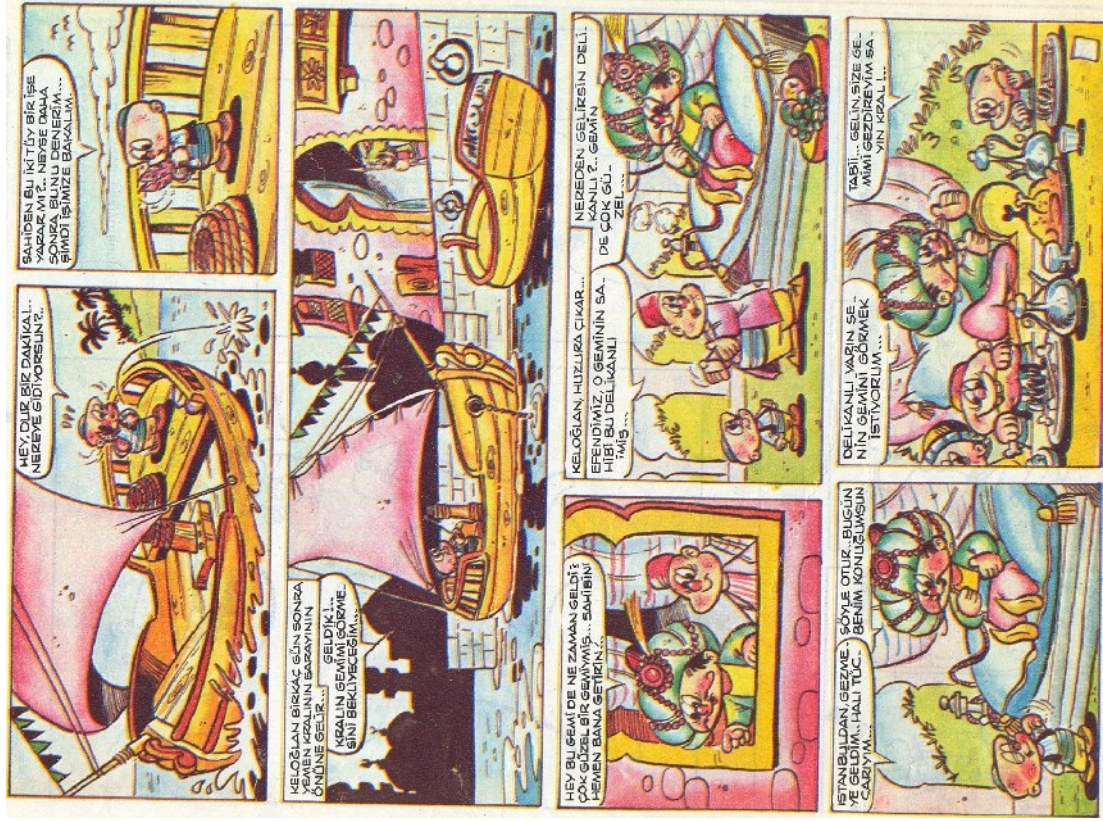
EK 6: Oxford University Press tarafından basılan **Turkish Folk-tales** ve Damla Yayınevi tarafından basılan **Keloğlan Fairy Tales** adlı kitapların dış kapakları

EK 7: 1976'da yayımlanan *İleri Yavrutürk* adlı dergide yer alan çizgi romanlardan bir örnek: "Keloglan Yemen'de".

Kelogan Yemende

Keloglan Yemen'de

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Aysun DURSUN

Doğum Yeri : Afyonkarahisar

Doğum Yılı : 1983

Medeni Hâli : Bekâr

EĞİTİM VE AKADEMİK BİLGİLER

Lise 1994-2001 : İzmir Bornova Anadolu Lisesi

Lisans 2001-2005 : Muğla Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Yabancı Dil : İngilizce

MESLEKİ BİLGİLER

2005- : Muğla Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Araştırma
Görevliliği